

T.C.
ATILIM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI
ULUSLARARASI İLİŞKİLER YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

2008 KÜRESEL EKONOMİK KRİZİ SONRASI YUNAN-RUM
SİLAHLANMA POLİTİKALARI

Yüksek Lisans Tezi

Vahid AYGÜN

Ankara-2017

T.C.
ATILIM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI
ULUSLARARASI İLİŞKİLER YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

2008 KÜRESEL EKONOMİK KRİZİ SONRASI YUNAN-RUM
SİLAHLANMA POLİTİKALARI

Yüksek Lisans Tezi

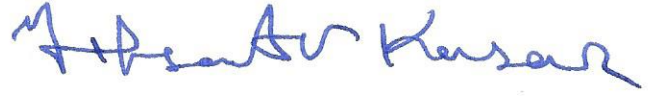
Hazırlayan
Vahid AYGÜN

Tez Danışmanı
Prof. Dr. Hasan ÜNAL

Ankara-2017

KABUL VE ONAY

Vahid AYGÜN tarafından hazırlanan “2008 Küresel Ekonomik Krizi Sonrası Yunan-Rum Silahlanma Politikaları” başlıklı bu çalışma, 27.01.2017 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalında Yüksek Lisans Tezi olarak oybirliği ile kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Hasan Ali KARASAR (Başkan)

Prof. Dr. Hasan ÜNAL (Danışman)

Doç. Dr. Uğur GÜNGÖR (Üye)

ETİK BEYAN

Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Yönergesi'ne uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasını;

- Akademik ve etik kurallar çerçevesinde hazırladığımı,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu bildirir,

Aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

27.01.2017

Vahid AYGÜN

ÖZ

AYGÜN, Vahid. 2008 Küresel Ekonomik Krizi Sonrası Yunan-Rum Silahlanma Politikaları, Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2017.

Yunan-Rum silahlanma politikaları bölgedeki istikrarın korunması adına önemli olduğu kadar oluşan ekonomik krize rağmen bu ikilinin emelleri konusunda bize ışık tutmaktadır. Genel anlamda Balkanlardaki istikrarsızlığın yanında Türkiye Cumhuriyeti ile yaşadıkları sorunlar çerçevesinde Yunan-Rum ikilisi güç dengesi oluşturarak üstünlüğü ele geçirmek için bir silahlanma ihtiyacı içerisinde. “Doğudan gelen tehdit” algısı savunma politikaları ve silahlanma yatırımları bakımından belirleyici olmaktadır. Bununla birlikte ekonomik kriz ve borçlarla mücadele eden Yunanistan’ın her ne kadar silahlanma bütçesini azaltsa da hala Avrupa Birliği (AB) ve Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü (NATO) içerisinde en üst seviyede silahlanmaya yatırım yapan devletler arasında olarak göze çarpmaktadır.

Bu çalışmanın amacı Yunan-Rum silahlanmasının ne seviyede olduğunu ortaya koymaktır. Kapsam açısından ise birinci bölümünde uluslararası ilişkilerde silahlanma kavramsal ve teorik bakımdan incelenirken silahlanmanın tanımı, tarihçesi ve teorik çerçevede değerlendirilmesi yapılmıştır. Takip eden bölümde ise 2008 küresel ekonomik krizinin Yunanistan ve Güney Kıbrıs Rum Yönetimi (GKRY) üzerindeki etkileri ekonomi politikaları ışığında değerlendirilirken, oluşan borç krizinin Yunan-Rum ikilisi üzerindeki etkisi ele alınmıştır. Üçüncü olarak 1974 yılındaki Kıbrıs Barış Harekâtı’ndan sonra 2008’de başlayan ekonomik krize kadar ki dönemde dominant Yunan-Rum silahlanma politikaları değerlendirilmiştir. Daha sonra 2008 ekonomik krizinin ardından oluşan ekonomik bunalımdaki Yunan-Rum silahlanma politikaları değerlendirilip kriz sonrasında silahlanmalarının ne düzeyde olduğu ele alınmıştır. Ek olarak bu bölümde güncel Yunan-Rum silahlanma politikaları ve silah envanterleri ışığında geleceğe yönelik beklentiler ifade edilmiştir.

Bu çalışmada kullanılan yöntem konuyla ilgili niteliksel literatür taramasının ardından elde edilen veriler ve yıllara göre Yunan-Rum silahlanma istatistikleri verileri karşılaştırılmalı vaka ve veri analizi yoluyla açıklanmıştır. Sonuç olarak, elde edilen verilere göre Yunan-Rum silahlanma politikasının izlediği süreç değerlendirilip ekonomik krize rağmen hala yüksek seviyede olup olmadığı ortaya konulmuştur.

Anahtar Sözcükler: Silahlanma, Ekonomik Kriz, Yunanistan, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi, Askeri Harcamalar.

ABSTRACT

AYGÜN, Vahid. Post-2008 Global Economic Crisis Greek-Cypriot Arming Policy, Master's Thesis, Ankara 2017.

As Greek-Greek Cypriot arming policies despite the economic crisis are significant for maintaining stability in the region, this will keep us light on this duo's ambitions. In general, besides the instability in the Balkans, Greek-Greek Cypriot duo is in the need of getting armed to gain power by creating balance of power within the framework of problems faced with Republic of Türkiye. "Threat from the East" perception is decisive in terms of defense policies and armament investments. However, although Greece's armament budget diminishes due to struggling with economic crisis and debts, in the North Atlantic Treaty Organization (NATO) and European Union (EU) it still stands out as among the countries that have invested in the highest level.

The aim of this study is to show that what the Greek-Greek Cypriot arming level are. In terms of the scope, in the first chapter arming is reviewed conceptually and theoretically in international relations then definition of arming, its history and its theoretical framework are evaluated. In the following chapter, the effects of the 2008 global economic crisis on Greece and the Greek Cypriot Administration (GCA) are examined in light of the economic policies, and the impact of the debt crisis on the Greek-Greek Cypriot side is addressed. Thirdly, the dominant Greek-Greek Cypriot arming policy are evaluated in the period from the Cyprus Peace Operation in 1974 to economic crisis that began in 2008. Then, while Greek-Greek Cypriot arming policy after the economic depression that were triggered by 2008 economic crisis is evaluated, it is dealt with what levels of arming is at these countries in post-crisis period. Additionally in this chapter the current Greek-Greek Cypriot arming policy and arms inventory is expressed in the light of expectations for future as well.

The method used in this study, the data obtained after the qualitative literature review on the subject and Greek-Greek Cypriot arming statistic data by year are explained via comparative cases and data analysis. As a result, according to the data obtained, the process that Greek-Greek Cypriot arming policy followed is evaluated, then it is demonstrated whether their military expenditure are still in a high level or not, despite the economic crisis.

Keywords: Arming, Economical Crisis, Greece, Greek Cypriot Administration of South Cyprus, Military Expenditure.

İÇİNDEKİLER

ÖZ	i
ABSTRACT	ii
İÇİNDEKİLER	iii
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ	v
TABLolar DİZİNİ	ix
ŞEKİLLER DİZİNİ	x
ÖNSÖZ	xii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

1. ULUSLARARASI İLİŞKİLERDE SİLAHLANMA KAVRAMI	5
1.1. Silahlanmanın Tanımı ve Tarihçesi	5
1.2. Silahlanma Yarışı	13
1.3. Güvenlik İkilemi	14
1.4. Uluslararası İlişkilerde Devletlerin Silahlanma İhtiyacına Teorik Yaklaşım	17
1.4.1. Silahlanmanın uluslararası ilişkiler teorisindeki yeri	17
1.4.2. Silahlanmanın ekonomik teorideki yeri	27
1.4.3. Silah harcamalarının belirlenmesinde kullanılan modeller	29
1.5. Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası (AGSP) ve AB Silahlanma Politikası	29

İKİNCİ BÖLÜM

2. 2008 KÜRESEL EKONOMİK KRİZİNİN YUNANİSTAN VE GÜNEY KIBRIS RUM YÖNETİMİ (GKRY) ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ	45
2.1. 2008 Küresel Ekonomik Krizi	45
2.2. 2008 Küresel Ekonomik Krizin Yunanistan Üzerindeki Etkileri	47
2.2.1. 2009 Yunan borç krizi nedenleri, gelişimi ve sonuçları	49
2.3. 2008 Küresel Ekonomik Krizin ve 2009 Yunan Borç Krizinin GKRY Üzerindeki Etkileri ve Sonuçları	59

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. 1974-2009 VE 2009-2016 ARASI YUNAN-RUM SİLAHLANMA POLİTİKALARI.....	69
3.1. 1974-2009 Arası Yunanistan'ın Silahlanma Politikası	69
3.2. 1974-2009 Arası GKRY' nin Silahlanma Politikası	105
3.3. 2008 Küresel Ekonomik Krizi ve 2009 Yunan Borç Krizi Ardından Yunanistan'ın Silahlanma Politikası.....	119
3.4. 2008 Küresel Ekonomik Krizi ve 2009 Yunan Borç Krizi Ardından GKRY'nin Silahlanma Politikası	136
3.5. Yunanistan Silahlı Kuvvetleri, Envanteri ve Alım Planları.....	144
3.6. GKRY Silahlı Kuvvetleri, Envanteri ve Alım Planları.....	152

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

SONUÇ	159
KAYNAKÇA	167
EKLER	184
EK-1: Yunanistan VE GKRY'nin 1974-2015 Arası Genel Silah Alımları	184
EK-2:Yunanistan Silahlı Kuvvetleri'nin Envanter Listesi.....	209
ÖZGEÇMİŞ	212

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

- AAM:** Hava Hava Füzesi
- AB:** Avrupa Birliği
- ABD:** Amerika Birleşik Devletleri
- AET:** Avrupa Ekonomik Topluluğu
- a.g.e.:** Adı Geçen Eser
- a.g.m.:** Adı Geçen Makale
- AGSP:** Avrupa Güvenlik Ve Savunma Politikası
- AIG:** American International Group
- AIM:** Hava Önleme Füzesi
- ALV:** Zırhlı Howitzer Topu
- AMRAAM:** Orta Menzilli Gelişmiş Hava Hava Füzesi
- APC:** Zırhlı Personel Taşıyıcı
- AR-GE:** Araştırma Ve Geliştirme
- ARV:** Hafif Zırhlı Kurtarma Aracı
- ASM:** Havadan Yere Atılan Füze
- ATBM:** Gelişmiş Taktik Balistik Füze
- BM:** Birleşmiş Milletler
- BVRAAM:** Görme Mesafesi Ötesi Önleme Füzesi
- çev.:** Çeviren
- DİMAR:** Demokratik Sol Parti
- DİSİ:** Demokratik Seferberlik Partisi
- ECB:** Avrupa Birliği Merkez Bankası
- Ed.:** Editör

EDA: Avrupa Savunma Ajansı

EMU: Ekonomik ve Parasal Birlik

ELIAMEP: Hellenic Foundation For European & Foreign Policy

EUFOR: European Union Force Althea

EOKA: Kıbrıslıların Millî Mücadele Örgütü

Eurostat: Avrupa İstatistik Ofisi

FED: Federal Rezerve Bankası

FIR Hattı: Uçuş Malumat Bölgesi

GBU: Gündümlü Bomba Ünitesi

GCFDM: Kabine ve Dışışleri ve Savunma Konularında Hükümet Konseyi

GKRY: Güney Kıbrıs Rum Yönetimi

GSYİH: Gayrı Safi Yurt İçi Hâsıla

HAI: Yunan Havacılık Sanayi

HARM: Yüksek Süratli Radarlara Atılan Hava Yer Füzesi

HNDGS: Yunanistan Ulusal Savunma Genelkurmay Başkanlığı

IAEA: Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı

IDE: Intracom Defense Electronics

IFI: Uluslararası Finans Enstitüsü

IFOR: Implementation Force

IFV: Amfibik Zırhlı Muharebe Aracı

IMF: Uluslararası Para Fonu

INF: Kısa ve Orta Menzilli Füze Antlaşması

İŞİD: Irak Şam İslam Devleti

KKTC: Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti

KMW: Krauss Maffei Wegmann

KYSEA: Ulusal Savunma ve Dış İlişkiler Konseyi

MLRS: Kendinden Tahrikli Çoklu Roket Lançırı

NAMFI: NATO Füze Atış Tesisi

NATO: Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü

ND: Yeni Demokrasi Partisi

NPT: Nükleer Silahların Yayılmasını Önleme Antlaşması

NSPA: NATO Destek ve İhale Kurumu

ODGP: Ortak Dışışleri ve Güvenlik Politikası

OECD: Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü

PASOK: Panhelenik Sosyalist Hareket Partisi

PKK: Kürdistan İşçi Partisi

RMMO: Rum Milli Muhafız Ordusu

SALT-I: Stratejik Silahların Sınırlandırılması Antlaşması-I

SALT-II: Stratejik Silahların Sınırlandırılması Antlaşması-II

SAM: Karadan Havaya Atılan Füze

SFOR: Stabilization Force

SIGINT: Sinyal İstihbaratı Sağlayan Havadan Keşif Sistemi

SIPRI: Stockholm Uluslararası Barış Araştırmaları Enstitüsü

SRAAM: Kısa Menzilli Hava Hava Füzesi

SSCB: Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği

SSM: Karadan Karaya Atılan Füze

START-I: Stratejik Silahların İndirimi Antlaşması-I

START-II: Stratejik Silahların İndirimi Antlaşması-II

SYRİZA: Radikal Sol Koalisyon

TARP: Sorunlu Değerleri Kurtarma Planı

TSK: Türk Silahlı Kuvvetleri

UÇK: Kosova Kurtuluş Ordusu

UCAV: İnsansız Hava Savaş Aracı

UAV: İnsansız Hava Aracı

Yeni START: Yeni Stratejik Silahların İndirimi Antlaşması

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo1: Joseph Nye’ nin Güç Tipolojisi

Tablo2: Savunma Harcamalarının Belirleyicileri

Tablo 3: AB’nin 1990- 2015 Arası Askeri Harcamaları (% GSYİH)

Tablo 4: Yunanistan’ın 2010-2015 Arası Toplam Silah İthalatı (milyon \$)

Tablo 5: 2010-2015 Arası Yunanistan’ın Silah İthal Ettiği Ülkeler (milyon\$)

Tablo 6: Yunanistan’ın 2010-2015 Arasında Toplam Silah İthalatı (milyon \$)

Tablo 7: 2010-2015 Arası GKRY’nin Silah İthal Ettiği Ülkeler (milyon \$)

Tablo 8: GKRY’nin 2010-2015 Arası Toplam Silah İthalatı (milyon \$)

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1: 1950-2015 NATO'nun Toplam Askeri Harcamaları ve ABD'nin Etkinliği

Şekil 2: Yunanistan'ın 2001-2008 Yıllık GSYİH Artışı % (Kaynak: Dünya Bankası)

Şekil 3: Yunanistan'ın 2009-2015 Yıllık GSYİH Artışı % (Kaynak: Dünya Bankası)

Şekil 4: Yunanistan'ın 2008-2016 Yıllık Hükümet Borcu (Kaynak: Bank of Greece)

Şekil 5: GKRY' nin 2001-2008 Yıllık GSYİH Artışı % (Kaynak: Dünya Bankası)

Şekil 6: GKRY' nin 2009-2015 Yıllık GSYİH Artışı % (Kaynak: Dünya Bankası)

Şekil 7: Venizelos'un Sevres Antlaşmasına Göre Megali İdea Haritası

Şekil 8: Paris Barış Konferansında Yunanistan ve Fransa'nın Öne Sürdüğü Yunanistan

Şekil 9: Yunanistan'ın 1970'li Yıllarda Silahlanma Harcamaları (Kaynak: SIPRI)

Şekil 10: Yunanistan'ın 1974-1980 Arası Silahlanmasının GSYİH'ya Oranı (Kaynak: SIPRI)

Şekil 11: Yunanistan'ın 1980-1989 Arası Silahlanmasının GSYİH'ya Oranı (Kaynak: SIPRI)

Şekil 12: Yunanistan'ın 1980'li Yıllarda Silahlanma Harcamaları (Kaynak: SIPRI)

Şekil 13: Yunanistan'ın 1990-1999 Arası Silahlanmasının GSYİH'ya Oranı (Kaynak: SIPRI)

Şekil 14: Yunanistan'ın 1990'li Yıllarda Silahlanma Harcamaları (Kaynak: SIPRI)

Şekil 15: Yunanistan'ın 2000-2009 Arası Silahlanmasının GSYİH'ya Oranı (Kaynak: SIPRI)

Şekil 16: Yunanistan'ın 2000'li Yıllarda Silahlanma Harcamaları (Kaynak: SIPRI)

Şekil 17: GKRY'nin 1980'li Yıllarda Silahlanma Harcamaları (Kaynak: SIPRI)

Şekil 18: GKRY'nin 1984-1989 Arası Silahlanmasının GSYİH'ya Oranı (Kaynak: SIPRI)

Şekil 19: GKRY'nin 1990'li Yıllarda Silahlanma Harcamaları (Kaynak: SIPRI)

Şekil 20: GKRY'nin 1990-1999 Arası Silahlanmasının GSYİH'ya Oranı (Kaynak: SIPRI)

Şekil 21: GKRY'nin 2000'li Yıllarda Silahlanma Harcamaları (Kaynak: SIPRI)

Şekil 22: GKRY'nin 2000-2009 Arası Silahlanmasının GSYİH'ya Oranı (Kaynak: SIPRI)

Şekil 23: Yunanistan'ın 2010-2015 Yılları Arasında Silahlanma Harcamaları (Kaynak: SIPRI)

Şekil 24: Yunanistan'ın 2010-2015 Arası Silahlanmasının GSYİH'ya Oranı (Kaynak: SIPRI)

Şekil 25: GKRY'nin 2010-2015 Yılları Arasında Silahlanma Harcamaları (Kaynak: SIPRI)

Şekil 26: GKRY'nin 2010-2015 Arası Silahlanmasının GSYİH'ya Oranı (Kaynak: SIPRI)

Şekil 27: Yunan Kara Kuvvetleri Komutanlığı

Şekil 28: Yunan Deniz Kuvvetleri Komutanlığı

Şekil 29: Yunan Hava Kuvvetleri Komutanlığı

Şekil 30: GKRY Kara Kuvvetleri Komutanlığı

Şekil 31: GKRY Deniz Kuvvetleri Komutanlığı

Şekil 32: GKRY Hava Kuvvetleri Komutanlığı

Şekil 33: GKRY'deki Birleşik Krallık'a Ait Askeri Üsler

ÖNSÖZ

Akademik derslerimde, tez konumun belirlenmesinde isteklerimi göz önünde bulundurarak, tez çalışmamda planlama, araştırma ve yürütme süreçlerinde, iki yıl boyunca değerli bilgilerini paylaşan ve yol gösteren engin bilgi ve tecrübelerinden yararlandığım saygıdeğer hocam ve tez danışmanım Prof.Dr. Hasan Ünal'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Benden bir an olsun yardımlarını esirgemeyen ve benim bugünlere gelmemde üzerimdeki emeklerini hiçbir zaman ödeyemeyeceğim canımdan çok sevdiğim aileme sonsuz şükranlarımı sunarım. Tez konumun sonuçlarının bundan sonra bu konu üzerinde yapılacak olan araştırmalar ve Türk milleti için faydalı olmasını dilerim. Bununla birlikte tez içerisinde belirtmiş olduğum düşüncelerin tamamen şahsi olduğunu ve hiçbir şekilde mensubu olduğum Türk Silahlı Kuvvetleri'ne ve Türk Hava Kuvvetleri'ne ait bir görüş olmadığını ifade ederim.

GİRİŞ

Uluslararası ilişkilerde güç kavramı ve onun en önemli unsuru olan silahlanma devletler açısından oldukça büyük öneme sahiptir. Devletler amaçlarına varmak için gücü çeşitli yollarla elde ederler ve kullanırlar. Hedeflerini elde ettiklerinde ise pozisyonlarını koruyarak bölgesel güç, büyük güç ve ardından bir hegemonya oluşturacak süper güç olma arzusundadırlar. Bununla birlikte hedeflerini gerçekleştirmek adına gücün farklı tiplerini kullanma yönünde esneklik –elastikiyet-prensibiyle hareket etmişlerdir. Kimi zaman liberal bir hareket tarzını benimseyerek işbirliği yoluyla uluslararası ya da uluslar üstü örgütler aracılığıyla bu hedeflere ulaşma taktiklerini kullanmış, kimi zaman ise karşılıklı restleşmelere ve gerginliklere binaen saldırgan silahlanma politikaları izleyerek caydırıcılık yaratma yönüne gitmişlerdir.

Bu noktada devletlerin silahlanma politikaları ve bu amaç uğruna bütçelerinden ayırdıkları harcamalar sahip oldukları gücün sertliğini belirlemektedirler. Uluslararası ilişkilerde gücün çeşitlerinden olan sert gücün yegâne bileşeni olarak silahlanma yüzyıllar boyunca devletlerin en önem verdiği hususların başında gelmektedir. Bununla birlikte Nye ¹ sert gücü tanımlarken doğrudan askeri güçten bahsetmektedir. Günümüzde dahi ülkelerin güç seviyeleri sahip olduğu silahlı kuvvetleri ile doğru orantılı olarak değerlendirilmektedir. Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin üyelerini incelediğimizde dünyaya yön veren karakterlerinin arkasında sahip oldukları yüksek silah gücü ve teknolojisinin yattığını görmekteyiz. Ayrıca I. ve II. Dünya Savaşları'nda devletler arasında karşılıklı olarak başlatılan silahlanma yarışı sonucunda yüksek silah gücü, kazananların belli olmasında en önemli unsur olarak gün yüzüne çıkmıştır. Soğuk Savaş döneminde ise uluslararası ortamın çift kutuplu olmasıyla silahlanma kutuplar arasında zirve yapmıştır. Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ve Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB) arasındaki bu silahlanma yarışı kimin daha güçlü ve söz sahibi olduğunu ortaya koymak adına yapılmıştır.

Silahlanmanın uluslararası ilişkiler disiplini içerisindeki etkinliğini ortaya koyabilmek adına ilk bölümde silahlanma kavramı kuramsal çerçevede güç dengesi

¹ Joseph Nye, **Soft Power: The Means to Success in World Politics**, Public Affairs, New York 2004,1.basım. ss.25-31.

oluşturma yöntemlerinden birisi olarak tanımlanmış, tarihsel gelişimi ortaya koyulmuş, bölgesel ve küresel anlamda silahlanma yarışı ve güvenlik ikilemi kavramları açıklanmaya çalışılmıştır. Bununla birlikte devletlerin silahlanma ihtiyacı ekonomik teori çerçevesinde değerlendirilirken silah harcamalarının belirlenmesinde kullanılan modeller açıklanmıştır. Uluslararası ilişkiler disiplini çerçevesinde gelişmekte olan ülkeler için silahlanmanın gerekliliği hususunda çeşitli modeller önerilmiştir. Bu modeller doğrudan “etki ve tepki” bağlamında konuya yaklaşabildiği gibi “güvenlik ağı” ve ”potansiyel düşmanlar” gibi kavramların yanında ekonomik, politik ve askeri değişkenleri de içererek farklı bakış açıları önermektedir. Bu modeller sayesinde bir silahlanma yarışının var olup olmadığı ve hatta silahlanmaya devletlerin bütçelerinden ne kadar ayrılmasının mantık çerçevesinde olacağı belirlenebilmektedir. Ayrıca Kıta Avrupası’nda güncel ortak silahlanma hareketlerinden olan Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası’nın gelişimi ve Yunanistan’ın bu oluşumdaki rolü üzerinde durulmuştur.

21.yüzyıldaki teknolojik gelişmelere paralel olarak silah endüstrisi de hızla gelişmekte ve devletler bütçelerinden hem kendilerini korumak hem de caydırıcılık sağlamak adına yüksek meblağlar ayırmaktadır. Tabii ki devletlerin, silahlanma adına harcamalarını yaparken bütçelerini sarsmamak adına ayaklarını yorganlarına göre uzatmaları gerekmektedir. 2008 yılında ortaya çıkan küresel ekonomik kriz devletleri oldukça sarsmıştır. Bu amaçla ikinci bölümde 2008 yılında ortaya çıkan küresel ekonomik krizin nedenleri ve sonuçları açıklanmıştır. Bu krizin artçı etkileri ve Yunan ekonomisindeki yapısal zayıflık ve yıllardır süregelen bütçe açıkları 2009 yılı sonlarında başlayarak Yunanistan ve doğal olarak Güney Kıbrıs Rum Yönetimi’ni (GKRY) etkilemiş ve büyük bir borç krizine neden olmuştur. Aldığı finansal danışmanlık hizmeti vasıtasıyla ekonomik verileri üzerinde oynamalar yapan Yunanistan, sağlam temeller üzerine kurulu olmayan ekonomisindeki bunalım sebebiyle küresel krizden en çok etkilenen ülkelerin başında olmuştur.

Geçmişteki Yunan-Rum silahlanma politikaları ve ayırdıkları yüksek savunma bütçeleri tartışma konusu olmasına rağmen hız kesmeden devam etmesi üçüncü bölümde kriz öncesi ve sonrası dönemselsel analizlerle ifade edilmiştir. Yunan hükümetinin geçmişte yapmış olduğu silah alım anlaşmalarındaki yolsuzluklar da gün yüzüne çıkmıştır. Ayrıca bu bölümde Yunanistan ve GKRY’nin silah gücü

değerlendirilirken geleceğe yönelik alım planları üzerinde durulmuştur. Krize rağmen Yunan-Rum yönetimleri silahlanma tutkusundan vazgeçecek gibi görünmemektedir. Bilakis ellerindeki silah sistemlerini modernize ederek daha mobilize hale getirmekle kalmayıp yeni sistemleri envanterlerine geçirmeye çalışmaktadırlar.

Uluslararası ilişkilerde devletlerin silahlanma politikalarını teorik açıdan incelediğimizde realist düşüncenin güce dolayısıyla da silahlanmaya oldukça önem verdiği açıktır. Bu bağlamda uluslararası ilişkilerde gücün en önemli unsuru olarak silahlanma değerlendirilmiş ve Yunan-Rum silahlanma politikalarının gelişen olumsuz ekonomik şartlar altında nasıl şekillendiği ortaya konulmaya çalışılmıştır. Ayrıca bu çalışmada silahlanma, askeri harcamalar ve savunma harcamaları aynı çerçevede değerlendirilmiştir.

Sonuç olarak bu çalışmanın amacı silahlanmanın tanımı, tarihçesi ve güç fonksiyonu içindeki yeri ve önemini teorik açıdan ele almak ve bu verileri ekonomik olarak zor günler geçiren Yunanistan ve GKRY'nin durumuna uyarlamaktır. Yunan-Rum silahlanma harcamalarının miktarları ve gayrı safi yurt içi hasıllarına (GSYİH) oranları değerlendirilip, potansiyel düşman algısı sonucunda olması gerekenden fazla mı yoksa daha az mı olduğunun belirlenmeye çalışılmıştır. Ayrıca silahlanma politikalarının asıl hedeflerinin neler olduğu ve gelecekte nasıl bir politika izleyecekleri ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Yunan-Rum silahlanmasının operatif olarak ne durumda olduğu sorusuna yanıt aranırken, analizde doğru bilgiye ulaşmak ve konuyu tüm yönleriyle ortaya koyabilmek adına yerel ve yabancı kaynaklar üzerinden bilgi edinilmeye çalışılmıştır. Stockholm Uluslararası Barış Araştırmaları Enstitüsü (SIPRI) ve Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü'nün (NATO) devletlerin savunma harcamaları verilerine bağlı olarak Yunan-Rum silahlanmasının ne ölçüde olduğu incelenmeye çalışılmıştır. Fakat devletlerin bu örgütlere bildirdikleri rakamlar çoğunlukla gerçeğe örtüşmese de analiz için bu değerler yeterince ipucu vermektedir. Meselelere mümkün olduğunca objektifliğin korunarak reel politik çerçevesinde yaklaşılmasının yanı sıra, anakronizme düşülmemesine dikkat edilip stratejik genel değerlendirme yapılmıştır.

VAHİD AYGÜN

2017

BİRİNCİ BÖLÜM

1. ULUSLARARASI İLİŞKİLERDE SİLAHLANMA KAVRAMI

1.1. Silahlanmanın Tanımı ve Tarihçesi

Silahlanma geniş anlamda devletlerin varlıklarını sürdürebilmek ve siyasi amaçlarına ulaşabilmek için dış politika unsuru olarak savunma ve saldırı için gerekli savaş ekipmanlarını envanterinde bulundurmasıdır. Türk Dil Kurumu'nun güncel Türkçe sözlüğünde ise en temel anlamda silahını ve silahlı kuvvetlerini çoğaltma ve güçlendirme şeklinde tanımlanmıştır².

Uluslararası ilişkiler disiplininde realizm teorisi çerçevesinde devletlerin küresel ve bölgesel olarak karşılıklarına çıkan rakiplerini dengeleme ihtiyacı içerisinde olması çeşitli güç kullanma yöntemlerini doğurmaktadır. Güce doğrudan katkısı olan askeri, ekonomik, politik ve bilimsel alanların devletlerin herhangi birinin tekelinde kalmasının önüne geçilerek, devlet arasında gücün dengeli bir biçimde yayılması güç dengesi olarak adlandırılmaktadır. Bir devlet doğru güç politikası uyguladığı sürece hayatta kalacağı için caydırıcılık oluşturup çıkarlarını koruyabilir. Uluslararası alanda güç dengesi oluşturma en öncelikli prensibi gücünün gücünün zayıflatılması ya da güçsüzün gücünün artırılmasıdır. Kuramsal açıdan bu dengeleme politikaları değerlendirildiğinde devletlerin izledikleri farklı yolların var olduğu açıktır. Bunlar sırasıyla böl-yönet, karşılıklı ödün verme, ittifaklar ve silahlanma olarak karşımıza çıkmaktadır.

Yunanistan ve GKRY'nin, Türkiye'ye karşı güç dengesi oluşturmada kullandığı yöntemler ele alındığı zaman ittifak ve silahlanma politikaları yoğun olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak ittifak kurmada devletlerin sınırsız özgürlüğe sahip olmalarına rağmen güç dengesi oluşturma çabası içinde olan Türkiye ve Yunanistan farklı kutuplarda yer almamışlardır.

İlk yüzyıllarda dünya üzerinde yaşayan kavimlerin çıkar çatışmalarının bir ürünü olarak savaş ortaya çıkmıştır. İlk çağlardan günümüze kadar mutlak bir galibiyet

²Türk Dil Kurumu Resmi İnternet Sitesi, (Erişim)

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.580f332510e7f8.97759580 , 25 Ekim 2016.

elde etmek için devletlerin ya da bölgesel güçlerin siyasi amaçlarını elde etmesinde en çok tercih edilen ve yadsınamaz bir gerçek olan yöntem silahlanmaya gitmektir. Aslında günümüze kadar ulaşan bu tabu silahı en güçlü olanın sözünün geçmesi ve muhtemel bir savaşı kazanması anlamına gelmektedir. Silahlanmanın tarihsel gelişimi incelendiğinde devletlerin savunma ve güvenlik, ekonomik ve politik çıkarları uğruna farklı boyutlarda silahlanma eğilimleri izlediklerini gözlemlemekteyiz. M.Ö. 2700 yılında Sümerler ile Akadlar arasında patlak veren savaş kavramından önce silahlanmayı insanoğlunun ontolojik güvenliğini sağlamak adına yapmış olduğu silah edinimi olarak adlandırabiliriz.

Silahlanmayı güç unsuru olarak tanımladığımız zaman askeri gelişmişlik bağlamında ulusal hedeflere ulaşmak maksadıyla kullanma kabiliyetine sahip olduğunuz her türlü ekipmana silah denilir. Nye³'nin Güç Tipolojisi içinde silahlanmanın devletler için zorlama, caydırma, koruma davranışlarına temel oluşturduğunu ve savaş ile zorla amaçlara varıldığını ya da hükümet politikalarında zorlayıcı diplomasiye katkıda bulunarak ulusal çıkarların elde edilmesini sağladığını görmekteyiz.

Tablo 1: Joseph Nye' nin Güç Tipolojisi ⁴(Nye, 2004,s.31)

		Davranışlar	Temel Araçlar	Hükümet Politikaları
SERT GÜÇ	Askeri Güç	<u>Zorlama</u> <u>Caydırma</u> <u>Koruma</u>	<u>Tehdit</u> <u>Kuvvet</u>	<u>Zorlayıcı Diplomasi</u> <u>Savaş</u> <u>İttifak</u>
	Ekonomik Güç	Teşvik Zorlama	Para Verme Yatırım	Yardım Rüşvet
	YUMUŞAK GÜÇ	Hayranlık Uyandırma Gündem Yaratma	Değerler Kültür Politikalar Kurumlar	Kamu diplomasisi İki taraflı ve çok taraflı diplomasi

³ Nye a.g.e. ss.25-31

⁴ Nye a.g.e. ss.31

Silahlanmanın tarihsel sürecini genel olarak izlediğimizde ilk çağlarda kavimlerin güvenlik içgüdüğü ile kendilerini korumak için silahlandığını, Sümer, Mısır, Roma ve Hitit gibi emperyalist güçlerin ise yayılmacı amaçlarla ve ekonomik olarak dünya zenginliklerine sahip olmak için silahlandığını görmekteyiz. Ortaçağ döneminde feodal güçlerin ve krallıkların yeni yeni güçlü konuma gelmeye başlamasıyla silahlanma sadece çıkarlar doğrultusunda olmuştur. Fakat bu dönemde barutun kullanılarak ateşli silah kavramını oluşturmasıyla silahlanma adına en büyük adımlardan birisi atılmıştır. Üstelik 1453 yılında Fatih Sultan Mehmet'in İstanbul'u fethetmesinin altında yatan en önemli etkenlerin başında o dönem için en gelişmiş "Şahi" adlı top sistemine sahip olmasıdır. Bu zaferle Ortaçağ kapanmış Yeniçağ başlamıştır. Westphalia Antlaşması'nın ardından merkezi otoritenin güçlenmesi çağdaş anlamda ilk düzenli ordunun kurulması XIV. Louis Fransa'sında karşımıza çıkmaktadır⁵. Bu bağlamda düzenli orduların kurulması ve devletlerin sınırlarının tam olarak belirlenmesiyle eş zamanlı olarak devletlerin silah gücüne verdiği önem ve silahlanma arayışları artmıştır. Sanayi devrimi, sanayi toplumunun oluşması ve savunma sanayiine yapılan yatırımların ardından silahlanma devletler için hem doğrudan bir güç unsuru olmuş hem de aynı zamanda silah pazarı oluşturarak ekonomik edinim sağlamıştır⁶.

I. Dünya Savaşı'nda Rusya, Almanya, Fransa ve İngiltere'nin dönemin en etkin silah gücü olan donanma konusunda bir rekabet içine girdiğini görmekteyiz. II. Dünya Savaşı'nda ise Almanya'nın Kıta Avrupası'ndaki üstün silah gücü ve İngiltere'yi kontrol altına alma çabalarında yine karşılıklı olarak silahlanmanın önemi ortaya çıkmaktadır. Bu dönemde hava kuvvetlerinin ve denizaltıların önemi belirgin olarak gün yüzüne çıkmaya başlamıştır. Amerika Birleşik Devletleri'nin (ABD) üstün silah gücü savaşın kaderini belirlemiştir. Soğuk Savaş döneminde ise Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB) ve ABD'nin Nükleer Silahlanma yarışı ortaya çıkmıştır. Bu dönemde, SSCB ve ABD arasındaki daha etkin silah gücüne sahip olup üstünlüğü ele geçirme rekabeti, ekonomik büyümesi ve askeri teknolojide sahip olduğu

⁵ Robert R. Palmer, Joel Colton, Lloyd Kramer, **A History of the Modern World**, McGraw Hill, 10.basım, New York, 2008, s.105.

⁶ Oral Sander, **Siyasi Tarih: İlkçağlar'dan 1918'e**, İmge Kitapevi, 26.basım, Ankara,2013, ss.346-349.

dinamiklik sayesinde ABD lehine sonuçlanmıştır⁷. Ancak Soğuk Savaş'ın sıcak temasla sonuçlanmaması ve SSCB'nin ekonomik ve siyasal sorunları sebebiyle çökmesiyle dünya çift kutuplu düzenden tek kutuplu düzene geçmiştir⁸.

Güncel anlamda devletlerin silahlanma tiplerini incelediğimiz zaman;

- Kitle İmha Silahları;
 1. Nükleer Silahlar
 2. Biyolojik Silahlar
 3. Kimyasal Silahlar
 4. Radyolojik Silahlar
- Konvansiyonel Silahlar; karşımıza çıkmaktadır.

Bununla birlikte devletlerin bu silahların kullanımı için yapmış olduğu her türlü alt yapı ve yatırım da silahlanma veya askeri harcamalar kavramı içerisinde yer almaktadır. Örneğin bir nükleer silahın kendisi tek başına görev yapmamakla birlikte bu silaha ait ateşleme sistemlerinden bakım aksesuarlarına kadar kullanılan her türlü araç gereç görevin icrasında gereklidir⁹.

Kitle imha silahları terimi geniş ölçekte yok ediciliğe sahip özellikle sivillere karşı kullanılan etkileri ayırım gözetmeksizin atıldığı bölgede herkes tarafından hissedilen çok çeşitli silahları nitelendirmek için kullanılmaktadır. Genel olarak birçok silahın kitle imha silahı olarak nitelendirilmesinin yanında içerik ve kapsam bakımından birbirlerinden farklılıklar ihtiva etmektedirler. Nükleer silahlar kamuoyu tarafından en çok bilinen ve eşsiz yok edici gücüyle en çok korku yaratan silah olarak dikkat çekmektedir. Şu anda dünya üzerinde dokuz ülke nükleer silah gücüne sahip konumdadır. Bu ülkeler, Birleşik Krallık, Fransa, Rusya, Çin, ABD, Kuzey Kore (iddia ediliyor), Pakistan, Hindistan ve İsrail (tahmin ediliyor) olarak karşımıza

⁷ Zbigniew Brzezinski, **Büyük Satranç Tahtası**, Ed. Hasan Öztoprak, İnkılap Kitabevi, İstanbul, 2016, s.22.

⁸ Kenneth Waltz, "Globalization and Governance", PS: Political Science and Politics, Cilt: 32, No:4, The American Political Science Association, 1999, ss.693-700.

⁹ Stockholm International Peace Research Institute Resmi İnternet Sitesi, (Erişim) <https://www.sipri.org/databases/milex/sources-and-methods> 05 Ekim 2016.

çıkılmaktadır. Tabii ki Birleşmiş Milletler’ in beş daimi temsilcisinin (Permanent 5) nükleer silah gücü sahibi olması da dikkat çekicidir¹⁰.

Bu noktada uluslararası ilişkiler disiplini bakımından uluslararası arenada söz sahibi olunmak isteniyorsa bunun eldeki silahlarla doğru orantılı olduğu gerçeği bir daha karşımıza çıkmaktadır. Nükleer silahın atılmasıyla, oluşturduğu etkiye ve atmosfer koşullarına bağlı olarak yüzbinlerce insan bir anda ölürken, silahın oluşturduğu radyasyonun ölümcül etkileri sonucunda binlerce insan da zaman içerisinde ölmektedir. Kimyasal silahlarda içeriğinin üretilmesi bakımından yaygın ve uzun süreli ticari ve askeri tecrübeye sahip olunduğu için dikkat çekicidir. Özellikle nükleer silahlarla karşılaştırıldıklarında kimyasal silahlar üretilmesi açısından oldukça kolay ve ucuz durumdadır. Bunun sebebi ise kimyasal silah yapımında kullanılan içerik maddelerinin çoğunun piyasadan kolaylıkla temin edilebilmesidir. Ölümcül bakteri, virüs ve zehirleri kullanan biyolojik silahlar derinlemesine kontrol altında tutulamayan doğası ile fark edilmektedir. Çiçek hastalığına sebep olan bir biyolojik silah atıldığında o kadar hızlı yayılabilir ki, çok kısa bir süre içerisinde insanlar arasında büyük bir salgına neden olur. Biyolojik silahlar çok tehlikeli olmalarına rağmen terörist saldırılarda ve savaşlarda nadiren kullanılmışlardır. Ancak biyomedikal teknolojinin dinamizmi ve biyoteknoloji alanındaki gelişmelere bağlı olarak biyolojik silahların gelecekteki kullanımları hakkında büyüyen endişeler vardır. Biyolojik silahların içeriğinde bulunan biyolojik ajanların üretimi ve yaygınlaşması zamanla daha fazla gelişmekte ve yaygın olarak kullanılabilirliği artmaktadır¹¹.

Konvansiyonel silahlar genellikle işlenen suçlarda, çatışmalarda, savaşlarda kullanılan daha çok küçük ve hafif silahlardan, tank, savaş gemisi, savaş uçakları, insansız hava araçları, top mermisi, roketler, füzeler, demet bombalar, kara ve deniz mayınlarına uzanan geniş yelpaze içerisinde kitle imha silahı olmayan tipteki silahları içermektedir. Kimyasal enerjiye bağlı olarak ateşlenen patlayıcı düzeneğine sahiptirler. Günümüzde konvansiyonel silah ticaretinde başı çeken ABD, Birleşik

¹⁰ Arms Control Association, 10 Ağustos 2016 tarihli “Nuclear Weapons: Who Has What at a Glance” yazısı, (Erişim) <https://www.armscontrol.org/factsheets/Nuclearweaponswhohaswhat> 25 Ekim 2016.

¹¹ Laura Reed, **Weapons of Mass Destruction**, Security Studies Program, MIT, Cambridge, MA, ABD, (Erişim) <https://www.hampshire.edu/pawss/weapons-of-mass-destruction> 15 Ekim 2016

Krallık, Rusya, Çin, Fransa, Almanya ve İsrail toplamda dünyadaki silah üretim ve ihracatının %75'lik kısmını oluşturmaktadırlar.¹²

Kitle imha silahlarının bu denli yayılmaya başlaması ve devletlerarası gerginliklerde bunlara başvurulabilme ihtimalinin önüne geçilmesi ve aynı zamanda bu gücün belirli ülkelerin tekelinde kalması adına geçtiğimiz yüzyılda birçok önlem alınmaya çalışılmıştır. Ayrıca ABD'deki 11 Eylül olaylarının ardından bu tarz kitle imha silahlarının terörist unsurlarca ele geçirilmesinin önüne geçilebilmesi adına önemli adımlar atılmaktadır. Bu bağlamda, Birleşmiş Milletler tarafından 1946'da kurulan Atom Enerjisi Kurumu'nun yerini 1952'de kurulan Silahsızlanma Komisyonu onun yerini de 1957'de kurulan Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı (IAEA) almıştır. 1959 yılında imzalanan Antarktika Antlaşmasıyla başlayan silahların sınırlandırılması anlaşmalarını 1963'te Nükleer Denemeleri Yasaklama Antlaşmaları, 1968'de imzaya açılmış ve 1970'de yürürlüğe girmiş olan Nükleer Silahların Yayılmasını Önleme Antlaşması (NPT), 1972'de imzalanan Stratejik Silahların Sınırlandırılması Antlaşması-I (SALT-I), 1979'da imzalanan Stratejik Silahların Sınırlandırılması Antlaşması-II (SALT-II), 1987'de imzalanan Kısa ve Orta Menzilli Füzeleer Antlaşması (INF), 1991 yılında imzalanan Stratejik Silahların İndirimi Antlaşması-I (START-I), 1993'de imzalanan Stratejik Silahların İndirimi Antlaşması-II (START-II), 2010 yılında imzalan Yeni Stratejik Silahların İndirimi Antlaşması (Yeni START) takip etmiştir. Ayrıca kimyasal ve biyolojik silahların kullanımını yasaklayan 1925 Cenevre Protokolü'nü 1972'de imzalanan Biyolojik ve Toksin Silahlar Sözleşmesi ve 1997'de yürürlüğe giren Kimyasal Silahlar Sözleşmesi izlemiştir¹³.

Görüleceği üzere geçtiğimiz son yüzyılda devletler silahların sınırlandırılması ve kaldırılması konusunda uzlaşma çabaları içerisinde girmişlerdir. Bu antlaşmalar temel özelliği itibarıyla daha çok nükleer, kimyasal ve biyolojik silahlanmayı sınırlandırmak ya da kaldırmak adına yapılmışlardır. Hatta bu çerçevede klasik

¹² Acronym Institute for Disarmament Diplomacy, **Conventional Weapons**, (Erişim) <http://www.acronym.org.uk/old/directory/proliferation-challenges/conventional-weapons> 15 Ekim 2016

¹³ Nuclear Threat Initiative, 19 Ağustos 2011 tarihli "Nuclear Disarmament Timeline" yazısı, (Erişim) <http://www.nti.org/analysis/articles/nuclear-disarmament-timeline/> 20 Ekim 2016.

mühimmatları içeren konvansiyonel silahlara da belirli ölçüler çerçevesinde sahip olunabilecektir.

Teknoloji, sosyal hayatlardaki değişimin en önemli parçası olarak 21.yüzyılda etkinliğini her alanda olduğu gibi silah sektöründe de hissettirmektedir. Gelişen teknoloji ile en önemli silah unsurlarının başında gelen bilginin üretimi, depolanması ve yayılması hususunda yeni kabiliyetler sunmaktadır. Askeri tarihi incelediğimizde silah alanındaki büyük ilerleme ve gelişmelerin bilim ve teknoloji alanındaki çığır açan yenilikleri takip ederek kendini güncellediğini görmekteyiz. Her ne kadar askeri alan çerçevesinde yapılan araştırma ve geliştirme faaliyetleri içinde bulunmuş olmasa da yeni teknolojiler genellikle askeri alanda bir karşılık bulmuşlardır. Tabii ki bu gelişmeler savaşın uygulanmasında olumsuz biçimde bazı sonuçlar da doğurmuştur. Bu yeni teknolojilerin etkilerinin oluşturduğu çıktıları incelediğimizde, seferberlik ve gücün uygulanmasında tedbirli olma ihtimalini olumlu yönde artırırken, daha güçlü bir şekilde harekât etkinliği sağlanarak, zarar verme ve yok etme kabiliyetlerinin artırılması açısından olumsuz etkiler karşımıza çıkmaktadır. Bir nükleer silah kullanımı durumunda etkin bir harekât düzenlenebilmekle birlikte oluşturduğu yüksek seviyedeki yok etme etkisi nedeniyle dost kuvvetler ve ülkeler oluşan nükleer serpintiden olumsuz biçimde etkilenebilmektedir¹⁴.

Suni zekâ, robotlar, otonom sistemler, internet, üç boyutlu basım, nanoteknoloji, biyoteknoloji, madde bilimi ve kuantum hesaplamalarının bazı sosyal değişimlere sebebiyet vermesi ve gelecekte de etkisinin daha da artacak olması herkes tarafından kabul gören bir gerçektir. Teknoloji alanında bu seviyedeki gelişimin askeri ve güvenlik alanına entegrasyonunun nasıl olacağı hala çok tartışılmakta ve tam anlamıyla algılanamamaktadır. Bu teknolojik gelişimlerin sunduğu kabiliyetlerin barışın muhafazasında ve savaş şartlarının değişimi üzerindeki doğrudan ve dolaylı etkileri insanların ve devletlerin bu değişimi ne şekilde algılayacağına bağlıdır. Bu noktada gelişen teknolojilerin silah sistemlerine entegrasyonunu algılamanın küresel

¹⁴ Stockholm International Peace Research Institute Resmi İnternet Sitesi, (Erişim) <https://www.sipri.org/research/armament-and-disarmament/emerging-military-and-security-technologies> 15 Ekim 2016.

barış ortamını ve gelecekteki savaşları anlamak açısından hayati bir öneme sahip olduğu ifade edilmektedir¹⁵.

Uluslararası ilişkiler disiplini çerçevesinde devletlerin anlaşmazlıklarını çözmede kullandıkları en temel iki araç diplomasi ve savaştır. Savaşın en temel bileşeni ise geçmişte düzenli ordulardır. Fakat günümüzde düzenli ordunun yanı sıra terör, ekonomi ve uluslararası koalisyonlar başta olmak üzere birçok unsur güç mücadelesinde devletlerin savunma ve güvenlik anlayışında yer bulmaktadır. Ancak hem devletin dış politikasında önemli bir destekleyici olması hem de “*güçlü ordu güçlü devlet*” kavramının devletlerin savunma ve güvenlik anlayışı çerçevesinde yer almasından ötürü etkin bir silahlı yapılanmaya her devlet ihtiyaç duymaktadır. Bu bağlamda devletin idamesi için gerekli olan en temel bileşen güçtür. Güç ise devletin bir savaş ve gerginlik durumunda yapabileceklerinin toplamıdır. Bu toplama en fazla katkı yapan unsur gerçekçi çerçevede bakıldığında silahlanma ya da askeri güçtür. Bu çerçevede devletin en temel bileşeni olarak silahlanmanın önemine dikkat çekmekte fayda vardır.

Ayrıca silahlanmaya etken iki önemli kavram vardır. Bunlardan ilki demokrasidir. Demokrasi halkın egemenliği temeline dayanan yönetim biçimidir¹⁶. Demokrasisi tam manasıyla gelişmiş olan toplumların silahlanmaya çok fazla kaynak ayırmadığı düşüncesi öncelikle aklımıza gelmektedir. Fakat ABD gibi demokrasisi ilerlemiş olan Batılı medeniyetlerin dünya üzerindeki en önemli silah üreticileri olduğu unutulmamalıdır¹⁷. Ne yazık ki bugün Batı kaynaklı ithal edilen demokrasilerin çoğunluğu devletleri demokratik düzlemde öteye silahlanma alanına sevk etmektedir. Demokrasi gerçekten toplum içinde tesis edilip küreselleşen dünya düzeninde toplumlar arası ilişkilere entegre edilebilir ise devletlerin silahlanma istekleri sınırlandırılabilir¹⁸. Diğer önemli olan kavram ise zenginliktir. Zenginlik ise

¹⁵ Stockholm International Peace Research Institute Resmi İnternet Sitesi, (Erişim) <https://www.sipri.org/research/armament-and-disarmament/emerging-military-and-security-technologies> 15 Ekim 2016.

¹⁶ Türk Dil Kurumu Resmi İnternet Sitesi, (Erişim) http://tdk.gov.tr/index.php?option=com_yanlis&view=yanlis&kelimez=100 25 Ekim 2016.

¹⁷ Stockholm International Peace Research Institute Resmi İnternet Sitesi, (Erişim) <https://www.sipri.org/research/armament-and-disarmament/arms-transfers-and-military-spending/international-arms-transfers> 25 Ekim 2016.

¹⁸ International Campaign to Abolish Nuclear Weapons, (Erişim) <http://icanturkiye.org/nukleer-silahsizlanma-ve-demokrasi-acisindan-seffaflik-cok-onemli-linnet-ngayu/> 25 Ekim 2016.

uluslararası literatürde değerlendirilirken devletlerin sahip oldukları alım gücü olarak tanımlanabilir. Zenginliğini rasyonel olarak değerlendirebilen devletler silah alımlarını sahip oldukları kapasitelerine bağlı olarak yapmaktadırlar. Tabii ki günümüzde küresel ve bölgesel güçler bulundukları pozisyonları bu mantıklı silah üretimi ve harcamaları sayesinde sürdürebilmektedirler¹⁹.

1.2. Silahlanma Yarışı

Uluslararası ilişkilerin doğasındaki mücadele ve rekabet herkes tarafından kabul gören bir gerçektir. Morgenthau²⁰'ya göre uluslararası siyaset diğer tüm siyasetler gibi gücü elde etmek adına yapılan mücadeledir. Bu noktada güce pozitif anlamda katkıyı yine silahlar vermektedir. Saldırmacı realizmin savunucularından Mearshimer²¹ 'e göre dünya üzerinde dominant güç olan ve devletleri etkisi altına alan devlet haricinde tüm devletler statükoya karşı revizyonist bir tavır içindedir.

İşte bu yüzden uluslararası sistemin dinamiğini incelediğimizde rekabet ve mücadelenin varlığı ile karşılaşmaktayız. Bu rekabet ve mücadelede üstünlük belirgin bir güç sahibi olunduğu takdirde elde edilir. Gücün elde edilmesi için en önemli ve geçerli kavram silahlanmadır. Bu çerçevede konuyu değerlendirdiğimizde mücadelenin oluşması için iki ya da daha fazla devletin bir rekabet veya çekişme içerisine girmesi gerekmektedir. Bu da sanayi devriminin ardından elde edilen silahlar bakımından bir yarış ortaya koymaktadır. Bu bağlamda rekabet içerisinde olan devletlerin diğerlerine üstünlük sağlamak adına daha çok silahlanmasıyla “silahlanma yarışı” ortaya çıkmaktadır. Saldırmacı realizm yaklaşımına göre devletler askeri gücünü arttırarak diğer devletleri kontrol altına alıp bir hegemonya oluşturma arzusundadır²². Bununla birlikte hegemonyanın belirleyici unsurlarının temelinde ise devletin silah gücünü en üst seviyeye çıkarmış olma şartı aranmaktadır.

¹⁹ Stockholm International Peace Research Institute Resmi İnternet Sitesi, (Erişim) <https://www.sipri.org/media/press-release/2016/asia-and-middle-east-lead-rise-arms-imports-united-states-and-russia-remain-largest-arms-exporters> 25 Ekim 2016.

²⁰ Hans Morgenthau, **Politics Among Nations: The Struggle for Power and Peace**, 7.basım, McGraw-Hill/ Irwin, New York, 2006. s.27

²¹ John Mearshimer, **The Tragedy of Great Power Politics**, W.W. Norton, New York, 2001, s.2,

²² Mearshimer, **a.g.e.**, s.2

1.3. Güvenlik İkilemi

Devletlerin hayatta kalabilmek ve güvenliklerini sağlayıp idame ettirebilmek için girdikleri bu silahlanma yarışı bir “güvenlik ikilemine” de neden olmaktadır²³. Uluslararası sistemin anarşik bir yapıya sahip olması ve devletlerin niyetlerindeki belirsizlik sonucu bir devletin almış olduğu güvenlik tedbirleri, diğer devletler tarafından bir tehdit olarak algılanır. Bu güvenlik kaygısındaki devletler de karşılık olarak tedbirler almak için harekete geçer. Böylece karşı hareketleri gözlemleyen ilk tedbir alan devlet, aldığı güvenlik önlemlerinin doğru bir karar olduğunu yorumlar. Böylece oluşan bu güvensiz ortamda devletlerarası güç mücadelesi diğer anlamda silahlanma yarışı bir döngü içerisinde sürer gider. İki devlet arasında herhangi bir çatışma olmaksızın iki tarafın da silahlanmalarını maksimize etmesiyle oluşan bu güvensiz ortam tam olarak uluslararası literatürde güvenlik ikilemi olarak ifade edilir. Uluslararası ilişkilerde devletlerin birbirleriyle savaş içerisine girmeleri ve hatta en üstün güç pozisyonundaki bir devlet bile uluslararası ortamın yapısında değişikliklere neden oluyorsa karar alıcı egemen devletlerin bu anarşiden kaynaklı olarak savaşla yüz yüze gelebilme ihtimalleri oldukça yüksektir²⁴.

Neo-Realist düşüncenin öncü düşünürlerinden Kenneth Waltz’a göre gücün uluslararası politikadaki kapsamının yön vericilik olmasının yanı sıra bu özelliği sadece sonuç olarak karşımıza çıkmamakta aynı zamanda birincil ve değişmez bir öge olarak etkinliğini sürdürmektedir²⁵. Savaş olasılığına karşı yeterince hazır olamayan devletler egemenlik haklarından yoksun kalıp şartlı teslim olma durumuyla yüzleşebilmektedir. Rekabet içerisindeki devletlerin karar alıcıları milli güvenliğin oluşumunda en önemli unsurun üstünlük hatta ezici üstünlük olduğu içgüdüğü ile hareket etmektedirler. Bu durum sonucunda üstünlük ile güvenlik sağlama ya da güç ile barış sağlama şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Askeri gelişmişlik çerçevesinde kullanılan güç ile barış sağlama sonucunda elde edilecek sonuç karşılaşılan reaksiyon ile doğru orantılı olarak her zaman aynı olmayabilir. Teknolojik gelişmeler ışığında

²³ John Herz, **Idealist Internationalism and the Security Dilemma**, Cilt 2, Cambridge University Press, Cambridge, UK, 1950, ss.157-180

²⁴ Kenneth Waltz, **Theory of International Politics**, McGraw-Hill, New York, 1979, s. 65-67

²⁵ Kenneth Waltz, a.g.e., 113,

savunma alanındaki ilerlemeler oldukça hızlanmakta ve uluslararası ortamda herhangi bir çatışmanın ortaya çıkması ile güvensizlik ortamı oluşmaktadır.

Devletlerin savaş için gerekli en temel unsur olarak silahlanmaya gerekli önemi vermemeleri ve gerekli kabiliyetlerden ve etkin bir üst otoritenin olmaması stratejik açıdan birbirleri ile çatışma halindeki devletler için bir “güvenlik ikilemi” ortaya çıkar²⁶. Üstünlük ile güvenlik sağlama ve güç ile barış sağlama, güvenlik ikileminin çözümlenmesinde kullanılan en önemli iki yöntemdir. Güç ile barışı sürdürme yöntemi uzun yıllardan beri devletlerin tercih ettiği yöntemlerdendir. Roma antik döneminden bu yana önemini ve çekiciliğini muhafaza eden bu yöntem *si vis pacem, para bellum* ya da diğer bir deyişle eğer barış isteniyorsa, savaşa hazır olmak zorunluluğu şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda savaşa hazır olmanın savaşın çıkması üzerindeki etkisi sınırlıdır. Tabii ki caydırıcılık olmasının yanı sıra savaşın çıkma olasılığı da göz ardı edilemez²⁷. Bunlara ek olarak medeniyetlerin güvenliğe yönelik olarak yaşadıkları endişenin kökeninde ben idrakı vardır. Milletlerin ben idrakını kazanabilmeleri için psikolojik ve zihinsel olgunlaşmanın eksiksiz olarak gerçekleşmesi ve bilinçlenmenin ardından kazanılan kimliğin belirgin bir şahsiyet olarak ortaya çıkması gerekmektedir. Belirgin iki millet ya da iki medeniyet kültürel anlamda birbirini etkileyebildiği gibi toplumlara yön veren modernizm bağlamında bireycilik, rasyonellik, sekülerizm ve sürekli gelişim gibi unsurlar sayesinde küresel toplum düzeni içerisinde bir etkileşim mevcuttur. İşte bu noktada ben idrakını kazanmış olan iki toplum temel değerleri bakımından bir çatışma içinde olmasının kökeninde sahip olunan kimlik yatmaktadır.

Samuel Huntington’a göre uluslararası ittifak ve çatışmaların oluşumunda en etkin kavramın medeniyetler çatışması ve buna bağlı olarak oluşacak olan yenedünya düzenidir. Bu çerçevede kimlik sahibi olmuş olan devletlerin ittifaklarını medeniyetlerine en yakın toplumlarla yapacağı ileri sürülmüştür. Bu konuyu güvenlik ikilemi açısından ele aldığımızda devletlerin karşıt toplum ve tehdit unsuru çerçevesinde küresel anlamda bir yumuşak güç yarışı içerisine girmektedir. Huntington medeniyetleri Batı ve ötekiler olarak ele almış, devletlerin kimlikleri, kültürlerine bağlı olarak bu kapsamdaki yerleri belirlenmiş ve sahip oldukları

²⁶ John Herz, **a.g.e.**, ss.157-180.

²⁷ Erich Weede, **Güç Dengesi, Küreselleşme ve Kapitalist Barış**, çev: Murat Saraçlı, Liman Kitapları, Ankara, 2012, ss.19-21.

caydırıcılık ve sert güç unsurlarıyla karşıt kimliği kontrolü altına almayı amaçladıklarını ileri sürmüştür. Bu kontrol de ancak ya etkin bir diplomasi ya da silahlanmaya verilen önem neticesinde elde edilecek üstünlük ile başarılabilir²⁸.

Toplumlar bu bağlamda elde etmek istedikleri üstünlük çekişmesine girdiklerinde ve silahlanma adına büyük adımlar atıldığında oluşan uluslararası ortam güvenlik ikilemi neticesini doğurmaktadır. 11 Eylül saldırılarından sonra ABD Başkanı George W. Bush tarafından şer eksenini ve terörizme destek veren haydut devletler kavramlarının ortaya çıkmasının yanı sıra II. Haçlı Savaşları'nın başladığı da ifade edilmiştir. Bu durumda dikkat edilmesi gereken husus, dünya üzerinde farklı kutupların oluştuğu ve bunların üstünlük sağlama adına silahlanmaya başvurduklarıdır. Böylece uluslararası ortamın anarşik yapısı devam etmekte ve farklı medeniyetlerin temsilcisi devletler arasında güvenlik ikilemi varlığını sürdürmektedir. Bugün hali hazırda var olan çoğu sorunun ardında bu çekişme hissedilmektedir. Hindistan-Pakistan, Türkiye-Yunanistan ve AB, dağılan eski Yugoslavya devletleri (Sırbistan-Kosova ve Bosna- Hersek), Kuzey Kore ve Güney Kore gibi problemli devletler arasında belirgin bir silahlanma ve güvenlik ikilemi mevcuttur. Günümüzde Müslüman halkların yaşadığı devletlerin çoğu ekonomik açıdan parlak gözükmediklerinden aşırı bir silahlanmaya gitmedikleri düşünülebilir ancak tam tersine aşırı biçimde silahlandıkları açıktır. Güvenlik ikilemi ve silahlanma medeniyetler açısından değerlendirildiği zaman, devletlerin menfaatleri yönünde politik manevraları ve buna bağlı olarak silahlanma içerisine girdikleri gözlemlenmektedir. Suriye'deki iç savaş incelendiğinde farklı medeniyetlerin ittifak içerisinde oldukları ve aynı medeniyet içerisindeki devletlerin ise bir silahlanma yarışı ve güvenlik ikilemi içerisinde bulundukları söylenebilir.

²⁸ Samuel Huntington, **Medeniyetler Çatışması ve Dünya Düzeninin Yeniden Kurulması**, çev. Mehmet Turhan, Cem Soysemir, İnkılap Kitapevi, 14. Basım, 2015, ss.399-450.

1.4. Uluslararası İlişkilerde Devletlerin Silahlanma İhtiyacına Teorik Yaklaşım

1.4.1. Silahlanmanın uluslararası ilişkiler teorisindeki yeri

Tek bir devletin gücü ele alarak bir hegemonya oluşturmalarının önüne geçebilmek adına devletler arasında belirli bir dengenin oluşturulması uluslararası ilişkiler literatüründe güç dengesi olarak adlandırılmaktadır. Realizme göre uluslararası ilişkilerde temel aktörler devletlerdir. İçinde bulunulan uluslararası ortamın anarşik yapısından dolayı devletler kendilerini güvende hissetmek için ve sonucunda bölgesel güç ya da hegemonya oluşturmak maksadıyla çıkarlarını en üst seviyede tutarak hareket etmektedirler. Sahip olunan gücün çapına bağlı olarak devlet arasında da hiyerarşik bir güç dengesi meydana gelmektedir. Ayrıca oluşturulan bu denge politikası sayesinde hiçbir devletin diğerlerini yok etmesine ya da kontrol altına almasına sebep olacak şekilde üstünlüğe sahip olmasına müsaade edilmemektedir.

Evrensel bir kavram olarak güç dengesini incelediğimizde; devletlerin, varlıklarını korumak ve oluşturulan *status quo* durumunu muhafaza edebilmek ya da kendi lehine çevirmek ihtiyacı uluslararası ilişkilerin doğası gereği bir zorunluluk gibi algılanmaktadır. Devletler uluslararası arenada dış politikalarını belirlerken bazen daha ılımlı yaklaşımları benimserken bazen de güç dengesi oluşturmak adına güç politikası uygulamalarını kullanmaktadır. Devletlerin varlıklarını korumak için güç dengesi politikasını kullanması egemenlik adına kaçınılmaz olmasının yanında gerekli bir sabitleme etkenidir. Güç dengesi prensibi egemen devletin yapmış olduğu uygulamalara ve bağlı bulunan şartlara göre şekil almaktadır. Birçok bağımsız kuvvetin oluşturduğu sistemdeki denge durumunu ifade etmektedir. Bu sistemdeki dengenin herhangi bir gücün ya da bir başka dış güç tarafından bozulması durumunda sistem ya eskisi gibi ya da yeni bir denge durumuna geçme eğilimine girmektedir²⁹.

Denge durumunun oluşması için dengelenecek olan devletlerin uluslararası sistemde var olması ve denge durumunun olmamasında ise bu devletlerden birisinin güçlenerek üstünlük sağlayacağı düşüncesi kabul edilmektedir. Bu yüzden uluslararası ilişkilerde sistemin dengesinin korunması için bu sistem içindeki devletlerin

²⁹ Hans Morgenthau, a.g.e., ss.179-180

varlıklarını koruması gereklidir. Uluslararası ilişkilerde güç dengesi ile amaçlanan sadece denge olsaydı tek bir gücün hegemonyası ile bu elde edilebilirdi. Ancak güç dengesi ile amaçlanan dengenin yanında bir devletin diğerine karşı üstünlük sağlaması engellenerek farklı devletlerin çatışan eğilimlerinin birinin diğerine üstünlük sağlayamayıp diğerinin de o devlet üzerinde üstünlük kuramadığı noktaya gelmesidir. Güç dengesinin uluslararası ilişkilerin içinde büyük bir etkisinin olmasının yanı sıra devletlerin iç politikasında da yansımaları güçlü merkezi hükümet ve fikir birliği kavramları nedeniyle farklılık gösterebilmesine rağmen ortaya çıkmaktadır³⁰.

Güç dengesinin uluslararası sistemdeki ilk görevi devletler arasındaki ilişkileri aynı seviyede tutmaktır. Fakat devletler arasındaki bu ilişki doğası gereği değişken bir yapıdadır. Bu değişimin derecesine bağlı olarak uluslararası sistemin istikrarsız yapısı düzeltilerek devletler arası uyumu sağlamak için sürekli ayarlamalar yapılması yoluyla güç dengesi tekrar oluşturulmaya çalışılmaktadır. İkincil görevi ise, bir devletin bağımsızlığının diğerleri tarafından hakimiyet altına alınmasını engellemek için başarılı bir dengesinin oluşturulmasıdır³¹.

Denge eşitliğinin sürdürülebilmesi için devletlerin birinin diğerine üstün gelecek kadar güçlü olmadığı ve aynı zamanda diğer devletlerinde bu devlete karşı üstün gelmesini önleyecek seviyede güce sahip olduğu noktaya kadar birbirleri ile çatışan eğilimlerinin sürdürülmesine müsaade edilmektedir. Bir devletin varlığını diğer devletlerin saldırılarına karşı sürdürebilmesi için öncelikli olarak uluslararası kuruluşlardan ziyade kendi şahsi gücüne güvenmesi gerekmektedir³².

Devletler güç dengesi oluştururken karşılaştıkları zorluklara bağlı olarak diğer devletlerle ilişkilerini geliştirme gereksinimi hissetmektedir. Fakat bu ilişkiler sonucunda çatışma içinde oldukları devletlere karşı güç dengesi oluşturabilmesine rağmen, ilişki kurulan devletlerin hegemonik ve emperyal yaklaşımları nedeniyle güvenlik tehdidi ile karşı karşıya kalabilmektedir. SSCB'nin II. Dünya Savaşı sonrasında çoğu demir perde ülkesine yardım maksatlı yerleşmiş olmasına rağmen hegemonik yaklaşımları nedeniyle bu devletlerden kolayca ayrılmamıştır. Bu sebeple

³⁰ Hans Morgenthau, **a.g.e.**, ss.180-181.

³¹ Hans Morgenthau, **a.g.e.**, s.184.

³² Hans Morgenthau, **a.g.e.**, s.184.

küçük devletler bağımsızlıklarını güç dengesine ve müttefiklik kurulan devletlerin baskın hegemonik yaklaşımlarına ya da emperyal devletler açısından çekiciliğinin seviyesine bağlıdır. Güç dengesinin oluşturulmasında dengeleme işlemi üstün olan tarafın gücünün azaltılması ya da güçsüz olana desteğin arttırılarak güçlenmesinin sağlanmasıyla gerçekleştirilir³³.

Güç dengesi kavramı İngiliz Kralı III. William tarafından parlamentoya yapılan konuşmada ortaya atılmış ve Avrupa’da dengenin korunabilmesi için her devlet tarafından sıklıkla dile getirilmiştir³⁴. Güç dengesine bağlı olarak oluşturulan sistem 1648 yılındaki Westphalia Antlaşması ile başlayarak Fransız İhtilali’ne giden süreçte XVIII. Ve XIX. yüzyılda uluslararası ilişkilerde devletler arasındaki etkileşime yön vermiştir. Bunun sebebi Avrupa’da yeni ortaya çıkan ulus-devlet kavramının oluşturduğu devletler arasındaki dengenin muhafaza edilmesidir. Fakat Fransız İhtilali sonucunda ortaya çıkan milliyetçilik, özgürlük ve demokrasi gibi kavramlar imparatorluların varlıklarını tehlikeye soktuğu gibi oluşturulan güç dengesinde de değişime neden olmuştur. Bunun yanında 1814’de Napolyon’un Avrupa’da oluşturduğu hegemonyanın malup edilmesinin ardından Kıta Avrupası’nda var olan dengenin muhafaza edilmesi için Avusturya Şansölyesi Metternich’in oluşturduğu “*Avrupa Uyumu*” olarak adlandırılan denge sistemi I.Dünya Savaşı’na kadar varlığını sürdürmüştür. Ancak I.Dünya Savaşı’nın ardından Osmanlı Devleti, Rus Çarlığı ve Avusturya-Macaristan İmparatorluğu gibi çok uluslu ve monarklar tarafından yönetilen ülkeler bu güç dengesinin içinde varlığını kaybetmişlerdir³⁵.

Güç dengesi sisteminin XX. ve XXI. yüzyıldaki yansımalarını da iki dünya savaşı öncesinde devletlerin kutuplaşmalar esnasında aldıkları pozisyonlara bağlı olarak devam ettiğini ve bu dünya savaşlarının ardından oluşan iki kutuplu dünya düzeninde güç hiyerarşisine bağlı bir dengenin varlığından söz edilebilir. Soğuk Savaş’ın sona ermesinin ardından dünya üzerinde güç dengesi tek kutuplu düzende yine güç hiyerarşisi ile orantılı olarak şekillenmiştir. Dünya Savaşları sonucunda

³³ Hans Morgenthau, **a.g.e.**, ss.184-187.

³⁴ Richard Cobden, “**Batıya Yön Veren Metinler: Aydınlanma - Milliyetçilik: Güç Dengesi**”, Cilt:3, 1878, s.1254.

³⁵ Ahmet Akın, 22 Mart 2015 tarihli “Avrupa Güç Dengesi Sistemi” yazısı, Stratejik Analiz, (Erişim) <http://www.stratejikanaliz.com/harp-ve-strateji/avrupa-guc-dengesi-sistemi/> 02 Şubat 2017

oluşturulan güç dengesi sistemi sarsılmış ve yeni dengelerinin kurulması ihtiyacı ortaya çıkmıştır³⁶.

Oluşturulan denge sistemi, içerisinde güçleri hemen hemen birbirine yakın en az beş devletin var olması üzerine inşa edilmiştir. Güç dengesi oluşturma adına meydana getirilen en tanınmış yapılanmalardan biriside Bağlantısızlar Hareketi olarak karşımıza çıkmaktadır³⁷. Ayrıca II.Dünya Savaşı'nın galip devletleri tarafından kurulan Birleşmiş Milletler, dünya genelinde güçler arası dengenin muhafaza edilmesi için oluşturulan yeni bir sistem olarak günümüzde de uluslararası arenada kendini göstermektedir.

Uluslararası ilişkilerde güç dengesinin oluşturulması için kullanılan çeşitli yöntemler vardır. Bunlar *böl-yönet*, *ittifaklar*, *karşılıklı ödün verme* ve *silahlanma* olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda böl-yönet politikası *divide et impera* olarak da adlandırılmaktadır. Devletlerin hedeflerine ulaşmak için kendisine rakip olarak gördükleri devletlerle karşı güç dengesi oluşturup ardından bu dengeyi kendi lehine yönlendirmek için kullandığı yöntemlerden olan böl-yönet politikası bu rakiplerini parçalanmış olarak tutarak güçlenmesinin önüne geçilmesini amaçlamıştır³⁸.

Böl-Yönet

XIX.yüzyılda Asya ve Afrika'daki sömürge devletlerinin kurulmasında ve özellikle Ortadoğu'ya yönelik İngiliz dış politikasında bu güç dengelemesi stratejisi kullanılmıştır. Bu politikayı uygularken kullanılan en etkili yöntem bir bölgedeki komşu toplulukların birbirine düşman haline getirmek olmuştur. Sykes-Picot Antlaşmasıyla Osmanlı Devleti'nin Balkanlar ve Ortadoğudaki topraklarının Batılı güçler tarafından işgal edilmesi böl-yönet politikasının en açık örneklerindendir³⁹. Osmanlı döneminden günümüze Türkiye ve Yunanistan arasında oluşturulan düşmanlık günümüzde de etkisini sürdürmektedir. Ayrıca II.Dünya Savaşı'nın

³⁶ Oral Sander, **Siyasi Tarih: 1918-1994**, İmge Kitapevi, 23.basım, Ankara,2013, ss.587-588.

³⁷ Büşra Avşar, 30 Ocak 2014 tarihli "Güçler Dengesi-Balance of Power" yazısı, Türkiye Uluslararası İlişkiler Çalışmaları Derneği Akademisi, (Erişim) <http://www.tuicakademi.org/gucler-dengesi-balance-of-power/> 02 Şubat 2017.

³⁸ Hans Morgenthau, **a.g.e.**, ss.188-191.

³⁹ Atilla Sandıklı, 18 Mayıs 2016 tarihli "Böl ve Yönet: Sykes-Picot Örneği" yazısı, BİLGESAM, (Erişim) <http://www.bilgesam.org/incele/2442/-bol-ve-yonet-sykes-picot-ornegi/> 02 Şubat 2017.

ardından Almanya'nın parçalanmış olarak bırakılması da bu politikanın sonucunda karşımıza çıkmaktadır. ABD eski Dış İşleri Bakanı Condoleezza Rice'ın da ifadelerinden anlaşıldığı gibi, ABD ve müttefikleri tarafından günümüzde de gerçekleştirilmeye çalışılan Büyük Ortadoğu Projesi'de böl-yönet politikasının açık bir örneğidir⁴⁰.

Güç dengesinin oluşturulmasında bir devlete barış antlaşmalarında ağır şartların dayatılmasıyla, devleti oluşturan azınlıkların ya da kişilerin ihanete teşvik edilmesiyle ve dış kaynaklı devrimlerle parçalanmak istenen devletin gücünü azaltmak metodu çerçevesinde böl-yönet yönteminden faydalanılmaktadır. Rakiplerinin bölünerek zayıf kalmasını ya da bölünmüşlüklerinin muhafaza edilmesini isteyen devletler tarafından başvurulan bir yöntemdir. Fransa'nın XVII. yüzyıldan II. Dünya Savaşı'nın sonuna kadar uygulamış olduğu Almanya'nın siyasi bütünlüşmesine karşı ayrılıkçı hareketleri desteklemesinde ve benzer biçimde SSCB'nin ve Rusya'nın XX. yüzyıldan günümüze kadar Avrupa'nın bütünlüşmesine dair tüm planlara karşı çıkarak Batı Bloğunun bir arada olmasının ileride güvenliğine tehdit olarak algılaması bu yöntemin en tutarlı ve önemli politikalarıdır⁴¹.

Güç dengesinin oluşturulmasında kullanılan metodlardan olan zayıf devletin gücünün arttırılması iki şekilde yerine getirilir. X devleti gücünü Y devletine karşı belirgin bir üstünlük kurmamak koşulu ile dengelemek adına arttırabilmektedir. Aynı zamanda bu yaklaşım Y devleti tarafından X devletine uygulanabilir. Bununla birlikte X devleti Y devletine karşı benzer politikalara sahip diğer devletlerle gücünü birleştirirken, Y devletide X devletine karşı yakın politikalara sahip diğer devletlerle gücünü birleştirebilmektedir. Güç üstünlüğü üzerine ifade edilen bu yöntem karşılıklı ödün verme, silahlanma yarışı ve aynı zamanda silahsızlanma politikalarıdır. Diğer bir yöntem olan güçlerin benzer politikalara sahip olan devletlerle metodu ise ittifak kurma politikalarıdır.

⁴⁰ Condoleezza Rice, 07 Ağustos 2003 tarihli "Transforming The Middle East" yazısı, Washington Post İnternet Sitesi, (Erişim) https://www.washingtonpost.com/archive/opinions/2003/08/07/transforming-the-middle-east/2a267aac-4136-45ad-972f-106ac91e5acd/?utm_term=.d80a6a01303f 02 Şubat 2017.

⁴¹ Hans Morgenthau, **a.g.e.**,s.188.

İttifaklar

Güç dengesi oluşturmada kullanılan politikalardan bir diğeri de ittifaklar kurarak bölgesel ve küresel olarak devletlerin hedeflerine varma stratejileridir. Güç hiyerarşisine bağlı olarak dengeyi oluşturmak adına kullanılan en yaygın politikalardandır. Devletlerin çıkarlarına bağlı olarak ortak fayda elde edilmesi maksadıyla gizli ya da açık şekilde kazan-kazan prensibiyle paralel olarak müttefikler oluşturması şeklinde tanımlanmaktadır. Böylelikle amaçlanan esas hedef kurulan ittifaklar vasıtasıyla devletlerin güçlerine başka devletlerin güçlerini eklemesidir. Devletlerin dış politikada esnek davranıp ihtiraslarıyla doğru orantılı hareket etmesi nedeniyle değişiklik yaparak yeni ittifaklarda yer alma kabiliyetine sahip olması uluslararası sistemin güvenilmez olduğunun açık bir örneğidir⁴².

Tarihsel olarak güç dengesinin en önemli tezahürü olarak göze çarpmasının yanında birbirinden ayrı iki devletin dengesinin olmasından ziyade bir devlet ya da devletler ittifakının diğer ittifakla olan ilişkileri olarak karşımıza çıkmaktadır. Çoklu devlet sistemlerinde güç dengesinin oluşturulması için ittifak kurmak bir gerekliliktir. Birbiri ile çekişme içinde olan X ve Y devleti güçlerini koruyup yükseltmek için üç yola başvururlar. Bunlardan ilki kendi güçlerini en üst seviyeye çıkarmak, ikincisi sahip olunan güçlerini diğer devletlerin güçleri ile birleştirmek, üçüncüsü ise rakip devletin diğer devletlerle gücünü birleştirmesinin önüne geçilmesidir. Rekabet içinde olan iki devlet bahsi geçen ilk yola başvurduğunda bu devletler arasında silahlanma yarışı başlar. İkinci ve üçüncü alternatiflerde ise bu devletler ittifaklar politikası takip etmektedir⁴³.

Bir devletin ittifakla içinde yer alması bir prensip meselesi olmayıp menfaate göre belirlenmektedir. Oluşturulacak ittifakın faydasız ya da verilecek taahhütlerin yükünün arzu edilen avantajlardan daha fazla olduğu durumlarda devletler ittifaktan kaçınmaktadırlar. ABD ve Büyük Britanya tarihleri boyunca barış zamanı ittifaklar kurmaktan çekinmişlerdir. Fakat aynı zamanda aralarındaki ittifakıda sonlandırmamışlardır. 1823 yılındaki Monroe Doktrininden 1941 yılındaki Pearl Harbor saldırılarına kadar süreçte ABD ve Büyük Britanya müttefik gibi

⁴² Hans Morgenthau, **a.g.e.**, ss.191-204.

⁴³ Hans Morgenthau, **a.g.e.**, s.191.

davranmışlardır. Bu bize uygulanacak politikaların açık bir şekilde bir ittifak anlaşması çerçevesinde yapılmasının gereksiz olduğu durumlarda ve aynı zamanda bu müttefiklik bozulmadan çıkarların gerektiği gibi hareket edilmesidir. ABD ve Büyük Britanya'nın tek ortak çıkarı Avrupa'daki güç dengesinin muhafaza edilmesidir. Bu sebeple güç dengesini bozan Almanya'ya karşı her iki dünya savaşında da beraber hareket etmişlerdir⁴⁴.

Bir ittifaka bağlı olmak devletlere var olan çıkarlar, genel politikalar ve onlara hizmet eden somut önlemler olarak özellikle sınırlandırma şeklinde bir hassasiyet katmaktadır. Devletlerin yapısı gereği oluşturulan ittifaktan beklentiler her müttefik için coğrafi bölge, amaç ve politik hedeflerle sınırlandırılmıştır. Bu durum ABD ve Büyük Britanya'nın arasındaki ittifakın temelde Avrupa'da kurulan güç dengesi üzerinde inşa edilmesidir⁴⁵.

İki veya daha fazla devletin sahip olduğu çıkarları ittifak gerektirmediği durumlarda ittifak anlaşmasınca belirlenen yasal şartlara bağlı olarak belirlenen işbirliği çerçevesinde hareket edilmektedir. Ancak ortak çıkarların örtüştüğü noktalarda işbirliği yapılmaktadır. Bu çıkarlar, bu çıkarları açıklayan ittifaklar ve bunlara hizmet eden politikalar beş farklı şekilde ayırt edilebilmektedir. Bunlar; çıkarların gerçek doğası ve ilişkiler, faydanın ve gücün dağılımı, ilgili devletlerin toplam menfaati ile ilgili çıkarlarının kapsamı, zaman açısından kapsamı ve ortak politika ve hareketler açısından bu çıkarların etkinlikleridir. Bu bağlamda ittifakları biz özdeş olarak hizmet eden, tamamlayıcı, ideolojik çıkarlar ve politikalar olarak ayırt edebiliriz. Ayrıca ittifaklar karşılıklı veya tek yanlı, genel ya da sınırlı, geçici ya da devamlı, etkin ya da etkisiz olarak nitelendirebilmekteyiz⁴⁶.

Savaş zamanlarında daha geçerli bir hal alan ittifaklar üye devletlerin uluslararası sistem içerisinde herbirinin farklı çıkarları vardır. Bu çıkarlara bağlı olarak devletler dünya hakimiyeti sağlamak için ittifaklar yapabildiği gibi aynı zamanda kendi çıkarlarına karşı oluşturulmuş ittifaklara karşı da ittifaklar yapma eğilimi içerisinde girmektedirler⁴⁷.

⁴⁴ Hans Morgenthau, **a.g.e.**,s.191.

⁴⁵ Hans Morgenthau, **a.g.e.**,s.192.

⁴⁶ Hans Morgenthau, **a.g.e.**,s.193.

⁴⁷ Hans Morgenthau, **a.g.e.**,ss.193-205.

Ekonomik, askeri ve politik alanda yapılan ittifaklar uluslararası ve uluslararası örgütlerin meydana gelmesine neden olmuştur. Haçlı seferleri ve Dünya Savaşları öncesinde oluşturulan bloklara ek olarak Soğuk Savaş döneminde devletlerin hayatta kalabilmek için NATO ya da Varşova Paktı gibi örgütlere katılmış olması her iki kutupdan birinde yer alarak rakip devletleri dengelemek adına yapılan ittifaklara verilebilecek örneklerdendir.

Karşılıklı Ödün Verme

Devletlerin hedeflerine varmak için ve rakip devletler ile güç dengesi oluşturmak amacıyla kullandığı bir diğer yöntem karşılıklı ödün verme prensibi ile de gerçekleştirilebilmektedir. Uluslararası ortamda güçlü ve güçsüz aktörler var olan problemlerin çözülebilmesi adına elde ettikleri marjinal faydaya bağlı olarak rakip devletlerle güç dengesini oluşturmak maksadıyla karşılıklı tavizler vermek yoluna gidebilmektedirler⁴⁸.

Diplomatik müzakerelerdeki pazarlıklar ve tavizler vererek anlaşmaya varmak karşılıklı ödün vererek güç dengesi oluşturmada en çok karşılaşılan yöntemlerdendir. XVII. ve XIX. yüzyılda güç dengesinin oluşturulmasında oldukça yaygın olan bu yöntem 1713 yılındaki Utrecht Antlaşması ile İspanya Veraset Savaşları'nın sonlanmasıyla Avrupa'da ve kolonilerde, Habsburglar ve Bourbonlar arasında güç dengesi oluşturması karşılıklı ödün verme yoluyla gerçekleşmiştir. Polonya'nın da XVII. yüzyılda Avusturya, Prusya ve Rusya arasında eşit biçimde bölüştürülmesi de karşılıklı tavizler verilerek gerçekleştirilmiştir. Bununla birlikte karşılıklı ödün verme yoluyla güç dengesi korunurken paylaşılan bölgelerin toprak verimliliği ve nüfusun miktarı ve kaliteside güce etki eden faktörler olarak göz önüne alınmıştır. XVII. ve XIX. yüzyılda Afrika'da Büyük Britanya, Fransa ve İtalya'nın ve İran'da ise Rusya ve Büyük Britanya arasındaki söz sahibi olma yarışı da güç dengesine bağlı olarak karşılıklı ödün verme prensibi üzerinden çözüme kavuşturulmuştur. Bu noktada hakimiyet sahalarına bölünen bölgelerde kendi etki sahasında başka bir devletin rekabetine maruz kalmayarak istediği gibi hareket edebilmiştir⁴⁹.

⁴⁸ Hans Morgenthau, **a.g.e.**, ss.188-190

⁴⁹ Hans Morgenthau, **a.g.e.**, s.190.

Silahlanma

Realizme göre uluslararası sistemin doğası gereği anarşik bir yapıda olmasından dolayı devletlerin birbirleri üzerinde otorite kurabilme çekişmesi savaş kavramını ortaya çıkarmıştır. Bu bağlamda devletlerin bekasını sağlayabilmek adına yapmış olduğu içgüdüsel ve bilinçli savunma ve saldırı gereçleri edinimi doğrudan silahlanma olarak adlandırılmaktadır. Bu açıdan uluslararası sistemin dengesini denetleyen hegemon bir gücün etkinliğinin olmadığı durumlarda devletler üstünlük sağlamak için savaşa başvurabilmektedirler. Savaşın ortaya çıkmasından önce devletler aralarında güç dengesini kurabilmek için savunma ve saldırı mekanizmalarını en güncel biçimde tutarak harbe hazır hale getirmektedirler⁵⁰.

Bir devletin güç dengesini yeniden kurması ya da var olan güç dengesini sürdürebilmesi için gücünü artırma çabası en temel anlamda silahlanma olarak tanımlanmaktadır. X devletinin Y devleti ile silahlanma açısından çekişmeye girmesi ve ardından üstünlük sağlama çabası ya da tam tersi durum, değişken ve dinamik bir yapıya sahip olan güç dengesinin kendine özgü şeklidir. Silahlanma yarışının kaçınılmaz sonucu, devlet bütçesinin büyük bir kısmının askeri yatırımların artan yükü ile tüketilmesi, korku ortamının giderek derinleşmesi, devletler arasında şüpheler ve güvensizlik ortamı olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda I. Dünya Savaşı'nın ardından Almanya ve Büyük Britanya arasındaki denizlerdeki rekabet ve Fransız ve Alman orduları arasındaki düşmanlık bu sonuçların açık birer örneğidir. Ayrıca Yunanistan'ın Türkiye ile silahlanma yarışına girmesinin sonucunda ekonomisinden ciddi oranda savunma harcamalarına pay ayırmıştır. Bu sebeple Yunan silahlanması 2009 yılında yaşamış olduğu büyük ekonomik krize de etkisi olan sebepler arasında en başta yer almaktadır⁵¹.

Uluslararası sistemde askeri gücün artırılarak güç dengesinin oluşturulması güvenlik ikilemine yol açmaktadır. X devleti Y devletinden kaynaklı tehdit algılamasına bağlı olarak ya ittifaklarla güç dengesi oluşturmayı ya da silahlı gücünü arttırarak Y devletinden gelebilecek güvenlik tehdidini ortadan kaldırmak yoluyla güç

⁵⁰ Evren Balta, "Uluslararası Savaş", **Küresel Siyasete Giriş: Uluslararası İlişkilerde Kavramlar, Teoriler, Süreçler**, der. Evren Balta, I. Basım, İstanbul, İletişim Yayıncılık, 2014, s. 273.

⁵¹ Hans Morgenthau, **a.g.e.**,s.190.

dengeğini oluşturmaya çalışmaktadır. Fakat X devletinin yapmış olduğu her türlü silahlanma yatırımı Y devleti tarafından yeni güvenlik kaygılarına sebep olacaktır. Devletlerin temelde güvenlik algısı, dış gler ya da organizasyonlardan gelebilecek olan saldırıları nleme ve savunma gereksinimlerini karşılayacak şekilde silahlanmasıdır. Devletlerin güvenlik adına örgütlenerek statükoyu korumaya yönelik yaklaşımlarına nazaran işgal, revizyonist ve diğer devletleri ele geçirmeye yönelik politikalar güvenlik ikilemini daha etkin hale getirip silahlanma yarışına ivme katmaktadır. Aynı zamanda silahlanmanın güvenlik ikilemine neden olmasında en önemli etkenlerden birisi de devletlerin birbiri hakkındaki algısıdır. Örneğin; ABD açısından, düşman olarak algılanan İran'ın silahlanmasının oluşturacağı güvenlik kaygısı ile müttefik konumunda bulunan İsrail'in oluşturacağı kaygı birbirinden oldukça farklıdır⁵².

Napolyon Savaşları'ndan (1800-1815) sonra Avrupa'da bir g dengesi ya da kalıcı bir barış oluşturma çabaları çatışan devletlerin orantılı olarak silahsızlandırılması yöntemiyle sonuçlandırılmaya çalışılmıştır. Güç dengesinin durağan bir hal almasını sağlamak için silahların karşılıklı olarak azaltılması yöntemi bazı yönlerden bölgesel olarak karşılıklı ödün verme yöntemiyle benzer bir yapıdadır. Her iki yöntemde de niceliksel olarak oluşturulan etkiye bağlı olarak düzenlemeler oluşturulmaya çalışılmaktadır. Bu bağlamda böyle niceliksel değerlendirmelerde oranların bağdaştırılması konusunda zorluklarla karşılaşılmaktadır. Örneğin 1932 yılında Fransız ordusunun gücü ile endüstriyel olarak gelişmiş olan Alman ordusu arasında silahsızlanma yöntemiyle durağan bir g dengesi oluşturulmaya çalışılması denemelerinin başarısızlıkla sonuçlanmasına neden olmuştur. Fakat silahsızlanma yoluyla g dengesinin kurulmasının en önemli rneği Büyük Britanya, ABD, Japonya, Fransa ve İtalya'nın Washington Deniz Antlaşması (1922) ile politik ve bölgesel uzlaşma sonucunda deniz silahlarının azaltılması hususunda mutabakata varmış ve uygulamış olmalarıdır. I. ve II. Dünya Savaşları ve Soğuk Savaş sonrasında da Nükleer, Biyolojik, Kimyasal ve Konvansiyonel Silahların sınırlandırılıp

⁵² Evren Balta, **a.g.e.**,ss.274-275.

azaltılması ile ilgili dünya çapında büyük oranda devletler arasında anlaşmaya varılmıştır⁵³.

1.4.2. Silahlanmanın ekonomik teorideki yeri

Savunma harcamalarının belirlenmesinde Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü (NATO), Stockholm Uluslararası Barış Araştırmaları Enstitüsü (SIPRI) verilerine göre hareket etmektedir. SIPRI, savunma adına yapılan tüm cari ve sermaye harcamalarını savunma harcaması olarak değerlendirmektedir. Bu harcamaları değerlendirirken bir ülkenin bütün silahlı kuvvetleri, savunma politikaları çerçevesinde yer alan tüm kuruluşlar, operatif olarak harekâta aktif ya da yarı aktif olarak katkıda bulunan donanımlar, personele yönelik tüm harcamalar ve eğitimleri, askeri inşaatlar, işletmeler ve bunların tüm tamir, idame ve bakım giderleri, uzay ve havacılık alanında yapılan araştırmalar, savunmaya yönelik araştırma ve geliştirme (AR-GE) faaliyetleri ve savunma adına yapılan yardımlar kapsamaktadır. Bunların yanında sivil savunma harcamaları, kullanım zamanı geçmiş mühimmatların yok edilmesi ve geri dönüşümü, gaziler ve ölümler sebebiyle geçmişteki askeri aktiviteler için yapılan harcamalar değerlendirme çatısı altında bulunmamaktadır⁵⁴.

Savunma harcamaların özel bir ekonomik faaliyet olarak ekonomik teorinin içerisinde yer almamış olması sebebiyle ekonomik çerçevede açıklanması oldukça zordur. Fakat üç temel teori tarafından teorik açıdan analiz edilmesinde hiçbir sakınca bulunmamıştır.

Neoklasik yaklaşım devleti, askeri harcamaları toplumsal refah fonksiyonu içerisinde iyi tanımlanmış ulusal çıkarları maksimize etmek için fırsat maliyetlerini ve güvenlik avantajlarını dengeleyen rasyonel aktör olarak görmektedir. Böylelikle askeri harcamaların kamu yararına olduğu ve ekonomik etkilerinin fırsat maliyeti ile askeri ve sivil harcamaların açık bir ilişkisi olarak açıklanabilmektedir. Bu yaklaşım uygulanabilirliği kolay ve literatürde etkinliği yüksek bir teoridir. Güncel olmaması, gözlemleri doğru çıkarması, arz yönüne odaklanması, askeri ve askeri çıkarların göz ardı edilmesi, ulusal görüş birliği ima etmesi ve rasyonel aktörlere ait aşırı bilgi ve

⁵³ Hans Morgenthau, **a.g.e.**, ss.190-191.

⁵⁴ Stockholm International Peace Research Institute Resmi İnternet Sitesi, (Erişim) <https://www.sipri.org/databases/milex/sources-and-methods> 05 Ekim 2016.

gerçekçi olmayan hesaplama kabiliyetleri gerektirmesi bakımından oldukça eleştirilmiştir⁵⁵.

Keynesyen yaklaşım ise, etkisiz toplam talep eşliğinde çarpan etkileri yoluyla üretimi arttırmak için askeri harcamaları devlet harcamalarının içerisinde alacak proaktif bir devlet önermesinde bulunmuştur. Askeri harcamalar böylece artan kapasite kullanımı, kar artırımı ve dolayısıyla artan yatırım ve büyümeye yol açacaktır. Bu model Keynesyen modellerinde birçok araştırmacının açık üretim fonksiyonlarını içermesine neden olan arz tarafı sorunları dikkate almaktaki başarısızlığından dolayı eleştirilmiştir. Daha radikal Keynesyen bakış açıları askeri harcamaların endüstriyel yetersizliklere ve bireyler, firmalar, askeri harcamalardan fayda sağlayan kuruluşlardan oluşan güçlü bir çıkar grubunun oluşmasına yol açabileceğini ileri sürmüşlerdir. Böylelikle askeri harcamalar herhangi bir tehdit olmamasına rağmen içsel bir baskı grubunun menfaatleri doğrultusunda yükselmektedir⁵⁶.

Marksist yaklaşım, kapitalist gelişimdeki askeri harcamaların rolünü çelişkili olmasına rağmen önemli bulmaktadır. Krizin üstesinden gelinmesinde, bu yaklaşımın kapitalist gelişim için gerekli olan askeri harcamaların ve sınıf mücadelesindeki askeri yatırım taraftarı içsel baskı grubunun rolü üzerine kurulu birçok çeşidi vardır. Bu yaklaşımın bir kolu olan arz fiyatından daha düşük satın alımları öneren yaklaşım, askeri harcamaların hem kendisi için önemli hem de kuramsal analizin ayrılmaz bir parçası olduğunu ileri sürmüştür. Askeri harcamaları gerçekleşme ihtimali olan krizin önlenmesinde önemli bulmakta bununla birlikte ücretleri arttırmadan kar sağlayarak üretim fazlasının emilimine izin vermektedir⁵⁷. Hükümet harcamalarının başka hiçbir formunun bu görevi yerine getiremeyeceğini ileri sürmüşlerdir. Genel anlamda ekonomik gelişim literatüründe bu yaklaşım oldukça etkili olmasına rağmen uygulanabilirlik bakımından sadece gelişmiş devletlerle sınırlı kalmaktadır⁵⁸.

⁵⁵ Giorgio d'Agostino, Paul Dunne, Luca Pieroni, "Oxford Handbook of the Economic of Peace and Conflict: Assessing the Effects of Military Expenditure on Growth", Oxford University Press, Oxford, 2010, ss.3-6.

⁵⁶ Giorgio d'Agostino, Paul Dunne, Luca Pieroni, **a.g.e.** ss.3-6

⁵⁷ Paul Baran, Paul Sweezy, "Monopoly Capital: An Essay on The American Economic and Social Order", Monthly Review Press, London, 1966, ss. 153-154

⁵⁸ Fanny Coloumb, **Economic Theories of Peace and War**. Routledge Taylor and Francis Group, London, 2004, ss.189-252.

Silahlanma ile ilgili konular ve teorik açıdan çözümlenmesinde yöneltilmesi gereken soruların, doğru analiz yapılması adına uygunluk prensibine göre sorulması gerekir. Silahlanmayı ilgilendiren değişkenlerin belirlenmesinde titizlikle davranılması, işlevsel olması ve somut kavramlar üzerinden deneye tabi tutulması, yapılacak olan teorik analizin çıktılarının anlamlı olabilmesi için oldukça önemlidir.

1.4.3. Silah harcamalarının belirlenmesinde kullanılan modeller

Silah harcamalarının belirlenmesi adına yapılan araştırmalarda bağımlı değişken konumundaki askeri harcamalar devletlerin savunma bütçelerini belirlemede özgür davranmaları ve devlet sırrı ilkesine bağlı olarak yapılan harcamaların tamamıyla açıklanmaması sebebiyle birbirinden farklı modeller ileri sürülmüştür. Ancak genel anlamda üzerinde uzlaşmaya varılan konular savunma harcaması adına yapılan tüm cari ve sermaye kalemlerini içermektedir.

Bu modellerde kullanılacak olan verilerin öncelikle doğru olması şarttır. Ancak bu noktada askeri harcamaların belirlenmesinde üç temel sınırlamadan söz etmek mümkündür. Bunlar güvenilirlik, geçerlilik ve karşılaştırılabilirlik olarak karşımıza çıkmaktadır⁵⁹.

Temel sorun olarak karşımıza çıkan güvenilirliğin eksikliğinin sebebi olarak askeri harcamaların içeriğinin kapsamlı şekilde açıklanmaması, askeri harcamalara ait detaylı bilgi akışının olmaması ve bütçelenmiş olan değer gerçekte var olan harcama miktarını yansıtmıyor olması ile ifade edebiliriz. Günümüzde uluslararası alanda açıklanan devletlerin askeri harcama miktarları sadece gerçekte olanın belli bir miktarını içermektedir. Devletler için önemli olan programlar bütçelendirme aşamasında askeri olmayan kalemler altında gizlenip hatta kimi zaman hükümet bütçesinde bir harcama kalemi olarak değerlendirmelere yansıtılmamaktadır⁶⁰.

Askeri harcamaların hesaplanmasında kullanılan verilerin geçerli olup olmadığı, bu harcamaların hangi amaca yönelik olarak kullanılmış olduğuna bağlıdır. Askeri harcamalar parasal bir girdinin ölçümü olduğundan askeri amaçla ekonomik kaynakların tüketilmesinin bir göstergesi olduğunda bu verinin en geçerli ve en doğru

⁵⁹ Sam Perlo-Freeman, v.d.; “Military Expenditure Data:2001-2010”, SIPRI Yearbook 2011: Armament, Disarmament and International Security Dergisi, New York, 2011, s.190.

⁶⁰ Sam Perlo-Freeman, v.d.; a.g.m., s.190

olması söz konusudur. Aynı sebepten dolayı askeri gücün ve kabiliyetlerin göstergesi olması bakımından yararlılığı sınırlı olmaktadır. Askeri harcamaların askeri kabiliyetlere doğrudan pozitif anlamda etkisi oluyorken, aynı zamanda personel ve malzeme arasındaki dengenin, askeri teçhizatların modernliğinin, bakım onarım kabiliyetlerinin seviyesi ve silahlı kuvvetlerin kullanılacağı bölgedeki genel güvenlik ortamının da aynı şekilde etkisi bulunmaktadır⁶¹.

Askeri harcamaların belirlenmesindeki verilerin karşılaştırılabilirliği hususunda iki farklı etken karşımıza çıkmaktadır. Bunlardan ilki verilerin değişken kapsamı ya da bir başka deyişle değişken tanımı ve diğeri ise para birimlerinin dönüştürülmesinde kullanılan yöntemler olarak karşımıza çıkmaktadır. Bir ülkenin askeri harcamalarının kapsamına ait resmi veriler ülkeler arasında değişiklik gösterirken belirli bir zaman sürecinde aynı ülke için bile değişiklik arz edebilmektedir. Karşılıklı ülke değerlendirilmelerinde döviz kuru tercihleri, genel bir para birimine çevrilmesinde oldukça büyük farklılıklar yaratabilmektedir. Bu durum sadece askeri harcamaların belirlenmesine özgü olmayıp genel olarak ekonomik verilerin uluslararası karşılaştırmalarında da rastlanılan problemlerdendir. Bununla birlikte askeri harcamaların karşılaştırılmasının oldukça hassas bir konu olması sebebiyle devletlerarası karşılaştırılmasındaki yorumların döviz kuru tercihlerinden yüksek seviyede etkilenmiş olacağını göz önünde bulundurmak gerekmektedir⁶².

⁶¹ Sam Perlo-Freeman, v.d.; a.g.m., s.190

⁶² Sam Perlo-Freeman, v.d.; a.g.m., s.190

Tablo 2: Savunma Harcamalarının Belirleyicileri⁶³

	ULUSAL	BÖLGESEL	KÜRESEL
POLİTİK NEDENLER	*Devlet Yapısı	*Bölgesel Düşmanlar	*Küresel Güç Bloğuna Bağlılık
ASKERİ NEDENLER	*Askeri Çıkarlar *İç Savaş Baskısı	*Bölgesel Savaşlar ve Ülkeler Arası Düşmanlıklar	*Yabancı Askeri Yardımlar
EKONOMİK VE SOSYAL NEDENLER	*Ekonominin Gelişmişlik Seviyesi *Milli Gelirdeki Reel Artış *Devlet Bütçe Büyükülüğü *Askeri Sanayinin Yapısı *İnsan Hakları *Politik Haklar *IMF İstikrar Programları	*Bölgesel Ekonomik Gruplaşmalar	*Yabancı Sermaye Etkisi *Ana Yardım Veren Ülkelerin Etkisi *Ülkeye Döviz Girişi

Dunne ve Mohammed⁶⁴ tarafından belirlenen savunma harcamalarının belirleyicileri hakkında Sayıştay Dergisi'nde bir tablo oluşturulmuştur. Bu bağlamda, Tablo 2'de savunma harcamalarının belirleyicileri politik, askeri, ekonomik ve sosyal nedenlere bağlı olarak ulusal, bölgesel ve küresel çerçevede değerlendirilmiştir. Genel bir silahlanma gereksinimi modeli oluşturulabilmesi için örgütsel politik modeller,

⁶³ Emin Dedebe, Metin Meriç, "Avrupa Birliği Ülkelerinde Savunma Harcamalarını Belirleyen Ekonomik ve Sosyal Faktörler: Panel Veri Analizi", Sayıştay Dergisi. Sayı:97, 2015, ss.89-104, (Erişim) <http://dergi.sayistay.gov.tr/icerik/der97m5.pdf> 25 Ekim 2016.

⁶⁴ Paul Dunne, Nadir Mohammed, **Military Spending in the Sub-Saharan Africa: Some Evidence for 1967-85**, Journal of Peace Research, Sage Publications. Cilt 32 no: 3. 1995, ss. 331-343

silahlanma yarışı modelleri ve neoklasik modeller olmak üzere üç değişik temel model ileri sürülmüştür⁶⁵.

Bunlardan örgütsel politik model daha önce Keynesyen düşüncenin ifade ettiği çıkar gruplarının savunma harcamalarında daha etkin rol alma arzusu ön plana çıkmıştır. Bu modelde bu çıkar gruplarının isteklerinin savunma harcamalarında belirleyici faktör olduğu ileri sürülerek açıklanmaya çalışılmıştır.

Ekonomistler ve siyaset bilimciler iki ya da daha fazla devletin silahlanma harcamalarının veya silah alımlarının birbiriyle etki-tepki çerçevesinde yani birisinin savunma harcamalarının diğerini tetiklemesi biçiminde ortaya koymuşlardır. Silahlanma yarışı modelinin temelini de bu düşünce oluşturmuştur. Bu model ilk olarak Richardson tarafından ileri sürülmüştür⁶⁶. Daha çok çatışma içindeki devletlere uygulanması yerindedir. Dünya üzerinde birçok ülke arasındaki gerginlikler bu model ile açıklanmaya çalışılsa da değişkenlerin yetersiz olmasından dolayı deneysel olarak başarısı oldukça sınırlıdır. Çünkü açık davranışsal temeller üzerine kurulu bir optimizasyon veya karar vericilerin açık formları ve optimizasyon kısıtlaması bulunmamaktadır⁶⁷. Bu modele yapılan en önemli eleştiri ise bütçe kısıtlamasını modelinin içerisinde barındırmıyor olmasıdır. İkincil olarak ileri sürülen bir diğer görüş ise ekonomik, politik ve stratejik etkenler çerçevesinde, bilimsel olarak daha geniş açıdan silahlanma gereksinimi tanımlanmıştır. Genel anlamda teorik ve deneysel çerçevede ileri sürülen modellerin çoğu ekonomik kaynakları, güvenlik tehditlerini, politik etkenleri göz önüne alarak değerlendirmeler yapmaktadırlar. Ayrıca etki-tepki modeli ve ekonomik, politik ve stratejik etkenler birbirine entegre edilerek daha net sonuçlar alınmaya çalışılmaktadır⁶⁸.

Granger nedensellik testi ise silahlanma sürecinde zaman serilerinin karşılaştırılarak bu serilerin arasında anlamlı bir ilişkinin var olup olmadığını

⁶⁵ Emin Dedebe, Metin Meriç, **a.g.e.** s.93

⁶⁶ Lewis Richardson, **Arms and Insecurity: A Mathematical Study of Causes and Origins of War.** der. Nicholas Rashevsky ve Ernesto Turruc, Boxwood Press, Pittsburgh, 1960, ss.214-216

⁶⁷ Paul Dunne, Ron Smith, **Econometrics of Military Arms Races**, Handbook of Defense Economics, Cilt 2, 2007, ss. 913-940.

⁶⁸ Paul Dunne, Eftychia Nikolaidou, Ron Smith, “Arms Race Models and Econometric Applications”, Middlesex University Business School, 2000, ss.4-5.

belirlemek adına yapılır⁶⁹. Örneğin Yunanistan ile Türkiye arasında herhangi bir zaman aralığında herhangi bir silahlanma yarışının var olup olmadığının hesaplanmasında çoğu ekonomist ve siyaset bilimci bu istatistiksel sına yönteminden faydalanmıştır. Granger nedensellik testi, değişkenlerinin belirlenmesinde oldukça hassas davranarak bu değişkenleri denklemin içerisine dâhil edip hariç tutmanın sonuçların üzerinde değişiklik yaratacağını göz önüne almıştır. Bu teoriye yapılan en önemli eleştiri ise gerçek iki zaman serisi arasındaki ilişkinin çözümlenmesi esnasında bu iki değişkeni doğrudan ya da dolaylı olarak etkisi altına alan üçüncü bir değişkenin göz ardı edilmiş olmasıdır. Bu üçüncül veya daha fazla gerçek etkenler devreye girdiği zaman sonuçların yanıltıcı olması söz konusudur⁷⁰.

Birim kök testleri ve eşbütünleşme tekniği silahlanma yarışının varlığının hesaplanmasında kabul gören önemli yöntemler arasındadır. Birim kök testleri eşbütünleşmenin düzenli serilerini analiz edebilmek adına kullanılmaktadır. İki veya daha farklı olayı karşılaştırırken kullanılan zaman serileri farklı olsalar da bu farklı olayların doğrusal birleşimi doğrusal olursa bu olayların dolayısıyla zaman serilerinin eşbütünleşmiş olduğu ifade edilebilir. Bu noktada üçüncül olayların etkisi daha iyi özümşenerek silahlanma yarışı üzerinde yorum yapılabilir. Ancak bu iki testin etkinliği düşük olmakla birlikte bu yüzden bütünleşme ya da eşbütünleşmenin belirlenmesi açık şekilde karşımıza çıkmamaktadır⁷¹.

Son yıllarda ileri sürülen hâkim görüş ise silah harcamalarının gereksinimleri değerlendirilirken daha çok ülkeyi kapsayacak ve birçok değişkeni de içinde bulunduracak bir model olması gerektiğidir. 1980 sonrası ortaya çıkan bu model neoklasik modeldir. Daha çok savunma harcamalarını bağımlı bir değişken olarak belirleyen bu modelde, harcamaların bölgesel faktörlere bağlı olarak belirlendiğini ileri sürmüşlerdir. Yapılan birçok araştırma sonucunda savunma harcamalarıyla ülkelerin milli gelirlerinin, Uluslararası Para Fonu (IMF) istikrar programlarıyla, Gayri Safi Yurt İçi Hâsıla arasında pozitif bir ilişki olduğu ifade edilirken, demokrasi, dışa açıklık ve ticaret arasında ise negatif bir ilişki olduğu ileri sürülmüştür.

⁶⁹ Clive Granger, **Investigating Causal Relations By Econometric Models and Cross-Spectral Methods**, *Econometrica*, Cilt:37,No:3,Economic Society, 1969, s.428.

⁷⁰ Clive Granger, **a.g.e.**, ss.428-430.

⁷¹ Paul Dunne, Eftychia Nikolaidou, Ron Smith, a.g.m., s.4-5.

“Güvenlik Ağı” modelinin savunucusu olan Rosh silahlanmanın gereksiniminin ekonomik, politik ve güvenlik değişkenlerine ek olarak komşu ya da düşman ülkelerin toplam silah harcamalarını da hesaba katarak bir ülkenin silahlanma harcamaları gereksinimlerini belirlemeye çalışmıştır. Güvenlik Ağı kavramı komşular ve diğer bölgesel güçlerin devletin güvenliğine oluşturacağı etki olarak tanımlanmıştır. Güvenlik Ağı içindeki devletlerin silahlanma harcamaları tehdit algısı içindeki devletin silahlanma gereksinimlerine pozitif olarak katkı yapmaktadır. Böylece bu devletin silahlanma için daha fazla bütçe ayrılması gerekmektedir⁷².

Dunne ve Perlo-Freeman⁷³ (2003a) ilk çalışmalarında Soğuk Savaşın 7 yıllık son dönemi (1981-1988) ve Soğuk Savaş sonrası 7 yıllık (1990-1997) dönemin ortalama değerlerini kullanmışlardır. Nüfus, “Güvenlik Ağındaki” devletler ve “Potansiyel Düşmanların” askeri harcamaları, demokrasi, iç savaş veya devletlerarası savaş gibi değişkenlere bağlı olarak askeri harcama gereksinimlerini belirleyecek bir model önermiştir. Dunne ve Perlo-Freeman⁷⁴ (2003b) ikinci modellerinde savunma harcamaları gereksiniminin hesaplamasında Potansiyel Düşmanların askeri harcamaları pozitif ve önemli iken Güvenlik Ağı değişkeni negatif ve önemsiz bir katkı yapmaktadır. Hesaplamalar bu dinamik değer modeliyle 7 yıllık dönemleri içeren ilk modelle karşılaştırıldığında belirgin bir yapısal değişim ortaya çıkmaktadır. Gelişmekte olan 98 ülke için farklı katsayılar belirlenmiş, böylece ülkelere özgü Potansiyel Düşman askeri harcama değişkeni elde edilmiştir.

Collier ve Hoeffler biraz daha farklı bir model önererek 5 yıllık ortalamaların verildiği bir havuzda verileri toplayarak askeri harcamaların miktarını uluslararası bir savaş, iç savaş, dış tehditler, demokrasi, komşuların askeri harcamaları, Soğuk Savaş sonrası politik değişim, nüfus, kişi başına düşen GSYİH gibi değişkenleri değerlendirmelerinde kullanmışlardır. Bununla birlikte panel veri analizi yoluyla ülkelerin silahlanma gereksinimlerinin ekonomik anlamda tahmin edilebilmesi için yatay kesit serileri (cross-section) ve zaman serilerinin analizi doğrultusunda her iki

⁷² Robert Rosh, **Third World Militarisation: Security Webs and States They Ensnare**, Journal Of Conflict Resolution, Cilt 32, No 4, 1988 ss.671-698.

⁷³ Paul Dunne, Samuel Perlo-Freeman, “The Demand for Military Spending in Developing Countries. International Review of Applied Economics”, Cilt: 17, No. 1, 2003a, ss. 23-48

⁷⁴ Paul Dunne, Samuel Perlo-Freeman, “The Demand for Military Spending in Developing Countries: A Dynamic Panel Analysis. Defence and Peace Economics”, Cilt:14, No.6, 2003b, ss.461-474.

boyutta veri kümelerini elde edilmektedir. Zaman ya da kesit serilerinin birlikte kullanılması tahminlerin yapılmasında iki yönlü kolaylık sağlamaktadır⁷⁵.

Bu modellerle birlikte silahlanma gereksinimlerinin belirlenmesi için belirli bir zaman diliminde belirli bir grup devlete ya da iki devlete özgü etki-tepki modelinin belirlenmesi gerekmektedir. Örneğin her devletin bir başka devlete karşı farklı bir güç dengesi oluşturma mekanizması mevcuttur. Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin ilk kurulduğu yıllarda Türk-Yunan ilişkileri normal seviyelerdedir ve herhangi bir silahlanma yarışından söz edilmemektedir. Ancak 1960'lı yıllardan başlayarak Yunan-Rum ikilisinin başta Kıbrıs olmak üzere Ege ve Akdeniz'de yarattığı gerginlik, 1974 yılındaki Kıbrıs Barış Harekâtı ve 1996 yılındaki Kardak Krizi'nde büyük çaplı bir savaştan geri dönülmüştür. Bu noktada Yunanistan'ın Türkiye'ye karşı olan güç dengesi oluşturabilme kabiliyeti Türkiye'nin Yunanistan'a olanından daha düşük seviyelerdedir. Bu bağlamda büyük bir uluslararası savaşın başlamamasının altında yatan en önemli nedenlerden birisi de budur. Hatta bu durum psikolojik üstünlük olarak da ifade edilebilmektedir⁷⁶.

Askeri harcama gereksinimlerinin belirlenmesi ve askeri harcamaların ekonomik etkisinin ortaya konulması üzerine bağımlı değişkenlerin çeşitliliğine bağlı olarak çok çeşitli modeller önerilmesiyle birlikte genel bir uzlaşma ya da net bir model belirlenememiştir. Yapılan araştırmaların çoğunda karşılıklı silahlanma politikaları ve silahlanma yarışı kavramı çerçevesinde Türk-Yunan çekişmesinin 1960'lı yıllarda başlayıp 1985'de bittiğini görmekteyiz. Ancak bu konu değerlendirilirken bağımsız değişkenler arasında Yunanistan'ın farklı seviyelerde çevreleyen düşmanları olduğunu Türkiye'nin de farklı olduğunu söyleyebiliriz. Örneğin Türkiye'nin Kafkaslardan, Suriye'den, İran ve Irak gibi güvenlik kaygıları varken sadece Yunanistan ve GKRY odaklı bir savunma politikası düşünülemez. Üstelik iç güvenlik tehdidini oluşturan terörist unsurların da silahlanma gereksinimine neden olduğu yadsınamaz bir gerçektir. Fakat Yunanistan'ın Arnavutluk ile azınlıklar üzerinden yaşamış olduğu sorunlar, Makedonya ile isim anlaşmazlığı problemi ve Bulgaristan ile mevcut olan

⁷⁵ Paul Collier, Anke Hoeffler, **Military Expenditure: Threats, Aid and Arms Races**, The World Bank Development Research Group. Mimeo, Washington D.C., 2004, ss.1-23.

⁷⁶ Fuat Aksu, "Türk-Yunan İlişkilerinde Güvenlik ve Güven Arttırma Çabaları", Soğuk Savaş Sonrasında Avrupa ve Türkiye, der. Cem Karadeli, Ayraç Yayınları, Ankara, 2003, ss.242-275.

Balkan Savaşları sonrasında oluşan husumet ve sınır anlaşmazlığı gibi sorunlar Türkiye'nin karşılaştığı sorunlar ile aynı seviyede değildir. Bu sebepten dolayı silahlanma seviyeleri değerlendirilirken tehdit algısı kavramının göreceliliği ile karşılaşmaktayız⁷⁷.

Silahlanma verileri incelenirken karşımıza “harcama seviyeleri mi yoksa GSYİH’den almış olduğu pay mı değerlendirilmelidir?” sorusu çıkmaktadır. Bu noktada bir ülke diğer ülkenin yapmış olduğu silahlanma harcamaları oranında güvenlik tehdidi hissetmektedir. Bunu durumda askeri harcamaların GSYİH’ ya oranına bağlı olarak hissetmemektedir. Örneğin 1980 yılında yaşanan mali durgunluk yüzünden Türkiye’nin askeri harcamaları azalmış fakat askeri harcamaların GSYİH’ ya oranı artmıştır. Bu artıştan dolayı Yunanistan’ın Türkiye’den gelecek tehdit algısında bir değişim olmamıştır⁷⁸.

Genel anlamda önerilen modellerden çıkarılan sonuç askeri harcamaların gerekliliğinin belirlenmesinde ve iki düşman devlet analiz edildiğinde sadece güç dengesini oluşturmada kullanılan etki-tepki kavramı değil aynı zamanda bu devletler arasındaki ilişkilerin doğasına etki eden tüm bağımsız değişkenleri incelememiz ve hesaba katmamız gerekmektedir.

1.5. Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası (AGSP) ve AB Silahlanma Politikası

Soğuk Savaş sonrasında Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği’nin (SSCB) etkinliğini kaybetmesinin ardından Yugoslavya’nın da dağılmasıyla Balkanlarda meydana gelen krizler Güneydoğu Avrupa’da oldukça büyük bir istikrarsızlık oluşturmuştur. 1999 yılında patlak veren Kosova krizi bütünleşme yolunda adımlar atmaya çalışan Avrupa’da AGSP oluşumunda tetikleyici olay olarak karşımıza çıkmaktadır. Avrupa Birliği ekseninde siyasi ve ekonomik entegrasyonun yanında askeri bağlamda bir “Avrupa Silahlı Kuvvetleri” fikri karşımıza çıkmaktadır.

⁷⁷ Turkish Greek İnternet Sitesi, 06 Mayıs 2012 tarihli “Yunan Savunma Politikası ve Askeri İttifak Arayışları Çerçevesinde Türkiye’nin Güvenliği” yazısı, Türk-Yunan İlişkileri, (Erişim) http://www.turkishgreek.org/index.php?option=com_content&view=article&id=114:yunan-savunma-politikas-ve-askeri-ttifak-araylar-cercevesinde-tuerkiyenin-guevenlii&catid=55:karilikli-algilamalar&Itemid=73 01 Kasım 2016.

⁷⁸ Jurgen Brauer, “Military Expenditure, Economic Peformance and Political Economy of Conflict Resolution in Greece and Turkey”, The Turkish Yearbook of International Relations, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, Cilt:32, 2001, s.5.

Oluşturulması oldukça sıkıntılı bir süreç olması bakımından Avrupa Birleşik Devletleri'ni kurma ülküsü adına önemli bir adım olmasına rağmen Fransa ve İngiltere'nin fikir ayrılıkları sebebiyle çok etkili bir bütünleşme sağlanamamıştır⁷⁹. AGSP gelişiminde dünya düzenindeki konjonktürel yapı ve buna bağlı ABD'nin politikaları ve Yugoslavya'nın dağılma süreci en önem iki dâhili faktör olarak karşımıza çıkmaktadır.

Eski Avrupa Birliği Bakanlar Konseyi Genel Sekreteri Javier Solana'ya göre AGSP, çevre ülkelerdeki krizlerin artması, Ortadoğu ve Balkanlardaki istikrarsız durum, küreselleşen dünya düzeninin refah ve güvenlik gibi iki önemli unsuru birbirine bağlı hale getirmesi, uluslararası krizlerin yönetilmesinde tek bir ülkenin yalnız başına sorunların üstesinden gelememesine bağlı olarak oluşan çok taraflılık sebepleriyle bir gereklilik olarak AB'nin karşısına çıkmıştır.⁸⁰

AGSP yapılanmasıyla amaçlanan AB'nin uluslararası sistemde siyasi bir aktör olarak tüm savunma kaynaklarının birbiriyle etkili bir biçimde entegrasyonunun sağlanması olmuştur. AB bütünleşmesinin tam manasıyla oluşabilmesi ve en zor kısım olan askeri kabiliyetlerin birbiriyle eşzamanlı ve eşgüdümlü kullanımı AGSP ile etkin hale getirilmesi amaçlanmıştır. Fakat 1990'lı yıllarda Avrupa'nın Balkan krizlerine tek başına müdahale edebilme kabiliyetinin olmadığı ortaya çıkmıştır. Balkan krizlerinde NATO şemsiyesi altında ABD'nin etkinliğinin Fransa ve Almanya tarafından eleştirilmesi fakat İngiltere'nin ise ABD ile birlikte hareket etme arzusu AGSP'nin güvenlik sorunlarına karşı ortak hareket etme çabalarıyla çelişmiştir. Zaten AB'nin bütünleşme sürecinde geliştirilen üç sütunlu yapısının ikincisi Ortak Dışişleri ve Güvenlik Politikası (ODGP) oluşturmaktır. Fakat Birliğin lider devletleri arasındaki fikir ayrılıkları baştan gün yüzüne çıkmıştır⁸¹.

1997 yılında İngiltere'de hükümet değişimi sonrasında İşçi Partisi'nin iktidara gelmesiyle birlikte krizlere müdahale açısından ABD'ye bağımlı kalmak yerine AB'nin bir uluslararası aktör olarak rol alması gerektiği konusunda görüş birliği

⁷⁹ Nicole Gnesotto, "ESDP: Results and Prospects", EU Security and Defense Policy: The First Five Years (1999-2004), Institute for Security Studies, Paris, 2004, s.12.

⁸⁰ Lawrence Freedman, **Can the EU Develop an Effective Military Doctrine?: A European Way Of War**, Center For European Reform, London, 2004, s.20

⁸¹ Barış Özdal, "Lizbon Reform Antlaşması'nın Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası'na İlişkin Düzenlemelerinin Analizi",

oluşturmuştur. Maastricht Antlaşması'yla Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası oluşturulması adına ilk girişimler yapılması ve kollektif çalışma ölçüleri belirlenirken, St. Malo zirvesiyle AB savunma yapılanmasının daha etkinleşmesi hedeflenmiş ve lider devletler krizlere ABD'siz müdahale edebilmesi gerekliliğini ifade etmişlerdir. Takip eden süreçlerde AB'nin krizlere karşı harekât etkinliğinin arttırılması, her an hazır reaksiyon verebilecek askeri unsurların bulundurulması ve AB'nin güvenlik ve savunma rolüne bağlı sorumlulukları yerine getirmesi gereklilikleri ortaya çıkmıştır⁸².

İnsani, kurtarma, barış, barışı sağlama ve çatışmaların önlenmesi, kriz yönetimi misyonları gibi görevlerin icra edileceği Petersburg Deklarasyonu ile ortaya konulmuştur. Bu görevler çerçevesinde oluşturulan Acil Müdahale Gücü devamlı bir ordu olmaktan ziyade operasyon ihtiyacına bağlı olarak toplanacak bir güç olarak planlanmıştır. Helsinki Zirvesiyle Petersburg Deklarasyonu'nda belirtilen görevleri icra edecek askeri kuvvetlerin oluşturulması ana hedef olarak belirlenmiştir. Köln ve Helsinki Zirvelerinde NATO'nun aktif olarak rol almadığı uluslararası krizlerde AB'nin kendi inisiyatifi çerçevesinde askeri operasyon icra edebileceği kararı alınmıştır. Geçici askeri yapıların oluşturulmasının hayata geçirilmesinin ardından Feira Zirvesinde AGSP'nin tam manasıyla hayata geçirilmesi için atılan adımların umut verici olduğu ve bu yapıların gelişimi konusunda yapılması gerekenler konusuna vurgu yapılmıştır. Bununla birlikte bu zirvede AB-NATO ilişkileri masaya yatırılmış ve güvenlik, yetenek ve kabiliyetler, AB'nin NATO imkânlarından faydalanması ve karşılıklı danışma alanlarının belirlenmesi konuları değerlendirilmiştir⁸³.

AB üyesi olmayan müttefiklerin de operasyonlara katılabileceği ve gerekli kapasitenin homojenize edilmesi Helsinki Zirvesinde kararlaştırılan Temel Hedeflerin tam anlamıyla etkin şekilde oluşturulması adına kararlar bu zirvede alınmıştır. Ancak bu zirvede amaçlanan AGSP yapısının devletlerin savunma mekanizması olarak algılanmaması gerektiği de belirtilmiştir. Nice Zirvesiyle NATO'nun olmadığı operasyonlarda AB'nin askeri anlamda karar alma ve kriz yönetimi etkinliği belirtilmiş ve Avrupa ordusunun oluşturulmasının sinyalleri verilmiştir. Ancak

⁸² Ömer Can Gerçek, "Avrupa Birliği'nin Silahlanma Politikası ve Savunma Sanayisi", Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara, 2008, ss.6-13.

⁸³ Mark Webber, Terry Terriff, Jolyon Howorth ve Stuart Croft, **The Common European Security and Defense Policy and The Third Country Issue: European Security**, Cilt 11, No 2, 2002, s.84

Petersburg Deklarasyonunda ifade edilen konuların geliştirilmesinin bir Avrupa Ordusu oluşumu anlamına gelmediği ifade edilmiştir⁸⁴. Bu zirve ile ülkelere düşen askeri yükümlülükler belirlenmiştir. Leaken Zirvesi'nde ise Avrupa operasyonel gücünün etkin hale getirilmesi kararı çıkmış olmasına rağmen başta hava kuvvetleri olmak üzere askeri bağlamdaki eksiklikler ortaya çıkmış ve etkili bir iyileştirme ortaya çıkmamıştır. Bu noktada devletlerin katkıda bulunmak hususundaki isteksizlikleri en önemli neden olmuştur. ODGP kapsamında Yunanistan, ev sahipliği yaptığı Haziran 2003'deki Selanik Zirvesinde de 2001-2004 yılları arasında çalışmaların yürütüldüğü Avrupa Savunma Ajansı'nın (EDA) kurulması için en önemli destekleyicisi olarak karşımıza çıkmaktadır⁸⁵. Kopenhag Zirvesi ile de NATO'nun dâhil olmadığı operasyonlarda NATO imkân ve kabiliyetlerinin AB tarafından kullanılabilmesi hususunda mutabakata varılmıştır. 2007 yılında imzalanan Lizbon antlaşması ile AGSP ile ilgili konular ilk defa Birlik antlaşmasında yer almış, siyasi ve askeri mekanizmaları ve kapasiteleri 2008 yılında büyük ölçüde tamamlanmıştır⁸⁶. Lizbon Antlaşması doğal olarak ODGP çerçevesinde gerçekleştirilmek istenen AGSP'nin sınırlılıklarının devletlerin egemenliklerini ve toprak bütünlüklerine bağlı olarak devletlerin kendine özgü olan haklarına saygı gösterildiğini açıkça ifade etmektedir.

Görüldüğü üzere bir dizi antlaşmalar vasıtasıyla AB askeri açıdan etkinliğini arttırmak ve NATO'ya olan bağımlılığını en aza indirmek ve küresel bir aktör olarak söz sahibi olmak arzusundadır. Fakat askeri anlamda bütünleşmenin tam manasıyla olabilmesi için siyasi ve zihinsel birleşmenin çok önemli olduğu ve Avrupa'nın bu açıdan bir bütün gibi gözükmek de oldukça eksik olduğu ortadadır. AB'nin askeri açıdan bütünleşmesinin siyasal boyutunun incelenmesiyle silahlanma politikalarının ne şekilde ilerlemiş olacağı algılanabilir. Çünkü siyasal irade AB'nin silahlanma adına atmış olduğu adımları belirlemiştir. Almanya, Fransa ve İngiltere gibi Avrupa'nın lider ülkeleri AGSP'ni özellikle uluslararası dış politikada ve güvenlik konularında sahip

⁸⁴ Galym Zhussipbek, "2007 Lizbon Antlaşması, Avrupa Güvenlik Ve Savunma Politikası'nın Tanımı ve Özellikleri, Güvenlik Aktörü Olarak AB'nin Nitelikleri", Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi, Cilt:8, No:1, 2009, s.141.

⁸⁵ European Defense Agency Resmi İnternet Sitesi, "The Birth of Agency", (Erişim) <https://www.eda.europa.eu/Aboutus/our-history/the-birth-of-an-agency>, 10 Aralık 2016.

⁸⁶ Esra Demirkaya, "Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikasının Oluşumu", Türkiye Uluslararası İlişkiler Çalışmaları Akademisi, 2015, (Erişim) <http://www.tuicakademi.org/avrupa-guvenlik-ve-savunma-politikasinin-olusumu/> 10 Aralık 2016.

oldukları stratejilerin hayata geçirilmesi için destekleyici bir ek örgüt olarak benimseme eğilimine girmişlerdir⁸⁷.

Silahlanmanın ulusal bir olgu olduğu düşüncesinde olan AB ülkeleri bu mevzuyu bütünleşme konusu kapsamında değerlendirmemişlerdir. Silahlanma konusunda işbirliği çabaları ODGP çerçevesinde sınırlandırılmıştır. Çünkü silahlanma ulusal egemenlik mevzuatı içerisinde yer aldığından bu konunun tartışmaya açılmasını uygun bulmamışlardır. Devletlerin kendilerine özgü savunma, güvenlik ve dış politikaya sahip olmalarından kaynaklı olarak ortak bir askeri strateji belirlenmesi ve düzenlenmesi zorlaşmıştır. ODGP ve onun askeri alandaki fonksiyonu olan AGSP, bütünleşmeye giden yolda silahlanma hususunda ortak hareket etme gereksinimini ortaya çıkarmıştır. Ayrıca askeri açıdan dışa bağımlılık hususunda oluşan farklılaşmalar da ortak silahlanma politikalarını sınırlandıran bir diğer unsurdur. Çünkü silah üreticisi AB devletleriyle tedarikini daha çok ABD'den yapan ülkeler arasında belirli uyuşmazlıklar söz konusudur. Devletlerin farklı silahlanma politikaları içerisinde bulunmaları savunma sanayiine ilişkin farklı görüşlere sahip olmalarına neden olmuştur⁸⁸.

Küreselleşme ve teknolojik gelişmelere bağlı olarak silah sistemlerindeki gelişmeler devletlere maliyet açısından bütçelerine ek yükümlülükler getirmektedir. 1990'lı yıllarda Avrupa'da silahlanmaya ayrılan bütçenin azalan bir doğrultuda olmasının nedeni doğrudan bir tehdit algısının olmaması ve bu kaleme ait harcamaların sosyal ve kamusal alanda değerlendirilmenin tercih edilmesidir. Fakat Bosna, Kosova ve Afganistan harekâtlarında Avrupa'nın askeri kabiliyetlerinin sınırlı olduğu ortaya çıkmıştır. Ayrıca savunma sanayiinin ve askeri teknolojinin yeterli seviyede yatırımları almaması Avrupa'nın silah üretimi hususunda ABD ile rekabet edebilmesine engel olmuştur. Askeri yetersizlik ve savunma sanayiindeki kısıtlılık Avrupa'yı AB şemsiyesi dışında askeri işbirliği örgütleri oluşturmaya sevk etmiştir⁸⁹.

87 Peter Gowan, "The Trans-Atlantic Conflict Over Primacy", *Allies as Rivals: The U.S.: Europe and Japan in a Changing World-System, Political Economy of the World Sytem Annuals*, der.:Faruk Tabak, Paradigm Publishers, London, Sayı:27, 2005, s. 92.

88 Ömer Can Gerçeker, a.g.e., ss.50-53

89 Ömer Can Gerçeker, a.g.e., s.53.

Batı Avrupa Silahlanma Grubu, Batı Avrupa Silahlanma Örgütü, Ortak Silahlanma ve İşbirliği Örgütü gibi örgütler AB bütünleşme düşüncesi dışında silahlanmaya aynı bakış açısında sahip devletlerin ortak hareket ederek verimlilik yaratabilme arzusuyla oluşturulmuşlardır. Fakat Avrupa bu örgütler vasıtasıyla silahlanma için bir standart oluşturma çabasında iken devletler yine de kendi özgün politikalarını icra etmiş, kimisi Yunanistan gibi silahlanmaya önemli bütçe ayırmış kimisi ise güvenlik adına ciddi tehditler algılamamasından dolayı bu alanda yeterli yatırımlar yapmamıştır. Bu sebeple 2000’li yıllara kadar Avrupa’da tutarlı ve herkes tarafından kabul gören bir silahlanma politikası tatbik edilememiştir. 2004 yılı sonunda ise Batı Avrupa Silahlanma Grubu ve Örgütü kapatılarak görevlerini AB içinde yeni kurulan Avrupa Savunma Ajansına devretmesi yönünde karar alınmıştır⁹⁰. 1990’lı yıllarda Güneydoğu Avrupa’da ve Ortadoğu’da yaşanan krizlere gerekli reaksiyonun gösterilememesi ve ABD’nin gölgesinde kalınması Avrupa Devletlerinin silahlanma alanında gelişim sağlama adına ortak hareket etme ve savunma sanayiinde işbirliği yapma zorunluluğunun yadsınamaz bir gerçek olduğunun farkına varılmasına neden olmuştur.

Örneğin, 1999 Kosova Harekâtı’nda Türkiye ve ABD’nin gece görüş sistemi vasıtasıyla geceleri hava harekâtını icra edebilecek vurucu güce sahip olmasına rağmen Avrupa’nın bu kabiliyet ve harekât etkinliğinden yoksun olduğu gün yüzüne çıkmıştır⁹¹. Bununla birlikte Avrupa Birliği (AB)’nin askeri alanda en önemli etkinliği ise 2004 yılında NATO’nun Bosna-Hersek’teki gücü Stabilization Force (SFOR) ve Implementation Force (IFOR)’un görevini sonlandırarak, European Union Force Althea’nın (EUFOR) görevi devralmasıdır. Genel anlamda isim değişikliğinden ibaret olmuş ve Avrupa’nın ortasında dahi askeri açıdan harekât etkinliğinin AB adına kısıtlı olduğu ortaya çıkmıştır. Bununla birlikte 2003 yılında ABD’nin başlattığı II. Körfez Harekâtında da AB’nin etkinliği sınırlı kalmış ve silah gücü bakımından yetersizliği meydana çıkmıştır. Tabii ki iki dünya savaşının da bu kıtada patlak vermesi ve Almanların devamlı kontrol altında tutulması gerekliliği düşüncesi Avrupa’nın ve

⁹⁰ Türkiye Cumhuriyeti Dış İşleri Bakanlığı Resmi İnternet Sitesi, (Erişim) <http://www.mfa.gov.tr/iii-turkiye-nin-nato-ya-askeri-katkilari.tr.mfa> 10 Aralık 2016

⁹¹ Hürriyet Daily News, 08 Ağustos 2001 tarihli “Three F-16s Return From Duty in Bosnia and Kosovo” yazısı, (Erişim) <http://www.hurriyetdailynews.com/three-f-16s-return-from-duty-in-bosnia-and-kosovo.aspx?pageID=438&n=three-f-16s-return-from-duty-in-bosnia-and-kosovo-2001-08-08> 30 Ekim 2016.

dolayısıyla AB'nin silahlanması ve askeri harcamalar yapması konularında odak noktası olmaktadır⁹².

ODGP ile AB silahlanma alanında ortak bir politika geliştirilmesi teorik açıdan mümkün gözükmeyle birlikte AGSP'nin daha bütünleştirici bir katkısının olacağı düşünülmüştür. Temelde arzu edilen hedef ise askeri açıdan lojistik gelişimi, krizlere hızlı müdahale edebilme yeteneği ve savunma sanayii sektöründe teknolojik ilerlemeler sağlayabilmektir. Böylelikle devletlerin sahip olduğu ve değiştirilip yönlendirilmesinin oldukça güç olduğu silahlanma politikaları ve yatırımları ortak savunma politikalarına dönüştürebilecektir. Silahlanmaya ayrılan bütçe konusundan konu incelendiğinde NATO ve AB arasındaki farklılığın ana sebebi olarak ABD'nin silahlanma seviyesi ve NATO içindeki etkinliği olarak ifade edebiliriz. Ayrıca NATO'nun Eylül 2014'de Galler'deki zirvede belirlemiş olduğu genel standardın, yıllık GSYİH'nın % 2'lik diliminin savunma harcamalarına aktarılması hedefi şeklinde olmasına rağmen AB 1996 yılından beri bu hedeften devamlı olarak uzaklaşmaya devam etmiştir⁹³.

Tablo 3: AB'nin 1990- 2015 Arası Askeri Harcamaları (% GSYİH) ⁹⁴ (Kaynak: Dünya Bankası)

AB'nin Askeri Harcamaları (% GSYİH)							
1990	2,6	1997	1,99	2004	1,81	2011	1,64
1991	2,5	1998	1,94	2005	1,76	2012	1,63
1992	2,4	1999	1,92	2006	1,71	2013	1,56
1993	2,3	2000	1,88	2007	1,67	2014	1,53
1994	2,2	2001	1,84	2008	1,69	2015	1,48
1995	2,07	2002	1,84	2009	1,78		
1996	2,04	2003	1,84	2010	1,71		

⁹² Ebru Gençalp, "Avrupa Birliği nin Güvenlik Politikalarında Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası'nın (AGSP) yeri ve NATO ile ilişkileri", Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir, 2004, s.83.

⁹³ NATO Resmi İnternet Sitesi, 05 Eylül 2014 tarihli "Wales Summit Declaration" yazısı, (Erişim) http://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_112964.htm 29 Ekim 2016.

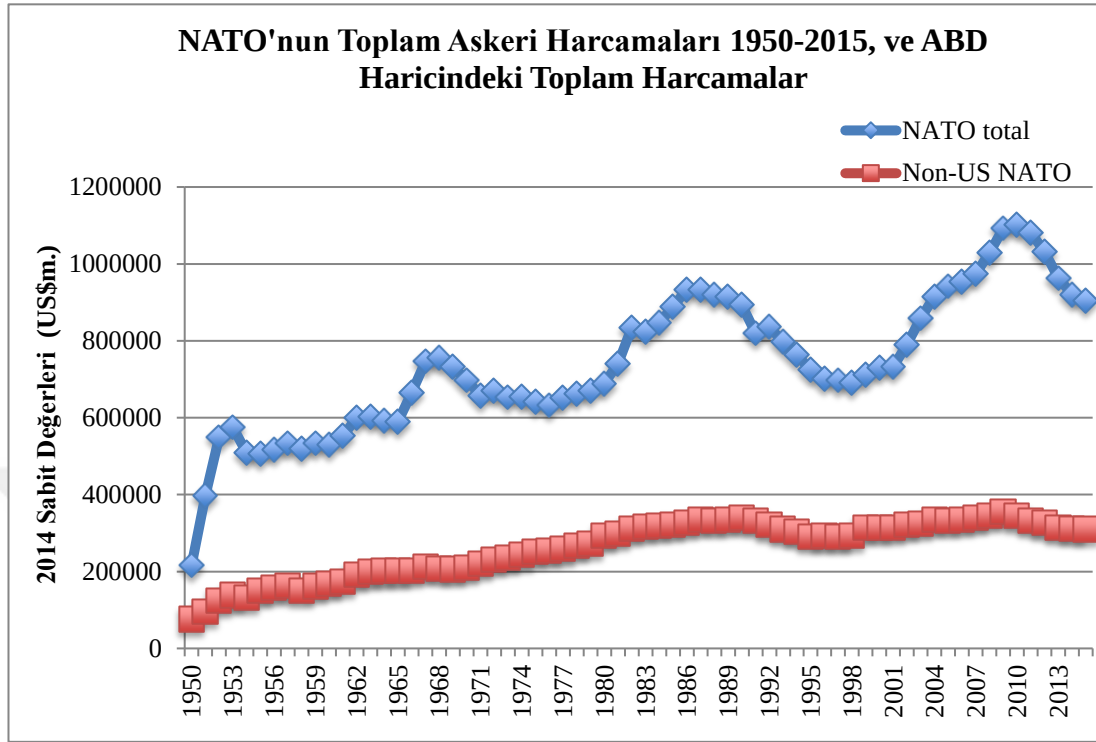
⁹⁴ Dünya Bankası Resmi İnternet Sitesi, (Erişim) <http://databank.worldbank.org/data/reports.aspx?source=world-development-indicators#> 30 Ekim 2016

AB'nin krizlere müdahale edip kontrolü ele alabilecek kabiliyetlerinin sınırlı olması nedeniyle NATO'ya dolayısıyla ABD'ye karşı bu konuda bağımlılığı mevcuttur. ABD NATO'nun içindeki etkinliği de Şekil 1'de açıkça karşımıza çıkmaktadır. ABD haricindeki askeri harcamaların kısıtlılığı da AB'nin silahlanma bakımından etkinliğe sahip olmadığını karşımıza çıkarmaktadır. ABD, AB'ye göre silahlanma alanında ilerlemiş yapısının yanında tüm dünyaya organize biçimde yayılmıştır. Bu noktada ABD tek kutuplu dünya düzeni üzerinde hegemonyasını sürdürebilmek amacıyla silahlanma ve askeri yayılmacılığa ayrı bir önem vermiştir. Fakat AB bu konudaki yeteneklerinin zayıflığı sebebiyle güvenliği sağlama ve krizlere anlık müdahale edebilme hususunda gerekli yeterliliği elde edememiştir.

Ancak yapılan girişimler ve oluşturulmaya çalışan ortak Avrupalı kimliğinin yansımaları ortak silahlanma ve güvenlik politikası bağlamında incelediğimizde, “sınırların korunmasına dayalı savunma” anlayışının terk edilerek “sınırların ötesindeki menfaatlerin korunması, olumsuz gelişmelere imkân vermeden yerinde çözümleme” ilkesine dayalı “stratejik güvenlik” kavramına yönelilmekte olduğu karşımıza çıkmaktadır⁹⁵.

⁹⁵ Sait Yılmaz, 14 Kasım 2013 tarihli “(Avrupa) Ortak Güvenlik Ve Savunma Politikası-2013”,s.1, (Erişim) http://usam.aydin.edu.tr/analiz/AGSP_21YY_14Kasim2013.pdf 10 Aralık 2016

Şekil 1: 1950-2015 NATO'nun Toplam Askeri Harcamaları ve ABD'nin Etkinliği ⁹⁶
(Kaynak:SIPRI)

AB'yi ortak silahlanmaya iten nedenleri incelediğimizde, artık askeri harekâtların çok yönlü icra edilmekte olduğu ve bütünleşme süreci içinde belirli standartların ortaya konulması ihtiyacı, devletlerin savunma harcamalarını revize etmeleri gerektiği ve son dönemde yapılan düzenlemelerle askeri bağlamda küçülmeler olduğu ortaya çıkmıştır. Ayrıca Rusya Federasyonu'nun Kırım'ı ilhak etmesi ve Ortadoğu'da etkin bir politika izlemeye başlamış olması, ABD'nin güdümünde bir Avrupa'nın dünyada belirleyici bir güç olamayacağı endişesi, herhangi bir şekilde İslam coğrafyasından gelebilecek tehdit algısı ve terörizmin seviyesinin yükselmesi silahlanma alanında yatırımların bir gereklilik olduğu algısının gelişmesinde etkili olmuştur.

⁹⁶ Stockholm International Peace Research Institute Resmi İnternet Sitesi, (Erişim) <https://www.sipri.org/sites/default/files/SIPRI-NATO-milex-data-1949-2015.xlsx> 10 Aralık 2016

İKİNCİ BÖLÜM

2. 2008 KÜRESEL EKONOMİK KRİZİNİN YUNANİSTAN VE GÜNEY KIBRIS RUM YÖNETİMİ (GKRY) ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

2.1. 2008 Küresel Ekonomik Krizi

2007 yılında ABD’de başlayıp 2008 yılında etkisi Çin ve Hindistan’ın başını çektiği birkaç ülke haricinde tüm dünyada hissedilen ABD’deki ev kredileri (mortgage) başta olmak üzere kredilerdeki dengesizlikler yüzünden meydana gelen mali kriz olarak ifade edilmektedir. ABD 2001 yılındaki ekonomik krizi atlattıktan sonra Federal Reserve Bankası (FED) 2002 yılından itibaren kredi faizlerinin üst limitini %1 olarak belirlemiştir. Düşük gelirli kesime yönelik ev kredilerine olan talebin artmasının ardından oluşan likidite sıkışıklığı sonucunda kredilerin giderek yükselmesiyle ödenemez hale gelmiştir. Mortgage konut alımlarında alıcılara faiz karşılığında kredi tahsis edilmesidir. Bu alımlarda gayrimenkul alıcı tarafından kredi veren bankaya teminat olarak gösterilmektedir. Eğer alıcı borçlarını ödeyemez duruma gelir ise banka ipotekli olan gayrimenkulü kendi mülkiyetine geçirebilmektedir⁹⁷.

Likidite sıkışıklığı ise kısa vadede para sağlanabilirliği üzerine oluşan şüphe ile mali kurumların rezervlerinden kredi tahsis etmekte isteksiz davranmasıdır. Rezervlerdeki bu tutulma bankalar arası piyasa faiz oranlarının artmasına ve aralarındaki para alışverişini daha pahalı hale getirmektedir. Sonuçta, bu durum da tüketiciler için kredi alım şartlarını daha sıkı, daha zor ve daha pahalı hale gelir. 2004 yılı itibarıyla artışa geçen krediler 2006 sonlarında geri ödemede oluşan aksaklıklar olarak ortaya çıkmıştır. Bu noktada düşük kredilerin ileride yükselebileceğini öngöremeyen düşük gelirli kesim ev fiyatlarının da artışa geçeceği konusunda hayal kırıklığına uğramışlardır. Hem ödedikleri krediler yükselirken ev fiyatları hızla düşüşe geçmiştir. Piyasadaki likidite sıkışıklığı ve ödenmeyen krediler yüzünden bankalar birer birer batmaya başlamıştır. The Bear Sterns Company, Inc ve Lehmann Brothers gibi büyük bankaları diğer banka ve sigorta şirketlerinin iflası izlemiştir. Bu bankalar ellerindeki ipotekleri de yeni sahiplerine satmıştır. Böylelikle kriz oluşan

⁹⁷ Hüseyin Kutlu, Savaş Demirci, “Küresel Finansal Krizi (2007-?) Ortaya Çıkaran Nedenler, Krizin Etkileri, Krizden Kısmi Çıkış Ve Mevcut Durum”, Muhasebe ve Finansman Dergisi, Sayı 52, ss.122-124, 2011.

domino etkisiyle bir kurumdan diğerine geçerek mali kuruluşların iflasına neden olmuştur. 2007 yılında ise tam anlamıyla ABD genelinde Subprime Kredi Krizi olarak adlandırılmıştır⁹⁸.

Alantar'a göre krizin ardında kredilerin olmasının yanı sıra nakit akışının bir havuzda toplanarak yatırımcılara satış için menkul kıymetleştirme yapılarak krizin geçişkenleşmesi, var olan farklı mali kuruluş ve araçlar arasındaki karmaşık yapı ve bilgi kirliliğinin sebep olduğu saydamlık eksikliği, derecelendirme kuruluşlarının değerlendirmelerindeki objektifliğin kaybolması, düzenleyici denetleyici kuruluşların ve başta FED' in, risk ortamına karşı önlem alamamış olmasıdır. Üstelik ABD toplumunda son yıllarda oluşan sınırsız tüketim anlayışı da krizin nedenleri arasında yer almaktadır⁹⁹.

Büyük çapta oluşan krizler dünya üzerinde yeni bilgi çağındaki ve teknolojik gelişmelere paralel olarak hızla yayılmaya oldukça elverişlidir. ABD'de 2007 yılında olgunlaşan kriz 2008 yılında küresel olarak tüm dünyada hissedilmeye başlandı. Bunun temelinde tüm dünyadan yatırımcıların teminatlı borç senedi piyasasında bulunmaları yatmaktadır¹⁰⁰. Dünya genelinde dördüncü sırada yatırım bankası Lehmann Brothers'ın iflası, American International Group (AIG) firmasının çöküşü, Ana Rezerv Fonu'nun devreye girmesi ve Sorunlu Değerleri Kurtarma Planı'nın (TARP) Kongreden onay alması da krizin küreselleşmesinde etkili olmuştur¹⁰¹. Ayrıca ABD ticarete dünya ithalatındaki payı %16'dır. Bu yüzden ABD'deki bu krizin küresel piyasalarda ve devletlerin ekonomilerinde etkili olmama ihtimali yoktur. Ayrıca devletlerin cari borç yüksekliliği, merkez bankalarının ve düzenleme kuruluşlarının riskleri öngörerek etkili önlem planlarını uygulamaya koymamalarına sebep olmuştur. Mali yapısı bozuk olan ülkeler teker teker kurtarma paketleri

⁹⁸ Hüseyin Kutlu, Savaş Demirci, a.g.m., ss.124-128, 2011.

⁹⁹ Doğan Alantar "Küresel Finansal Kriz: Nedenleri ve Sonuçları Üzerine Bir Değerlendirme", Maliye ve Finans Yazıları, Sayı:81, 2008, ss.1-10. (Erişim) http://www.finanskulup.org.tr/assets/maliyefinans/81/Dogan_Alantar_Kuresel_Finansal_Kriz_Nedenleri_Sonuclari_MFY81.pdf 25 Ekim 2016

¹⁰⁰ Eric Hedlund. Hashim Khan, "Subprime Crisis and Spillover The Global Economy". Chalmers Institute of Technology, 2009, (Erişim) <http://www.cs.chalmers.se/~rootzen/finrisk/The%20Subprime%20Crisis.pdf> 26 Ekim 2016

¹⁰¹ Frederic Mishkin, "Over The Cliff: From The Subprime To The Global Financial Crisis", Nber Working Paper Series, Cambridge, 2010, ss.1-32, (Erişim) <https://www0.gsb.columbia.edu/faculty/fmishkin/papers/nberwp.w16609.pdf> 26 Ekim 2016

açıklasalar da piyasalardaki güvensizlik ve oluşan kriz ortamından dolayı etkili olmamıştır. Bu ülkelerin borsalarında önemli ölçülerde değer kayıpları olmuş, paraları değer kaybetmiş, yabancı yatırımlar azalmış ülke ekonomilerinde negatif büyüme ortaya çıkmıştır¹⁰².

Krizin Avrupa'ya sıçramasıyla ilk önce İzlanda'da üç bankanın iflası ve enflasyondaki durdurulamayan artış olarak, İngiltere'de ABD' deki benzer şekilde emlak piyasasındaki çöküş şeklinde ortaya çıktı. Avro bölgesinde bulunan İspanya, Portekiz ve Yunanistan'da kriz çok etkili olarak hissedilmiştir¹⁰³. Ekonomik yapılarındaki mali dengesizlikler ve belirli bir bütçe disiplininin uzak olmaları krizin en çok Yunanistan'da etkili ve uzun soluklu olmasına neden olmuştur.

2.2. 2008 Küresel Ekonomik Krizin Yunanistan Üzerindeki Etkileri

Avrupa Birliği'nin entegrasyonunu sağlamlaştırmak adına ortak para politikaları belirlemek için oluşturduğu tek para birimi "Avro" ve bunun geçerli para birimi olarak kullanılacağı alan bakımından "Avro Bölgesi" oluşturulmuştur. Ekonomik ve Parasal Birlik (EMU) ve Avrupa Birliği Merkez Bankası (ECB)'da Avrupa'nın ekonomik anlamda bütünleşmesi adına atılmış önemli adımlardır. Böylelikle aynı şartlar altında aynı para birimini kullanan devletler arasında farklılıkların ortadan kaldırılabilmesi varsayılmıştır. Ayrıca ekonomik bütünleşmenin sağlam şekilde icra edilebilmesi adına 1993 yılında "Maastricht Kriterleri" oluşturulmuştur. Bunlar;

- Bütçe açığının Gayri Safi Yurt İçi Hâsıla (GSYİH)'ya yani yıllık milli gelire oranı %3'ü geçmemesi,
- Toplam kamu borcunun Gayri Safi Yurt İçi Hâsıla (GSYİH)'ya oranı %60'ı geçmemesi,
- En düşük enflasyon seviyesindeki üç üyenin ortalamasının ilgili üyenin enflasyon oranının 1,5 puan fazlasını geçmemesi,

¹⁰² Ahmet Naci Arıkan, **Amerika Birleşik Devletleri'ndeki Mali Kriz Ve Petrol Fiyatlarındaki Değişimler**, Maliye Bakanlığı Strateji Geliştirme Daire Başkanlığı, Ankara, 2008, ss.11-12.

¹⁰³ Indranarain Ramlall, "The Impact of the Subprime Crisis on Global Financial Markets, Banks and International Trade: A Quest for Sustainable Policies", Cambridge Scholars Publishing, Newcastle, 2013, s.3.

- Uzun dönem faiz oranları bir yıllık dönemde fiyat istikrarı en iyi olan 3 ülkenin faiz oranlarından 2 puan fazla olmaması,
- Son iki yılda üye ülke para biriminin diğer üye devletlerden herhangi birinin para birimi karşısında devalüasyona uğramamış olmasıdır ¹⁰⁴.

Bu oluşturulan yeni ekonomik sistem amaçlarına ulaşabilmek için üç ilke benimsemiştir. İlki ECM tarafından yürütülen fiyat istikrarını sağlayacak ortak para politikalarıdır. İkincisi ulusal ekonomik politikaları kontrol etmek için Avrupa prosedürlerinin oluşturulması, ülkelerin orta vadede nispeten dengeli bir bütçe oluşturmalarını sağlamaya sevk etmek ve bir konjonktürel dengeleyici olarak kullanılmasından kaçınılarak otomatik olarak faaliyetlerin devam etmesine izin vermektir. Üçüncüsü ise orta vadede büyümenin artmasına izin verecek bir dizi liberal yapısal reformları kapsamaktadır¹⁰⁵.

Başka bir deyişle ekonomik bütünleşme bu alandaki bağımsızlığın uluslar üstü bir otoritenin vermiş olduğu kararlar doğrultusunda bağımlı ekonomik politikalar izlemektir. Fakat ekonomik anlamda bütünleşme yazınsal bakımdan kolay gözükse de, reel olarak bazı problemlerle karşılaşmıştır. Ülkelerin ekonomik yapılarının farklı olmasına karşın tek bir merkez bankası çatısı altında yönetilmeye çalışılmıştır. Böylelikle ülkelerin para birimini devalüe etme ya da faizleri düşürme gibi ekonomik önlemler alabilme kabiliyeti elinden alınmıştır. 2008 yılında oluşan bu küresel krize karşı devletlerin savunma mekanizmaları farklı çalıştığından dolayı Avro Bölgesi'nde de bir ekonomik kriz ortaya çıkmıştır. Üye devletlerin büyüklüklerine göre farklı enflasyonu, faiz oranı, büyüme oranı olmasından kaynaklı yapısal dengesizliklerin milli stratejilerdeki çatışmalarla ve yapısal dengesizliklerle birleşmesi sonucunda ekonomik kriz tüm Avro Bölgesi'nde etkili olmuştur. Aslında Subprime Krizi öncesinde de Avrupa'da ekonomik krize neden olan dengesizlikler mevcut olmakla birlikte bu krizin tetiklemesiyle piyasalarda ve ekonomilerinde belirgin olarak hissedilmiştir. Bu çerçevede ekonomisi sağlam temeller üzerinde olmayan ve her ne

¹⁰⁴ Haluk Günuğur, **Avrupa Birliği**. Ankara. Avrupa Ekonomik Danışma Merkezi Yayını, Bilim Serisi-8, 2014, ss.55-60.

¹⁰⁵ Haluk Günuğur, **a.g.e.**, s.59.

kadar Avro Bölgesine girmenin bir mali disiplin gerektirmiş olmasına rağmen küresel anlamda ülkeleri etkileyen kriz Yunanistan'da da etkisini göstermiştir¹⁰⁶.

2.2.1. 2009 Yunan borç krizi nedenleri, gelişimi ve sonuçları

Yunanistan'ın AB ile ekonomik entegrasyonu 1961'de imzalanan Serbest Ticaret Antlaşmasıyla başlamıştır. Bu dönemden sonra AB Yunanistan'ın en büyük ekonomik ortağı olmasının yanı sıra 1981 yılı itibarıyla kişi başına düşen milli gelir bakımından % 68 ile AB ülkeleri arasında en düşük seviyelerde yer almış ve diğer üyelerle olan ekonomik fark artmıştır¹⁰⁷. Bunun arkasında AB üyeleriyle başlayan ekonomik rekabet ve izlenen yanlış ekonomi politikalar yatmaktadır. 1990'lı yıllarda izlenen ekonomik yaklaşma kriterleri sonucunda ekonomik performans artmış ve bir mali disiplin içerisinde hareket edilmiştir. AB'nin ekonomik ve sosyal bütünleşmenin oluşması için sağladığı fonlarında en büyük kullanıcılarından olmuştur¹⁰⁸.

2000'li yılların sonunda özellikle finansal alanda var olan istikrarsızlığın yanı sıra mali verilerdeki çarpıtmalar, kayırmacılık, rüşvet ve yolsuzluklar, Yunan halkının imkânlarının ötesinde bir yaşam sürmesi, Ege ve Kıbrıs konusunda var olan politik çekişmenin silahlanma alnında yapılan harcamalara neden olması küresel ekonomik kriz ile birleşerek ilk olarak 2009 yılı sonlarında Yunan Borç Krizi olarak ortaya çıkmıştır.

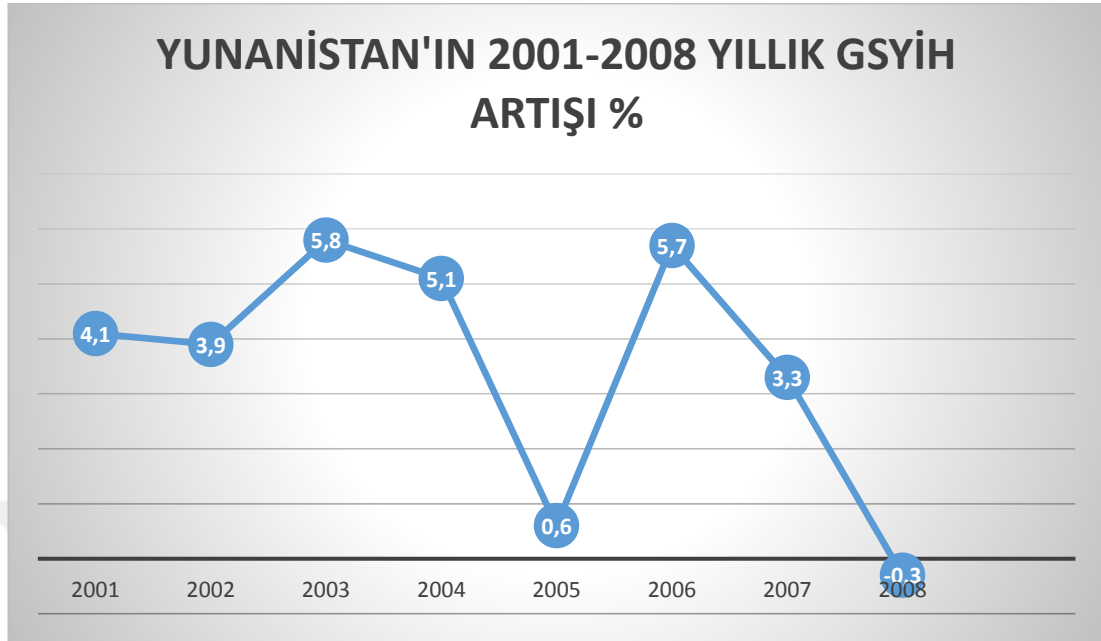
¹⁰⁶ Patrick Fontaine, "Understanding the Euro Crisis: How Did the Subprime Crisis Become Sovereign Debt Crisis in Europe", ss.1-20, 2013 (Erişim)

http://www.akb.org.br/upload/130820121627034529_Patrick%20Fontaine.pdf 26 Ekim 2016.

¹⁰⁷ Elisabeth Oltheten, George Pinteris ve Theodore Sougiannis, "Greece in the European Union: Policy Lessons from Two Decades of Membership", The Quarterly Review of Economics and Finance, Sayı:43, 2003, ss. 774-806.

¹⁰⁸ Yaşar Köse, Hakan Karabacak, "Yunanistan Ekonomik Krizi: Nedenleri, Etkileri ve Alınan Tedbirlere İlişkin Bir Değerlendirme", Maliye Dergisi, Sayı:160, 2011, ss.289-305. (Erişim) <http://ileridunya.com/wp-content/uploads/2016/04/yunan-kriz.pdf> 26 Ekim 2016

Şekil 2: Yunanistan'ın 2001-2008 Yıllık GSYİH Artışı % (Kaynak: Dünya Bankası)¹⁰⁹

Yunanistan'ın 2001'de Avro Bölgesi'ne girmesinin ardından krize kadar ki dönemde GSYİH'daki yıllık büyümesi 2001-2008 yılları arasında ortalama % 3,5 civarında olmuştur. 2008 yılı değerine baktığımızda ise ekonomik büyümenin negatife döndüğünü ve bundan sonraki periyod da negatif seyrettiğini görmekteyiz. 2008-2016 yılları arası GSYİH'daki yıllık büyüme ortalama % -4,2 civarında gerçekleşmiştir. Ayrıca Yunanistan'ın 2001-2008 arası dönemde tasarruflarının GSYİH'ya oranı %0,3 olarak karşımıza çıkmaktadır¹¹⁰. Kamu borç stokunun GSYİH'ya oranı 2001-2008 döneminde ortalama %100 civarında iken 2008-2015 döneminde ortalama %175'lere dayandığını görmekteyiz¹¹¹.

¹⁰⁹ Dünya Bankası Resmi İnternet Sitesi, (Erişim)

http://databank.worldbank.org/data/reports.aspx?Code=GC.DOD.TOTL.GD.ZS&id=af3ce82b&report_name=Popular_indicators&populartype=series&ispopular=y# 30 Ekim 2016

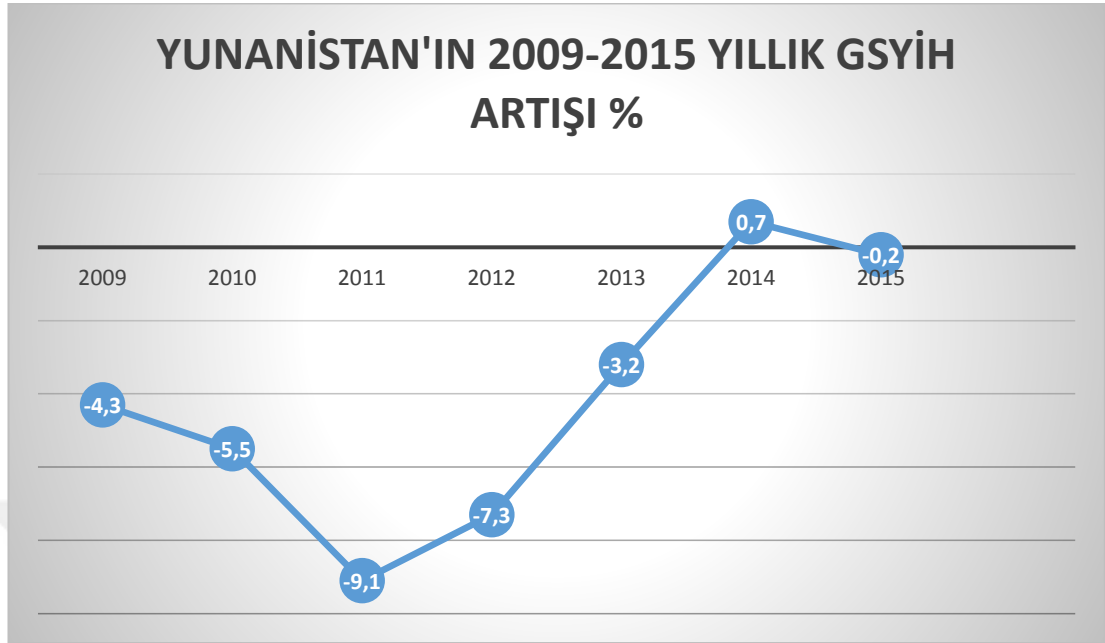
¹¹⁰ Dünya Bankası Resmi İnternet Sitesi, (Erişim)

http://databank.worldbank.org/data/reports.aspx?Code=GC.DOD.TOTL.GD.ZS&id=af3ce82b&report_name=Popular_indicators&populartype=series&ispopular=y# 30 Ekim 2016

¹¹¹ Türkiye Cumhuriyeti Ekonomi Bakanlığı Resmi İnternet Sitesi, (Erişim)

http://www.ekonomi.gov.tr/portal/faces/home/disIliskiler/ulkeler/ulke-detay/Yunanistan/html-viewer-ulkeler?contentId=UCM%23dDocName%3AEK-161047&contentTitle=Genel%20Ekonomik%20Durum&_afLoop=166244766610913&_afWindowMode=0&_afWindowId=4co1t5c9a_144#!%40%40%3F_afWindowId%3D4co1t5c9a_144%26_afLoop%3D166244766610913%26contentId%3DUCM%2523dDocName%253AEK-61047%26contentTitle%3DGenel%2BEkonomik%2BDurum%26_afWindowMode%3D0%26_adf.ctrl-state%3D4co1t5c9a_174 30 Ekim 2016

Şekil 3: Yunanistan'ın 2009-2015 Yıllık GSYİH Artışı % (Kaynak: Dünya Bankası)¹¹²

Yunanistan'ın bu denli büyük bir ekonomik krize girmesindeki kök etkenler bütçesindeki açık, kamu borç stokunun yüksekliği, kamu harcamalarındaki savurganlık ve israf, sosyal güvenlik sisteminin düzgün çalışmaması, işgücü maliyetlerinin olması gerekenin çok üstünde olması şeklinde sıralanmaktadır. Ayrıca gemi taşımacılığı, turizm ve bankacılık sektörleri haricinde AB yapısında rekabet gücü oldukça düşüktür. Ekonomisini rahatlatacak yapısal önlemler alamamasının nedeni ise bu politikaların Avrupa Komisyonu, Avrupa Merkez Bankası ve Uluslararası Para Fonu'ndan oluşan "Troyka" tarafından belirlenip kendisine özgü bir merkez bankası olmamasıyla kamu harcamalarını kısmak ve vergileri yükseltmek gibi sıkı mali politikaların dışına çıkamamaktadır. Ek olarak kamu ücretlerinde kesintiye gidilmesi, işsizliğin artması ve yüksek enflasyon da Yunan halkı tarafından hiç hoş karşılanmamakla birlikte oldukça sert protestolara neden olmaktadır. Sanayi sektörünün GSYİH'da %16,5'luk bir değere sahip olması AB'nin bu alandaki gelişmiş ülkeleriyle rekabet edememesine ve sanayi alanında %80 oranında ithalata dayalı olmasına sebep olmaktadır. Ancak her şeyden önce Yunan halkının olması gereken

¹¹² Dünya Bankası Resmi İnternet Sitesi, (Erişim)

http://databank.worldbank.org/data/reports.aspx?Code=GC.DOD.TOTL.GD.ZS&id=af3ce82b&report_name=Popular_indicators&populartype=series&ispopular=y# 30 Ekim 2016.

kapasitesinin üzerinde bir yaşam tarzı içerisinde olduğunu aşikârdır. Son 30 yılda sahip olduğu yaşam standartlarından vazgeçmek istememektedirler¹¹³.

Geleceği düşünmeden halka şirin gözükmek için savurganlıklar yapan politikacılar, seçmen kaybı ve sosyal tepki kaygısıyla devletin kasasını boşaltmışlardır. Andreas Papandreou, Kostas Miçotakis, Kostas Simitis ve Kostas Karamanlis 1981 sonrası hükümetlerinde devletin parasını kendi iktidarlarını sağlamlaştırmak adına kullanmışlardır. Sendikaların tüm istekleri kabul edilmiş böylelikle grevin önüne geçilmeye çalışılmıştır. Tarım alanında verilen teşvik primlerinin üretime hiçbir katkısı olmamıştır. Bunun dönemin iktidarı Panhelenik Sosyalist Hareket Partisi (PASOK) hükümetinden Başbakan Yardımcısı Theodoros Pangalos parlamentoda konuşurken ana muhalefetteki Yeni Demokrasi Partisi (ND) milletvekillerine dönerek “siz ve biz paraları birlikte yedik” ifadesini kullanmıştır¹¹⁴.

Kamuya memur alımlarında üst limit aşılarak olması gerekenden fazla istihdam sağlanmıştır. Hatta Yunan hükümeti AB ve IMF yetkililerinin bu konudaki sorularına net cevap verememişlerdir. PASOK ve ND dönemlerinde yaklaşık bir milyondan fazla memurun istihdam edildiği tahmin edilmektedir. Yine Pangalos’ un Yunan vatandaşlarının “Paraları nerede yediniz ?” sorusuna yanıtı “Yıllarca sizleri memur olarak istihdam ettik. Devletin parasını yozlaşma, satın alma, kamu parasını çarçur ve israf eden politik müşteri uygulamalarıyla hep beraber yedik” şeklinde olmuştur¹¹⁵. Bununla birlikte iktidar medyayı da kontrolü altına alabilmek adına devlet ilanları vasıtasıyla Yunan gazete ve televizyon kanalları bu savurganlıktan nemalanmışlardır. Ayrıca zengin Kilisenin vergiden muaf olması ve din adamlarının takas yoluyla değerli Yunan devlet arazilerini ele geçirmeleri kötü sona ilerlerken bir katkı daha yapmıştır¹¹⁶.

¹¹³ Armağan Türk, Cemil Erarslan, “Yunanistan Borç Krizinin Nedenleri Ve Sonuçları: Yapay Sınır Ağları ile Bir Analiz”, Gaziantep University Journal of Social Sciences, 2016, ss.283-284.

¹¹⁴ Aljazeera Türk İnternet Sitesi 28 Eylül 2011 tarihli “Yunan Başbakan Yardımcısı İsyan Etti” yazısı, (Erişim) <http://www.aljazeera.com.tr/makale/yunan-basbakan-yardimcisi-isyan-etti> 30 Ekim 2016

¹¹⁵ Haberler İnternet Sitesi, 22 Eylül 2010 tarihli “Kamu Parasını Hep Birlikte Yedik” yazısı, (Erişim) <http://www.haberler.com/yunan-basbakan-yardimcisi-pangalos-tan-kriz-2247678-haberi/> 30 Ekim 2016

¹¹⁶ Finans Gündem İnternet Sitesi, 12 Haziran 2011 tarihli “Yunanistan’da Keyifli Kriz” yazısı (Erişim) <http://www.finansgundem.com/haber/eft-yerine-pos/317012> 04 Kasım 2016

Genel anlamda çığ etkisi yaratan birçok etkenin bir araya gelip de Yunan Borç Krizini oluşturmalarının yanında en temel etkenlerden olan AB'yi finansal kriterlere uygunluk bakımından kandırmak adına yapılmış, Goldman Sachs'ın yardımlarıyla Yunan Hükümeti ve Yunan İstatistik Teşkilatı tarafından ekonomik verilerin çarpıtılmasıyla vadesi gelen borçlar saklanarak bütçe açığı gerçekten çok daha düşük gösterilmiştir. 2001 yılında Yunanistan'ın Avro Bölgesine kabul edilince Goldman Sachs'ın milyonlarca dolarlık kredileri ülkeye giren döviz ticareti gibi gösterilmiştir. 2009 yılında da aynı maskeleye teklifini bu sefer Yunan hükümeti kabul etmemiştir ancak New York Times'a göre 2001 yılında ayarlamalar için 300 milyon \$ ödeme yapıldığı iddia edilmektedir¹¹⁷.

Goldman Sachs, 2001 yılında Yunanistan'ın Avro Bölgesi'ne girmesinin hemen sonrasında, AB bütçe açığı standartlarına uyulmasını sağlayacak kredileri kamuoyuna duyurmadan döviz ticareti şeklinde Yunan hükümetine yönlendirmiştir. Böylelikle Yunanistan hem AB standartları korumuş hem de sınırlarının üstündeki yaşam tarzlarına devam etmiştir. Goldman Sachs, JP Morgan Chase ve bir sürü banka finansal türevler vasıtasıyla Yunan politikacıların devletin borçlanması maskeleymesini sağlamışlardır¹¹⁸.

2009 sonbaharında iktidara gelen PASOK lideri Yorgo Papandreou'nun mali verileri revize ederek yeni bir açıklama yapmasını Yunan Borç Krizinin Başlangıcı olarak değerlendirebiliriz. Yaptığı açıklamada 2008 yılının bütçe açığının GSYİH'nin %5 değil %7,7 olarak güncellemiştir¹¹⁹. Ek olarak 2009 yılı bütçe açığının GSYİH'nin % 3,7 değil % 12,7 olacağını öngörmüştür. 2010'da Avrupa İstatistik Ofisi (Eurostat) Yunan hükümetinin 2009 bütçe açığı verilerinin GSYİH' ya oranının %13,6 yani 32,4 milyar Avro (€) değerinde olduğunu açıklamıştır. Kamu borcunun 2009 yılı GSYİH

¹¹⁷ Louise Story, Landon Thomas, Nelson Schwartz, 13 Şubat 2010 tarihli "Wall St. Helped To Mask Debt Fueling Europe's Crisis" yazısı, New York Times Gazetesi İnternet Sitesi, (Erişim) <http://www.nytimes.com/2010/02/14/business/global/14debt.html?dbk> 30 Ekim.2016

¹¹⁸ Milliyet Gazetesi İnternet Sitesi, 16 Şubat 2010 tarihli "Yunanistan'ın Maskesi Düştü Goldman Göründü" yazısı, (Erişim) <http://www.milliyet.com.tr/yunanistan-in-maskesi-dustu-goldman-gorundu-ekonomi-1199604/> 30 Ekim 2016

¹¹⁹ Tony Barber, 12 Ocak 2010 tarihli "Greece Condemned For Falsifying Data" yazısı, Financial Times, (Erişim) <https://www.ft.com/content/33b0a48c-ff7e-11de-8f53-00144feabdc0> 30 Ekim.2016.

oranı da %99,6 değil %115,1 olarak revize edilmiştir. Ayrıca 2009 yılı bütçe planında bütçe açığının GSYİH'nın %8,7'si olarak hedeflendiği açıklanmıştır¹²⁰.

Fitch Ratings, Standard&Poor's ve Moody's gibi önde gelen kredi derecelendirme şirketi oluşan istikrarsızlık yüzünden Yunanistan'ın kredi notunu düşürmüştür. 2010 yılında Yunanistan 2012 bütçe açığı/GSYİH oranının %2,8 olarak hedefleyen istikrar programını açıklamıştır. Bununla birlikte kamu çalışanlarının ödemelerinde kesintiye gidildiğini ve aylık üst limitin 2000 €'yu aşmayacak şekilde sabitlendiğini ve vergi artışını kabul eden bir paket AB komisyonunun çağrısı üzerine kabul edilmiştir. Ayrıca yine Mart 2010'da Yunanistan'ı ve Avro Bölgesini düzlüğe çıkaracak bir stand-by yardım paketi oluşturulması için IMF ile Avro Bölgesi liderleri anlaşmışlardır. 2010 Nisan'da Avro Bölgesi Maliye Bakanları 30 milyar €'luk acil yardım paketi üzerinde anlaşmaya vardılar. Yine Nisan 2010'da vergi kaçırılmasını önlemek ve vergi yükünü geliri yüksek kesime yönlendirmek için vergi reformu yasasını meclisten geçirmişlerdir¹²¹.

Mayıs 2010'da ise Avro Bölgesi üyeleri Yunanistan'ın ekonomisine destek olmak adına ek olarak 80 Milyar €'luk "Yunanistan Borç Fonu" üzerinde 3 yıllık süreç için anlaşmaya varmışlardır. Böylelikle 110 milyar €'luk bir kurtarma paketi oluşturulmuştur. Yunan hükümetinin bu ay içinde kabul ettiği tasarruf paketi toplumun her kesiminden şiddetli tepkiler görmüştür. Bu dönemde alınan mali istikrar tedbirleri yetersiz kalmış ve piyasalar yatıştırılamamıştır. Kasım 2010'da 2009 yılı bütçe açığı AB tarafından yeniden revize edilerek %15,4'e çıkarıldı. 2011 Nisan'ında Yunanistan'ın bütçe açığının GSYİH oranı hedeflenen %9,5'in aksine %10,5 oranında olduğu ve borçların ödenebilirliği hususunda piyasalardaki endişe tekrar artmıştır. Haziran 2011'de ise hükümet yoğun protestolara rağmen tekrar kemer sıkma politikaları uygulayarak maaşları, vergileri ve emeklilikle ilgili düzenlemelere gitmiştir. Kasım 2011'de başbakan Yorgo Papandreou ve hükümeti istifa etmiş ve yerine iki büyük parti PASOK ve ND'nin uzlaşması üzerine maliye konusunda oldukça önemli pozisyonlarda görev yapmış Lukas Papadimos gelmiştir. Papadimos

¹²⁰ Nevzat Tetik, Mehmet Karahan, Bilal Solak, "Yapay Sınır Ağları Metodu İle Yunanistan Krizini Etkileyen Major Faktörlerin Belirlenmesi", Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, Cilt: 29, Sayı: 1, s. 37, 2015.

¹²¹ Nevzat Tetik, Mehmet Karahan, Bilal Solak, a.g.m., s. 38.

ülkenin içinde bulunduğu zor süreçten geçecek geniş katılımlı geçici bir işbirliği hükümeti oluşturmuştur. AB'nin ekonomi politikalarını benimseyerek Yunan halkını bu zorlu kriz sürecinde ikna ederek ekonomik reformları yapabilmesi için doğru bir seçim gibi gözüktse de ekonomi politikalarındaki başarısızlık yüzünden Mayıs 2012'de istifa etmiştir. Şubat 2012'de Avro Bölgesi Yunanistan için 130 milyar €'luk kurtarma paketini onaylamıştır. Bu kurtarma paketi karşılığında Atina savunma bütçesinde 400 milyon €'luk azaltmaya gitmeyi kabul etmiştir^{122 123}.

Bankalar için Avro Bölgesi ile olan görüşmeleri Uluslararası Finans Enstitüsü (IFI) Yunan tahvillerinde %75 civarında indirimi kabul etmiştir. Ancak AB ilk kurtarma paketinin başarısızlığının ardından Yunanistan'da daimi bulunacak bir heyetin yanı sıra 3 aylık ödemelerinin değerinde kayyum hesabı yapılandırılmıştır. Panagiotis Pikrammenos bir aylık süreçte Mayıs ayından Haziran'a kadar geçici bir seçim hükümeti kurmasının ardından yapılan ilk seçimden bir koalisyon çıkmaması sonucunda ikinci seçimlerde ND'nin oyların %29,7'sini almasıyla Antonis Samaras, PASOK ve Demokratik Sol Parti (DİMAR) ile kurulan koalisyonun 2015 Ocak ayına kadar başbakanlığını yapmıştır. Samaras kemer sıkma politikalarına karşı olmakla birlikte, israfların önüne geçilmesi, özelleştirmeye önem vermesi ve vergi reformu politikalarını desteklemiştir. Ayrıca bulunduğu koalisyon ile AB arasında denge kurma çabası içine girmiştir. Bu süreç içerisinde oluşan ekonomik sorunlu ortamda yaşanan başarısızlıkların dolayı politik bir istikrar yakalanamamıştır. Koalisyonun desteklediği cumhurbaşkanı adayı Stavros Dimas'ın yeterli oyu üçüncü turda da alamaması nedeniyle meclis feshedilip 2015 Ocak ayında erken seçime gidilmiştir. AB ve IMF tarafından dayatılmaya çalışılan ağır para politikası ve ekonomik kurtarma paketlerinin yeniden görüşülerek ağırlığı Yunan halkının üstüne bırakılan kriz önleyici tasarruf tedbirlerinin kaldırılması gerektiğini ileri süren Radikal Sol Koalisyon (SYRİZA) bu seçimlerden %36.29 oy alarak birinci parti olmuştur. Aleksi Çipras SYRİZA'nın lideri olarak bağımsızlarla kurulan koalisyonda başbakan olarak görev

¹²² Helena Smith, 19 Nisan 2012 tarihli "German 'hypocrisy' over Greek military spending has critics up in arms" yazısı, The Guardian Gazetesi İnternet Sitesi, (Erişim) <https://www.theguardian.com/world/2012/apr/19/greece-military-spending-debt-crisis> 01 Kasım 2016.

¹²³ Aljazeera Türk İnternet Sitesi, 11 Mayıs 2012 tarihli "Kronoloji: Yunanistan'ın Borç Krizi" yazısı, (Erişim) <http://www.aljazeera.com.tr/haber-analiz/kronoloji-yunanistanin-borc-krizi> 01 Kasım 2016.

almıştır. Görüldüğü üzere yaşanan ekonomik kriz Yunan halkında radikal sol gruba kaymaya neden olmuştur¹²⁴.

Temmuz 2015’de Yunanistan IMF’e ödemesi gereken 1,6 milyar €’luk borç taksitini ödeyemeyerek temerrüde düşen ilk gelişmiş ülke olmuştur. Maliye Bakanı Varoufakis’ de Yunanistan’ın bu taksiti ödeyemeyeceğini açıklamıştır¹²⁵. Ancak Troyka ile yapılan müzakerelerin ardından Yunan ekonomisinde hala yaşanan bunalım sonucunda Avro Bölgesini de rahatlatmak için AB ve IMF üçüncü kurtarma paketi olarak 86 milyar €’luk dilimi onaylamıştır. Fakat bu paket vergi zammı ve kamu harcamalarında kısıtlamaya gidilmesi reformlarını da içermektedir. Bu kemer sıkma paketinin meclisten geçmesinin ardından Çıpras’a hem kendi partisi içinden hem de halktan yoğun bir tepki oluşmuştur. Ancak Ağustos 2015’de ECB’ye ödenmesi gereken 3,2 milyar € olması Yunanistan’ı ister istemez bu son kurtarma paketine mecbur bırakmıştır. Temmuz 2015’de kreditorlerin nakit akışının yeniden başlaması için ortaya koyduğu taleplerin hükümet tarafından kabul edilip edilmemesi hususunda yapılan referandum sonucunda Yunan halkı %61,35 oranında hayır oyu kullanmıştır¹²⁶.

Ancak Ağustos 2015’de Çıpras hükümeti Troyka’nın kurtarma paketine karşılık istemiş olduğu vergi artışlarını, harcama kesintilerini, özelleştirme ve enerji, bankacılık ve maaşlarla ilgili reformları içeren kemer sıkma paketinin meclisten onay almasının ardından kendi partisi ve destekleyicileri tarafından oldukça büyük bir eleştiriye maruz kalmıştır. Bunun üzerinde Çıpras daha güçlü bir hükümet kurmak adına 86 milyar €’luk kurtarma anlaşmasının ilk diliminin serbest bırakılmasının ardından erken seçime gitmiştir¹²⁷. Ancak çoğunluk için gerekli olan 151 sandalyeyi kazanamayarak var olan milletvekili sayısı 149’da 145’e düşmüştür. Fakat SYRİZA’nın oy oranının %36 seviyelerinde değişiklik göstermemiştir. Nisan 2016’da

¹²⁴ Aljazeera Turk İnternet Sitesi, 11 Mayıs 2012 tarihli “Kronoloji: Yunanistan’ın Borç Krizi” yazısı, (Erişim) <http://www.aljazeera.com.tr/haber-analiz/kronoloji-yunanistanin-borc-krizi> 01 Kasım 2016.

¹²⁵ Hürriyet Gazetesi İnternet Sitesi, 01 Temmuz 2015 tarihli “Ve Yunanistan Resmen İflas Etti” yazısı, (Erişim) <http://www.hurriyet.com.tr/ve-yunanistan-resmen-iflas-dedi-29421722> 04 Kasım 2016.

¹²⁶ Milliyet Gazetesi İnternet Sitesi, 05 Temmuz 2015 tarihli “Yunan Halkı Kararını Verdi” yazısı (Erişim) <http://www.milliyet.com.tr/yunanistan-da-tarihi-gun/dunya/detay/2083562/default.htm> 04 Kasım 2016.

¹²⁷ Yorgo Kırbağı, 21 Ağustos 2015 tarihli “Başbakan Çıpras Nazım Hikmet Şiiriyle İstifa Etti” yazısı, Hürriyet Gazetesi İnternet Sitesi, (Erişim) <http://www.hurriyet.com.tr/basbakan-cipras-n-zim-hikmet-siiriyle-istifa-etti-29864793> 04 Kasım 2016.

kreditörlerle bir uzlaşmaya varılamamasının ardından Mayıs 2016’da Yunanistan’ın kabul ettiği tasarruf ve reform paketi üzerine 2015’deki kurtarma paketi revize edilerek 10,3 milyar €’luk dilimin serbest bırakılması onaylanmıştır¹²⁸.

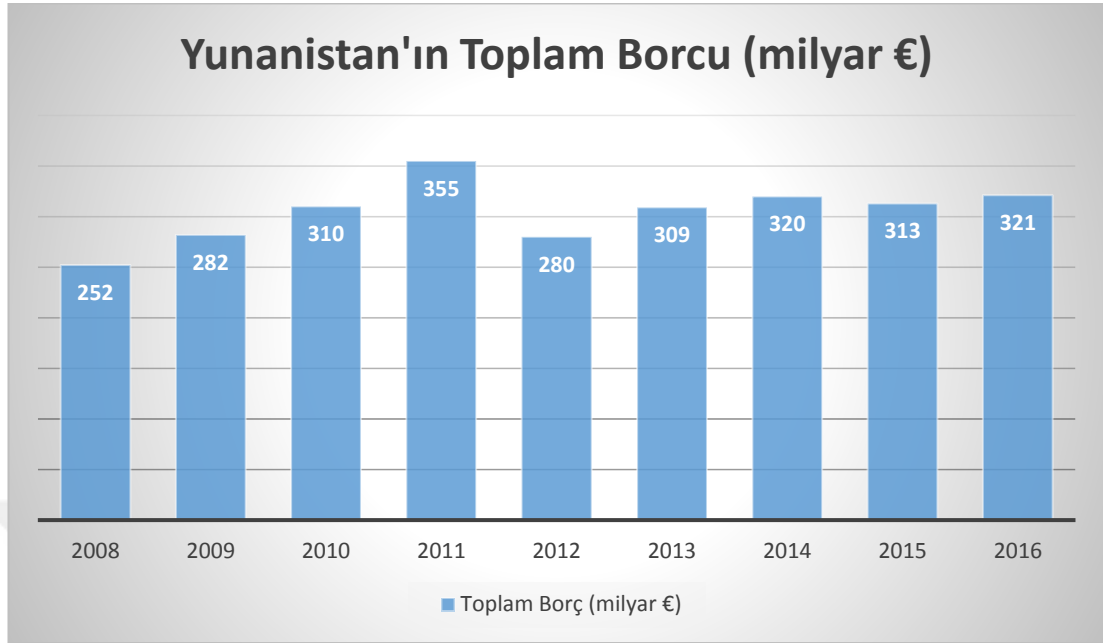
Genel anlamda Yunan Borç Krizi ele alındığında devamlı bir kısır döngü içerisinde olduğu ortaya çıkmaktadır. Yunanistan alınan kredileri ve bunların geri ödemelerinde zorluk çekilmesiyle oldukça zorlu bir süreç geçirmektedir. Bu noktada kamu harcamalarının içerisinde önemli bir kalem olarak karşımıza çıkan silahlanma ya da savunma bütçesi de Yunan Krizinde oldukça önemli bir yere sahiptir. 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı ve 1996 Kardak Krizi nedeniyle Yunanistan özellikle 90’lı yılları içerecek şekilde silahlanmaya oldukça geniş kaynak ayırmıştır. Bunun sebebi ise Türkiye’den gelebilecek bir tehdit algısıdır. Hatta 2000’li yıllar sürecinde ve kriz döneminde dahi askeri harcamaları her ne kadar azalmış gibi gözüксе de genellikle standartların üzerinde olmuştur. Dünya üzerindeki silah alıcıları arasında ayırdığı ve harcadığı bütçe ile ilk sıralarda yer almaktadır. Kriz döneminde ise silahlanmaya bu kadar kaynak ayırmasının altında yatan gerçek ise Almanya ve Fransa’nın sağladığı krediler karşılığında silah alımlarını bu kreditörlerden yapmasının bir emrivaki haline gelmiş olduğu karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca bu silah alım anlaşmaları sürecinde ortaya çıkan yolsuzluklar hakkında tahkikatlar sürmektedir. Ayrıca bu süreçler içerisinde açıklanan savunma harcamaları çoğu zaman gizli protokoller olmasından dolayı bir devletin gerçekte silahlanmaya ne kadar maliyet ayırdığını gerçek olarak yansıtmamaktadır.

Yunan halkının çalışkan olmadığı kanısı AB’ de yaygın olmasına rağmen Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü’nün (OECD) 2014 yılı istatistiklerine göre üye devletlerin yıllık çalışma ortalamalarının 1763 saat olduğu Yunan halkının ise ortalama 2026 saat çalışmıştır¹²⁹. Doğal olarak yaşlı çalışan nüfusun az olması Yunan halkının uzun yıllar değil de uzun saatler çalıştığına işaret etmektedir.

¹²⁸ Zete İnternet Sitesi, 25 Mayıs 2016 tarihli “Euro Grubu, Yunanistan’a 103 Milyar Euroluk Ek Yardımda Anlaştı” yazısı, (Erişim) <https://zete.com/euro-grubu-yunanistana-103-milyar-euroluk-ek-yardimda-anlasti/> 04 Kasım 2016.

¹²⁹ The Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD) İnternet Sitesi, (Erişim) <https://data.oecd.org/emp/hours-worked.htm> 04 Kasım 2016.

Şekil 4: Yunanistan'ın 2008-2016 Yıllık Hükümet Borcu (Kaynak: Bank of Greece)¹³⁰

Yunanistan'ın günümüz itibarıyla toplam borcu 400 milyar € sınırına dayanmıştır. AB üyesi devletlerle özellikle sanayi kalemi üzerinden bir rekabete girememesi, aldığı borçların bir çığ misali büyüyerek ilerlemesi yani borcu borç ile kapatması ve bu borçların vadesinin oldukça uzun bir periyoda yayılması, halkın ve hükümetin krizi tam manası ile kavrayamaması ve alınacak önlemler bakımından hareket alanının sınırlı olması, yolsuzluk ve rüşvet, silahlanmaya ayırdığı bütçenin gereksiz şekilde büyük olması bu olumsuz durumun meydana gelmesinde önemli faktörlerdir. Şekil 4'deki Yunan hükümet borcu 2008-2016 yılları arasında o yılın ilk çeyreğindeki değerler alınarak oluşturulmuştur. Ayrıca 2011 yılının dördüncü çeyreğinde yıllık hükümet borcu 368 milyar € ile zirve yapmıştır.

Almış olduğu yardım kredileri ile ayakta kalabilen Yunanistan'ın 2015 yılında kullanmış olduğu 86 milyar €'luk üçüncü yardım paketi karşılığında 2018 yılına kadar bazı kapsamlı reformları yerine getirme taahhüdünde bulunmuştur. Fakat Aralık 2016'da Avro Grubu Maliye Bakanları bu süreç içerisinde hayata geçirilen reformları incelemektedir. Eğer taahhütte bulunan reformlar yerine getirilmemiş ve yeterli bulunmaz ise ek reform paketiyle karşılaşılma durumuyla yüz yüze kalınmaktadır.

¹³⁰ Bank Of Greece Resmi İnternet Sitesi, (Erişim)

<http://www.bankofgreece.gr/pages/en/statistics/accounts.aspx> 04 Kasım 2016.

Eğer böyle bir karar ile karşılaşılsa Yunanistan'ın bir siyasi krizle karşılaşması muhtemel gözükmemektedir. Siyasi krizin sonucunda da bu ek tasarruf tedbirleri Yunanistan'ı bir erken seçime daha götürebilir endişesi varlığını sürdürmektedir. Bununla birlikte AB İstatistik Kurumu Yunan borç stokunun GSYİH'ya oranının %179,2 olduğunu açıklamıştır ¹³¹.

2.3. 2008 Küresel Ekonomik Krizinin ve 2009 Yunan Borç Krizinin GKRY Üzerindeki Etkileri ve Sonuçları

Yunan Borç Krizinin tüm AB üyelerinde ekonomik olarak etkisinin olmasıyla birlikte temel anlamda zaman zaman fikir çatışmaları yaşasalar da Yunanistan ile her alanda eş güdümlü bir politika izleyen GKRY' de oluşan bu kriz ortamından etkilenmiştir. GKRY özellikle savunma harcamaları ve ekonomi politikaları çerçevesinde Yunanistan ile aynı temeller üzerinden hareket etmektedir. Bu düşüncenin politik altyapısını incelediğimizde “Megali İdea” kavramı ışığında “Enosis” düşüncesi karşımıza çıkmaktadır. Megali idea, Yunan-Rum ikilisinin devlet ideolojisi olarak “Helen Çocuklarını” tek bir çatı altında toplayarak bugünkü bağımsız Yunanistan sınırlarına Ege adalarının tamamını, Kıbrıs Adası'nı, Makedonya'yı, Doğu Trakya'yı ekleyerek eski Bizans sınırlarına ulaşip İstanbul'u başkent yapma hayalidir. Bununla birlikte Kıbrıs Adası'nın Yunanistan sınırlarına dâhil olarak birleşilmesi düşüncesi “Enosis” olarak adlandırılmaktadır. Bu iki düşünce ve Helen ülküsü bakımından devletlerarası ilişkilerin her alanında aynı yakınlık derecesi karşımıza çıkmaktadır.

1960 yılında Birleşik Krallık' tan bağımsızlığını kazanarak adada yaşayan ve eşit haklara sahip olan iki halkın oluşturduğu Kıbrıs Cumhuriyeti kurulmuştur. Ancak Yunan- Rum ikilisinin ve Makarios'un Enosis düşüncesiyle adada yaşayan Türkler soykırım, asimilasyon ve baskı politikalarına maruz kalmışlardır. Bu baskı ve saldırıların topyekûn olarak Kıbrıs Türk Halkını ortadan kaldırmaya yönelik olması sebebiyle 1974 yılında Türkiye adada barışı tesis edebilmek ve Zürih ve Londra Antlaşmaları' nın 4. Maddesi gereği sahip olduğu garantörlük hakkından dolayı “Ayşe Tatile Çıksın “ parolasıyla “Kıbrıs Barış Harekâtı' nı” başlatmıştır. Kuzey Kıbrıs Türk

¹³¹ Deutsche Welle İnternet Sitesi, 04 Aralık 2016 tarihli “Yunanistan Ek Tasarruf Talepleri İle Karşılaşabilir” yazısı, (Erişim) <http://www.dw.com/tr/yunanistan-ek-tasarruf-talepleri-ile-kar%C5%9F%C4%B1a%C5%9Fabilir/a-36633518> 04 Aralık 2016.

Cumhuriyeti (KKTC) ile Türkiye arasında var olan organik bağ Yunanistan ve GKRY arasında daha yoğun bir biçimde mevcuttur. Harekâta giden süreçte ve sonrasında da Yunanistan GKRY'ye ekonomik, politik ve askeri açıdan her türlü desteği vermiştir.

1980'lerde GKRY' nin ortalama büyümesi %6,1 civarında, 1990'larda ise %1,7'den %9,7'ye varan değişken GSYİH artışına sahiptir¹³². GKRY'nin 1990'lı yıllarda bu şekilde değişken büyüme oranlarına sahip olmasının nedeni ise siyasi istikrarsızlıktan kaynaklı turizmdeki değişimlere karşı olan hassasiyetler ve Batı Avrupa'daki ekonomik dalgalanmalardır. Turist sayısındaki değişimin ekonomik gelişim ile doğru orantılı olduğunu görmekteyiz. Kıbrıs Adasının belirli bir süre (1878-1960) Birleşik Krallık kolonisi olması sebebiyle GKRY ekonomi politikaları özelliklerini muhafaza ederek 1980'li ve 1990'lı yıllarda oldukça fayda sağlamıştır. 1960'da Birleşik Krallık' tan ayrılması sonrasında başarılı ekonomik performansı güçlü bir büyüme, işsizliğin en aza inmesi ve denge durumu olarak karşımıza çıkmaktadır. Avro para birimine geçiş öncesinde GKRY Poundu oldukça değerlidir. Böylelikle de enflasyon kontrol altında tutulmuştur¹³³.

2009 Krizi öncesi dönem incelendiğinde tipik koloniyel özellikler sayesinde hizmetler, sanayi ve tarım sektörünün dinamik, ilerlemiş fiziksel ve sosyal alt yapı gelişmiş bir ekonomiye sahip olduğunu göstermektedir. Başarılı bir ekonomik yapıya sahip olmasının ardında piyasa odaklı ekonomik sistem, doğru ekonomi politikaları, dinamik ve esnek yatırımcılık ve eğitimli iş gücü yatmaktadır. Devlet ve özel sektörün yakın işbirliği ekonomi üzerinde olumlu etki yaratan başka bir etkidir. Bu dönemde belirgin bir mali refaha sahip devletler arasında yer alan GKRY'nin 2005 yılı verileri ışığında 30.000 \$ civarında kişi başına düşen GSYİH ile yüksek yaşam seviyesine sahip olduğu dikkat çekmektedir. GKRY'nin 1980-2009 yılları arasında elde edilen ekonomik verilerine göre kamu harcamaları ekonomik gelişime olumlu katkı yapmaktadır. Ayrıca hükümet tarafından bütçe açığının kapatılmaya çalışılması likidite etkisine ve ekonomi üzerinde enflasyon baskısına neden olmaktadır. Bu

¹³² Dünya Bankası Resmi İnternet Sitesi, (Erişim)

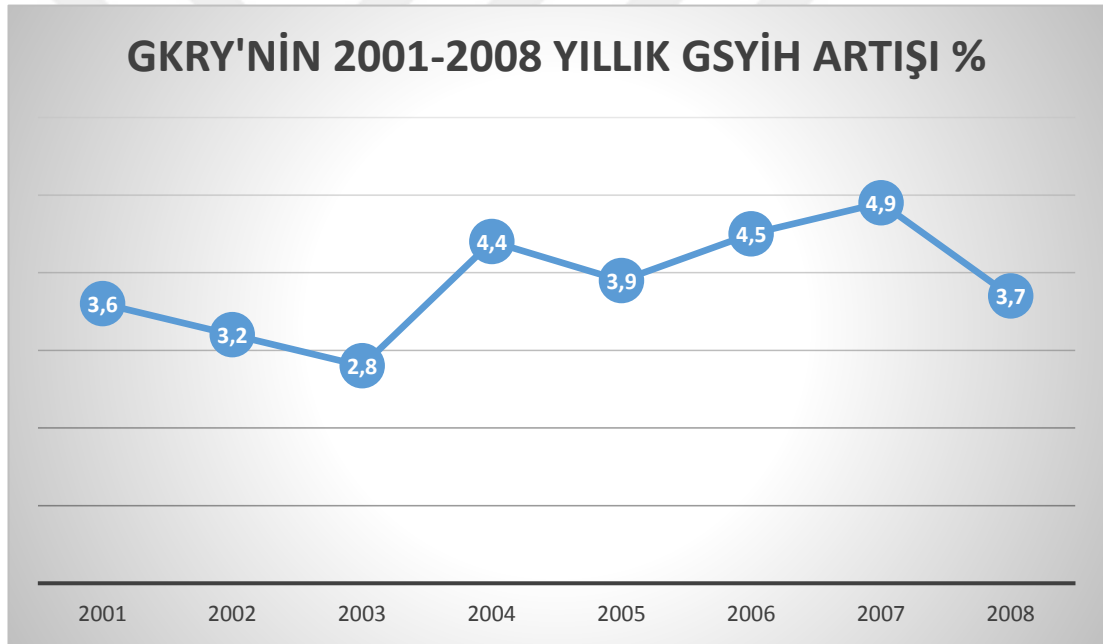
http://databank.worldbank.org/data/reports.aspx?Code=GC.DOD.TOTL.GD.ZS&id=af3ce82b&report_name=Popular_indicators&populartype=series&ispopular=y# 30 Ekim 2016

¹³³ Andreas Georgantopoulos, Anastasios Tsamis, Econstor. "The Interrelationship Between Money Supply, Prices and Government Expenditures and Economic Growth: A Causality Analysis for the Case of Cyprus", International Journal of Economic Sciences and Applied Research. Cilt 5 No:3. 2012, ss.115-128.

dönemde GKRY’de enflasyonun ekonomik büyüme üzerinde zaman zaman negatif etki oluşturmalarının yanı sıra nedeni de ters arz şokudur * ¹³⁴.

Her ne kadar 1974 yılındaki harekât adanın her iki yanını olumsuz etkilese de geleneksel Birleşik Krallık ekonomi politikaları çerçevesinde 2009 yılı öncesinde GKRY mali açıdan oldukça gelişme kaydetmiştir. 1970’li yılların sonundan 2008’e kadar GKRY’de sırasıyla Kiprianu, Vasiliu, Klerides ve Papadopoulos lider olarak seçilmiş ve geleneksel koloniyel ekonomi politikalarını başarılı şekilde takip etmişlerdir. Ticaret GKRY’ nin ekonomisinde oldukça önemli rol oynamaktadır. GKRY yakıtı, çoğu hammaddeyi, ağır sanayi, taşımacılık ve ulaştırma malzemelerini ithal etmektedir¹³⁵.

Şekil 5: GKRY' nin 2001-2008 Yıllık GSYİH Artışı % (Kaynak: Dünya Bankası)¹³⁶

1998 yılında AB ile üyelik müzakereleri 2004 yılında tam üyelik ile sonuçlanmıştır. 01 Ocak 2008’de Avro Bölgesi’ne girmiş ve para birimi GKRY Poundu’ ndan Avro’ ya dönüşmüştür. Ekonomisi AB entegrasyon sürecinde tarım,

* Ters arz şoku herhangi bir sebeple arzın azalmasına bağlı olarak talebin sabit olduğu varsayıldığında fiyatların artış göstermesidir.

¹³⁴ Andreas Georgantopoulos, Anastasios Tsamis, **a.g.m.** s.115

¹³⁵ Andreas Georgantopoulos, Anastasios Tsamis, **a.g.m.** ss.116-118

¹³⁶ Dünya Bankası Resmi İnternet Sitesi (Erişim)

http://databank.worldbank.org/data/reports.aspx?Code=NY.GDP.MKTP.CD&id=af3ce82b&report_name=Popular_indicators&populartype=series&ispopular=y 11 Kasım 2016

hafif üretim ve hizmetler sektörüne kaymıştır. 2001-2008 arasında üyeliğin ilk beş yılının ve Avro Bölgesi'ndeki ilk yılın ardından ortalama GSYİH artışı % 3,9 civarında oldukça istikrarlıdır. Küresel ekonomik kriz öncesinde 2007 yılında % 4,9 gelişme göstermiştir¹³⁷. Ancak bu üyeliğin ardından beklenilenin aksine oluşan kriz ortamından GKRY'de nasibini almıştır. Aslında üyelik öncesi dönemdeki bu parlak tablo ileride bir kriz durumunda alınması gereken önlemler bakımından oldukça yanıltıcı olmuştur. Düşük vergi ve yüksek faiz getirisinin oldukça çekici olmasının yanı sıra kara para olarak adlandırılan yasa dışı mevduatlarında GKRY'de değerlendirilmesi özellikle Rus yatırımcıların ilgisini çekmiştir¹³⁸. 2008 Amerikan Subprime Krizi ve 2009 Yunan Borç Krizinin AB ülkelerindeki genişleyerek ilerleyen etkisi GKRY üzerinde de ortaya çıkmıştır. Çünkü AB ile sahip olduğu dış ilişkileri sonucunda ve Yunanistan ile oldukça bütünleşmiş olan ekonomisi sebebiyle etki alanı içine girmemesi kaçınılmaz olmuştur. Avro Bölgesine 2008 yılında girmesinin ardından hiç beklemediği şekilde oldukça iyi olan ekonomik seyri tersine dönmeye başlamıştır. 2008 yılındaki genel seçimleri Dimitris Hristofyas kazanmış ve hükümeti krize giden yolda ve başlangıcında ekonomi politikalarını Şubat 2013'e kadar yönetmiştir¹³⁹.

Yunanistan ile oluşan bu olumsuz etkileşimin kök faktörlerinden en önemlisi olarak bankacılık sektörü ön plana çıkmaktadır. GKRY bankalarının kapasiteleri ülkenin milli gelirlerinden sekiz kat daha fazla olmuştur. Uluslararası bankacılık alanında oldukça aktif olan GKRY bankalarının sahip olduğu Yunan devlet tahvillerine hükümet tarafından kriz nedeniyle ödeme yapılamamasıyla başta bankacılık alanında olmak üzere krizin fitili ateşlenmiştir. Ayrıca Yunanistan'daki kriz sebebiyle yatırımlarını GKRY bankalarına yapan oldukça fazla Yunan vatandaşı da bu durumdan olumsuz etkilenmiştir. Durumun kötüleşmesi ve GKRY bankalarına olan güvenin azalması sonucu gerek Yunan gerekse de Rum vatandaşları bu

¹³⁷ Dünya Bankası Resmi İnternet Sitesi (Erişim)

http://databank.worldbank.org/data/reports.aspx?Code=NY.GDP.MKTP.CD&id=af3ce82b&report_name=Popular_indicators&populartype=series&ispopular=y 11 Kasım 2016

¹³⁸ Mehmet Özçelik, Kıbrıs Rum Kesimi Ekonomik Çöküşü ve Doğal Gaz Arama Çalışmaları. Konya Ticaret Odası Etüd Araştırma Merkezi, 2013, ss.2-6.

¹³⁹ Euractiv İnternet Sitesi, 06 Ekim 2011 tarihli "Russia 'Bails Out' Cash-Strapped Cyprus" yazısı, (Erişim) <http://www.euractiv.com/section/europe-s-east/news/russia-bails-out-cash-strapped-cyprus/> 12 Kasım 2016.

bankalardaki mevduatlarını boşaltmayı tercih etmişlerdir. Bunun yanında AB üyeliği öncesinde ve sonrasında da yakın ilişkilere sahip olunan Rus şirketlerinin de GKRY bankalarında mevduatları bulunmaktadır. Bunun nedeni ise GKRY'nin sahip olduğu ve ileride kemer sıkma politikaları çerçevesinde oldukça baskıya maruz kalınacak olan düşük vergi oranlarıdır. Bir bakıma büyümenin temel destekçisi olan finansman temelli hizmetlerin Rus mevduatları sayesinde büyümesi AB ile ortak para politikaları prensipleriyle çatışır hal almıştır. Bu yüzden GKRY Avro Bölgesine girişten önce kar eder durumdayken girdikten sonra krizin küreselleşmesiyle zarar etmeye başlamıştır. Ayrıca bu kriz döneminde Rus şirketlerinin mevduat hesaplarının karşılığının 20-30 milyar \$ civarında olduğu ileri sürülmektedir. Ancak oluşan güvensiz ortam sebebiyle Ruslar mevduatları konusunda endişelenmeye başlamışlardır¹⁴⁰.

Ocak 2012'de her ne kadar AB dönem başkanlığı ve Akdeniz'de doğal gaz arama ve bulma çalışmalarıyla gündem meşgul edilse de Kredi Derecelendirme Kurumu Fitch ekonomisi alarm vermeye başlayan GKRY'nin puanını iki kademe düşürmüş ve BB- olarak belirlemiştir. Oluşan kriz ortamından inşaat sektöründe nasibini almış emlak fiyatları 2008 değerleriyle kıyaslandığında %30 oranında düşmüştür¹⁴¹. 2009 yılında Yunan Borç Krizi ile başlayan bu olumsuz tablonun etkisi GKRY'de 2012 yılında AB dönem başkanlığında Yunanistan, İrlanda, İspanya ve Portekiz'in ardından "AB Destek Mekanizmasına" başvuran beşinci devlet olmuştur. GKRY bu süreçte iflasın eşiğine kadar gelmiş, Cyprus Popular Bank batmış, Bank of Cyprus ve Hellenic Bank'da durumu Troyka'dan alınacak krediye bağlı olmuştur. 2009 Yunan Borç Krizi ile başlayan durgunluk 2012 ve 2013 yılında ekonomik kriz olarak tam manasıyla gün yüzüne çıkmıştır¹⁴².

2012 Ocak ayında Rusya'dan sahip olunan yakın ilişkiler ve var olan Rus şirket yatırımlarının da korunması amacıyla 2,5 milyar €'luk %4,5 faiz oranında 4,5 yıl sonra ödenmeye başlanılacak kredi alınmıştır¹⁴³. Fakat bütçe açıklarının devam etmesi ve

¹⁴⁰ Cumhuriyet Gazetesi, 20 Mart 2013 tarihli "Belirsizliğin Adı: Kıbrıs Rum Kesimi", yazısı, (Erişim) http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/diger/410474/Belirsizligin_adi_Kibris_Rum_kesimi.html 12 Kasım 2016.

¹⁴¹ Avrupa Komisyonu, **Country Report Cyprus** 2016. (Erişim) http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/csr2016/cr2016_cyprus_en.pdf 12 Kasım 2016.

¹⁴² Mehmet Özçelik, a.g.m., ss.2-8.

¹⁴³ Euractiv İnternet Sitesi, 06 Ekim 2011 tarihli "Russia 'Bails Out' Cash-Strapped Cyprus" yazısı, (Erişim) <http://www.euractiv.com/section/europe-s-east/news/russia-bails-out-cash-strapped-cyprus/> 12 Kasım 2016.

alınan kredinin sadece zamanı gelen borçlar için kullanılmış olması yeni bir kurtarma paketine ihtiyaç duyulmuştur. Hükümetin bankalara destek oluşturamamasının ardından Haziran 2012’de AB Destek Mekanizmasından kurtarma paketi talebinde bulunmuştur. Temmuz 2012’de ise GKRY kredi için istenilen şartların ağır olması nedeniyle hükümet tarafından kabul edilmeyip şartların müzakere edilip ilerdeki birkaç ay içinde bazı yenilemeler yapılmasını istemiştir. Kasım 2012’de GKRY hükümeti ve Troyka anlaşmaya varmıştır¹⁴⁴.

Alınan Rus kredisinin borçların düzenli şekilde ödenmesi için yeterli olmaması nedeniyle ve ekonomik bunalımın zirve yapmaya başladığı süreçte Şubat 2013’de Anastasiades seçimlerden devlet başkanı olarak çıkmıştır. Mart 2013’de parlamento Troyka ve yeni seçilen Anastasiades hükümetinin varmış olduğu anlaşmayı onaylamamıştır. Bu noktada Rusya’nın oluşturduğu baskı ve protestolar oldukça önemli rol oynamıştır¹⁴⁵.

GSYİH’ sı Dünya Bankası verilerine göre, 2012 yılında 25 milyar \$, 2013’de 24 milyar \$, 2014’de 23,2 milyar \$, 2015’de 19,3 milyar \$ olmuştur¹⁴⁶. 17,5 milyar €’luk kurtarma paketi başvurusu Troyka tarafından değerlendirilmiş tasarruf yapılmasının yanı sıra vergi artışı ve kamuda alınan harçların artışı, emeklilik yaşının iki sene uzaması ve ikramiyelerde bir defaya mahsus bazı kesintilere gidilmesi gibi önlemler paketinin meclisten geçerek onaylanmasını istemiştir. Kredi olarak istenen tutar neredeyse GKRY’nin GSYİH ‘a eşit olacaktır. Ayrıca istenilen reformlardan biriside mevduat vergilerinin yükseltilmesi olmuştur. Buna göre bankalarda 100.000 €’nun altında mevduat olan hesaplara %6,75, üzerinde olan mevduat olan hesaplara ise %9,9 vergilendirme uygulanarak 5,8 milyar €’luk bir tasarruf sağlanmak istenmiştir. Böylelikle Troyka Rus mevduatlarının da GKRY’deki bu krizin çözülmesinde kullanılmasını amaçlamıştır. Ancak gerek Rus mevduat sahipleri gerek

¹⁴⁴ Ekathimerini İnternet Sitesi, 25 Mart 2013 tarihli “Eurogroup Signs Off On Bailout Agreement Reached By Cyprus And Troika” yazısı, (Erişim) <http://www.ekathimerini.com/149669/article/ekathimerini/news/eurogroup-signs-off-on-bailout-agreement-reached-by-cyprus-and-troika> 11 Kasım 2016.

¹⁴⁵ Euractiv İnternet Sitesi , 03 Nisan 2013 tarihli “Russia: Cyprus Bailout Shows EU’s Lack Of Values” yazısı, (Erişim) <https://www.euractiv.com/section/euro-finance/news/russia-cyprus-bailout-shows-eu-s-lack-of-values/> 11 Kasım 2016.

¹⁴⁶ Dünya Bankası Resmi İnternet Sitesi (Erişim) http://databank.worldbank.org/data/reports.aspx?Code=NY.GDP.MKTP.CD&id=af3ce82b&report_name=Popular_indicators&populartype=series&ispopular=y 11 Kasım 2016.

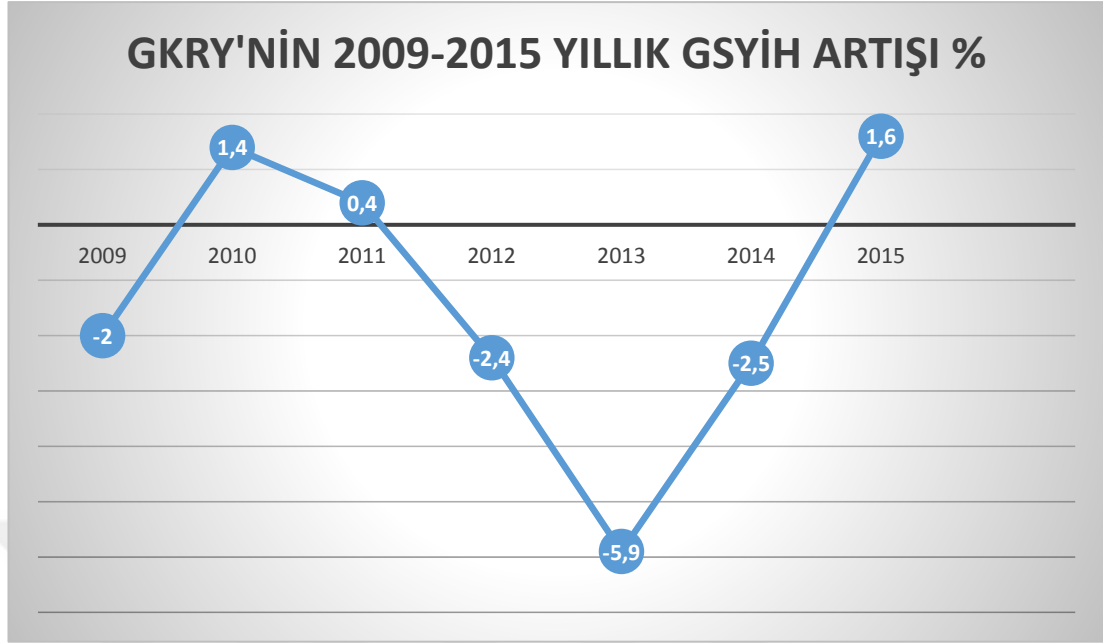
Rumlar bu durumdan oldukça rahatsız olmuşlardır. Rusya devlet başkanı Putin bu kurtarma paketini haksız ve tehlikeli olarak değerlendirirken başbakan Medvedev hırsızlıkla eş değer olarak nitelendirmiştir¹⁴⁷.

Ayrıca yapılması istenen bu reformların yanında Avro Bölgesi Maliye Bakanları ve IMF'den oluşan heyetin şartlarından biriside kara para aklama merkezi haline gelen GKRY'nin bu usulsüzlüğe karşı önlem almasıdır. Bu reformların hayata geçirilmesi karşılığında Troyka tarafından GKRY'ne 10 milyar € yardım önerisinde bulunmuş ve borcun geri kalan kısmı ise yapılacak olan 5,8 milyar €'luk tasarruf ile kapatılmasını ön görülmüştür. 25 Mart 2013'de ise Troyka teklifini revize edilerek 100.000 €' nun altındaki mevduatların korunması ve fazladan vergilendirilmemesi Cyprus Popular Bank'ın tasfiye edilmesi ve bankadaki tüm mevduatlara vergilendirme uygulanması, mevduatlarının çoğunun Rus şirketlerinin olduğu Bank of Cyprus' daki %47,5'luk 100.000 € üzerindeki mevduatlarının vergilendirilmesi ve kurtarma paketi piyasaya girene kadar bu mevduatların dondurulması konusunda anlaşmaya varılmıştır. Bankalar ve mevduatlar ile ilgili önlemlerin ardından 4,2 milyar €'luk tasarruf ve 10 milyar €'luk kurtarma paketi yeterli olacağından dolayı fazladan krediye de gerek kalmamıştır. Revize edilen yeni program 30 Nisan 2013'de GKRY Temsilciler Meclisi tarafından onaylanarak yürürlüğe girmiştir¹⁴⁸.

¹⁴⁷ Deutsche Welle İnternet Sitesi, der: Başak Demir, 25 Mart 2013 tarihli "Avrupa Memnun, Rusya Öfkeli" yazısı, (Erişim) <http://www.dw.com/tr/avrupa-memnun-rusya-%C3%B6fkeli/a-16698587> 11 Kasım 2016.

¹⁴⁸

Şekil 6: GKRY' nin 2009-2015 Yıllık GSYİH Artışı % (Kaynak: Dünya Bankası)¹⁴⁹

2009 sonrası GKRY'nin GSYİH'sı değerlendirildiğinde krizin oluşacağını sinyalini 2009 yılı verileri göstermiştir. 2009-2015 arası ortalama GSYİH % -1,35 olarak karşımıza çıkmaktadır. 2013 yılında iflasın eşiğinden dönen GKRY'nin büyümesi % -5,9 olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak 2015 yılı verileri ışığında ekonomik açıdan yapılan reformların etkisi ile % 1,6'lık bir artış olmuştur. GKRY'nin 2019'da Troyka' ya ödemeye başlayacağı 10 milyar € ile birlikte toplam borcu 2014'de 25 milyar \$ 2015'de ise 21 milyar \$ 'dır^{150 151}.

Rusya GKRY'nin ekonomik krizin üstesinden gelmesi için tahsis etmiş olduğu kredinin faizini %4,5'dan %2,5'a düşürmüştü ve ödeme sürecini 2016'da tek seferden 2018-2021 yılları arasına tekrar yapılandırmıştır¹⁵². 2015 yılı ekonomi verilerinin olumlu çıkmasının önemli etkenlerinden biriside budur. Çünkü ödenmesi gereken borç

¹⁴⁹ Dünya Bankası Resmi İnternet Sitesi (Erişim)

http://databank.worldbank.org/data/reports.aspx?Code=NY.GDP.MKTP.CD&id=af3ce82b&report_name=Popular_indicators&populartype=series&ispopular=y 11 Kasım 2016

¹⁵⁰ Vatan Mehmet, 10 Mayıs 2016 tarihli "Kıbrıslı Rumların 25 milyar; Kıbrıslı Türklerin 3,5 milyar Euro "dış borcu" var" yazısı, Kıbrıs Postası İnternet Sitesi, (Erişim) <http://www.kibrispostasi.com/index.php/cat/35/news/190241> 11 Kasım 2016.

¹⁵¹ Avrupa Komisyonu, 07 Nisan 2016 tarihli "Country Report Cyprus 2016" yayını, ss.1-21, 2016, (Erişim) http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/csr2016/cr2016_cyprus_en.pdf 12 Kasım 2016.

¹⁵² KKTC Dışişleri Bakanlığı Resmi İnternet Sitesi, 5 Mart 2015 tarihli "Rusya, Rum Yönetiminin Borcunu Yapılandırdı" yazısı, (Erişim) <http://mfa.gov.ct.tr/tr/rusya-rum-yonetiminin-borcunu-yapilandirdi/> 21 Kasım 2016.

yapılandırılmış ve ötelenmiştir. Böylece bu para ekonomi içerisinde tutulmuştur. Ancak dikkat çeken nokta borçların ötelenme ile ödenemeyeceği ve borcun borçla kapatılamayacağı prensibidir. Çünkü Yunanistan örneğinde olduğu gibi tahsil zamanı gelen borçlar ödenemediğinde kamu alanında oldukça büyük bir kriz oluşmaktadır.

Aslında genel anlamda Yunan ve Rum yönetimlerinin krizi biraz küçümsemelerinden ve gerekli önlemleri zamanında almamalarından ötürü oldukça fazla etkilenmişlerdir. Kriz sürecine giden yolda doğru ekonomi politikaları izlememeleri krizi oldukça sert biçimde hissetmelerine ve hala etkilerinin hissedilmesine sebep olmaktadır. Son dönem ekonomik veriler umut veriyor gibi gözükse de mali yapının ve ülke ekonomisinin sallantıda olduğu açıktır. Bununla birlikte GKRY'nin ekonomik altyapısı her ne kadar sağlam gibi gözükse de Yunanistan ile olan ilişkilerin sarmal bir yapı içerisinde olması sebebiyle olumsuzluklardan etkilenecek negatif bir seyir almıştır. Bankacılık ve finans sektöründe karşılıklı yapılan yatırımlar hem krizin GKRY'ne sıçramasına neden olmuş hem de Yunan-Rum ikilisinin çoğu alanda olduğu gibi ekonomik alanda da beraber hareket ettiğinin ispatı olmuştur. Ayrıca ekonomik alanda istikrara sahip bir ülkenin AB üyeliğinin ardından böylesine mali krizden geçiyor olması AB üyelik sürecinde olan ülkelerin bu konuyu tekrar değerlendirmesi gerektiğinin açık bir ispatıdır.

Politik çerçevede konuyu ele aldığımızda eski lider Hristofyas'ın yayınlanan "Sessizleştirilen Tarih" isimli siyasi anı kitabında yapmış olduğu değerlendirmelerinde ABD ve İngiltere'nin sömürsünün GKRY üzerinde oluştuğunu ve bunun sebebinin adanın sahip olduğu jeopolitik önemden kaynaklandığını ileri sürmektedir. Ayrıca Anastasiades yönetimine de GKRY'nin geleneksel müttefiki konumundaki Rusya'dan koparak ABD'ye ve NATO bloğuna yakınlaşmasını eleştirerek bunun sonucunda GKRY'nin bir bedel ödemek zorunda kalabileceğini ileri sürmektedir¹⁵³.

Ekonomik kriz GKRY'ni oldukça etkilemiş olsa da asli emellerin her zaman süregeldiği gerçeğini hiçbir şekilde değiştirmemektedir. Politik açıdan adayı

¹⁵³ Cem Gürdeniz, 02 Ekim 2016 tarihli "GKRY Eski Lideri Hristofyas'ın İtirafı ve KKTC Dersleri" yazısı, Aydınlık Gazetesi İnternet Sitesi, (Erişim) <https://www.aydinlik.com.tr/gkry-eski-lideri-hristofyas-in-itiraf-lari-ve-kkctc-dersleri> 09 Kasım 2016.

değerlendirdiğimizde GKRY'nin 2004 yılındaki AB üyeliği hem KKTC hem de Türkiye için olumsuz bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır. Çünkü AB bu üyelikle birlikte sınırlarını hem güney Akdeniz'e indirmiş hem de Türkiye'yi baypas ederek Ortadoğu ile yakınlaşma potansiyeline sahip olmuştur. Bu bağlamda adadaki Türklerin savunulması ve hak iddia edilmesi adına Türkiye'nin eli zayıflamaktadır. 2004 yılında referanduma sunulan Annan Planının reddedilmesiyle KKTC uçuşunun kenarından dönmüştür. Ancak hali hazırdaki müzakerelerde Türkiye'nin garantörlük haklarından vazgeçmesinin ve KKTC'yi Yunan-Rum ikilisine karşı yalnız bırakması durumunda Kıbrıs üzerinde yaşayabilecek Türk nüfusunun gelecekteki varlığı hakkında derin şüpheler mevcuttur.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. 1974-2009 VE 2009-2016 ARASI YUNAN-RUM SİLAHLANMA POLİTİKALARI

3.1. 1974-2009 Arası Yunanistan'ın Silahlanma Politikası

Yunan-Rum silahlanma politikalarını geçmişten günümüze kadar ki süreçte çok iyi seviyede etüt edebilmek için bu ikilinin genel anlamda ulusal emellerini çok iyi algılanmak gerekmektedir. Yunan dış politikasına ve dolayısıyla da silahlanma politikasına yön veren düşünce akımı olan *Megali İdea*'nin ne olduğunu algılandığı zaman aslında Yunan- Rum silahlanma arzusunun kökenine de inmiş olunmaktadır.

Megali İdea'nin ya da başka bir deyişle *Pan Helenizm* başlıca hedefleri Mora, Epir, Ege Adalarının tamamını, Batı Anadolu'nun tamamını (İstanbul ve İzmir'i içine alacak biçimde) ve eski Pontus Run İmparatorluğu'nu canlandırıp Trabzon'u da kapsayarak eski Bizans İmparatorluğu'nun temel sınırlarına ulaşip "Helen Çocuklarını" tek bir şemsiye altında toplamak arzusudur. *Megali İdea* haritasını ilk olarak ortaya atan ünlü Yunan şair Rigas Ferreos 1791 yılında bu haritayı yayımlayarak Yunanca konuşulan yerlerde dağıttırarak yaygınlaştırmasının yanı sıra Filiki Eteryada adlı sözde dernek ile bütünleşik hareket ederek 1821 Mora İsyanı'nın alt yapısını oluşturmuştur. Her ne kadar Osmanlı Devleti hasta adam olarak anılsa da bu isyanı bastırabilmiştir. Ancak tarihsel süreci incelediğimizde İngiliz, Fransız ve Rus ortak hareketi sonucunda bu ittifak 1827'de Navarin'de Osmanlı donanması tuzağa düşürülerek yakmış ardından 1828'de Fransızlar Mora Yarımadası'na asker çıkartmışlar ve aynı yıl başlayan Osmanlı-Rus Harbi sonucunda koşulları çok ağır olan Edirne Antlaşması'nı imzalanmıştır. 1832 yılında dönemin üç büyük gücü İngiltere, Fransa ve Rusya, Yunanistan'a bağımsızlık verebilmek adına Londra Konferansı'nı toplamıştır. Bu konferans sonucunda kralı Almanya'daki Bavaria Prenslerinden ithal edilen Otto olan Yunanistan Krallığı büyük güçlerin himayesinde kurulmuştur. Yunanistan ilk olarak günümüzde Kıbrıs meselesi için uygulanan politikaların büyük oranda benzerlerini uygulayarak Girit'i ilhak etmiş ve sonrasında fazla bir askeri başarı

elde edilememesine rağmen Balkan Savaşları'nda en çok toprak kazanan devlet olmuştur¹⁵⁴.

I. Dünya Savaşı sonrasında çıktıkları Anadolu seferinde Türk güçlerine karşı hiçbir üstünlük sağlayamamalarına rağmen büyük güçlerin güdümünde Batı Trakya'yı işgal etmiş, II. Dünya Savaşı sonrasında ise bir oldu bitti ile Rodos ve On İki Adalar'ı alarak günümüz sınırlarına ulaşmıştır¹⁵⁵. Genel anlamda Yunan psikolojisi Türk varlığına son verip Büyük Yunanistan'ı kurmaktır. Gazi Mustafa Kemal Atatürk, Nutuk'unda Osmanlı Devleti içinde çeteler kurmak ve idare etmek, cephane sevkiyatı ve istihbarat ağı kurup, toplantı ve propaganda yapmak olan İstanbul Rum Patrikhanesince kurulmuş Mavri Mira heyetinin de bu amaç doğrultusunda hareket eden önemli oluşumlardan birisi olduğuna dikkat çekmektedir¹⁵⁶.

Şekil 7: Venizelos'un Sevres Antlaşmasına Göre Megali İdea Haritası¹⁵⁷

¹⁵⁴ Rifat Uçarol, **Siyasi Tarih (1789-2012)**, 9. Basım, Der Yayınları, İstanbul, 2013, ss.158-172.

¹⁵⁵ Rifat Uçarol, **a.g.e.**, ss. 923.

¹⁵⁶ Mustafa Kemal Atatürk, **Nutuk**, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1970, ss.1-2.

¹⁵⁷ Historical Musings, The Megali İdea- The Great İdea, (Erişim) <http://mickmctiernan.com/history/the-megali-idea/> 12 Aralık 2016.

Hedeflerinin şimdilik yarısını elde etmiş konumda olmalarının yanında Epir'in küçük bir kısmı Arnavutluk sınırlarında (Kuzey Epir), Pirin Makedonya'sı Bulgaristan, Vardar Makedonya'sı ise Makedonya Cumhuriyeti'nin sınırlarında, İstanbul, Trabzon ve İzmir'i içine alacak şekilde Batı Anadolu ve Karadeniz ise Türkiye Cumhuriyeti'nin sınırlarındadır. Bununla birlikte ayrı bir devlet olarak varlığını sürdüren Kıbrıs Cumhuriyeti'nde ise Yunan- Rum ortaklığı devam etmekle birlikte temek ülkü olarak Kıbrıs Adası'nın da Yunan sınırlarına dâhil edilmesini arzulamaktadırlar. Kavramsal olarak Kıbrıs Adası'nın Büyük Yunanistan'ın kurulabilmesi çerçevesinde sınırları içerisine alınmasını da *Enosis* olarak adlandırmışlardır. Bu çerçevede önce Girit sonrasında Kıbrıs Adaları'nı Türkler Venedikliler' den almış olmasına rağmen Yunanistan sürekli bir ajitasyon yaratıp bu topraklar üzerinde devamlı hak iddia eder pozisyonundadır. Genel olarak incelediğimizde Yunanistan'ın kurulduğu günden günümüze çok kayda değer bir gücünün olmamasına rağmen bugünlere büyük güçlerin yardımı ile geldikleri aşikârdır. Bu noktada Yunanistan hedeflerine ulaşabilmek adına silahlanma gereksinimini oldukça fazla hissetmiştir. Zaten ortaya atılan Megali İdea'nın gerçekleşmesi içinde elinde belirgin bir silah gücüne ve arkasında ona yardımda bulunacak bir güçlü bir devlete ihtiyaç duymaktadır¹⁵⁸.

Şekil 8: Paris Barış Konferansında Yunanistan ve Fransa'nın Öne Sürdüğü Yunanistan¹⁵⁹

¹⁵⁸ Murat Hatipoğlu, "Yunanistan'ın Dış Politikası ve Balkanlar", **Balkan Diplomasisi Kitabı**, der. Ömer Lütem, Birgül Demirtaş Çoşkun, Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi Yayınları:21, Balkan Araştırmaları Dizisi:3, Ankara, 2001. ss.34-35.

¹⁵⁹ Wikipedia Özgür Ansiklopedi, **Megali İdea**, (Erişim) https://tr.wikipedia.org/wiki/Megali_%C4%B0dea 12 Aralık 2016.

Tabii ki ileri sürülen Megali İdea'nın yerine getirilmesi esnasında karşılaşılmakta olan en büyük güçlük Türkiye Cumhuriyeti Devleti'dir. Çünkü diğer sorun unsuru olarak gözüken Arnavutluk, Bulgaristan ve Makedonya Cumhuriyeti 'nin AB şemsiyesi altında kolaylıkla kontrol altına alınabileceği açıktır. Soğuk Savaş sonrasında da Yugoslavya'nın dağılması ve Bulgaristan'ın ekseninin Rusya'dan Batı dünyasına kaymasıyla güvenlik adına bir tehdit, emeller adına engel olmaktan çıkmıştır. Ayrıca silahlanma bağlamında konuyu ele aldığımızda ise Yunanistan'ın bu ülkelerle olan sorunları çözmek ve caydırıcılık oluşturabilmek için aşırı derecede bir silahlanma ve askeri yapılanmayı gerektirecek kadar büyük bir sorun ortada yoktur. Silahlanma gereksinimi oluşturabilecek tek tehdit olarak Andreas Papandreou' nun sıklıkla dile getirdiği "Doğudan Gelen Tehdit" yani Türkiye'dir. Bu noktada Türkiye ile meydana gelen bütün anlaşmazlıkları Yunan ve Rum tarafı silahlanma adına bir gereksinim ve koz olarak kullanmasının yanı sıra uluslararası platformda sorunların çözülmesi adına yapılan müzakereleri her alanda kendi lehlerine çevirebileceği bir araç olarak kullanmaktadır. Bu anlaşmazlıklar;

1. Ege Sorunları,
 - Kıta sahanlığı sorunları
 - Karasuları sorunu
 - Hava sahası sorunu
 - Uçuş Malumat Bölgesi (FIR Hattı) sorunu
 - Ege'de arama kurtarma sorumluluğu ve NATO bağlamında komuta sorunu
 - Anadolu'ya yakın Yunan adalarının Lozan Barış Antlaşması'na aykırı olarak silahlandırılması sorunu
 - Ocak 1996'da Kardak Krizi ile ortaya çıkan Ege'deki egemenliği tartışmalı adacık ve kayalıklar sorunu
2. Batı Trakya Türklerine uygulanan baskı ve haklarının ellerinden hukuk dışı uygulamalarla gasp edilmesi,
3. Kıbrıs sorunu,
4. Kıbrıs sorununun 2004'den itibaren su yüzüne çıkardığı doğu Akdeniz deniz sahalarının paylaşımı sorunu,

5. 1990'lı yıllarda Yunanistan'ın sessizce başlatıp doğrudan dillendirdiği, sözde Pontus Rumlarının soykırımı meselesi,
6. Yunanistan'ın çoklukla dile getirdiği İstiklal Savaşı sırasındaki sözde Küçük Asya Rumları soykırımı meselesi,
7. İstanbul'daki Rum-Ortodoks Patrikhanesi ve Ruhban Okulunun Yüksek Teoloji bölümü meselesi, olarak karşımıza çıkmakla birlikte;

Aşağıda bahsi geçen meselelerde geçmişte ortaya çıkmış ancak Türkiye'nin iyi niyeti sonucunda gündemden düşmüş konulardır. Ancak bu konular dikkatle incelenirse Yunan-Rum ikilisinin Türkiye hakkındaki psikolojik altyapısı derinlemesine kavranabilir.

8. Yunanistan'ın GKRY ile birlikte Türkiye eksenli oluşturduğu Ortak Savunma Stratejisi. Bu oluşuma süreç içerisinde Türkiye'nin diğer sınır komşuları olan Suriye, Ermenistan ve İran da dâhil olmuşlardır.
9. Kürdistan İşçi Partisi (PKK) terör örgütüne Yunanistan ve GKRY'de verilen destek ve Yunanistan'daki Lavrion adlı PKK eğitim kampının varlığı, bunlara ek olarak da PKK terörist elebaşısının Kenya'da GKRY pasaportu ile Yunan Büyükelçiliği'nden çıktıktan sonra yakalanması ve yapılan sorgulamasında PKK'ya Yunan desteğinin boyutlarını itiraf etmiştir¹⁶⁰. Bununla birlikte PASOK lideri Andreas Papandreou 1993 seçimlerinde "Ege'nin savunması kürdistan dağlarında başlar"¹⁶¹ şeklinde oldukça mesnetsiz bir slogan kullanmış ve Türkiye'nin toprak bütünlüğüne karşı genel Yunan yaklaşımını özetlemiştir.

Bahse konu bu sorunlar kolaylıkla çözülebilme kabiliyeti dışında olduğundan ancak iyi niyet prensibi çerçevesinde çözülebilme ihtimali vardır. Bununla birlikte Yunanistan'ın kurulduğu günden itibaren en çok dikkat çekici özelliği uzlaşmadan yoksun bir karaktere sahip olmasıdır. Böylesine derin sorunların varlığı ve karşısında

¹⁶⁰ Celalettin Yavuz, 14 Mayıs 2010 tarihli "Ege'de Zeytin Dalından Stratejik İşbirliğine" makalesi, (Erişim) <http://www.batitrakya.org/yazar/celalettin-yavuz/egede-zeytin-dalindan-stratejik-isbirligine.html> 15 Kasım 2016.

¹⁶¹ Nejat Tarakçı, 14 Aralık 2006 tarihli "Yunanistan-Patrikhane-Helenizm Üçgeninde Türk-Yunan Dostluğu Mümkün mü?" yazısı, (Erişim) <http://www.tasam.org/tr-TR/Icerik/194/yunanistan-patrikhane-helenizm-ucgeninde-turk-yunan-dostlugu-mumkun-mu> 15 Kasım 2016.

güçlü bir rakibinin olması Yunanistan'ı içgüdüsel ve psikolojik olarak silahlanmaya sevk etmektedir.

Yunan dış politikasının Megali İdea'ya dayandığını bilen Gazi Mustafa Kemal Atatürk uzun süre kanlı çatışmalar yaşanan ve ardından barışsever bir çerçeve içine giren Türk-Yunan ilişkilerini ve Yunanistan'ı dengelemek için izlenmesi gereken politikayı şöyle aktarmaktadır. “Dünyada iki millet vardır ki nereden idare edildiği bilinmez. Bunlardan birisi Yunanlılar ve diğeri de Musevilerdir. Yunanlılar Atina'dan idare edilirler, okyanuslardaki ticaret filolarından ve hatta İstanbul'daki Rumlar tarafından idare edilirler. Kısacası bütün dünyadaki Rumlar tarafından idare edilirler”. Musevilerin de on yıl içerisinde devletlerini kuracaklarını ve büyük zannedilen çoğu devletten üstün olduklarını ifade ettikten sonra “Biz Türkler bu iki milletin hakiki emellerini her zaman bilmek ve hatırdan tutmak zorundayız. Şüphesiz ki Türk-Yunan dostluğu lüzumlu ve faydalıdır. Ancak bizim Yunanlıları bu dostluğa her zaman zorlayabilecek güce sahip olmamız şartı ile” diyerek Yunan niyetlerini kısaca ortaya koymuştur¹⁶².

Yunan dış politikası 1980'li ve 1990'lı yıllarda Megali İdea'yı gerçekleştirebilecek adımlar atmak biçiminde olmuştur. Bu dönemde hedeflenen ülkünün önündeki en büyük engel olan Türkiye'yi komşusu olan üçüncü dünya ülkeleri ile çevrelerken Sırlar, Ruslar ve Ermenilerle bir “Ortodoks Birliği” oluşturmak ekseninde olmuştur. Böylelikle hem yüksek seviyede silahlanmış hem de olası bir savaş durumunda Türkiye'yi çevreleyecek müttefikler edinmiştir. Hatta Bosna'da işlenen insanlık dışı katliama Yunanistan'ın destek verdiği Takis Mihas isimli bir gazeteci tarafından öne sürülmüştür. *Anieri Simmahiya* (Kutsal Olmayan İttifak) adlı kitabında Yunan politikacıların ve askerlerinin Bosna'daki rolünü açıkça ortaya koymuştur¹⁶³.

Yunanistan'da savunma ve güvenlik konularında karar alıcı iki mekanizma bulunmaktadır. İlki başbakan tarafından yönetilen Ulusal Savunma ve Dış İlişkiler

¹⁶² M.Derviş Manizade. **65 Yıl Boyunca Kıbrıs. Yazdıklarım - Söylediklerim**. Kıbrıs Türk Kültür Derneği Yayınları, No:9, İstanbul,1993. s.265-266.

¹⁶³ Cengiz Ömer, 29 Temmuz 2012 tarihli “Bosna Trajedisinde Yunanistan ve Arakandaki Srebrenitsa” yazısı, Millet Gazetesi İnternet Sitesi, (Erişim) <http://milletgazetesi.gr/view.php?id=791> , 19 Aralık 2016.

Konseyi (KYSEA), diğeri ise yürütme mekanizması içindeki Milli Savunma Bakanlığı'dır. Bu mekanizmalarla Yunanistan'ın ulusal güvenlik ve savunma stratejisinin hedefleri herhangi bir saldırıda devletin bağımsızlığını ve bütünlüğünü korumak; hızlı, esnek ve etkili harekât kabiliyetine sahip caydırıcı bir kara gücüne sahip olmak; Yunan kıyı ve adalarına karşı herhangi bir saldırıya Ege'de ve Doğu Akdeniz'de etkin bir deniz gücüne sahip olmak; Yunan hava sahası ve ulusal çıkarlarını koruyacak bir hava gücüne sahip olmak olarak ifade edilmiştir¹⁶⁴

Bu çalışmada Yunanistan ve GKRY'nin askeri harcamaları belirlenirken Stockholm Uluslararası Barış Araştırmaları Enstitüsü'nün (SIPRI) belirlemiş olduğu değerlerden faydalanılmıştır. SIPRI'nin oluşturduğu bu veriler, silahlı kuvvetler üzerindeki mevcut ve sermaye harcamalarının tümünü içeren NATO'nun tanımından türetilmiştir. Bu tanım savunma bakanlıkları ve savunma projelerinde görev alan diğer devlet kurumlarını, askeri operasyonlar için eğitilmiş ve donatılmış olan paramiliter kuvvetleri ve askeri uzay faaliyetlerini de kapsamaktadır. Bu harcamalar, askeri personelin emeklilik maaşları ve personel için sosyal hizmetler de dâhil olmak üzere tüm askeri ve sivil personeli, operasyon ve bakımı, tedarik, askeri araştırma ve geliştirme ve askeri yardım (donör ülkenin askeri harcamaları) faaliyetlerini içermektedir. Gaziler için yapılan giderler, terhis işlemleri, dönüştürülmesi ve silahların imhası gibi önceden yapılmış olan askeri faaliyetlerin cari harcamaları ve sivil savunma harcamalar hariç tutulmuştur. Askeri harcamalara ilişkin veriler, standart tanımlar kullanılarak derlenmemektedir ancak ülkelerin askeri harcamalarla ilgili bilgileri ifşa etme konusundaki isteksizlikleri nedeniyle çoğunlukla eksik ve güvenilir değildir. Hükümetlerin bütçe ve harcamaları titizlikle takip ettiği ülkelerde bile askeri harcamalar ve silah alımları nadiren yakından incelenip kamuya tam olarak açıklanmışlardır. Bu yüzden edinilen bilgiler her ne kadar SIPRI tarafından rasyonel bir biçimde işlense de devletlerarasında karşılaştırma yapılırken sağlıklı sonuçlar elde edilemesi güçleşmektedir. Yine de SIPRI her ülkenin veri serilerinin zaman içinde karşılaştırılabilir olmasını sağlamaya büyük önem vermektedir¹⁶⁵.

¹⁶⁴ Erhan Türbedar, Nurgül Bostan, "Yunanistan'ın Savunma Politikası ve Türkiye", Stratejik İnceleme Raporu, Uluslararası İlişkiler Dergisi, Cilt 4, Sayı:44, Stratejik Analiz Dergisi, s.72, Aralık 2003

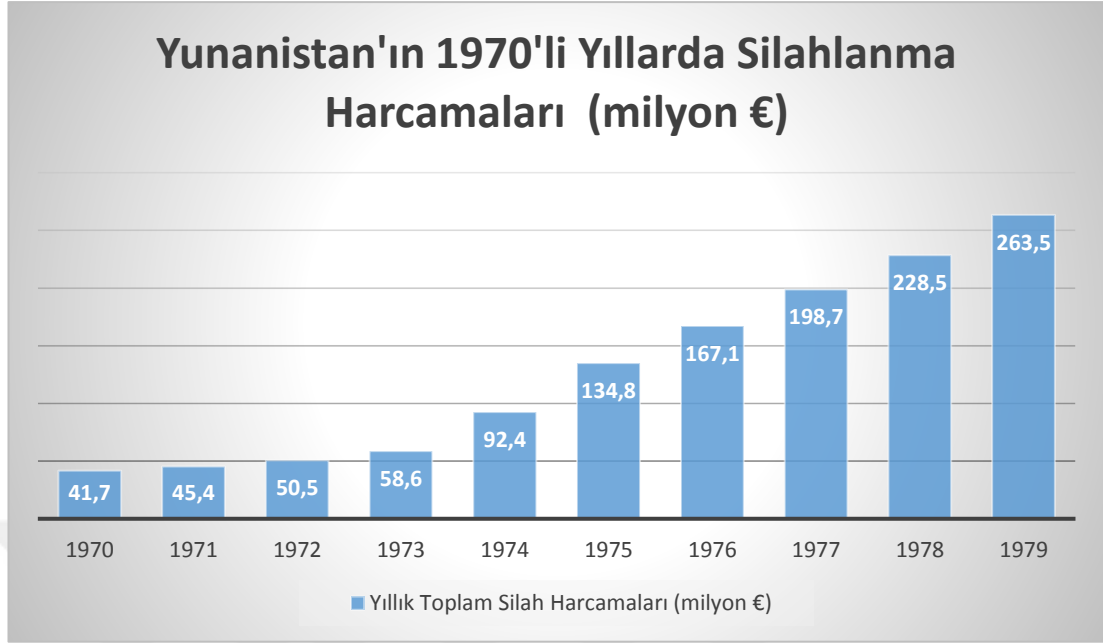
¹⁶⁵ Stockholm International Peace Research Institute Resmi İnternet Sitesi, (Erişim) <https://www.sipri.org/databases/milex/sources-and-methods> 02 Aralık 2016.

1984-2001 yılları arasında Yunanistan'ın silahlanmaya ayırdığı bütçe SIPRI tarafından tahmini değerlerdir. Bunun nedeni bu dönem içinde Yunan hükümetinin sunduğu verilerin SIPRI standartlarına uygun biçimde sağlanmamış olması ve verinin kapsadığı dönem için tutarlı bir zaman dizisi olmamasından kaynaklanmaktadır.

1950'li yılların sonları ve 1960'lı yıllar boyunca Yunanistan'ın ana silahlanma politikası belirleyicisi Kıbrıs meselesi ve Sovyet yayılcılığı olmuştur. 1970'li yıllardaki Ege'deki anlaşmazlıklar karşılıklı güç mücadelesine ve böylelikle silahlanma gereksinimine neden olmuştur. Uluslararası ilişkilerde anlaşmazlıkların çözümü adına karşımıza çıkan iki seçenek diplomasi ve çatışma durumları olması sebebiyle diplomasi kanalında dış işleri ve uluslararası örgütlerden faydalanırken, çatışma kanalında ise askeri hazırlık ve caydırıcılık ön plana çıkmaktadır. 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı'nın ardından Yunanistan'ın Türkiye karşı gerekli reaksiyonu gösterememesine silahlı kuvvetlerinin yapısının güçlü olmamasının ve gerekli savaş teçhizatlarına yeterli seviyede sahip olmamasının neden olduğunu düşünmektedir. Harekât sonrasında Yunanistan'ın zaten tarihsel süreç içerisinde sahip olduğu Türkiye tehdidi algısı tamamen pekişmiştir. Türk Silahlı Kuvvetleri (TSK)'nin belirli bir zaman sürecinde ordusunu modernize etmesi ve doğru zaman ve uygun hareket tarzıyla Kıbrıs Adasına çıkarma yapmasına Yunanistan gerekli reaksiyonu gösterememiş ve sadece kısa bir süre için uluslararası alanda Türkiye üzerinde yaptırımlar uygulanmasını sağlayabilmiştir.

Yunanistan'ın kuruluşunu takip eden yıllardan günümüze Türkiye ile olan ilişkilerinde *détente* dönemleri yaşansa da özellikle 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı'ndan sonra gerginlikler, siyasi ve askeri düzeyde krizler varlığını sürdürmüştür. Yunanistan'ın bu sebeple Ege'de takip ettiği silahlanma politikası savunmadan ziyade Ege Denizi'ni iç deniz yani *Yunan Gölü* haline getirmek ve böylelikle Megali İdea'yı gerçekleştirmek şeklindedir. Bununla birlikte güç dengesi oluşturma prensibine bağlı olarak NATO'da müttefik olunması sebebiyle farklı ittifaklar kurulması açısından kısıtlı kalan Yunanistan silahlanmaya önem vererek Türkiye ile belirgin biçimde silahlanma yarışına girmeye çalışmıştır.

Şekil 9: Yunanistan'ın 1970'li Yıllarda Silahlanma Harcamaları (Kaynak: SIPRI)¹⁶⁶

1970'li yılların özellikle ikinci yarısından sonra Yunan silahlanma politikalarını incelediğimizde Kıbrıs odaklı olarak hareket edildiğini ve Türk harekâtı sonrasında farkına varılan askeri eksiklerin üstesinden gelinmeye çalışıldığı karşımıza çıkmaktadır. Türkiye'nin 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı'nın ardından Yunanistan'ın 1973'deki 58,6 milyon €'luk askeri harcaması 1979 yılına gelindiğinde 263,5 milyon € seviyelerine gelerek neredeyse beş kat artış göstermiştir.

Yunanistan'ın 1970'li yıllardaki silah alımları incelendiğinde Fransa, Almanya ve ABD'nin başı çekmektedir. Fransa 1974 yapılan 75 milyon \$'lık anlaşma karşılığı 1976 ile 1978 yılları arasında teslim edilmiş olan 130 adet AMX-30B tankı ve 14 adet AMX-30D tankı almıştır. Bunun yanında 105 adet AMX-10P zırhlı personel ve muharebe aracı, 4 adet Combattante-3 (Laskos) hücum botu da 1976 ve 1977 yıllarında Fransa tarafından teslim edilmiştir. 1974'de varılan anlaşmayla 1977'den 1983'e süren 300 adet lançırda içerecek şekilde 2900 adet MILAN anti-tank füzesi, 1974'de varılan anlaşmayla 1975'den 1978'e kadar 40 adet Mirage F-1C uçağı ve bu uçaklar için aynı süreçte 240 adet R-550 Magic-1 orta menzilli hava-hava füzesi, 1975 yılında anlaşılıp teslim edilen SA-319 helikopterleri için 30 adet AS-12 gemilere karşı kullanılan füze,

¹⁶⁶ Stockholm International Peace Research Institute Resmi İnternet Sitesi, (Erişim) <https://www.sipri.org/databases/milex> 01 Aralık 2016

1 adet 1976 yılında anlaşılıp 1980’de teslim edilen SA-316B Alouette-3 helikopteri Fransa’dan alınarak Yunan envanterine dâhil olmuştur. Federal Almanya Cumhuriyeti’nden 1975 ile 1978 sürecinde alınan ve deniz altılarda kullanılacak olan 150 adet SST Seal torpidosu, 1975 yılında yardım olarak alınan 2 adet KFK devriye botu, 1976 yılında 1 adet Rhein/Type-401(Aegeon) destek gemisi, 1975 yılında anlaşılan ve 1977-1978’de teslim edilen 50 adet SUT denizaltı torpidosu, 1975-1977 arasında yardım olarak verilen 33 adet T-33A Shooting Star eğitim uçağı, 1975 yılında anlaşılarak teslimatın 1979-1980’de yapıldığı 4 adet Type-209/1200 (Glavkos) denizaltısı, 1 adet 1976’da alınan Amalthee (Evros) nakliye uçağı, 1976-1977’de ise 7 adet Jaguar FAC (Hesperos) torpido botu Yunan envanterine girmiştir. Yunanistan Birleşik Krallık’ tan 1977 yılında 2 adet BN-2 Islander tipi hafif personel taşıma uçağı ve 1980 dönemine kadar radardan motora çeşitli yer destek teçhizatı satın almıştır¹⁶⁷.

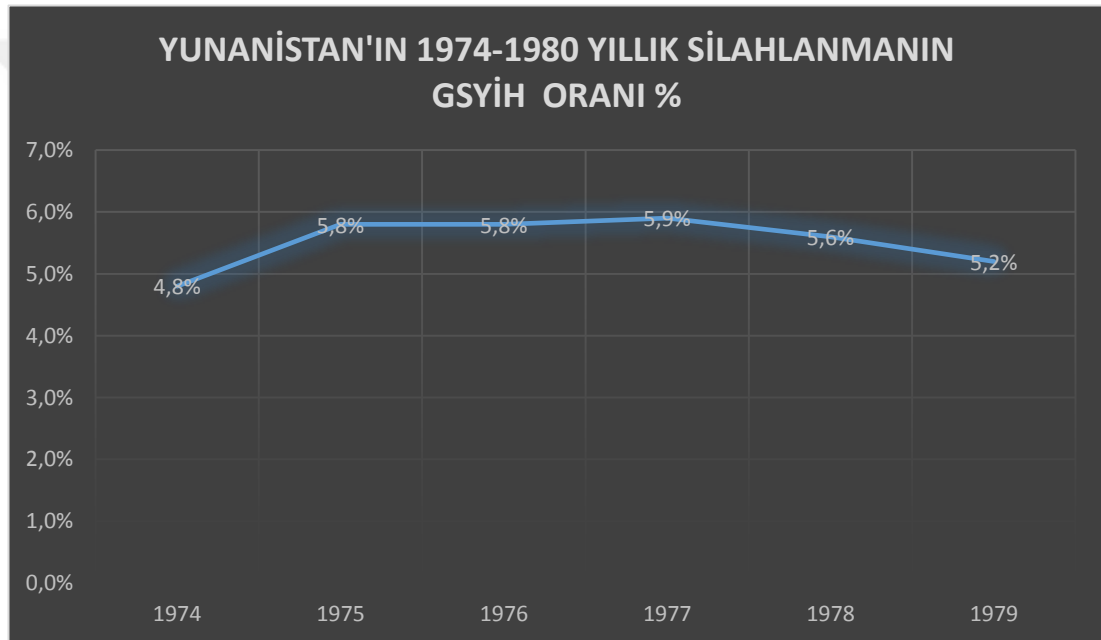
ABD ise 1970’li yıllarda Yunan silahlanmasında en etkin devlet olarak karşımıza çıkmaktadır. 740 adet M-48A3 Patton tankı 1961’den 1975’e kadar envantere dâhil olmuştur. Bunun yanında 350 adet AIM-7E Sparrow füzesi 1974’den 1976’ya kadar F-4E uçaklarında kullanılmak üzere envantere dâhil olmuştur. Aynı süreçte 38 adet F-4E Phantom savaş uçağı 150 milyon \$’lık silah alım anlaşmasıyla Yunan Hava Kuvvetleri’nde görev almaya başlamıştır. 1974 yılında 1,2 milyon \$’lık anlaşma karşılığında 50 adet M-30 107mm Mortar topu kullanıma kazandırılmıştır. 1974-1980 döneminde ABD’den Yunan Silahlı Kuvvetleri’ne toplamda 600 milyon \$’lık anlaşmalar gereği 60 adet A-7E Corsair-2 savaş uçağı, 12 adet C-130H Hercules nakliye uçağı, 20 adet gemiler için EE-30 30mm’lik deniz topu, 500 adet karadan-havaya FIM-43C Redeye füzesi, 13adet M-44A1 155 mm ve 51 adet M-109A1 155 mm topları, 96 adet karadan-havaya MIM-23B HAWK füzesi, 22 adet Bell-205/UH-1H ve 6 adet Bell-212/UH-1N helikopter, 20 adet F-4E Phantom-2 savaş uçağı, 8 adet RF-4E Phantom-2 keşif uçağı, 40 adet T-2D Buckeye eğitim uçağı, 2 adet F-104G Starfighter savaş uçağı, 5 adet A-7E Corsair-2 savaş uçağı, 100 adet AIM-7E Sparrow ve 300 adet AIM-9J/P Sidewinder hava-hava füzesi, 2000 adet BGM-71 TOW anti-tank füzesi, 1 adet Gearing FRAM-1 (Kanaris) destroyeri, 2 adet Terrebonne Parish

¹⁶⁷ Stockholm International Peace Research Institute Resmi İnternet Sitesi, “Transfers of major conventional weapons: sorted by recipient. Deals with deliveries or orders made for year range 1974 to 2015”, (Erişim) http://www.sipri.org/contents/armstrad/at_data.html 24 Ekim 2016

tank indirme gemisi, 5 adet AQS-13 sonarı, 6 adet I-HAWK karadan-havaya atılan füze, 2 adet King Air hafif personel taşıyıcı uçak, 9 adet T-37B eğitim uçağı satılmıştır¹⁶⁸.

Bu noktada dikkat çeken husus İran'ın 1974 yılında yapılan anlaşmaya müteakip 2 adedi keşif uçağı olmak üzere 10 adet F-5A Freedom Fighter savaş uçağını Yunanistan'a satmış olmasıdır¹⁶⁹. Ayrıca bu dönemde Yunanistan'ın alıcı olarak silah sistemlerinin üretiminde yer aldığı bir süreç oluşmamıştır.

Şekil 10: Yunanistan'ın 1974-1980 Arası Silahlanmasının GSYİH'ya Oranı (Kaynak: SIPRI)¹⁷⁰

Bu dönemdeki Yunan dış politikasının askeri yansımalarının Türkiye'nin Kıbrıs'a yapmış olduğu askeri müdahaleye karşı hareket düzenlenmemesi üzerine 16 Ağustos 1974'de Yunanistan NATO'nun askeri kanadından ayrıldığını açıklamıştır¹⁷¹.

¹⁶⁸ Stockholm International Peace Research Institute Resmi İnternet Sitesi, "Transfers of major conventional weapons: sorted by recipient. Deals with deliveries or orders made for year range 1974 to 2015", (Erişim) http://www.sipri.org/contents/armstrad/at_data.html 24 Ekim 2016

¹⁶⁹ Stockholm International Peace Research Institute Resmi İnternet Sitesi, "Transfers of major conventional weapons: sorted by recipient. Deals with deliveries or orders made for year range 1974 to 2015", (Erişim) http://www.sipri.org/contents/armstrad/at_data.html 24 Ekim 2016.

¹⁷⁰ Stockholm International Peace Research Institute Resmi İnternet Sitesi, (Erişim) <https://www.sipri.org/databases/milex> 01 Aralık 2016.

¹⁷¹ İsmail Soysal, **Türkiye'nin Uluslararası Bağlıları (1945-1990)**, Cilt:2, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1991, ss.467-468.

Her ne kadar bu dönemde Kıbrıs ve Türkiye odaklı bir dış politika çerçevesinde hareket edilmiş olsa da kuzeyden gelebilecek Yugoslav ve SSCB endişesi de Batı Bloğunda yer alan Yunanistan'ın silahlanma politikasını etkilemiştir. Genel çerçevede 1974 sonrasında 1980'e kadar ki dönem incelendiğinde Yunanistan'ın silah alımlarında oldukça büyük bir artışın olduğu gözlenmektedir. Bu süreçte Türkiye ya da "Doğu'dan gelen tehdit" ön planda olmasının yanında komünist bloğun tehdidiyle orantılı Yunan silahlanma politikası ilerlemiştir. Yunanistan 1974'de Türkiye'ye karşı gerekli reaksiyonu gösterememiş olmasının etkisiyle aleyhine yönde bozulan dengeleri düzelterip lehine çevirmek ve caydırıcılık oluşturmak adına bu tarz bir silahlanma politikası izlemiştir. GSYİH' ya oranla silahlanma konusunda bu dönemde belirgin bir istikrar olduğu da açıktır.

Yunanistan'ın 1980'li yıllardaki silahlanma politikası değerlendirildiğinde 1970'lerin ikinci yarısında Türkiye ile yaşanan çatışmanın sonucunda yetersizliğini fark ettiği silahlı kuvvetlerini askeri harcamaları arttırarak yeniden donatmak hususundaki kararlılık devam ettiği karşımıza çıkmaktadır. Hatta 1974 yılında ayrıldıkları NATO'nun askeri kanadına bu dönemin başında 20 Ekim 1980'de NATO'nun başkomutanı Rogers'ın planı doğrultusunda geri dönmüştür¹⁷².

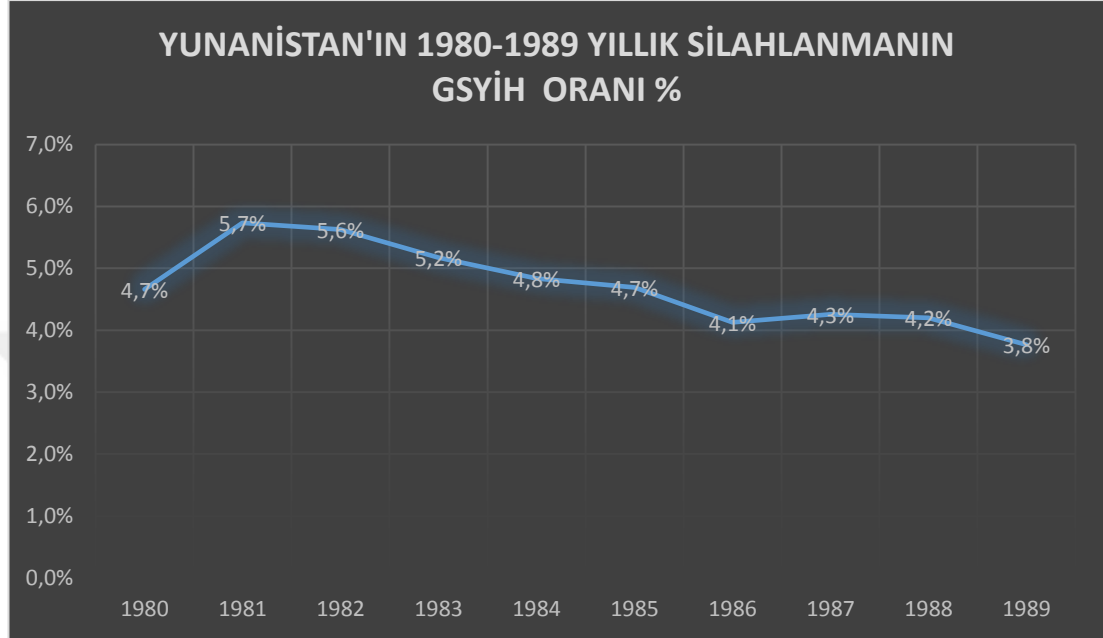
1981 yılında Andreas Papandreou'nun ABD ve Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET) karşıtı söylemleri olan partisi PASOK iktidara gelmiştir. Karamanlis dönemi "Yunanistan Batı'nındır" söylemine karşı "Yunanistan Yunanlılarındır" sloganıyla milliyetçi oylara hitap etmiştir. Fakat her ne kadar karşıt görüş sahibi olarak bir politika belirleneceği iddia edilmiş olsa da Papandreou ve PASOK, Karamanlis tarafından belirlenmiş olan Yeni Demokrasi'nin çizgisinden ayrılmayıp NATO ve AET'nin bir parçası olma dış politikasından sapmadan devam etmiştir¹⁷³. Bu noktada dış politikanın silahlanma alanında en belirleyici unsurlardan birisi olduğunu göz önüne alırsak Batı merkezli bir silahlanma politikasına devam edilmiş olduğunu anlaşılmaktadır. Ayrıca Papandreou bu dönemde üçüncü dünya ülkeleri ve SSCB ile yakın ilişkilerini korumanın yanında ABD ile askeri işbirliğini sürdürerek Ege ve Akdeniz'deki emellerinin sürdürülebileceğini ileri sürmüştür. Bununla birlikte

¹⁷² İsmail Soysal, **a.g.e.**, ss. 467-468.

¹⁷³ Fatih Tayfur, "Greek Foreign Policy After 1974: The Shift Towards Europeanization", Ortadoğu Teknik Üniversitesi, Ankara, 1989,s.122

Papandreou Yunan dış politikasına bağlı silahlanma politikasını tehdidin kuzeyden değil doğudan geleceği üzerine şekillendirmiştir¹⁷⁴.

Şekil 11: Yunanistan'ın 1980-1989 Arası Silahlanmasının GSYİH'ya Oranı (Kaynak: SIPRI)¹⁷⁵

Yunanistan'ın 1980'li yıllardaki askeri harcamalarını değerlendirdiğimizde 1980-1989 arasında lineer bir artış gözlemlemekteyiz. 1980'lerin başındaki 285 milyon €'luk silahlanma harcamaları 4 kat büyüyerek 1989'da 1,22 milyar € olmuştur. GSYİH'ya oranla bu dönemde silahlanma harcamaları 1990'lara doğru azalmış gibi gözükse de var olan pastadan alınan pay azalmıştır ancak harcanan para bakımından silah alımları sahip olduğu yüksek seviyeyi korumuştur. 1984'den 2001 yılına kadar Yunanistan'ın askeri harcamalarının verileri SIPRI'nin tahmini değerlendirilmesi ile elde edilmiştir. Ek olarak Yunanistan askeri alanda yapılacak üretimlerde kendi iç sanayisini de kullanmaya başlamıştır. 1980'den sonra yavaş yavaş Yunan savunma sanayii lisans sahibi ülkelerin firmalarıyla anlaşmalar sağlayarak üretime dâhil olma çabası içinde olmuştur.

¹⁷⁴ Baskın Oran, **Türk Dış Politikası: Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar, Cilt II 1980-2001**, 14.bs, İletişim Yayınları, İstanbul, 2013, s.104.

¹⁷⁵ Stockholm International Peace Research Institute Resmi İnternet Sitesi, (Erişim) <https://www.sipri.org/databases/milex> 01 Aralık 2016

Şekil 12: Yunanistan'ın 1980'li Yıllarda Silahlanma Harcamaları (Kaynak: SIPRI)¹⁷⁶

1982 ve 1984 yılları arasında 100 adet (Leonidas-1) ve 1988 ile 1994 arasında 344 adet (Leonidas-2) Avusturya ile yapılan lisans anlaşması ile 4K-4F zırhlı personel taşıyıcı Yunan silahlı kuvvetlerinin eline geçmiştir. 1980 ve 1981 yılları arasında 6 adet Combattante-3 (Kavaloudis) hücum botu için lisansör*, olarak Fransa ile yapılan anlaşmaya bağlı olarak envantere alınmıştır¹⁷⁷.

1980-1989 yılları arasında Yunanistan'ın doğrudan silah alımlarını incelediğimizde; Fransa'dan Kortenaer firkateyninde kullanılmak üzere 2 adet SQS-505 sonar, AB-212ASW ASW helikopterlerinde kullanılmak üzere 14 adet PT6 turboprop motoru, 40 adet Mirage 2000 EG ve bu uçaklarda kullanılmak için 360 adet R-550 Magic-2 kısa menzilli hava-hava füzesi, 2 adet Stentor radarı, 2 adet hava-hava hedeflerini çekmek için F-406 Caravan-2 hafif taşıma uçağı alınmıştır. Bu dönemde Federal Almanya Cumhuriyeti'nden ise 2 adet Fletcher Destroyeri, 101 adet M-42A1 Duster motorlu uçaksavarı, yardım programı kapsamında 69 adet F-104G Starfighter

¹⁷⁶ Stockholm International Peace Research Institute Resmi İnternet Sitesi, (Erişim) <https://www.sipri.org/databases/milex> 01 Aralık 2016

* Lisansörlük, bir şirketin belirli bir zamanda anlaşmaya varılan fiyat ya da royale (satılan her ürün için lisansöre ödenen pay) karşılığında söz konusu varlıkların kullanım hakkının satın alana devredilmesi işlemidir.

¹⁷⁷ Stockholm International Peace Research Institute Resmi İnternet Sitesi, "Transfers of major conventional weapons: sorted by recipient. Deals with deliveries or orders made for year range 1974 to 2015", (Erişim) http://www.sipri.org/contents/armstrad/at_data.html 24 Ekim 2016

uçacağı, 4 adet BPz-2 zırhlı kurtarma aracı, 106 adet Leopard-1A3 tankı, 15 adet Do-28D Skyservant hafif nakliye uçağı, 4 adet MILAN Anti-tank füzesi, Jason çıkarma gemilerinde kullanılmak üzere 5 adet Pollux atış kontrol radarı, NATO tarafından finanse edilen (11,7 milyon \$) 4 adet DR-172/MPDR-90 hava tarama radarı, Osprey-55 (Armatolos) gemilerinde kullanılmak üzere 4 adet MTU-1163 Dizel motoru, 10adet M-48 AVLB tankı, 25 adet M-88 zırhlı kurtarma aracı Yunan Silahlı Kuvvetleri'nin envanterine girmiştir¹⁷⁸.

İtalya'dan 1980'li yıllarda 75 adet Aspide (BVRAAM/SAM) karadan havaya atılan füze, 10 adet CH-47C Chinook nakliye helikopteri, 4 adet Compact 76mm deniz topu, 7 adet AB-212 ASW helikopteri, bu helikopterlerde kullanılmak üzere 24 adet A244 324mm ASW torpidosu, 20 adet Model-300 hafif nakliye helikopteri, Gearing destroyerlerinde kullanılmak üzere 2 adet Orion RTN-10X atış kontrol radarı alınmıştır. Ürdün'den 1980'li yıllarda 15 adet F-5A Freedom Fighter uçağı, 10 adet T-37B eğitim uçağı ve 4 adet F-5A Freedom Fighter (F-5B Versiyonu) alınmıştır. Hollanda ile 1980'li yıllarda silah alımları konusunda anlaşmaya varılmış ve 2 adet Kortenaer firkateyni, 10 adet F-104G Starfighter uçağı, MEKO-200HN (Hydra) firkateynlerinde kullanılmak üzere 4 adet DA-08 hava tarama radarı, 4 adet MW-08 hava tarama radarı, 8 adet STIR atış kontrol radarı alınmıştır. Norveç'ten bu dönemde Combattante-3 hücum botlarında (Kavaloudis) kullanılmak üzere 75 adet Penguin-2 Anti-ship füzesi, 9 adet F-5A Freedom Fighter uçağı alınmıştır. İsviçre'den 98 milyon \$'lık anlaşma gereği 20 adet Skyguard (Velos) hava savunma sistemi ve bu sistemde kullanılmak üzere İsveç'ten 6 adet Giraffe-75 hava tarama radarı satın alınmıştır¹⁷⁹.

Yunanistan'ın NATO kapsamında ve genel anlamda en yakın ortağı olarak karışımıza çıkan ABD'den bu dönemde 200 adet AGM-65 Maverick hava-yer füzesi, Mirage F-1C uçaklarında da kullanılabilecek 300 adet AIM-9J/P Sidewinder hava füzesi, İtalya'dan alınan AB-212ASW ASW helikopterlerde kullanılabilecek 7 adet

¹⁷⁸ Stockholm International Peace Research Institute Resmi İnternet Sitesi, "Transfers of major conventional weapons: sorted by recipient. Deals with deliveries or orders made for year range 1974 to 2015", (Erişim) http://www.sipri.org/contents/armstrad/at_data.html 24 Ekim 2016

¹⁷⁹ Stockholm International Peace Research Institute Resmi İnternet Sitesi, "Transfers of major conventional weapons: sorted by recipient. Deals with deliveries or orders made for year range 1974 to 2015", (Erişim) http://www.sipri.org/contents/armstrad/at_data.html 24 Ekim 2016

AQS-13F ASW sonarı, 2 adet Bell-212/UH-1N helikopteri, 50 adet lançırda içerecek biçimde 2584 adet BGM-71 TOW Anti-tank füzesi, 84 adet M-109A1 155mm howitzer, 161 adet M-113 zırhlı personel taşıyıcı, 32 adet RGM-84 Harpoon Anti-ship füzesi, 280 adet AIM-7M Sparrow BVRAAM füzesi, 41 adet M-992 FDCV APC/CP çok amaçlı zırhlı destek aracı, A-7H savaş uçaklarında kullanılmak üzere 600 adet AIM-9L/M Sidewinder SRAAM hava- hava füzesi, 24 adet M-901 ITV zırhlı tank yok edicisi, 1 adet SPS-6 hava radarı, 40 adet F-16C savaş uçağı, 2 adet HR-3000 HADR hava tarama radarı, 300 adet M-48A5 Patton tankı, Kortenaer (Elli) fırkateynlerinin modernizasyonu için 4 adet Mk-15 Phalanx CIWS özellikle gemilerde kullanılan kısa menzilli hava savunma sistemi, Kortenaer (Elli) fırkateynlerinde kullanılmak üzere 32 adet RGM-84 Harpoon Anti-ship füzesi, F-4E savaş uçaklarında kullanılmak üzere 80 adet AIM-7F Sparrow hava-hava füzesi, MEKO-200HN (Hydra) fırkateynlerinde kullanılabilecek 100 adet AIM-7M Sparrow BVRAAM hava hava füzesi, 1500 adet FIM-92 Stinger taşınabilir karadan- havaya atılan füze, MEKO-200HN (Hydra) fırkateyninde kullanılmak üzere 4 adet DE-1164 (ASW) sonarı, 4 adet Mk-45 127mm gemi topu ve 16 adet RGM-84 Harpoon Anti-ship füzesi, 26 adet M-88 ARV zırhlı kurtarma aracı, modernize edilen Type-209 (Glavkos) denizaltıları için 30 adet RGM-84 Harpoon Anti-ship füzesi Yunan envanterine girmiştir¹⁸⁰.

1990'lı yıllar Yunanistan'ın Türkiye ile yoğun politik krizler içerisinde olduğu bir dönem olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu yüzden oluşan kriz ortamına bağlı dış politikadaki gerginlikler devletleri genellikle güvenlik konusunda tedirginliğe ve silah alımlarını arttırmaya sevk ettiğini görmekteyiz. 1990'lı yıllarda Yunanistan'ın silahlanma için oldukça yüksek bir savunma bütçesine sahip olmuştur. GSYİH'nda silahlanmanın sahip olduğu oran dünya genelinde oldukça yüksektir. Dünya genelinde silahlanmanın GSYİH'ya oranı 1990'lı yıllarda ortalama % 2,6 olarak belirlendiğinde Yunan silahlanma psikolojisinin hali (%3,5) çok açık olarak karşımıza çıkmaktadır¹⁸¹.

¹⁸⁰ Stockholm International Peace Research Institute Resmi İnternet Sitesi, "Transfers of major conventional weapons: sorted by recipient. Deals with deliveries or orders made for year range 1974 to 2015", (Erişim) http://www.sipri.org/contents/armstrad/at_data.html 24 Ekim 2016.

¹⁸¹ Dünya Bankası Resmi İnternet Sitesi, (Erişim) <http://data.worldbank.org/indicator/MS.MIL.XPND.GD.ZS?end=2015&start=1988&view=chart> , 18 Aralık 2016.

1974 sonrasında ilişkilerin oldukça gerginleştiği bu dönemde yaşanan Kardak kayalıkları krizi, S-300 füze krizi ve karasularının arttırılması hususundaki krizler Yunanistan'ın silahlanma politikasında oldukça önemli bir etki yaratmıştır. Türkiye, Yunanistan'ın karasularını 6 milden 12 mile çıkarmak için 31 Mayıs 1995 yılında aldığı kararı uygulamaya koyması durumunda, 8 Haziran 1995'de aldığı karar ile bunu *casus belli* yani savaş nedeni olarak kabul edeceğini ilan etmiştir*. Bunlara ek olarak Yunanistan Türkiye'yi dengelemek adına terör örgütü PKK ile olan ilişkisi terörist elebaşısının Kenya'da GKRY pasaportu ile yakalanmış olması da bu yıllarda Yunan silahlanma arzu ve niyetlerinin kökeninde yatan Megali İdea'ya varmak adına her yolu denemeyi hedeflediğinin açık bir göstergesidir¹⁸².

Şekil 13: Yunanistan'ın 1990-1999 Arası Silahlanmasının GSYİH'ya Oranı (Kaynak: SIPRI)¹⁸³

Kardak krizi ile Türkiye ve Yunanistan ulusal egemenlik haklarının ihlal edildiği gerekçesiyle savaşın ucundan dönmüşlerdir. Her iki ülke için de Ege'deki karasularının belirlenmesi teknik bir mesele olmasının yanında çok ince hesapların yapılması gerekmektedir. Kriz, 25 Aralık 1995'te *Figen Akat* isimli Türk yük gemisinin Kardak kayalıklarının yakınında karaya oturmasıyla bölgenin hangi ülkenin

* 8 Haziran 1995 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi oybirliği ile bu kararı almıştır.

¹⁸² Baskın Oran, *a.g.e.*, ss.476-478.

¹⁸³ Stockholm International Peace Research Institute Resmi İnternet Sitesi, (Erişim) <https://www.sipri.org/databases/milex> 01 Aralık 2016.

ulusal egemenlik alanı içerisinde olduğunun net bir şekilde belirlenememesinden kaynaklı karşılıklı sürtüşmelerle başlamıştır. Yunanistan geminin kendi karasularında olduğunu, gemi ve mürettebatına yardım teklifinde bulunulduğunu dile getirmiştir. Fakat geminin kaptanı bulunulan gölgenin Türk karasularında olduğunu ifade etmiş ve Yunanistan'ın teklifini reddetmiştir. Ardından Türk sigorta şirketine bağlı bir gemi kurtarma işlemlerine başlamıştır¹⁸⁴.

Yunanistan Türkiye'ye geminin kendi karasularında olduğunu ve kurtarma işlemlerine son verilmesi gerektiğine dair bir nota göndermiştir. Fakat Türkiye Yunanistan'ın iddialarını kabul etmeyerek notaya bir cevap göndermiştir. Kurtarma işlemleri devam ederken Yunan botları müdahale etmeye çalışmış fakat kurtarma işlemi başarıyla sonuçlanarak gemi Güllük limanına demir atmıştır. Her iki ülke arasında karşılıklı notaların verilmesinde dikkat çekici nokta hukuki açıdan devletlerin iddialarını destekleyecek somut yaklaşımları olmasıdır. 26 Ocak 1996'da Türkiye Yunanistan 'a aidiyeti belli olmayan adaların, adacıkların ve kayalıkların durumunun belirlenmesi için hazır olduklarını belirten diplomatik bir nota göndermiştir. Fakat bu öneri Yunanistan tarafından reddedilmiştir¹⁸⁵.

Kalymnos Adasının papazı ve valisinin aileleriyle birlikte kayalıklara Yunan bayrağını dikmesinin ve bunun bir seremoni şeklinde Yunan televizyon kanallarında gösterilmesinin ardından Hürriyet Gazetesinden iki gazeteci helikopterle kayalıklara inerek dikili Yunan bayrağını Türk bayrağı ile değiştirilmiştir. Bunun üzerine kamuoyu baskısına dayanamayarak Yunan hükümeti Türk bayrağını indirmek ve yerine kendi bayrağını dikmek için kayalıklara asker çıkarmış ve kayalıklar Yunan Deniz Kuvvetleri tarafından sarılmıştır. Dönemin Türkiye başbakanı Tansu Çiller “o bayrak iner, o asker gider” ifadesini kullanmış ve Türk Silahlı Kuvvetleri'nin SAT ve SAS komandoları 30 Ocak 1996 gecesi Yunan savunmasının yarıp kayalıkların batısına Türk bayrağını dikmişlerdir¹⁸⁶.

Yaşanan bu olayların üzerine ABD'nin ve NATO Genel Sekreteri Javier Solana'nın girişimleriyle Kardak krizi öncesi duruma dönülüp tansiyon

¹⁸⁴ Baskın Oran, **a.g.e.**, ss.464-469.

¹⁸⁵ Baskın Oran, **a.g.e.**, ss.464-469.

¹⁸⁶ Fuat Aksu, **Turkish Greek Relations: From Conflict to détente the Last Decade**, Turkish Review of Balkan Studies, The İsis Press, İstanbul, Annual 2001, ss.175-180

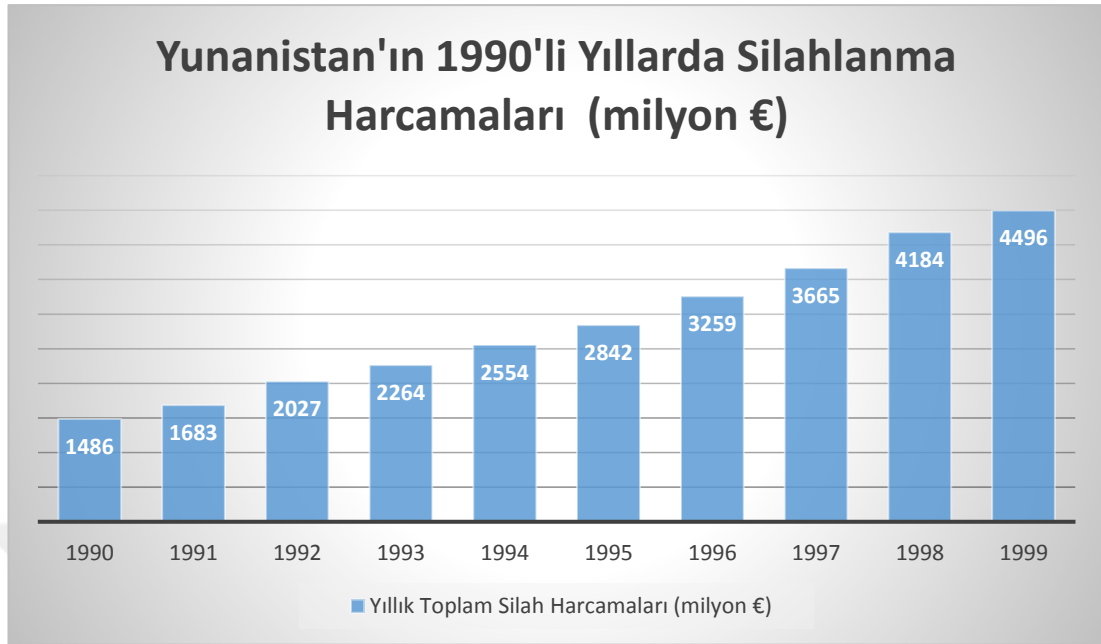
düşürülmüştür. Fakat askeri açıdan çok ciddi ve her an sıcak bir çatışma yaratabilecek hassas bir durum meydana gelmiştir. Bu noktada Yunan hükümeti oldukça eleştirilmiş aynı zamanda Türk askerinin kayalıklara çıkıp Türk bayrağını astıkları geceyi utanç gecesi olarak nitelendirilmiştir¹⁸⁷.

Yunan eski Dış İşleri Bakanı Theodoros Pangalos son dönemde SKAI TV'deki Stories isimli programda yapmış olduğu itirafta “ Türklerin gücü bizden daha üstündü, eğer savaş olsaydı bizim tarafımızda analar ağlayacaktı” şeklinde konuşmuştur¹⁸⁸. İşte bu noktada Yunan ordusunun Türkiye'yi dengeleyebilecek hatta üstün gelebilecek kapasitesinin olmadığı gün yüzüne çıkmıştır. Bu sebeple bu dönemden sonra Yunan savunma harcamalarında oldukça büyük bir artış olmuştur. 1990'lı yılların başında silah harcamaları 1,5 milyar € civarında iken 1999 yılında 4,5 milyar €'ya çıkarak 3 kat artmıştır. Bu noktada Yunanistan devamlı olarak kendi kaynaklarını ve elde ettiği kredileri silahlanmaya ve ordusunu modernize etmeye yönlendirmiştir.

¹⁸⁷ KIRBAKİ, Yorgo, 02 Şubat 2013 tarihli “Altın Şafak'tan Kardak tehdidi” yazısı, Hürriyet Gazetesi İnternet Sitesi, (Erişim) <http://www.hurriyet.com.tr/altin-safak-tan-kardak-tehdidi-22503360> ,01 Aralık 2016.

¹⁸⁸ Hürriyet Gazetesi İnternet Sitesi, 17 Haziran 2016 tarihli “Yunan Eski Dışişleri Bakanı Pangalos'tan 20 yıl sonra gelen Kardak itirafı” yazısı, (Erişim) <http://www.hurriyet.com.tr/yunan-eski-disisleri-bakani-pangalostan-20-yil-sonra-gelen-kardak-itirafi-37297280> , 01 Aralık 2016.

Şekil 14: Yunanistan'ın 1990'lı Yıllarda Silahlanma Harcamaları (Kaynak: SIPRI)¹⁸⁹

1990'lı yıllarda yaşanan ve gerginliğin artış gösterdiği ve buna bağlı olarak Yunanistan'ı silahlanmaya sevk eden olaylardan bir diğeri de 1997 yılında GKRY'nin S-300 füzelerini Rusya'da satın alıp bunları adaya konuşlandırma talebidir. Bu krizin gelişiminin ana nedenini incelediğimizde Yunanistan'ın GKRY ile Kasım 1993'de imzaladığı Ortak Savunma Stratejisi kapsamında adadaki askeri varlığını arttırmak ve bu amaçla füzeleri Kıbrıs'a yerleştirmekle stratejik açıdan üstünlük sağlama çabası olduğu karşımıza çıkmaktadır. Yunan-Rum ikilisi 1974 yılından sonrada adada tesis edilmiş olan barış ortamını ortadan kaldırıp tansiyonu yükselterek uluslararası kamuoyunu sadece meşru müdafaa çerçevesinde yanıltmaya çalışmışlardır. Bir bakıma Türkiye'nin Kıbrıs'daki ve genel anlamda sahip olduğu askeri üstünlüğü ortadan kaldırıp dengelemek adına atılmış bir adım olarak karşımıza çıkmaktadır¹⁹⁰.

S-300 füzeleri görev açısından incelendiğinde kardan havaya fırlatılan önleme füzeleridir. Kıbrıs Adasına bu füzelerin yerleştirilmesi ile herhangi bir kriz durumunda Türk Hava Kuvvetlerinin vurucu etkinliği sınırlandırılmak istenmiştir. S-300 füzelerinin adaya yerleştirilmesi Ortak Savunma Stratejisi Bakımından incelendiğinde doğrudan Kıbrıs'ın silahlandırılma faaliyeti olarak karşımıza çıkmaktadır.

¹⁸⁹ Stockholm International Peace Research Institute Resmi İnternet Sitesi, (Erişim) <https://www.sipri.org/databases/milex> 01 Aralık 2016.

¹⁹⁰ Baskın Oran, **a.g.e.**, ss.471-472.

Limassol'da kurulan deniz üssü ve Baf'da kurulan hava üssü ile birlikte S-300 füzelerinin adaya yerleştirilmesi Ege ve Akdeniz'deki güç dengesinin Yunan-Rum ikilisine kaydırılması amacını gütmüştür. Ayrıca Yunanistan'ın karasularını 12 mile çıkarması da bu stratejilerle birleşince Yunanistan'ın amacının Türkiye'yi Ege'ye hapsedip doğrudan Akdeniz'e inmesine engel olduğu açıkça karşımıza çıkmaktadır.

Yunanistan genel strateji açısından herhangi bir askeri gerginlik durumunda Kıbrıs, Rodos, Girit ve diğer adaları da kullanarak savunma açısından bir perde oluşturup Türkiye'yi güneyden ve batıdan çevrelemek amacıyla hareket etmektedir. Bu çevreleme ile birlikte stratejik olarak İon Denizinden İskenderun Körfezine kadar Türkiye'yi abluka altına alıp deniz ulaşım yollarını kontrol altına almayı hedeflemiştir. Böylece herhangi bir gerginlik durumunda Türkiye'yi deniz ve hava yollarını kullanamayacak duruma getirip izole etmeyi amaçlamıştır. Ayrıca adaya bir hava üssü kurulması ve S 300'lerin konuşlandırılması Yunan-Rum niyetlerinin savunma maksadının yanında saldırı amacı taşımış olduğu açıktır. Bu durumda Türkiye'ye karşı güneyden gelecek herhangi bir tehdit durumunda Yunanistan ve GKRY adına bu bölge bir sıçrama tahtası olacaktır¹⁹¹.

Yunan Dış İşleri Bakanı Yardımcısı Kranidiotis ana hedeflerinin garantör devlet olarak adanın silahsızlanmasını sağlamak ve adada bulunan Türk Silahlı Kuvvetleri'nin varlığını tartışmaya açmak olduğunu ifade etmiştir. Baf'ta kurulmuş olan askeri üs 12 uçak bulundurabilme kapasitesinin yanında S 300'lerinde konuşlandırılmasıyla açık şekilde Türkiye'ye hava üstünlüğünü ele geçirebilmek adına atılmış bir adım olmuştur. Bunlara ek olarak NATO kodlarını kullanan müttefiklerinin harekât kabiliyeti de bu Rus yapımı S 300 sistemleri ve kurulum için adada bulunacak olan Rus personel sebebiyle sınırlandırılmış olacaktır. NATO müttefikleri ve ABD tarafından bu duruma tepki göstermişler ve Yunan-Rum ikilisinin adaya Rus füzelerini yerleştirilmemesi adına görüş bildirmişlerdir¹⁹².

Bu durum karşısında Türkiye'de askeri tedbirleri de içerecek gerekli tüm önlemleri alacağını belirtmesiyle yeni bir silahlanma yarışı, Ege ve Doğu Akdeniz'de

¹⁹¹ Şükrü Elekdag, "Atina Neyin Peşinde?", Milliyet Gazetesi İnternet Sitesi, (Erişim) <http://www.milliyet.com.tr/1998/06/22/yazar/elekdag.html>, 20 Aralık 2016.

¹⁹² Baskın Oran, **a.g.e.**, ss.471-472.

tesis edilmiş olan denge ortamının bozulabilme ihtimali ortaya çıkmıştır. Hatta Ortak Savunma Stratejisi çerçevesinde Yunanistan'ın gerçek niyeti Türkiye'yi güneyden ve batıdan çevrelerken bu doktrine taraf olan Suriye, Ermenistan ve İran ile birlikte hareket ederek sadece savunma değil aynı zaman da herhangi bir savaş durumunda çok cephe oluşturarak güçlerin toparlanmasını engellemektir¹⁹³.

Uluslararası ortamda Türkiye'nin durumu başarı ile ifade etmesinin ve ABD ve NATO müttefiklerinin tepkisinin ardından Yunanistan 1998 yılında GKRY'nin sipariş ettiği S 300 füzelerinin Girit Adasına konuşlandırılacağını deklare etmiş ayrıca bu füzelerin sadece depolanmak amaçlı olarak tutulacağını ve hiçbir şekilde aktif kullanıma sunulmayacağını garanti etmiştir¹⁹⁴. Ancak S 300 füzelerine ait fırlatma rampalarının GKRY'de hazır durumda olmuş olma ihtimalinin yüksek olduğu düşüncesi Türk tarafında hâkim görüştür. Bununla birlikte bu füzelerin sahip olduğu uzun menzil sebebiyle Girit'te dahi bulunup aktif duruma geçmeleriyle birlikte Türkiye için büyük bir tehdit oluşturacaktır. Ayrıca kriz NATO penceresinden değerlendirildiğinde Yunan-Rum silahlanma politikasının müttefiklerin güvenliğini tehlikeye düşürecek adımlar olduğu açıktır. Bununla birlikte S 300'lerin Girit'e konuşlandırılmasında dahi Rus askerlerinin bulunması NATO'nun sahip olduğu gizlilik prensibini zedelemiştir.

İlk önce 1998 yılında PKK'nın lider tabakasından olan Şemdin Sakık Irak'ta daha sonra 1999 yılında ise terörist elebaşısı Abdullah Öcalan'da Kenya'da yakalanmıştır. 1990'lı yıllarda Yunan dış politikasının ve saldırı niyetlerinin neler olduğu PKK-Yunanistan ilişkisiyle daha da açık olarak ortaya çıkmıştır. Terörist elebaşısının üstünden çıkan pasaport GKRY'ne ait ve yakalandığı yer ise Yunan Büyükelçiliği olduğu için Yunanistan'ın PKK ile ilişkisi bariz olarak gün yüzüne çıkmıştır. Şemdin Sakık yakalandıktan sonra yaptığı itiraflarında Yunanistan'ın PKK'nın ana destekçisi olduğunu ve GKRY'nin ise sadece bir aracı ve detay olduğunu söylemiştir. Yunanistan Parlamentosundan bazı kişilerin ve bir generalin ziyarette bulunduğunu ve bunun Yunan ve İran televizyon kanallarında yayınlandığını ifade etmiştir. Hatta işin en düşündürücü tarafı olarak Yunanistan'ın PKK'ya 80 roket

¹⁹³ Baskın Oran, **a.g.e.**, ss. 459-460.

¹⁹⁴ Baskın Oran, **a.g.e.**, s.294.

verdiğini itiraf etmiştir. Bunlara ek olarak tutuklu bir PKK'lı itirafçı Atina'da Dafni denilen bir yerde eğitim aldıktan sonra kırsal alana çıkarak 5 ay boyunca siyasi eğitim ve gerilla yaşamı eğitimini emekli Yunan subaylarından aldıklarını açıklamıştır. Bu noktada Yunanistan'ın yapmış olduğu silah alımlarının bir kısmını PKK'ya yönlendirdiği açıktır. İtiraflarla ortaya çıkan sadece buz dağının görünen kısmı olarak nitelendirilebilir¹⁹⁵.

1990'lı yıllarda genel anlamda Yunanistan kapasitesinin üstünde bir silahlanmaya girmiş ve Ortak Savunma Stratejisi ile GKRY, Suriye, İran ve Ermenistan ile ortaklaşa hareket ederek Helenizm'in temel ülküsü olan Megali İdea'yı hayata geçirebilme ekseninde hareket etmiştir. Bu amaca ulaşabilmek adına yaptığı silah alımlarını incelediğimizde; 1990'lı yıllarda lisansör alımlarında Danimarka'dan 2 adet Osprey-55 (Armatolos) gemisi, 6 adet Osprey-55 (Pyrpolitis ya da Hellenic-56) gemisi, ABD'den 1993'den 2004'e kadar süren süreç içerisinde 1100 adet FIM-92 Stinger taşınabilir karadan havaya füze (Portable SAM), 50 adet AIM-9L/M Sidewinder (SRAAM) hava füzesi Yunan envanterine girmiştir¹⁹⁶.

1990'lı yıllarda ana tedarikçi alımlarını incelediğimizde Kanada'dan 10 adet CL-415MP yangın söndürme ve arama kurtarma uçağı, T-6A-1/T-6B uçakları için 45 adet PT6 turboprop motoru, Fransa'dan 2 adet Exocet sahil savunma sistemi (CDS), 40 adet MM-40 Exocet Anti-ship füzesi, 150 adet Mirage-2000 savaş uçakları için Super-530D (BVRAAM) görme mesafesi ötesi hava hava füzesi, modernize edilmiş Mirage-2000EG-SG3 savaş uçakları için 50 adet AM-39 Exocet Anti-ship füzesi, Arnavutluk'ta bulunan barışı koruma kuvvetlerince kullanılmak üzere 28 adet VBL hafif zırhlı aracı, 2770 adet MILAN Anti-tank füzesi, 11 adet Crotale-NG (SAM) karadan havaya füze sistemi, 74 adet VBL hafif zırhlı aracı Yunan envanterine girmiştir¹⁹⁷.

¹⁹⁵ Güneri Civaoglu, 11 Mart 1999 tarihli "PKK'ya 80 füze" yazısı, Milliyet Gazetesi İnternet Sitesi, (Erişim) <http://www.milliyet.com.tr/1999/03/11/yazar/civaoglu.html> 10 Aralık 2016.

¹⁹⁶ Stockholm International Peace Research Institute Resmi İnternet Sitesi, "Transfers of major conventional weapons: sorted by recipient. Deals with deliveries or orders made for year range 1974 to 2015", (Erişim) http://www.sipri.org/contents/armstrad/at_data.html 24 Ekim 2016

¹⁹⁷ Stockholm International Peace Research Institute Resmi İnternet Sitesi, "Transfers of major conventional weapons: sorted by recipient. Deals with deliveries or orders made for year range 1974 to 2015", (Erişim) http://www.sipri.org/contents/armstrad/at_data.html 24 Ekim 2016

Bu dönemde en etkin satıcılardan biriside Almanya olarak göze çarpmaktadır. Eski Federal Almanya Cumhuriyeti'ne ait birçok sistem bu dönemde Yunan Silahlı Kuvvetlerine aktarılmıştır. 10 adet M-48 AVLB ana muhabere tankı, 25 adet M-88 (ARV) zırhlı kurtarma aracı, 5 adet Thetis Corvette (Niki) fırkateyni, 2 adet Type-520 çıkarma gemisi (Naxos), 12 adet F-104G Starfighter savaş uçağı, 88 adet M-110A2 203mm howitzer kendinden tahrikli topu, 11500 adet AT-4 Anti-tank füzesi, 501 adet BMP-1 (IFV) amfibik zırhlı muharebe aracı, 3 adet BTR-60P (APC) zırhlı personel taşıyıcı, 75 adet Leopard-1A1 tankı, 2 adet Lueneburg genel destek gemisi (Axios), 313 adet M-113 (APC) zırhlı personel taşıyıcısı, 1 adet MT-LB (APC) zırhlı personel taşıyıcısı, 1 adet P-15/Flat Face hava tarama radarı, 1 adet P-40/Long Track hava tarama radarı, 1 adet PRV-9/Thin Skin yükseklik arayan radar, 20 adet RF-4E Phantom-2 keşif uçağı (7 adet de yedek parça olarak verilmiştir), 158 adet RM-70 122mm çoklu roket lançırı, 120 adet ZSU-23-4 Shilka (SPAAG) kendinden tahrikli uçaksavar topu, 12 adet 9K33 Osa/SA-8 (Mobile SAM System) hareketli karadan havaya füze sistemi, 924 adet 9M33/SA-8 (SAM) karadan havaya füze, 4 Type-520 çıkarma gemisi (Naxos), 4 adet Combattante-2 (Ipopliarhos Votsis) savaş gemisi, 170 adet Leopard-1A5 tankı, 50 adet M-109A5 155mm top Yunan ordusunun kullanımına girmiştir¹⁹⁸.

İtalya'dan bu dönemde 2 adet Adjutant (Erato) mayın temizleyici alınmıştır. Hollanda'dan da bu dönemde 202 adet Leopard-1V tankı, 53 adet M-106 havan topu, 177 adet M-113 (APC) zırhlı personel taşıyıcısı, 171 adet M-30 107mm havan topu, 3 adet MW-08 hava tarama radarı, 11 adet NF-5A savaş uçağı, 4 adet Kortenaer (Elli) fırkateyni satın alınmıştır. Norveç'ten ise bu dönemde 45 adet Penguin-2 Anti-ship füzesi S-70B/SH-60B helikopterlerinde kullanılmak üzere satın alınmıştır. Rusya'dan silah sistemleri ilk defa bu dönemde temin edilmeye başlanmış ve bir nevi NATO sınırlarının dışına çıkmıştır¹⁹⁹.

¹⁹⁸ Stockholm International Peace Research Institute Resmi İnternet Sitesi, "Transfers of major conventional weapons: sorted by recipient. Deals with deliveries or orders made for year range 1974 to 2015", (Erişim) http://www.sipri.org/contents/armstrad/at_data.html 24 Ekim 2016.

¹⁹⁹ Stockholm International Peace Research Institute Resmi İnternet Sitesi, "Transfers of major conventional weapons: sorted by recipient. Deals with deliveries or orders made for year range 1974 to 2015", (Erişim) http://www.sipri.org/contents/armstrad/at_data.html 24 Ekim 2016.

1990'lar da Rusya'dan alınan silah sistemleri, 218 ya da 420 milyon \$'lık anlaşmanın parçası olarak 175 adet 5V55U/SA-10C (SAM) karadan havaya füze, 16 adet 9K33 Osa/SA-8 (Mobile SAM System) hareketli karadan havaya atılan füze, 500 adet 9M33/SA-8 (SAM) karadan havaya atılan füze, SA-8b (SAM Systems) karadan havaya füze sistemlerinde kullanılmak üzere 16 adet BTR-60PU-12 CP (APC) zırhlı personel taşıyıcı, PRV-9/Thin Skin yükseklik arayan radar, 2 adet S-300PMU-1/SA-20A (SAM System) karadan havaya füze sistemi (218 milyon \$ ya da 420 milyon \$'lık anlaşmaya bağlı olarak GKRY tarafından sipariş edilen ancak uluslararası baskı sonucunda Girit'e yerleştirilip bunların yerine Yunanistan GKRY'ne 6 adet Tor (SA-15) (SAM Systems) karadan havaya füze sistemini Rusya'dan satın almıştır), Tor-M1 (SAM Systems) karadan havaya füze sistemi için 400 adet 9M338/SA-15 (SAM) karadan havaya füze, 519 ya da 560 milyon \$'lık anlaşmalarla 21 adet fakat 6 tanesi GKRY'ne S 300'ler yerine konuşlandırılan Tor-M1/SA-15 (Mobile SAM System) hareketli karadan havaya füze sistemi Yunan envanterine girmiştir. İsveç'ten 1990'larda CL-415GR arama kurtarma uçakları için 2 adet SLAR (AGS) uçak radarı, Brezilya'dan alınan EMB-145H AEW uçakları için 4 adet PS-890 Erieye (AEW&C System) havadan erken uyarı ve kontrol sistemi, 2 adet Saab-340AEW (AEW&C Aircraft) havadan erken uyarı ve kontrol uçağı alınmıştır. 1990'lar da Birleşik Krallık'tan 3 adet Martello S-743D hava tarama radarı, 2 adet Hunt (MCM) Mayın karşı önlemleri gemisi satın alınmıştır²⁰⁰.

Yunanistan'ın her dönemde olduğu gibi 1990'lı yıllarda askeri ilişkiler bakımından en çok silah alımı yaptığı ABD'dir. 88 adet A-7E Corsair-2 savaş uçağı, 4 adet Adams tipi Destroyer (güdümlü füze yok edicisi) (Kimon), 2 adet Asheville devriye gemisi (Tolmi), 28 adet F-4E Phantom-2 savaş uçağı, CFE Cascade yardımı kapsamında 671 adet M-60A1 Patton-2 tankı, 5 adet C-130B Hercules nakliye uçağı, 72 adet M-110A2 203mm kendinden tahrikli top, 150 adet M-113 (APC) zırhlı personel taşıyıcı, 100 adet M-30 107mm havan topu, Adams (Kimon) destroyerleri için 24 adet RGM-84 Harpoon Anti-ship füzesi, 114 adet RIM-66B Standard-1MR (SAM) karadan havaya atılan füze, 8 adet S-70B/SH-60B Seahawk (ASW) denizaltına

²⁰⁰ Stockholm International Peace Research Institute Resmi İnternet Sitesi, "Transfers of major conventional weapons: sorted by recipient. Deals with deliveries or orders made for year range 1974 to 2015", (Erişim) http://www.sipri.org/contents/armstrad/at_data.html 24 Ekim 2016.

karşı savaş helikopteri, Adams (Kimon) destroyerleri için 64 adet Standard Missile-1ER (SAM) karadan havaya atılan füze, AH-64 helikopterleri için 446 adet AGM-114A ve 248 adet AGM-114K Hellfire Anti-tank füzesi, 20 adet AH-64A Apache savaş helikopteri, Kortenaer (Elli) fırkateynleri için 110 adet RIM-7M Sea Sparrow (SAM) (BVRAAM) görme mesafesi ötesi önleme füzesi, 30 adet Bell-205/UH-1H helikopteri, 3 adet Knox fırkateyni (Epirus) ABD'den alınarak Yunan ordusunun envanterine girmiştir²⁰¹.

1,8 milyar \$'lık anlaşma ile 'Peace Xenia-2' programı doğrultusunda 40 adet F-16C Block-50/52 savaş uçağı, 49 adet M-113 (APC) zırhlı personel taşıyıcı, 81 adet M-578 (ARV) hafif zırhlı kurtarma aracı, 120 adet 901 ITV tank yok edici zırhlı aracı, Kortenaer (Elli) fırkateynleri için 4 adet Mk-15 Phalanx CIWS özellikle gemilerde kullanılan kısa menzilli hava savunma sistemi, Knox fırkateynleri için 32 adet RGM-84 Harpoon Anti-ship füzesi, F-16C uçaklarında kullanılmak üzere 136 adet AGM-88B (HARM) yüksek süratli radarlara atılan hava yer füzesi, 36 adet M-270 MLRS 227mm kendinden tahrikli çoklu roket lançırı, 80 adet M-901 ITV tank yok edici, 6 adet P-3B Orion (ASW) denizaltılara karşı savaş uçağı, 24 adet AAQ-13 LANTIRN savaş uçakları için gece görüş sistemi radarı, 16 adet AAQ-14 LANTIRN savaş uçakları için gece görüş elektro-optik sistemi, 150 adet AIM-120A (AMRAAM) orta menzilli gelişmiş hava hava füzesi, 1162 adet Paveway-2 GBU-12 ve GBU-16 lazer güdümlü bombası, 914 adet BGM-71E TOW-2A Anti-tank füzesi, 2 adet TPQ-37 Firefinder atış yapılan yer tespit radarı, Kortenaer (Elli) fırkateyni için 40 adet RIM-7M Sea Sparrow (SAM), F-4E uçaklarının modernizasyonu kapsamında 35 adet APG-65 savaş uçağı radarı, 12 adet M-109A5 155mm kendinden tahrikli top, 121 adet MGM-140A ATACMS (SSM) karadan karaya füzesi, S-70B (SH-60B) (ASW) helikopterlerinin modernizasyonu için 8 adet HELRAS (ASW) sonarı, 200 adet MIM-104C PAC-2 (SAM) karadan havaya atılan füze, 9 adet Patriot (SAM System) karadan havaya füze sistemi, 10 adet T-2D Buckeye eğitim uçağı, 400 adet VT-1 (SAM) karadan havaya atılan füze, 7 adet CH-47D Chinook nakliye helikopteri, 45 adet PC-

²⁰¹ Stockholm International Peace Research Institute Resmi İnternet Sitesi, "Transfers of major conventional weapons: sorted by recipient. Deals with deliveries or orders made for year range 1974 to 2015", (Erişim) http://www.sipri.org/contents/armstrad/at_data.html 24 Ekim 2016

9 eğitim uçağı, 20 adet RIM-66B Standard-1MR (SAM) karadan havaya atılan füze ABD'den Yunan Silahlı Kuvvetleri envanterine girmiştir²⁰².

1990'lı yıllar genel anlamda değerlendirildiği zaman Yunanistan'ın dış politikasını kriz endeksli uyguladığı ve buna bağlı olarak yüksek seviyede silahlanmaya gittiği gözlemlenmektedir. 1980'li yıllar baz alındığı zaman silah harcamalarının GSYİH oranı ortalama % 4,7 iken 1990'lı yıllar da bu oran %3,5'a düşmüştür. Ancak silah alımları için harcanan miktar 1980'de 285 milyon € iken 1999 yılında 13 kat artarak 4,5 milyar €'ya ulaşmıştır. Bu noktada ekonomisinin büyümesi de göz önüne alındığı zaman 1980'li yıllarda Türkiye'nin yapmış olduğu Barış Harekâtı'ndan kaynaklı silahlanmaya bütçeden daha fazla pay ayrılmıştır.

1990'lı yıllarda bütçeden aldığı pay yüzdesel olarak düşmüş gözükse de yapılan yatırım bakımından artış açıktır. Güvenlik perspektifinden konuyu incelediğimiz zaman 1990-1995 arasındaki Yugoslav iç savaşı ve 1999 yılında patlak veren Kosova Krizi Balkan yarımadasının aslında ne kadar hassas dinamiklere sahip olduğunu gün yüzüne çıkarmıştır. Ancak bu savaş ve krizler Yunanistan'ın güvenliğini ve toprak bütünlüğünü tehdit etmediğinden dolayı silahlanmaya sevk edebilecek bir unsur olarak göze batmamaktadır. 1980'li yıllar da var olan geleneksel "Türkiye" fobisi ve genişleme arzusu Yunanistan'ı 1990'lı yıllarda da silah alımlarına sevk etmiştir. Bununla birlikte güç dengesini koruyup kendi lehine çevirebilmek ve sonuç alabilmek adına silahlanma politikasını hızla devam etmiştir.

1990'lı yıllarda Balkanlarda meydana gelen savaşlar bölgenin güvenlik açısından oldukça hassas olduğunu gün yüzüne çıkarmıştır. 1991'de Yugoslavya'nın dağılmasının ardından kurulan beş devletten birisi de Makedonya Cumhuriyeti'dir. Ancak Yunanistan Makedonya'nın kendi eyaletlerinden birisi olduğunu ve bu ismin kullanılmasının ileride kendi toprak bütünlüğüne zarar vereceğini ileri sürmüştür. Kurulan bu devleti bu isimle tanımayacağını, ambargo uygulanacağını ve uluslararası platformda yaptırımların uygulanması için girişimde bulunacağını ifade etmiştir. Bunun üzerine 1993 yılında tarafların anlaşması sonucunda Birleşmiş Milletler (BM),

²⁰² Stockholm International Peace Research Institute Resmi İnternet Sitesi, "Transfers of major conventional weapons: sorted by recipient. Deals with deliveries or orders made for year range 1974 to 2015", (Erişim) http://www.sipri.org/contents/armstrad/at_data.html 24 Ekim 2016

Eski Yugoslav Cumhuriyeti Makedonya (FYROM) olarak yeni kurulan devleti tanıdığını duyurmuştur*. Ayrıca Yunanistan'daki Ege Makedonyası'nda bu dönemde 350.000-400.000 arasında Makedon etnik azınlığı yaşamaktadır. Yunanistan bu topluluğu Slavca konuşan Helenler olarak nitelendirmekle birlikte bu kesimin eğitim girişimleri ve kültürel etkinliği engellenmiştir²⁰³. Aslında Yunanistan'ın Makedonya isminden bu kadar endişelenmesinin kökeninde de bu yatmıştır. Bu nokta Yunanistan ve Makedonya Cumhuriyeti siyasi açıdan gerginlik yaşamış olmasına rağmen bunun Yunanistan üzerinde silahlanmaya yönelecek bir etkisinin olmadığı açıktır. Çünkü yeni kurulmuş Makedonya Cumhuriyeti'nin askeri anlamda Yunanistan'a tehdit oluşturması bu dönemde imkânsızdır.

1990'lı yıllarda Yunanistan Arnavutluk ile de üç temel politik kriz yaşamıştır. İlki Kuzey Epir' de var olan Yunan azınlık, Yunanistan'da var olan Arnavut azınlık ve bunların haklarının korunmasına dair problemlerdir. 1944 Haziran'ında Çamerya bölgesinde asimile ettikleri Müslüman Arnavutların, Kosova Kurtuluş Ordusu (UÇK) benzeri Çamerya Kurtuluş Ordusu adlı bir örgüt ile Yunanistan'ı hedef alacağı endişesi *Alvanafobia* sendromunu bu dönemde tekrar gün yüzüne çıkarmıştır. İkincisi komünizmin çökmesinin ardından Arnavut işçilerin mülteci olarak Yunanistan'a girmelerinin oluşturduğu toplumsal kaygılardır. Sonuncusu ise Arnavutluk'un milli birliğinin simgesi olması adına Arnavut Ortodoks Kilisesinin varlığı ve İstanbul'da var olan patrikhanenin otoritesini sarsması iddiasıdır. Bu üç sorun genel anlamda değerlendirildiğinde Yunanistan'ı silahlanmaya itecek ve güvenliğini tehlikeye sokacak ciddi bir unsur karşımıza çıkmamaktadır. Çünkü Arnavutluk askeri yapısı bakımından Yunanistan'a tehdit oluşturabilecek potansiyelde bir konuma sahip değildir²⁰⁴.

1990'lı yıllarda Balkanların istikrarsız yapısı Yunan-Bulgar ilişkilerinin herhangi bir şekilde krize dönüşmesine neden olmamıştır. Sadece geçmişten gelen ve Helenizm'in etkisiyle Yunan emellerinin Pirin Makedonya'sı üzerinde etkisini gösterebilme endişesi vardır. Bulgaristan'ın güneyinde yaşayan Sarakatzani'leri (Karakaçan) Helen asıllı olarak tanımlayıp bir azınlığa dönüştürme çabası

* Türkiye Cumhuriyeti Devleti, Makedonya Cumhuriyeti'ni anayasal ismi ile tanımaktadır.

²⁰³ Murat Hatipoğlu, **a.g.e.**, s.39

²⁰⁴ Murat Hatipoğlu, **a.g.e.** s.47

düşündürücüdür. Bu topluluğun gençlerine burslar verip eğitmesi bölge üzerinde askeri olmasa da kültürel olarak etkinliğini sürdürdüğünün açık bir göstergesidir. Ancak hiçbir şekilde politik bağlamda ilişkilerin karşılıklı krize dönüşmesine dair bir iz gözükmemiştir. Ayrıca komünizmin Bulgaristan'da yıkılmasının ardından Batı Bloğu içerisinde hareket etmiştir. Bu nedenle Yunanistan Bulgaristan eksenli herhangi bir silahlanma politikası içine girmemiştir²⁰⁵.

1990'lı yıllarda Yunanistan'ın Arnavutluk ve Makedonya ile irili ufaklı krizleri olsa da ana tehdidi her zaman için Türkiye olarak belirlemiştir. Fakat Türkiye'nin Bulgaristan, Makedonya ve Arnavutluk ile olan ilişkilerinin iyi seyretmesi Türkiye'nin Balkan yarımadasında Yunanistan'ı çevrelemeye çalıştığı şeklinde yorumlanmıştır. Bu yüzden bu ülkelerle olan ilişkiler gözden geçirilerek özellikle ekonomik alanda yakınlaşma yolu tercih edilmiştir. Bölgenin bu dönemde çok ciddi problemlere sahip olmasına rağmen karşılıklı iyi niyet prensibi çerçevesinde komşu Balkan ülkelerden herhangi bir tehdit algılanmadığı ve AB ve NATO platformunda ilişkilerini istediği gibi yönlendirebilme yetisine de sahip olduğundan silahlanma açısından Yunanistan'a ciddi bir etki oluşmamıştır.

1990'lı yıllarda Yunanistan Türkiye'nin sorun yaşadığı ve Türkiye'ye karşı düşmanca bir siyaset izlediği kabul edilen ülkelerle işbirliği yapmaya çalıştığı görülmektedir. Bulgaristan, Suriye ve Ermenistan ile savunma ve askeri işbirliği alanında anlaşmalar yapılmıştır. Bu dönemin silahlanma adına en güzel açıklamasını 1996 yılına kadar Yunan savunma Bakanlığı yapmış olan Gerasimos Arsenis şöyle ifade etmiştir; "Türkiye ile aramızdaki problemler ancak güçlü bir ordunun caydırıcılığı ile halledilebilir. Bununla beraber Yunanistan'ın Rusya, İran, Irak, Suriye ve Ermenistan ile savunma alanında işbirliği anlaşmaları imzalaması yerinde olacaktır."²⁰⁶

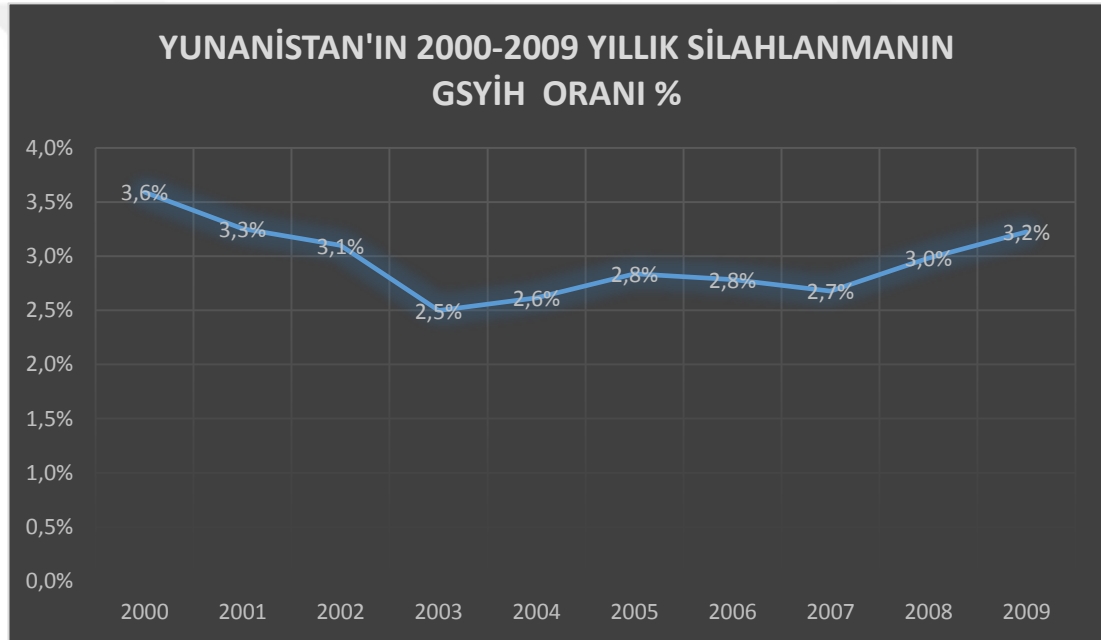
Yunanistan'ın PKK'ya olan desteğinin 1990'lı yıllarda açığa çıkmasının ardından iki ülke arasında 2000'li yıllarda karşılıklı yumuşama eğilimleri karşımıza çıkmaktadır. Bu noktada herhangi bir kriz durumu mevcut olmamasına rağmen Yunan ekonomisi üzerindeki silahlanma yükü devam etmiştir. Bunun en önemli sebebi

²⁰⁵ Murat Hatipoğlu, **a.g.e.** s.48

²⁰⁶ Erhan Türbedar, Nurgül Bostan, **a.g.m.**, s.73

Megali İdea'ya bir gün ulaşmak arzusudur. Aslında 2000'li yıllara 1999 yılındaki Helsinki Zirvesi'nin ardından Yunanistan Türkiye'yi AB müktesebatına uyum süreci çerçevesinde köşeye sıkıştırmak çabasına girmiştir. Yunanistan her ne kadar sözde Türkiye'nin AB'ye üyeliğini sonuna kadar desteklediğini ifade etse de Türkiye'nin tam üyelik sürecindeki hassasiyetlerinden faydalanarak Ege ve Akdeniz'de hem üstünlük sağlamak hem de politik hedeflerine ulaşmak için AB platformunu kullanmıştır. Yunanistan'ın askeri caydırıcılık vasıtasıyla kabul ettiremediği iddialar, Türkiye'ye AB ortamında dayatılmaya çalışılmıştır.

Şekil 15: Yunanistan'ın 2000-2009 Arası Silahlanmasının GSYİH'ya Oranı (Kaynak: SIPRI)²⁰⁷

2000-2009 yılları arasında Yunanistan'ın silahlanma için harcadığı bütçenin GSYİH'ya oranı ortalama % 2,96 civarında olmuş ve bu dönemde dış politikasında paralel hareket ettiği AB ortalamasının (% 1,78) üstüne çıkmıştır²⁰⁸. Ayrıca bu dönemde etkinliği oldukça hissedilen yolsuzlukların yanında Yunanistan AB'ni askeri harcamadaki gerçek rakamları vermeyerek yanılttığı uzmanlar tarafından ifade edilmektedir. 2000 yılında yapılan askeri harcamaların GSYİH'ya oranı % 4,3 iken

²⁰⁷ Stockholm International Peace Research Institute Resmi İnternet Sitesi, (Erişim) <https://www.sipri.org/databases/milex> 01 Aralık 2016

²⁰⁸ Dünya Bankası Resmi İnternet Sitesi, (Erişim) <http://databank.worldbank.org/data/reports.aspx?source=world-development-indicators#> 30 Ekim 2016

bunun % 0,7 olarak verilmesi sonradan oluşan krizin ana nedenlerinden birisi olarak gösterilmektedir²⁰⁹.

Yunanistan'ın 2000'li yıllarda ekonomik krize giden süreçte silah alımlarına devam ettiğini görmekteyiz. 2000'li yıllarda lisansör olarak Yunanistan'ın envanterine eklediği silah sistemleri ve silahları incelediğimizde; Almanya'dan 12 adet Buffel (ARV) hafif zırhlı kurtarma aracı, 170 adet Leopard-2HEL (Leopard-2A6EX) tankı, 350 adet IRIS-T (SRAAM) kısa menzilli hava hava füzesi, İsraill'den 3 adet Saar-4 (Fournoi) devriye gemisi, İtalya'dan 1 adet Etna (Prometheus) destek gemisi, 8 adet C-27J Spartan nakliye uçağı, Birleşik Krallık' tan 7 adet Super Vita (Roussen) (FAC) hücumbotu karşımıza çıkmaktadır²¹⁰.

Şekil 16: Yunanistan'ın 2000'li Yıllarda Silahlanma Harcamaları (Kaynak: SIPRI)²¹¹

Yunanistan'ı ekonomik krize götüren süreçte ise 2000-2009 arası silah alımlarının düzenli biçimde artan bir trend içinde olduğu karşımıza çıkmaktadır. 2000 yılında 4,9 milyar € civarında olan silah alımı 2009 yılında 1,5 kat artarak 7,7 milyara €'ya yaklaşmıştır. 2000 yılı başında Almanya ile lisansör olarak Archimedes

²⁰⁹ Serdar Erdurmaz, **Soğuk Savaş Sonrası Silahlanma**, Berikan Yayınevi, Ankara, ss.156. 2010

²¹⁰ Stockholm International Peace Research Institute Resmi İnternet Sitesi, "Transfers of major conventional weapons: sorted by recipient. Deals with deliveries or orders made for year range 1974 to 2015", (Erişim) http://www.sipri.org/contents/armstrad/at_data.html 24 Ekim 2016

²¹¹ Stockholm International Peace Research Institute Resmi İnternet Sitesi, (Erişim) <https://www.sipri.org/databases/milex> 01 Aralık 2016

anlaşmasına varılarak 4 adet Type-214 denizaltısı alınmak istenmiştir. Ayrıca denizaltı üretimi için kullanılacak olan askeri Skaramanga Tersanelerinin modernizasyonu da bu anlaşmaya dâhil edilmiştir. Ancak karşılıklı mali anlaşmazlıklar nedeniyle bu alımlar 2016 yılına sarkmıştır.

Yunanistan'ın 2000-2009 yılları arasında envanterine eklediği silahlar ve sistemleri incelediğimizde; Finlandiya'dan 4 Machitas (FAC) hücum botlarında kullanılmak üzere 8 adet W-16 Dizel motoru alınmıştır. Fransa'dan 6 adet AS-532 Cougar/AS-332 nakliye helikopteri (AS-532A2 (CSAR) arama kurtarma versiyonu), 10 adet ASTAC (SIGINT) sinyal istihbaratı sağlayan havadan keşif sistemi, 100 adet MICA-EM (BVRAAM) görme mesafesi ötesi önleme füzesi, Super Vita (Rousen) gemileri için 52 adet MM-40 Block-2 Exocet Anti-ship füzesi, 56 adet Storm Shadow/SCALP-EG (ASM) uzun menzilli hava yer füzesi, 16 adet Sperwer (UAV) insansız hava aracı, 140 adet VBL (APV) hafif zırhlı aracı, 100 adet MICA-IR (BVRAAM) görme mesafesi ötesi önleme füzesi, 60 adet MM-40-3 Exocet Anti-ship (MI/SSM) füzesi alınmıştır²¹².

Almanya'dan 54 adet ASRAD (Mobile SAM System) hareketli karadan havaya füze sistemi, 2 adet Combattante-2 (Ipopliarhos Votsis) savaş gemisi, Super Vita (Roussen) hücum botları için 20 adet MTU-595 Dizel motoru, 20 adet BOR-A550 hava yer gözlem radarı, 24 adet PzH-2000 155mm kendinden tahrikli top, 28 adet PzH-2000 (ALV) zırhlı howitzer topu, 1000 adet DM-702 SMART-155 güdümlü top mermisi, 1 adet Type-209/1200 Submarine ve 1 adet Type-209/1200 (Poseidon) denizaltısı modernize edilmiş ve sipariş edilen 2 adet Type-214 denizaltısı ise üretici ile Yunanistan arasındaki anlaşmazlık yüzünden gecikmiştir, 82 adet Leopard-1A5 tankı, 114 adet M-109A5 155mm kendinden tahrikli top, Super Vita (Roussen) hücum botları için 100 adet RIM-116A (RAM SAM) gemiler için kısa menzilli hava savunma sistemi, 4 adet BPz-2 (ARV) hafif zırhlı kurtarma aracı, 10 adet BrPz-1 Biber ABL zırhlı köprü kurucu, 183 adet Leopard-2A4 tankı alınmasına karşılık hediye olarak 150 adet Leopard-1A5 Tank, 223 adet M-109A5 155mm (M-109A3GEA2) kendinden

²¹² Stockholm International Peace Research Institute Resmi İnternet Sitesi, "Transfers of major conventional weapons: sorted by recipient. Deals with deliveries or orders made for year range 1974 to 2015", (Erişim) http://www.sipri.org/contents/armstrad/at_data.html 24 Ekim 2016

tahrikli topu, Super Vita (Roussen) hücum botları için 8 adet MTU-595 (MTU-16V-595) dizel motoru alınmıştır²¹³.

İsrail'den F-4E uçaklarının modernizasyonu için 15 adet Litening II uçak elektro optik sistemleri alınmıştır. İtalya'dan Super Vita (Roussen) hücum botları için 7 adet Super Rapid 76mm deniz topu, 1 adet RAT-31DL hava tarama radarı, Skyguard (Velos) (SAM System) hava savunma sistemleri ile kullanım için 6 adet X-TAR hava tarama radarı alınmıştır²¹⁴.

Hollanda'dan Super Vita (Roussen) hücumbotları, Kortenaer (Elli) fırkateyni ve Combattante-3 (Laskos) hücumbotlarının modernizasyonu için 17 adet MIRADOR EO atış kontrol sistemi, Super Vita (Roussen) hücum botu için 3 adet MW-08 hava tarama radarı, Super Vita (Roussen) hücum botları için 17 adet Scout Mk-2 deniz tarama radarı, Super Vita (Roussen) hücum botları için 7 adet STING atış kontrol radarı; Super Vita (Roussen), Osprey-55 (Pyropolitis), Combattante-3 (Laskos) hücum botları Saar-4 devriye gemileri için 18 adet Variant hava/deniz tarama radarı; 10 adet BPz-2 (ARV) hafif zırhlı kurtarma aracı, 4 adet Kortenaer fırkateyni (Elli), 8 adet PiPz-1 AEV zırhlı istihkâm aracı, Super Vita (Roussen) hücumbotları için 4 adet MW-08 hava tarama radarı alınmıştır²¹⁵.

Rusya'dan Tor-M1 (SAM System) karadan havaya füze sisteminde kullanılmak için 250 adet 9M338/SA-15 SAM, 10 adet Tor-M1/SA-15 (Mobile SAM System) hareketli karadan havaya füze sistemi, 3 adet Zubr/Pomornik (ACV) kara ve denizde hareket edebilen çıkarma gemisi (Kefallinia), 1100 adet 9M133 Kornet/AT-14 Anti-tank füzesi alınmıştır. İsveç'den 3 adet ARTHUR atış yapılan yer tespit radarı,

²¹³ Stockholm International Peace Research Institute Resmi İnternet Sitesi, "Transfers of major conventional weapons: sorted by recipient. Deals with deliveries or orders made for year range 1974 to 2015", (Erişim) http://www.sipri.org/contents/armstrad/at_data.html 24 Ekim 2016

²¹⁴ Stockholm International Peace Research Institute Resmi İnternet Sitesi, "Transfers of major conventional weapons: sorted by recipient. Deals with deliveries or orders made for year range 1974 to 2015", (Erişim) http://www.sipri.org/contents/armstrad/at_data.html 24 Ekim 2016

²¹⁵ Stockholm International Peace Research Institute Resmi İnternet Sitesi, "Transfers of major conventional weapons: sorted by recipient. Deals with deliveries or orders made for year range 1974 to 2015", (Erişim) http://www.sipri.org/contents/armstrad/at_data.html 24 Ekim 2016

Ukrayna'dan 1 adet Zubr/Pomornik (ACV) kara ve denizde hareket edebilen çıkarma gemisi (Kefallinia) Yunan envanterine girmiştir²¹⁶.

Bu dönemde en yakın müttefik olan ABD konumunu koruyarak; EMB-145 AEW uçakları için 8 adet AE-3007 turbofan motoru, 100 adet AIM-7M Sparrow (BVRAAM) görme mesafesi ötesi önleme füzesi, “Peace Xenia-3” programı çerçevesinde tek ve çift kişilik 50 adet F-16C Block-50/52+ savaş uçağı, ASRAD (SAM Systems) hava savunma sistemleri için 432 adet FIM-92 Stinger (Portable SAM) taşınabilir karadan havaya atılan füze, fotoğraf çekerek keşif ve gözlem yapabilen 2 adet King Air Light nakliye uçağı, 113 adet M-106A2 kendinden tahrikli havan topu, 450 adet Paveway-3 GBU-24 ve GBU-27 güdümlü bombası, 3 adet S-70B/SH-60B Seahawk (ASW) helikopteri, 6 adet TPQ-37 Firefinder atış yapılan yer tespit radarı, 10 adet F-16C Block-50/52 savaş uçağı, 200 adet FIM-92 Stinger (Portable SAM) taşınabilir karadan havaya atılan füze, 203 adet AGM-65 Maverick hava yer füzesi, 2 adet C-130H Hercules nakliye uçağı, 2 adet Mk-15 Phalanx Block-1A CIWS özellikle gemilerde kullanılan kısa menzilli hava savunma sistemi, C-27J nakliye uçakları için 16 adet AE-2100D-3 Turboprop motoru, 12 adet AH-64D Apache savaş helikopteri, AH-64D savaş helikopterleri için 4 adet APG-78 Longbow helikopter radarı, 140 adet M-113 (APC) zırhlı personel taşıyıcı, 53 adet AIM-120C-5 (AMRAAM) orta menzilli hava füzesi, “Peace Xenia-4” programı çerçevesinde 30 adet F-16C Block-50/52+ savaş uçağı, 2 adet Osprey mayın tarama gemisi, modernize edilen MEKO-200 (Hydra) fırkateynleri için 100 adet RIM-162 (ESSM SAM) deniz savunma füzesi, 657 adet AGM-114K1 ve AGM-114M1 versiyonlarından oluşan HELLFIRE Anti-tank füzesi, 40 adet AGM-154C JSOW menzil dışı hedeflere atılan güdümlü bomba, F-16 savaş uçakları için 2 adet DB-110 keşif podu, 130 adet AIM-120C7 (AMRAAM) orta menzilli hava füzesi Yunan Silahlı Kuvvetleri'nin envanterine katılmıştır²¹⁷.

²¹⁶ Stockholm International Peace Research Institute Resmi İnternet Sitesi, “Transfers of major conventional weapons: sorted by recipient. Deals with deliveries or orders made for year range 1974 to 2015”, (Erişim) http://www.sipri.org/contents/armstrad/at_data.html 24 Ekim 2016

²¹⁷ Stockholm International Peace Research Institute Resmi İnternet Sitesi, “Transfers of major conventional weapons: sorted by recipient. Deals with deliveries or orders made for year range 1974 to 2015”, (Erişim) http://www.sipri.org/contents/armstrad/at_data.html 24 Ekim 2016

Yunanistan AB'nin savunma stratejilerinin entegrasyonu maksadıyla kurulan AGSP'na Türkiye'nin katılmasını engellemek için yoğun bir diplomasi uygulamıştır. Türkiye ile arasındaki sorunları hem politik hem askeri alanda istediği doğrultuda çözemeyeceğini anlayan Yunanistan oluşan bu yapı sayesinde bütün AB askeri gücünü arkasına almak istemiştir. Bu yüzden Türkiye AGSP'nın NATO imkânlarından faydalanmasını veto etmiştir. Aralık 2001'de Türkiye, ABD ve İngiltere arasında imzalanan Ankara Mutabakatı ile Türkiye'ye yakın yerlerde düzenlenen operasyonlar için Türkiye'nin karar mekanizması içinde yer alması ve Yunanistan ile sorunların AB ordusu görev sahası dışında tutulması konusunda Türkiye'ye garanti verilmiştir²¹⁸

Ekim 2003'de Yunanistan Savunma Bakanlığı'nın yaptığı açıklamada silahlı kuvvetlerin komuta ve organizasyon yapısında değişime gidileceği ve Balkanlardan güvenlik adına ciddi bir tehdit algılanmadığı ve bu sebeple Trakya bölgesi ve Ege adalarındaki silahlı unsurlarını takviye etme kararı almıştır. Ayrıca askeri personel sayısı 178.500'den 142.000'e kademeli olarak düşürülmesi öngörülmüştür. Elde bulunan eski teçhizatlarında 2010 yılına kadar envanterden düşülmesi kararlaştırılmıştır. Böylece maliyet etkin bir yaklaşımla tüm gücünü Türkiye odaklı olarak ayarlamaya çalıştığı orta çıkmıştır. Her ne kadar yapılan bu yeni planlama çerçevesinde amaçlanan askeri harcamalarda tasarrufa gitmek gibi gözükse de sert gücün en önemli unsuru olan silahlı kuvvetlerini Türkiye'ye yönlendirmek amacı taşımıştır. Ayrıca bu dönemde Yunanistan'ın Suriye ile yakın ilişkilerinin dengelenmesi adına Türkiye'nin İsrail ile oluşturduğu stratejik ortaklığı etkilemek adına iktidardaki PASOK hükümeti, Yunanistan-İsrail ilişkilerini geliştirme çabasına girmiştir. Bununla birlikte Türkiye'nin Balkanlara da nüfuz edip ortaklıklar kurması Yunan hükümeti tarafından endişe ile karşılanmıştır. Ankara'nın Sofya, Üsküp ve Tiran ile askeri işbirliği anlaşmaları yapmış olması ve Kosova'daki NATO askeri gücünde (KFOR) etkin olarak yer alması bunun en açık örneğidir²¹⁹.

2000'li yıllarda Yunanistan'ı ekonomik krize sürükleyen süreçte silah alımlarının oldukça yüksek olduğu açıktır. Aynı zamanda bu dönemde yüksek gerilim siyaseti izlenmemiş olsa da her an bir savaş çıkacak düşüncesiyle silah alımları

²¹⁸ Erhan Türbedar, Nurgül Bostan, a.g.m., s.74

²¹⁹ Erhan Türbedar, Nurgül Bostan, a.g.m., s.71

geleneksel seviyede artarak devam etmiştir. Bu dönemde Yunanistan'ın genel silah sağlayıcıları olan ABD, Almanya ve Fransa'nın yanına ciddi miktarda alım yapılan Hollanda'nın da etkinliğini arttırdığı gözlemlenmektedir. Ayrıca 1974'den 2009 yılına kadar ki süreçte Yunan silahlanmasının ciddi artışının yanında hava savunma sistemlerine önem verildiği ve temin edilen diğer sistemlerin ve silahların muharebe durumunda savunmadan ziyade taaruzla yönelmeye başladığı karşımıza çıkmaktadır. Bu durumun başlıca iki sebebi askeri anlamda yüzleşmenin olduğu Kıbrıs Barış Harekâtı ve Kardak Krizi'dir ve Yunan ordusunun zafiyetleri olduğunu ve yenilenmeye ihtiyaç duyduğunu ortaya çıkartmıştır.

1974-2008 arası süreçte Balkanların kırılgan yapısı ve birçok krizin olmasının yanında Yunanistan'ın güvenlik algısında ana tehdit unsuru olarak Türkiye ön plana çıkmıştır. Nüfusu oranı ve kapasite bakımından Türkiye'nin 1980'li yıllardan bu yana gerçekleştirdiği silahlı kuvvetlerini modernize projesi Yunan silahlanmasının ana etkileyicisi olmuştur. Ayrıca Türkiye'nin Yunanistan'a karşı revizyonist bir yaklaşımı olduğunu ileri sürerek garantör devlet olarak Kıbrıs Türk halkının haklarının savunulmasını Kıbrıs'ın işgal edildiği biçiminde iddia etmiş, günümüzde herkes tarafından bilinen Türk savaş uçaklarının uluslararası hukuktan kaynaklanan uluslararası hava sahasını kullanmasını kendi hava sahasının ihlali ve dolayısıyla egemenlik haklarına tecavüz olarak nitelendirmiş, herhangi bir gerginlik durumunda Batı Trakya'daki Türk azınlığı bahane ederek Selanik bölgesine saldırı gerçekleştirileceği paranoyasına tutulmuş ve Ege'nin doğu tarafında kalan adaların Türkiye tarafından işgal edilebileceği endişesi yaşamıştır²²⁰. Bu çerçevede bu dönem için de iki devlet arasında silahlanma yarışı ve buna bağlı olarak güvenlik ikileminin ortaya çıktığı açıktır. 1974-2009 yılları arasında Türkiye'nin askeri harcaması ortalama 13,5 milyar \$ seviyesinde iken bu dönemde Yunanistan'ın askeri harcaması ortalama 8 milyar \$'lık bir seviyede olmuştur. Yine bu dönemde Yunanistan'ın silahlanmasının GSYİH'ya oranı ortalama % 4 iken, Türkiye'nin ortalaması %3,6 şeklinde gerçekleşmiştir²²¹.

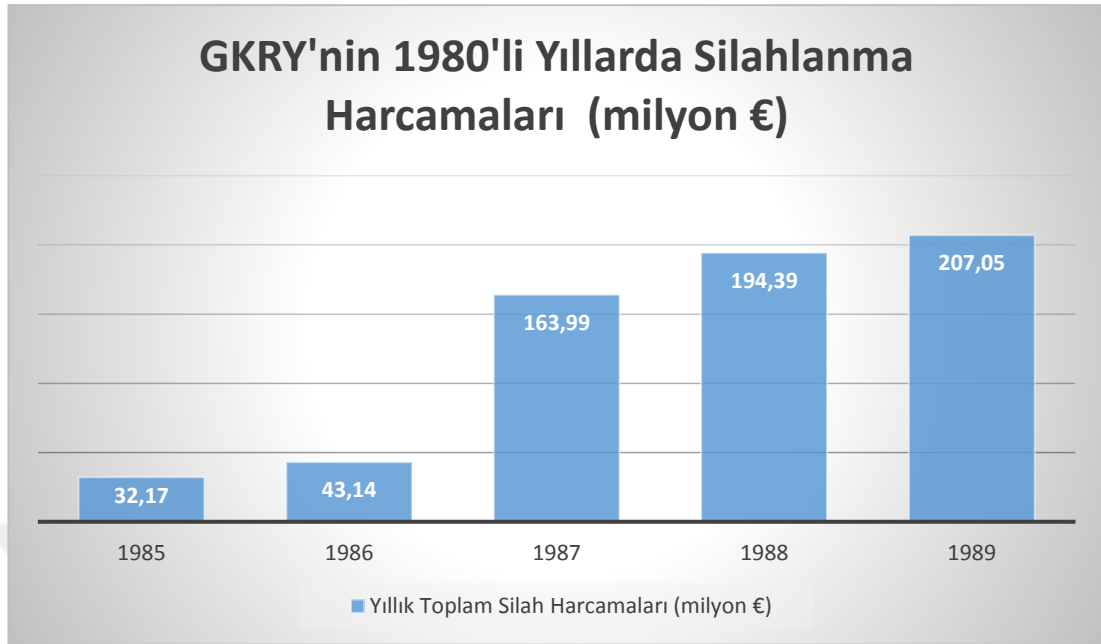
²²⁰ Atalay Irmak, " Greece's Defense & Security Policy After The Cold War ", Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi, İstanbul, 2004,s.243

²²¹ Stockholm International Peace Research Institute Resmi İnternet Sitesi, (Erişim) <https://www.sipri.org/sites/default/files/SIPRI-Milex-data-1949-2015.xlsx> 25 Ekim 2016

Bu noktada Yunanistan'ın harcaması Türkiye'ye nazaran düşük olsa da silahlanmaya önem verdiği ve GSYİH'dan büyük miktar ayrıldığı karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca bölgede var olan isteklerini gerçekleştirebilmek adına güç dengesini kendi lehine çevirmek adına silahlanmaya verdiği önem bütçesinden ayrılan ciddi harcamalardan kolayca anlaşılabilir. Ancak bu dönemde Türk Silahlı Kuvvetleri'nin hem Doğuda PKK ve terörist unsurlara karşı elde ettiği başarı hemde Batıda Yunan-Rum ikilisine karşı elde ettiği başarı bakımından yapılan silahlanma harcamalarından olumlu sonuç elde ettiğini görmekteyiz. Ancak Yunanistan'ın yapmış olduğu yüksek harcamalara rağmen güç dengesini kendi lehine çevirmeyi başaramamış aynı zaman da ileride yaşayacağı ekonomik kriz girdabına kendini yavaş yavaş sürüklemeye başlamıştır.

3.2. 1974-2009 Arası GKRY' nin Silahlanma Politikası

1974-1985 yılları arasında GKRY'nin silah harcamaları ile ilgili veriler SIPRI'de bulunmamaktadır. Bunun sebebi Kıbrıs Krizinin ardından oluşan bir devlet yapılanmasının olmasının yanında buradaki GKRY'ne ait unsurların gayri nizami harp çerçevesinde hareket ettiğinden düzenli bir ordu ve envanterinin bulunmamasıdır. İkinci unsur olarak da bölgede yaşanan çatışmaları GKRY adına domine eden gücün Yunanistan olup ana silah sağlayıcısı konumunda olmasıdır. Bu yüzden de GKRY'ne ait bu dönemde kesin ve net silahlanma verilerine ulaşamamıştır. 1985 yılından 2003 yılı sonuna kadar GKRY'nin savunma harcamaları SIPRI tarafından tahmini olarak hesaplanmıştır. Bu noktada GKRY'nin silahlanma hususunda şeffaflığı AB üyeliğine girişinin ardından kazandığı açıktır.

Şekil 17: GKRY'nin 1980'li Yıllarda Silahlanma Harcamaları (Kaynak: SIPRI)²²²

Kıbrıs Adası Türkiye, Suriye ve Mısır'a yakın bir jeopolitik konumda olmasının yanında stratejik açıdan Ortadoğu, Doğu Akdeniz ve Kuzey Afrika bölgelerine hâkimiyet sağlayabilen küresel bir cazibe konumundadır. 1959 yılında Türkiye, İngiltere ve Yunanistan arasında imzalanan Zürih ve Londra Antlaşmaları ile bahse konu devletler garantörlük kazanmışlardır. 1960 yılında kurulan Kıbrıs Cumhuriyeti %60'ı Rumlardan %40'ı Türklerden oluşacak biçimde 2000 kişilik bir askeri yapılanma öngörülmüştür. Ancak yaşanan çatışmalar sonrası bu oluşum gerçekleştirilememiştir. 1963 yılında başlayan sistematik asimilasyon ve ortaya çıkan çatışmalara müdahale etmek üzere 1974 yılında BM Barış Gücü adaya konuşlandırılarak iki toplumu birbirinden ayıran tampon bölge olarak Yeşil Hat oluşturulmuştur. Adanın her iki tarafından meydana gelebilecek saldırıları önlemek ve her iki tarafında hak iddiasında bulunduğu Kapalı Maraş bölgesinin güvenliğini sağlamak BM Barış Gücü'nün asli görevi olarak belirlenmiştir²²³.

1980 öncesi dönemde Kıbrıslı Rumların da Helenizm'in etkisinde hareket etmişler ve Megali İdea'nın gerçekleşebilmesi için yegâne önceliklerinin de Kıbrıs'ın bir bütün olarak Yunanistan ile birleşmesi yani Enosis' in hayata geçirilmesidir. Bu

²²² Stockholm International Peace Research Institute Resmi İnternet Sitesi, (Erişim) <https://www.sipri.org/databases/milex> 01 Aralık 2016

²²³ Baskın Oran, **a.g.e.**, ss.1057-1074.

yüzden silahlanma verilerinin edinilemediği 1980 öncesi dönem incelendiğinde İngiliz hâkimiyetinin zayıflamaya başlamasıyla Rumların adaya hâkim olma ve Yunanistan’a bağlanma planları ile karşılaşmaktayız. Bu sebeple adada yaşayan Türk halkını asimile edebilmek için Akritas Planı ile 20 ve 21 Aralık 1963’te “Kanlı Noel” diye adlandırılan terörist eylemleri başlatmışlardır. Ayvasıl olayları ve Kumsal Baskını ile birçok Türk şehit edilmiştir. Kumsal Baskınında GKRY çeteleri Kıbrıs Türk Kuvvetleri Alayı’nda görevli Binbaşı Nihat İlhan’ın (Emekli Tuğgeneral) ailesini katletmişlerdir. Akritas Planının hazırlayıcıları arasında dönemin Devlet Başkanı III. Makarios, İçişleri Bakanı Polikarpos Yorgacis ve Temsilciler Meclisi Başkanı Glafkos Klerides yer almıştır. Tabii ki bu eylemleri ve ardından gelecek olan çatışmaları idame edebilecek silah ve askeri yapılanmaya ihtiyaç duymuşlardır. Yunanistan bu ihtiyaçların karşılanmasında hem askeri hem de ekonomik bakımdan en önemli tedarikçi olmuştur. Rum kesimini silahlandırıp adayı terörize eden Milli Cephe adlı gizli teşkilat ve Kıbrıslıların Millî Mücadele Örgütü (EOKA) adlı çeteler Yunanistan tarafından beslenmiştir²²⁴.

Georgios Grivas Yunan İç Savaşı’nda komünistlere karşı mücadele etmiş ve gayri nizami harp konularında tecrübe kazanmış ve Kıbrıs Adası’nın İngilizlerden ve Türklerden arındırılarak Yunanistan’a bağlanması için gönüllülerle birlikte EOKA’yı kurmuştur. Bunun yanında Grivas Rum Milli Muhafız Ordusu’nun (RMMO) da komutanı olarak Yunan Genelkurmay Başkanlığı emir komuta zinciri içinde hareket etmiştir. Kıbrıs Cumhuriyeti Savunma Konseyi adada yaşanan bölünmenin ardından Kıbrıs Savunma Yüksek Askeri Komutanlığı olarak değiştirilmiştir²²⁵.

Başlangıçta EOKA Rum halkının da desteğini alarak adada asimilasyon politikalarına sürdürmüş fakat oluşan görüş ayrılıklarının ardından ve Kıbrıs Cumhuriyeti’nin kurulmasıyla 1971 yılından sonra EOKA-B olarak terör eylemlerine devam etmiştir. Bu terör örgütünün lideri Nikos Sampson’dur. 1974 yılına kadarki süreçte ada devamlı olarak Yunanistan tarafından hem silah hem de çatışmalarda yer alacak askerler bakımından takviye edilmiştir. III. Makarios’un Yunanistan’daki askeri cunta yönetimi ile ters düşmesi ve SSCB ile yakın ilişkiler kurması nedeniyle

²²⁴ Milli İstihbarat Teşkilatı, **Yunanistan’ın Harp Hazırlığı Hakkında Beyaz Kitap**, Ankara, s.24, 1970.

²²⁵ Şafak Beren Yıldırım, “Güney Kıbrıs’ın Savunma Politikası”, No:1331, BİLGESAM Analiz, İstanbul, s.2, 2016.

Yunanistan tarafından adada görevlendirilen Nikos Sampson ve Rum Milli Muhafız Ordusu yönetimi ele geçirmiştir. Ancak Türkiye'nin Kıbrıs Barış Harekâtı'nı gerçekleştirmesi sonucunda EOKA-B'de ortadan kalkmıştır²²⁶.

1980'li yıllarda GKRY'nin silahlanmak için dış dünya pazarına açıldığı karşımıza çıkmaktadır. Bu dönemde Rum Milli Muhafız Ordusu; Brezilya'dan 10 adet EE-11 Urutu (APC) zırhlı personel taşıyıcı, 36 adet EE-3 Jararaca keşif hava aracı, 126 adet EE-9 Cascavel zırhlı aracı, Kanada'dan 2 adet PT6 Turboprop motoru satın almıştır²²⁷.

Fransa'dan 1 adet TRS-2215/2230 Air search radar, 1 adet Salamis devriye gemisi, 27 adet VAB-VCİ (IFV) amfibik zırhlı muharebe aracı, 100 adet VAB-VTT (APC) zırhlı personel taşıyıcı, 15 adet AMX-30B2 tankı, 1 adet AMX-30D (ARV) hafif zırhlı kurtarma aracı, 1200 adet HOT-2 Anti-tank füzesi, 250 adet MILAN-2 Anti-tank füzesi, HOT anti-tank füzelerini atabilen 4 adet SA-342L-1 Gazelle helikopteri, 18 adet VAB-VCAC-HOT tank destroyer, 2 adet VAB-VTT (APC) zırhlı personel taşıyıcı, MANPADS ve ATLAS lançırlarını da içeren 90 adet Mistral (Portable SAM) taşınabilir karadan havaya atılan füzeleri, İsviçre'den 30 adet GDF-005 35mm (AA gun) otomatik topu, 2 adet PC-9 eğitim uçağı, GDF-005 35mm otomatik toplarında kullanılması için 4 adet Skyguard atış kontrol radarı, Suriye'den 50 adet Strela-2/SA-7 (Portable SAM) taşınabilir karadan havaya atılan füzeleri, Birleşik Krallık'tan 1 adet BN-2 Maritime (Defender MP) Deniz devriye uçağı, 1 adet BN-2 Islander hafif nakliye uçağı satın alınmıştır²²⁸.

Yugoslavya'dan 12 adet M-63 Plamen 128mm hareketli çoklu roket lançırı, 18 adet M-56 105mm hareketli topu, 8 adet M-77 Oganj 128mm kendinden tahrikli çoklu roket lançırı, 300 adet Strela-2/SA-7 (Portable SAM) taşınabilir kara hava füzesi GKRY envanterine girmiştir. Silah alımı yapılan ülkeler incelendiğinde en önemli

²²⁶ Rifat Uçarol, **a.g.e.**, ss.1028-1075.

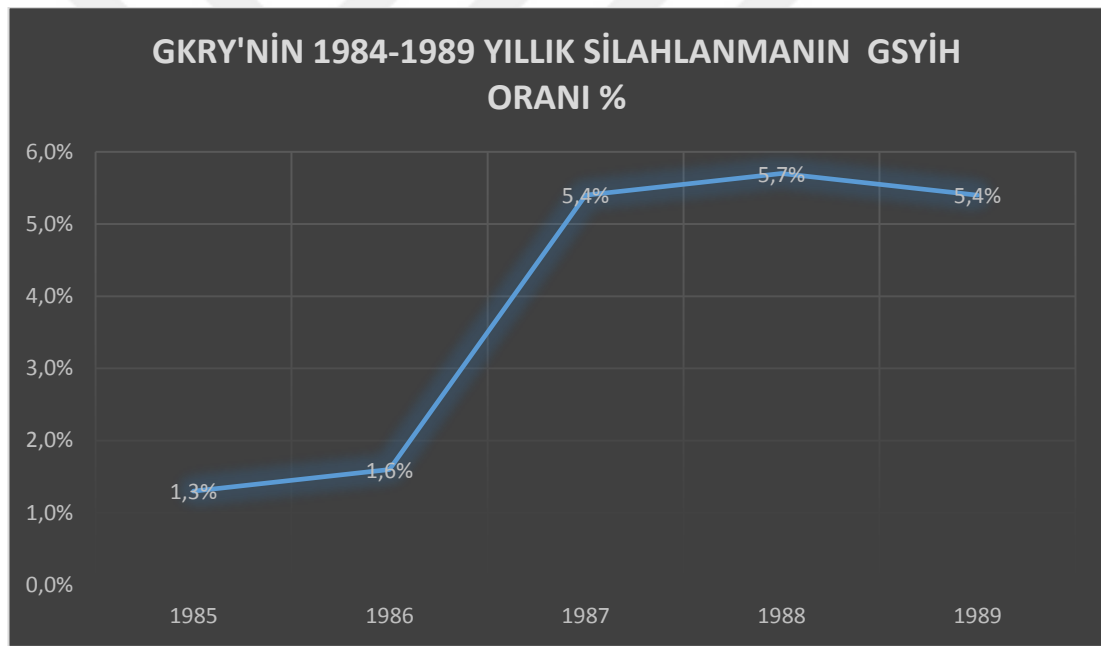
²²⁷ Stockholm International Peace Research Institute Resmi İnternet Sitesi, "Transfers of major conventional weapons: sorted by recipient. Deals with deliveries or orders made for year range 1974 to 2015", (Erişim) http://www.sipri.org/contents/armstrad/at_data.html 24 Ekim 2016

²²⁸ Stockholm International Peace Research Institute Resmi İnternet Sitesi, "Transfers of major conventional weapons: sorted by recipient. Deals with deliveries or orders made for year range 1974 to 2015", (Erişim) http://www.sipri.org/contents/armstrad/at_data.html 24 Ekim 2016

silah sağlayıcılarının Fransa ve Üçüncü Dünya Devletlerinin olduğu karşımıza çıkmaktadır²²⁹.

1985 yılında 32 milyon € civarında olan GKRY'nin askeri harcamaları 1989 yılı sonunda 6,5 kat artarak 207 milyon €'ya ulaşmıştır. Bu noktada GKRY'nin Yunanistan ile birlikte hareket ederek askeri harcamalarını arttırmıştır. ABD senatosu adada var olan politik krizden dolayı müttefiklerin ABD yapımı silahların Kıbrıs Adasında bulundurulamayacağını bildiren bir karar almıştır. Bu doğrultuda ABD'den silah alımı olmamıştır. Ayrıca ABD yapımı silahlar zaten Yunan askeri unsurları vasıtasıyla adada konuşlandırıldığı da bilinen bir gerçektir.

Şekil 18: GKRY'nin 1984-1989 Arası Silahlanmasının GSYİH'ya Oranı (Kaynak: SIPRI)²³⁰

GKRY'nin 1985-1989 arasında silahlanmaya verdiği önem artış göstermiş 1985 yılında % 1,3 olan silahlanmanın GSYİH'daki yükü 1989 yılında 4,2 kat artarak % 5,4'ü bulmuştur. GKRY'nin bu dönem askeri yapılanmasında dikkat çekici bir diğer

²²⁹ Stockholm International Peace Research Institute Resmi İnternet Sitesi, "Transfers of major conventional weapons: sorted by recipient. Deals with deliveries or orders made for year range 1974 to 2015", (Erişim) http://www.sipri.org/contents/armstrad/at_data.html 24 Ekim 2016

²³⁰ Stockholm International Peace Research Institute Resmi İnternet Sitesi, (Erişim) <https://www.sipri.org/databases/milex> 01 Aralık 2016

husus ise 1985'e kadar birleşik bir statüye sahip olan İçişleri Bakanlığı ve Savunma Bakanlığı bu yıldan sonra birbirinden ayrılmıştır²³¹.

1990'lı yıllardaki GKRY silahlanmasını analiz ettiğimizde Kasım 1993'de Yunanistan başbakanı Andreas Papandreou ve GKRY lideri Glafkos Clerides'in imzaladığı Ortak Savunma Doktrinini belirleyici olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu dönemde GKRY silahlanmasının neden olduğu en önemli olay S 300 füze krizidir. Bu kriz Ortak Savunma Stratejisi çerçevesinde hareket eden Yunan-Rum ikilisinin Türkiye'yi stratejik açıdan çevreleme arzusu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu kriz de sözde başrolde olan GKRY üzerindeki yansımaları başta olumlu iken daha sonra Yunanistan ile bir güven krizine dönüşmüştür. ABD ve NATO müttefiklerinin baskıları sonucunda GKRY'nin satın almayı planladığı S 300 füzeleri Yunanistan tarafından alınarak Girit Girit'te konuşlandırılmasına karar verilmesinin ardından GKRY Savunma Bakanı Yannakis Omriu istifa etmiştir. Omriu açıklamasında;

“Savunma Bakanlığı'nı üstlenirken, Ortak Savunma Doktrininin gerektirdiği silah sistemleriyle donatmak, egemenlik haklarımızın gereği olduğu görüşünü yerleştirmiştik. Doktrin daha da güçlenmesi için çalıştık. Yunanistan'la ortak tatbikatlar gerçekleştirdik. S-300'lerin siparişi ile Kıbrıs Silahlı Kuvvetleri'ni genel güce ulaştırıp, Yunan savaş uçakları yardımımıza gelinceye kadar tek başına Türk Hava Kuvvetleri'ni göğüslemeyi hedefliyorduk. Maalesef, başka uçaksavar sistemlerinin hiçbir şekilde S-300'lerin yerini alacağını sanmıyorum. S-300'lerin iptalinde Yunanistan'ın sorumluluğu vardır ve bu iptal kararından sonra Kıbrıs ve Yunanistan halkı arasında bir güven krizi yaşandığı da doğrudur. Ancak buna müsaade edilmemelidir. Kıbrıs Helenizm'i, Yunanistan'la birlikte yürümesinden başka yol olmadığını anlıyor”²³²

ifadelerini kullanmıştır. Omriu bu ifadeleriyle aslında GKRY'nin ne kadar hayal kırıklığına uğradığını böylesine bir adımın tam manasıyla gerçekleştirilememesinin GKRY savunma politikasını baltalamış olduğunu açıklamıştır.

²³¹ Cyprus Ministry Of Defense Resmi İnternet Sitesi, History: Ministry of Defence, (Erişim) http://www.mod.gov.cy/mod/mod.nsf/page05_en/page05_en?OpenDocument 01 Aralık 2016

²³² Reşat Akar, , 4 Ocak 1999 tarihli “Rum Hükümeti Sallantıda” yazısı, Cumhuriyet Gazetesi, (Erişim) <http://www.cumhuriyetarsivi.com/monitor/index2.xhtml#> 01 Aralık 2016

Bu dönem için önemli icraatlardan biriside Papandreou Hava Üssünün inşa edilip, Yunan Hava Kuvvetleri'ne ait bir savaş uçağı filosunun buraya konuşlanmasıdır. Ayrıca yeni bir hava kontrol sistemi ve harekât merkezi kurulumunun yanında Trodos Dağlarındaki seyyar radar sistemlerinin de modernize ve takviye çalışmalarının sürdüğünü dile getirilmiştir²³³.

1990'lı yıllarda GKRY'ne en önemli silah satıcı konumunda Fransa ve Rusya karşımıza çıkmaktadır. Bu dönemde Fransa'dan 35 adet AMX-30B2 tankı, 1 adet AMX-30D (ARV) hafif zırhlı kurtarma aracı, 12 adet AMX-Mk-F3 155mm kendinden tahrikli top, AMX Mk-F3 155mm toplarında kullanılmak üzere 12 adet AMX-VCI (APC) (VTT/VCA ALV versiyonu) zırhlı personel taşıyıcı, 1 adet Exocet (CDS) sahil güvenlik sistemi, Exocet sahil güvenlik sisteminde kullanılmak üzere 24 adet MM-40 Block-2 Exocet Anti-ship füzesi, 114 adet MO-120-RT 120mm havan topu, 12 adet TR-F-1 155mm taşınabilir top, 1997-2005 arası süreçte 200 adet Mistral (Portable SAM) taşınabilir karadan havaya füze sistemi, Yunanistan'dan 146 adet 4K-7FA (APC) (Leonidas-2 versiyonu) zırhlı personel taşıyıcısı, 52 adet AMX-30B tankı, İtalya'dan daha önce alınmış olan Skyguard/GDF-002 35mm otomatik topuna entegre edilen 12 adet lançırını da içerecek şekilde 130 adet Aspide (BVRAAM/SAM) karadan havaya füze, Polonya'dan 2 adet Kania helikopter satın alınmıştır²³⁴..

Rusya'dan 700 adet 9M117 Bastion/AT-10 Anti-tank füzesi, 43 adet BMP-3 (IFV) amfibik zırhlı muharebe aracı, 4 adet BREM-80U (ARV) hafif zırhlı kurtarma aracı, 41 adet T-80U tankı, 150 adet 9M338/SA-15 SAM For SA-15/Tor-M1 (SAM Systems) karadan havaya füze sistemi, 6 adet Tor-M1/SA-15 (Mobile SAM System) hareketli karadan havaya füze sistemi, ABD'den 3 adet Bell-206L-3 LongRanger helikopter, Kanada kanalıyla 1 adet Bell-412 ve 1 adet Bell-412EP polis helikopteri GKRY tarafından kullanılmaya başlamıştır. Ayrıca bu dönemde GKRY silahlı

²³³ Hürriyet Gazetesi İnternet Sitesi, 18 Haziran 1998 tarihli "Kıbrıs'ta hava üssü tahriki" yazısı, (Erişim) <http://www.hurriyet.com.tr/kibrista-hava-ussu-tahriki-39024470>, 01 Aralık 2016.

²³⁴ Stockholm International Peace Research Institute Resmi İnternet Sitesi, "Transfers of major conventional weapons: sorted by recipient. Deals with deliveries or orders made for year range 1974 to 2015", (Erişim) http://www.sipri.org/contents/armstrad/at_data.html 24 Ekim 2016

unsurlarını geliştirmek adına gelişen teknolojiye paralel silah sistemlerinin de tedariği için başvurular yapılmıřtır²³⁵.

GKRY'nin yapmış olduğu hareketlerin ‘‘barış’’ ekseninde değil bir nevi ‘‘savaşa hazırlık’’ biçiminde olduğu açıklama yapmış oldukları 5 yıllık silahlanma programından ve Rum kesiminde yayınlanan gazetelerdeki açıklamalara bağlı olarak bir savaş psikozu oluşturulmaya alışılmalarından anlaşılmaktadır. Dönemin Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (KKTC) Başbakanı Hakkı Altun'un yapmış olduğu açıklamada bir yandan müzakerelerin başlatılması ve kalıcı barışın oluşturulması için çabalar sürerken bir yandan da bu çabaların aksine GKRY'nin yoğunlaşan savaş hazırlıkları içinde olmasının Rum yaklaşımının samimiyet ölçüsü içinde olmadığını kanıtladığını ifade etmiřtir²³⁶.

Rusya ve Fransa'nın GKRY'nin devamlı olarak artan hırsına çanak tuttuğu ve siyasal sorunların bulunduğu ülkelere silah satılmaması kuralına rağmen GKRY'nin böylesine silahlandırılması ibret verici bir durumdur. Bu olayda en dikkat çekici durum aynı dönemde Sırpların zalimce saldırılarına maruz kalan Bosna-Hersek hkmetine bu kural gerekçesiyle silah ambargosu uygulanırken GKRY'ne bu denli silah satılmış olmasıdır. Bu denli yüksek silahlanmanın yanında GKRY'nde, Yunanistan'dan 5000 paralı asker RMMO'nda silahaltına almıştır.

²³⁵ Stockholm International Peace Research Institute Resmi İnternet Sitesi, ‘‘Transfers of major conventional weapons: sorted by recipient. Deals with deliveries or orders made for year range 1974 to 2015’’, (Erişim) http://www.sipri.org/contents/armstrad/at_data.html 24 Ekim 2016

²³⁶ Sabahattin İsmail, **Kıbrıs Rum Silahlanması ve Saldırı Niyetleri**, KKTC Başbakanlık Tanıtma Dairesi, No:4, s.1, Temmuz 1995.

Şekil 19: GKRY'nin 1990'li Yıllarda Silahlanma Harcamaları (Kaynak: SIPRI)²³⁷

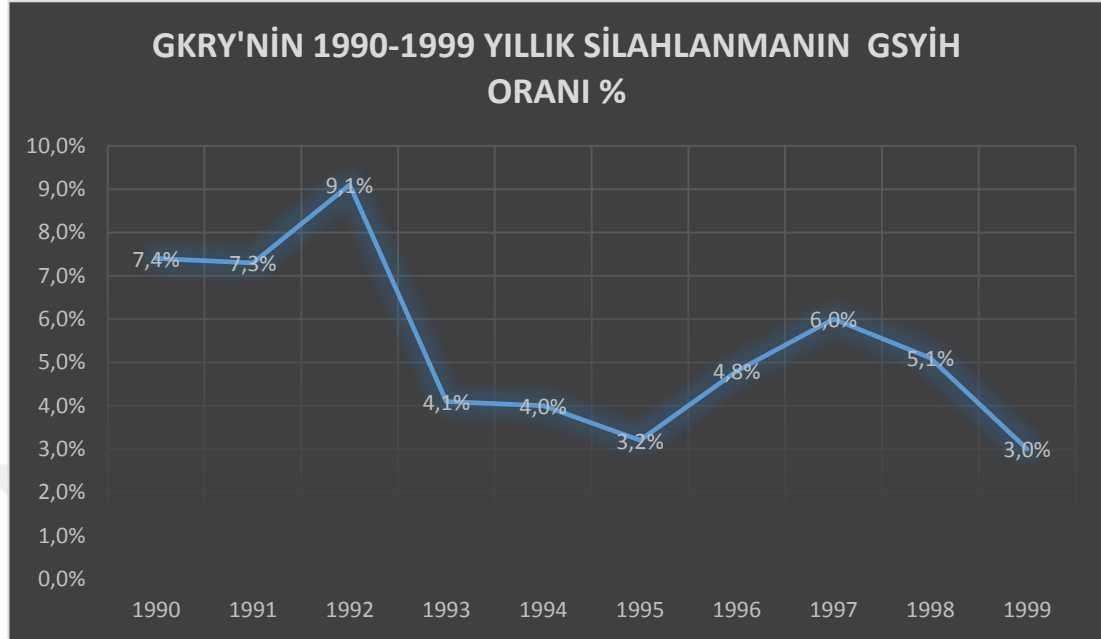

1990'lı yıllardaki GKRY'nin silahlanma için yapmış olduğu yatırımlar dalgalı bir seyir izlemiş olsa da bu on yıllık süreçte ortalama 337,1 milyon €'luk bir harcama yapmıştır. Ayrıca Yunan hava, deniz ve kara unsurları tarafından desteklendiği halde ve kuzeyden hiçbir tehdit hareketi olmamasına karşın GKRY'nin silahlanmaya önem verdiği oldukça açıktır.

1990-1999 aralığında GKRY'nin savunma harcamalarının GSYİH'ya oranı değişken yapısını korumasıyla birlikte yüksek seviyesini korumuştur. Hatta 1992 yılında % 9,1'lik pay almasıyla oldukça dikkat çekicidir. Bu dönemin ortalaması %5,4 olarak GKRY için silahlanmanın önemini açıkça ortaya koymuştur.

²³⁷ Stockholm International Peace Research Institute Resmi İnternet Sitesi, (Erişim) <https://www.sipri.org/databases/milex> 01 Aralık 2016

Şekil 20: GKRY'nin 1990-1999 Arası Silahlanmasının GSYİH'ya Oranı (Kaynak: SIPRI)²³⁸

Dönemin KKTC Cumhurbaşkanı Rauf Denktaş yaptığı açıklamada Rum kesiminin açıkça savaştan bahsetmeye başladığını Ege’de yapmak istediklerini yapabilmek için sözde çözüm için görüşür gibi yapıp zaman kazanarak GKRY’ni silahlandırdıklarını dile getirmiştir. Buna ek olarak KKTC Başbakanı Hakkı Altun Rum tarafının silahlanma çılgınlığını ve onlara silah satışını ve silah satanları durdurunuz açıklamasını yapmıştır²³⁹. Tabii ki bu dönemde BM Güvenlik Konseyi’nin daimi iki üyesi bir taraftan çözüm çabalarında yer almaya çalışırken diğer taraftan GKRY’ni silahlandırmaları tarafsızlıkları konusunda akıllarda soru işareti bırakmıştır. Rum Yönetimi bu dönemde yapmış olduğu silah alımlarına ek olarak RMMO’nun gücünü daha da arttırılması sahip oldukları tank sayısının 500’e çıkarılmasını amaçladığı iddia edilmiştir. Dönemin BM Genel Sekreteri Butros Gali GKRY’nin artan silahlanmasının durumunu “Kıbrıs’taki askeri kuvvetlerin ve silahlanmanın aşırıya ulaşan düzeyi ve modernizasyonundan ciddi endişe duyduğumu belirtmek zorundayım” şeklinde ifade etmiştir.²⁴⁰

²³⁸ Stockholm International Peace Research Institute Resmi İnternet Sitesi, (Erişim) <https://www.sipri.org/databases/milex> 01 Aralık 2016

²³⁹ Sabahattin İsmail, a.g.e.,s.4

²⁴⁰ Sema Emiroğlu, 22 Aralık 1996 tarihli “Rumlara Silah Uyarısı” yazısı, Milliyet Gazetesi İnternet Sitesi, (Erişim) <http://www.milliyet.com.tr/1996/12/22/dunya/rumlara.html> 01 Aralık 2016.

Adadaki Rum saldırı niyetlerini açıkça ortaya koyan bazı gazete haberleri şu şekildedir; Epikeri Gazetesi'nin 11 Mart 1989 tarihli haberinde eski GKRY Savunma Bakanı Andreas Aloneftis *"Fırsat bulduğumuz anda Kuzey Kıbrıs'a saldıracağız"*, aynı bakan Haravgi Gazetesi'nin 11 Ocak 1991 tarihli haberinde *"Eğer seni döverlerken oturup da pasif bir şekilde dayığı yersen ve kalkıp sende bir darbe indirmezsene o zaman matematiksel bir doğrulukla, kavgayı kaybedersin, karşılık verme fırsatı bulduğun zaman vereceksin"*, 25 Haziran 1992 Selides Gazetesi'nin haberinde Baf Metropolitisi Hrisostomos *"Eğer siz hükümet olsaydınız savaş yapma veya hükümetin bugün izlediği politikayı izleme seçeneğiniz olsaydı hangisini tercih ederdiniz?"* sorusuna *"Eğer ben hükümet olsaydım savaşı seçerdim"* ifadelerini kullanmışlardır²⁴¹.

Fileleftheros Gazetesi'nin 03 Mayıs 1995 tarihli haberinde Dönemin Cumhurbaşkanı Klerides *"Ortak Savunma Doktrini ile Kıbrıs Rumluğunun morali yükselmiştir ve sınır boylarında ve siperlerde mücadelesini sürdürecektir"* demiştir. Eleftherotipia Gazetesinin 19 Haziran 1995 tarihli haberinde Güney Kıbrıs Demokrat Partisi Gençlik Kolları Başkanı Markos Kyprianou *"Kıbrıs sorununun sadece barışçıl yöntemlerle çözümleneceği seçeneğinin olmadığı verilebilecek en net mesajdır. Barışçıl seçenek önceliklidir ancak gerekirse ve fırsat verilirse savaş yolu ile bile olsa istilacıyı Kıbrıs'tan kovmaya hazır olmalıyız"* demiştir. Fileleftheros Gazetesi'nin 18 Temmuz 1995 tarihli haberinde Dönemin Cumhurbaşkanı Klerides *"Rum tarafının tutum değişikliğine gitmesi halinde iki seçeneği vardır. Seçeneklerden birisi savaştır. Diğeri de Türkiye'nin aleyhine önlemler alınmaya çalışılmasıdır. Savaş konusunda kendi başımıza karar vermeyeceğiz. Savaşa karar verirken bu kararı iyi ölçüp tartmalı ve GKRY'nin tehlikeye düşmeyeceğinden emin olunmalıdır"* biçiminde açıklamalarda bulunmuştur²⁴².

1990'lı yıllarda GKRY'nin silahlanmasının iki önemli özelliği karşımıza çıkmaktadır. Bu dönemdeki silah edinimleri ve yapılan tatbikatlardan elde edilen izlenimler GKRY'nin saldırı amaçlı ve gece harekâtlarını icra edebileceği silahlar

²⁴¹ Sabahattin İsmail, a.g.e., s.7-8.

²⁴² Sabahattin İsmail, a.g.e., s.7-8.

edindiği, özellikle hava gücünü her hava şartında görev yapabilecek şekilde donatmaya çalıştığı ve gece tatbikatlarına hız vermiş olmasıdır²⁴³.

Rum tarafı bu dönemde Türk tarafının ve BM Askeri Gücü'nün azaltılmasını talep etmekle birlikte Yunanistan ile birlikte Ortak Savunma Doktrini çerçevesinde kendi silahlanmasını arttırmaya devam etmiştir. İsrail'den sonra Suriye'de bu dönemde Ortak Savunma Doktrinine dâhil olmuş Yunan-Rum silahlanmasının Doğu Akdeniz'deki elastikiyetini arttırmıştır. Aslında genel çerçevede Yunan-Rum ikilisinin amacı Türkiye'nin Bulgaristan, Makedonya Cumhuriyeti ve Arnavutluk ile olan yakınlaşmasına ve İsrail'le yapmış olduğu savunma protokollerine karşı bir hamle ve gözdağı verme çabasıdır. Bir diğer göze batan özellik ise silahlanma açısından Rusya, Fransa ve İsrail gibi güçlü müttefikler edinme çabasıdır. GKRY, Rusya ile silah ve teçhizat alım anlaşmalarının yanında Genişletilmiş Savunma ve İşbirliği Antlaşması kapsamında ilişkilerin genişletilmesi, ortak askeri eğitim merkezleri, teknoloji transferi, cephanelik ve depoların oluşturulması adına adımlar atılmasına karar vermişlerdir²⁴⁴.

S-300'lerin Adaya yerleştirilmesi için anlaşmaya varılmasının ardından Rusya'nın GKRY'de küçük uçak fabrikası kurulması için bir Rus firmasından teklif gelmiştir²⁴⁵ Yunanistan Savunma Bakanı Akis Tsochatzopoulos resmi bir ziyaret için Moskova'ya geldiğinde Rus Parlamentosu Başkanı Gennadi Selezniyov ile yaptığı görüşmede karşılıklı işbirliğinin sadece iki ülkeyi bağladığını bildirmesinin yanında Yunanistan'ın Rusya ile son 100 yıldır aynı cephede olduğunu bildirmiştir²⁴⁶.

²⁴³ Milliyet Gazetesi İnternet Sitesi, 31 Aralık 1996 tarihli “Yunan Jetleri Baf'ta üslenecek” yazısı, (Erişim)

http://gazetearsivi.milliyet.com.tr/GununYayinlari/Qa7BLxhgV_x2F_UBPCjU61iwjA_x3D_x3D_01_Aralik_2016.

²⁴⁴ Akay Cemal, 01 Ekim 1998 tarihli “Moskova Yine Tahrikte” yazısı, Milliyet Gazetesi İnternet Sitesi, (Erişim)

http://gazetearsivi.milliyet.com.tr/GununYayinlari/bNZ7dUt2cE8dRKwouKiRZQ_x3D_x3D_01_Aralik_2016.

²⁴⁵ Akay Cemal, 26 Ağustos 1998 tarihli “Rusya, Ada'da Uçak Fabrikası Kuruyor” yazısı, Milliyet Gazetesi İnternet Sitesi, (Erişim)

http://gazetearsivi.milliyet.com.tr/GununYayinlari/YjL_x2F_Af_x2B_aTVHmcmBLwS02ig_x3D_x3D_01_Aralik_2016.

²⁴⁶ Cenk Başlamış, 02 Nisan 1998 tarihli “Türkiye'ye Nispet” yazısı, Milliyet Gazetesi İnternet Sitesi, (Erişim)
http://gazetearsivi.milliyet.com.tr/GununYayinlari/IyYxetkUaI_x2F_uKhKur9hIgx_x3D_x3D_02_Aralik_2016.

Rusya'dan ve Çin'den tedarik edilen silahların ve teçhizatların Kıbrıs'a Suriye'nin Lazkiye Limanı üzerinden aktarılmış ve GKRY, Rusya, Suriye ve Yunanistan arasındaki yakınlaşma oldukça Ortak Savunma Doktrini çerçevesinde tüm hızıyla devam etmiştir. Bunlara ek olarak GKRY'nin teröre destek vererek Türkiye üzerindeki Helenizm emellerini tatbik etmeye çalışmışlardır. GKRY, PKK'ya lojistik ve eğitim desteğinin yanı sıra her türlü silah ve malzeme yardımı yaptığı bununla birlikte Baf, Limassol, Derinya, Larnaka, Lefkoşe ve Susuz'da eğitim ve nakliye amaçlı kurulan 6 adet terör yuvasının olduğu basına yansımıştır.²⁴⁷

1990'lı yıllarda fark edileceği üzere yoğun silahlanma eğilimi içerisine giren GKRY 2000'li yıllarda da bu hareket tarzına devam etmiştir. Bu dönemde yıllık ortalama 300 milyon €'luk silahlanma harcaması genellikle aynı seviyede devam etmiştir. GKRY 1990 başında yapmış olduğu AB üyelik başvurusu Yunanistan'ın desteği ile 2004 yılındaki beşinci genişleme dalgasıyla tam üyelikle sonuçlanmıştır. Bu dönemden sonra GKRY'nin bildirmiş olduğu silahlanma harcamaları verileri SIPRI tarafından doğru olarak değerlendirilmiştir. Aynı zamanda GKRY AB savunma kapasitesi ve kabiliyetlerini geliştirmek adına kurulmuş olan Avrupa Savunma Ajansı'na (EDA) üye olmuştur. AB'nin ODGP kapsamında 2000'li yıllarda çeşitli kriz bölgelerinde yapılmış olduğu askeri tatbikatlara katılmıştır. 2006'da İsrail, Lübnan'daki Hizbullah'a kamplarına saldırmasıyla başlayan krizde Fransa ile askeri işbirliği kurulmuş Baf'taki Andreas Papandreou Askeri Hava Üssü operasyonel olarak Fransız Hava Kuvvetleri tarafından kullanılmıştır. Bu yakınlaşmanın sonucunda 2007 yılında RMMO askerlerinin eğitilmesi ve Baf Askeri Hava Üssünün Fransa tarafından kullanımına izin veren Savunma ve İşbirliği Antlaşması imzalanmıştır.²⁴⁸

²⁴⁷ Milliyet Gazetesi Resmi İnternet Sitesi, 03 Temmuz 1997 tarihli "6.PKK Kampı" yazısı,(Erişim) http://gazetearsivi.milliyet.com.tr/GununYayinlari/jpgHsxT6Uzml6G_x2B_FsQAllg_x3D_x3D_03 03 Aralık 2016.

²⁴⁸ Şafak Beren Yıldırım, a.g.m., s.6.

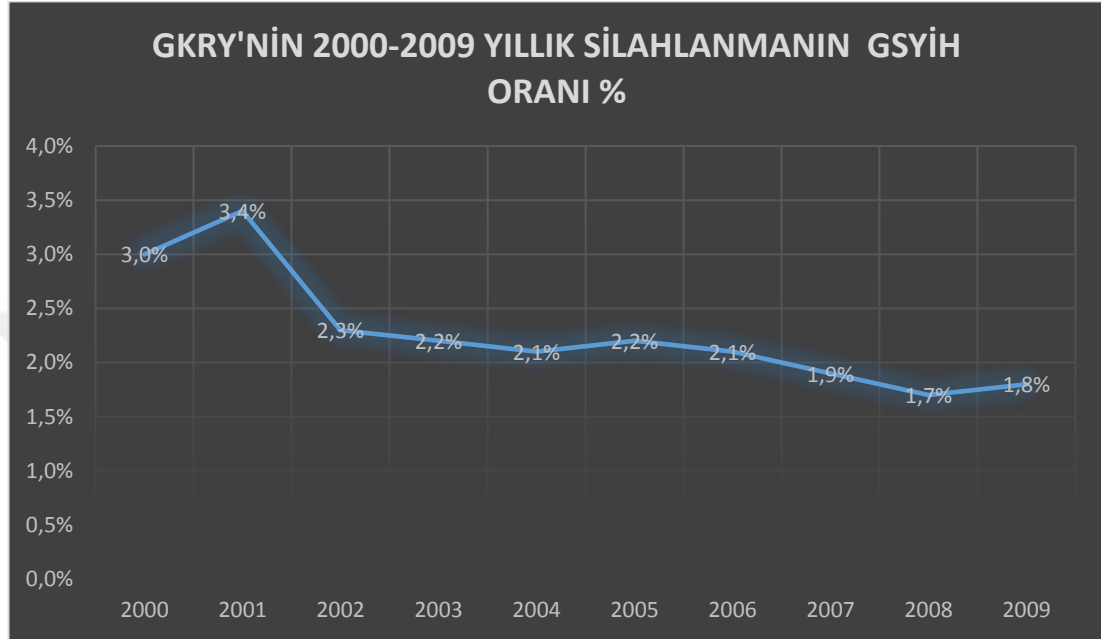
Şekil 21: GKRY'nin 2000'li Yıllarda Silahlanma Harcamaları (Kaynak: SIPRI)²⁴⁹

2000'li yıllarda yapılan silah alımlarını incelediğimizde; Çek Cumhuriyeti'nden Zuzana kendinden tahrikli top ve Tatrapan (APC) zırhlı personel taşıyıcısıyla birlikte kullanılmak üzere 14 adet Tatra V-12 Dizel Motoru, Fransa'dan 784 adet MILAN-3 Anti-tank füzesi, 14 adet Mistra (Portable SAM) taşınabilir karadan havaya füze, Yunanistan'dan 9 adet AMX-30G tankı, İsrail'den 2 adet Searcher (UAV) insansız hava aracı, Rusya'dan 12 adet Mi-24P/Mi-35P savaş helikopteri, 3 adet Mi-8MT/Mi-17V-5 nakliye helikopteri, Slovakya'dan 2 adet Tatrapan (APC) zırhlı personel taşıyıcı, Yunanistan kanalıyla sipariş edilip tedariki sağlanan 12 adet Zuzana 155mm kendinden tahrikli top, Rusya'dan alınan Mi-17 helikopterleri için Ukrayna'dan 6 adet VK-2500 Turboshaft Motoru GKRY Silahlı Kuvvetleri'nin envanterine girmiştir. Dikkat çekici olan nokta ise GKRY gibi kritik bir pozisyonda olan bir devletin oldukça kuvvetli tanksavar füzeleri, tanklar ve insansız hava araçları satın almış olmasıdır. Doğal müttefiki olan Yunanistan'ın yanında bölgede söz sahibi olmak isteyen Rusya, Fransa'nın GKRY ile ilişkilerine

²⁴⁹ Stockholm International Peace Research Institute Resmi İnternet Sitesi, (Erişim) <https://www.sipri.org/databases/milex> 01 Aralık 2016

etkinlik kazandırdığı bunun yanı sıra İsrail ile de bu dönemde yakın ilişkiler kurulmaya başlandığı açıktır²⁵⁰.

Şekil 22: GKRY'nin 2000-2009 Arası Silahlanmasının GSYİH'ya Oranı (Kaynak: SIPRI)²⁵¹

2000-2009 arası dönemde GKRY'nin Silahlanmasının GSYİH'ya oranı ortalama % 2,3 ile %1,78 olan AB ortalamasının üzerinde seyretmiştir. IMF'e göre gelişmiş ekonomiye sahip ülkeler listesinde olan GKRY bu dönemde ekonomisinden silahlanma için ciddi pay ayırmaya devam etmiştir.

3.3. 2008 Küresel Ekonomik Krizi ve 2009 Yunan Borç Krizi Ardından Yunanistan'ın Silahlanma Politikası

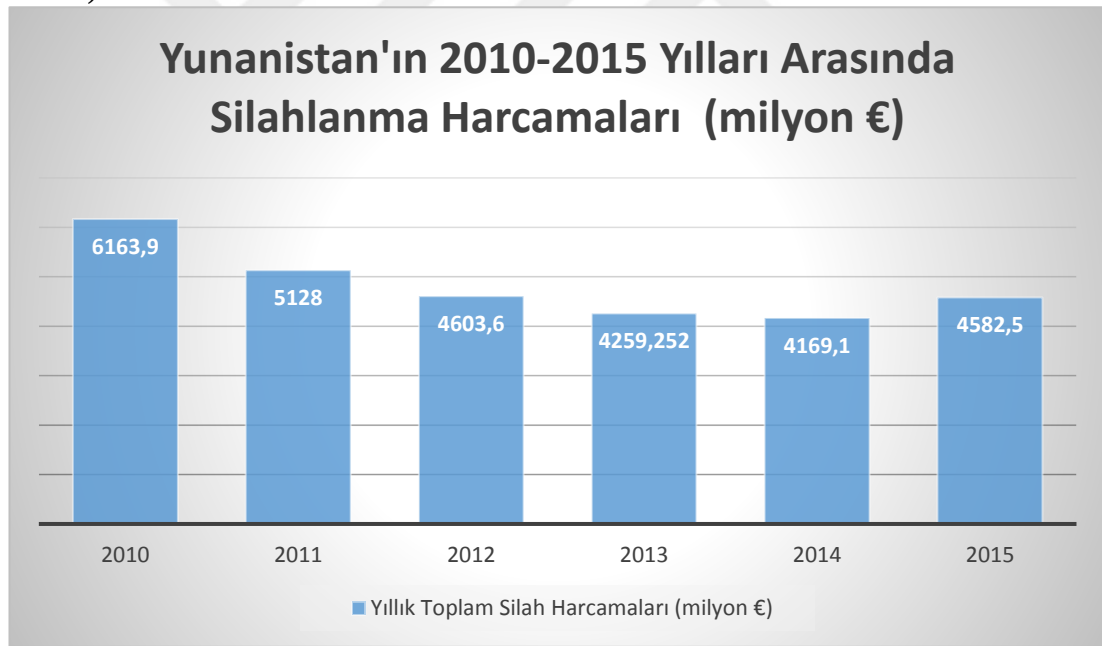
2008 yılında ortaya çıkan ekonomik krizin tüm dünya üzerinde etkisi ciddi şekilde hissedilmiştir. ABD ile yakın ilişkilere sahip olan AB üzerinde de kriz etkili olmuş ve ekonomisi iyi yönetilmeyip yolsuzluklarla çalkalanan Yunanistan her ne olursa olsun temel ülküsü olan Megali İdea'nın hayata geçirilmesi adına gerekli olan silahlanma tutkusundan krize rağmen vazgeçmemiştir. Bununla birlikte NATO

²⁵⁰ Stockholm International Peace Research Institute Resmi İnternet Sitesi, "Transfers of major conventional weapons: sorted by recipient. Deals with deliveries or orders made for year range 1974 to 2015", (Erişim) http://www.sipri.org/contents/armstrad/at_data.html , 24 Ekim 2016

²⁵¹ Stockholm International Peace Research Institute Resmi İnternet Sitesi, (Erişim) <https://www.sipri.org/databases/milex> 01 Aralık 2016

şemsiyesi altında müttefiki olan Türkiye'ye karşı yeni ittifak yolları ararken ABD ile ilişkilerinin olumsuz etkilenmesinden çekinmiştir. Aynı zamanda güç dengesini kendi lehine çevirme çabalarının boşa çıktığı ve yapmış olduğu silahlanma yatırımlarından güç dengesini kendi lehine çevirip olumlu sonuç alınamamasının yanında içine düşülen ekonomik krizin oluşumunda en önemli etkenin Türkiye ile girilen silahlanma yarışı olduğu gün yüzüne çıkmıştır. Krizin patlak vermesinin ardından 2010-2015 arası ele alındığı zaman yıllık ortalama 4,82 milyar €'luk silahlanma harcamasının Yunan bütçesinden pay aldığı karşımıza çıkmaktadır. 2016 Temmuz NATO verilerini incelediğimizde tahmini olarak 2016 yılında 4,155 milyar €'luk silah alımı gerçekleşmiştir²⁵². Yunanistan'ın ekonomik zorlukları dikkate almadan tutkulu bir biçimde silahlanma yarışını sürdürme çabaları AB'nin silah tüccarı konumunda olan Fransa ve Almanya'yı Yunanistan'a satışlar konusunda cesaretlendirmektedir²⁵³.

Şekil 23: Yunanistan'ın 2010-2015 Yılları Arasında Silahlanma Harcamaları (Kaynak: SIPRI)²⁵⁴

Yunanistan 2009 yılında başlayan ve bir türlü kontrol altına alınamayan krize rağmen silahlanmasına tüm süratiyle devam etmektedir. NATO raporuna göre

²⁵² NATO Resmi İnternet Sitesi, 04 Temmuz 2016 tarihli "Defence Expenditures of NATO Countries (2009-2016)" yayını, (Erişim) http://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_2016_07/20160704_160704-pr2016-116.pdf 30 Ağustos 2016.

²⁵³ Serdar Erdurmaz, *a.g.e.*, ss.158.

²⁵⁴ Stockholm International Peace Research Institute Resmi İnternet Sitesi, (Erişim) <https://www.sipri.org/databases/milex> 01 Aralık 2016

Yunanistan'ın üye ülkeler arasında ABD'nin ardından 2014-2016 aralığında en fazla savunma harcaması yapan devlet konumunda olmasının yanında Avrupa'da ise GSYİH'ya oranla en fazla harcama yapan ve NATO tarafından hedeflenen %2'yi aşan Birleşik Krallık ile birlikte iki devletten biri olarak başı çekmektedir²⁵⁵.

Yunanistan'ın bu denli yoğun silahlanmasının klasik bahanesi "Olası bir Türk saldırısını" öne sürülmüştür. Oysa yapılan denetimler sonucunda, büyük ihalelerin rüşvet karşılığında yapıldığı anlaşıldı ve eski Savunma Bakanı Akis Tsohacopoulos yolsuzluktan hapse girdi²⁵⁶. 1990'lı yıllardan bu yana Yunanistan'ın yapmış olduğu 8 civarında silah alım anlaşması devlet görevlilerinin ve politikacıların rüşvet ve komisyon aldıkları şüphesiyle inceleme altına alınmıştır. İnceleme altına alınan silah alım anlaşmaları arasında Rusya'dan ve Ukrayna'dan alınan 4 hovercraft, ABD yapımı Patriot füzeleri, Almanya ile yapılan denizaltı anlaşması, Yunan Kara Kuvvetleri'nin Hermes Programı da bulunmaktadır. Savcılar, banka hesaplarını ve offshore şirketleri, devlet yetkililerinin silah anlaşmaları için rüşvet olarak aldığı milyonlarca avroyu izlemek için araştırmışlardır. Bu davaların 2006 yılından önce görev alan iki savunma bakanı tarafından işlenen olası suçlar olduğu ileri sürülmüştür. Şüpheli para transferlerinin Avusturya, Karayipler, Liberya ve GKRY üzerinden sağlanmıştır. Önceki Savunma Bakanı Akis Tsohacopoulos, eşi ve 17 şüpheli silah alımlarında rüşvet aldıkları iddiasıyla yargılanmıştır²⁵⁷.

Bu yargılamalardan en çok dikkat çeken eski Savunma Bakanı Akis Tsohacopoulos kara para aklamaktan ve 54 milyon € rüşvet almaktan 20 yıl, eski Yunan Askeri Tedarik Başkanı Yiannis Sbokos görevi kötüye kullanmaktan ömür boyu hapis ve Yunan Askeri Tedarik Başkan Yardımcısı Antonis Kantas görevi kötüye kullanmak, kara para aklamak ve 15 milyon € rüşvet almaktan 25 yıl hapse mahkûm

²⁵⁵ Ekathimerini Gazetesi, 04 Temmuz 2016 tarihli "Greece has second highest rate of defense spending in NATO" haberi, (Erişim) <http://www.ekathimerini.com/210145/article/ekathimerini/news/greece-has-second-highest-rate-of-defense-spending-in-nato> 12 Eylül 2016.

²⁵⁶ Stelyo Berberakis, Sabah Gazetesi Resmi İnternet Sitesi, 10 Ocak 2013 tarihli "Komşu Krize Rağmen Silahlanıyor" yazısı, (Erişim) <http://m.sabah.com.tr/dunya/2013/01/10/komsu-krize-ragmen-silahlaniyor> 03 Aralık 2016.

²⁵⁷ Ekathimerini Gazetesi, 27.10.2012 tarihli "Eight arms deals under the microscope" yazısı, (Erişim) <http://www.ekathimerini.com/145723/article/ekathimerini/news/eight-arms-deals-under-the-microscope>, 01 Aralık 2016.

edilmiş olmasıdır²⁵⁸. Bu noktada milyarlarca €'luk rüşvet ve komisyon alınmış olmasına ve bu kadar büyük bir ekonomik krizin içerisinde olunmasına rağmen Yunanistan silahlanmasını Türkiye merkezli olduğunu iddia etmiş ve güç dengesini kendi lehine çevirebilmek için olağanca hızıyla devam etmektedir.

Ekonomik krizin Yunanistan'ı sarsması silah alımları için geri adım atmasına neden olmamaktadır. AB ve IMF'den kurtarma paketleri talep etmesi ve karşılanmasının ardından kamusal harcamaların her alanında kısıtlamalara gidilse de silahlanma bundan etkilenmemektedir. Yunanistan, göreceli olarak geçtiğimiz son 40 senede Avrupa'nın en çok askeri harcaması yapan ülkesi olarak dikkat çekmekte ve AB ortalaması olarak GSYİH'nın iki katını savunma üzerine harcamıştır. Derin ekonomik ve finansal krize rağmen Yunanistan günümüzde AB üyeleri arasında GSYİH'dan %2'lik dilim ayırabilen nadir devletlerdendir²⁵⁹.

Kemer sıkma politikaları kapsamında kesintiler her nereden yapılırsa yapılsın bundan etkilenen silah alımları değil maaşlar olmaktadır. Atina'daki Güvenlik ve Savunma Araştırmaları Enstitüsü'nden bir araştırmacı “Yunanistan küçük bir ülke ve kendini kolayca savunabilecek olmasına rağmen olması gerekenden çok daha fazla silaha sahip” demiştir²⁶⁰.

Yunanistan'ın Türkiye'yi hala güvenliğine tehdit olarak algılamasından dolayı savunma harcamalarını çok fazla kısma yönünde hareket etmediği açıktır. Bununla birlikte Yunanistan'ın silah harcamalarında büyük bir paya sahip olan Almanya ve Fransa AB ve IMF çatısı altında kamu harcamalarında kısıtlamaya gidilmesini talep ederken aynı zamanda silah satımı için devamlı olarak tekliflerde bulunmaktadır. Dönemin AB Başmüzakerecesi Egemen Bağış “Yunanistan'ın bu vahim borç krizine düşmesindeki en önemli etkenlerin başında Türkiye ile olan silahlanma yarışına girişmesidir ve gerekirse Yunanistan'ın bu borç krizinden kurtulması ve bölgesel

²⁵⁸ Anastassios Adamopoulos, Greek Reporter, 19 Ekim 2015 tarihli “Three Former Greek Government Officials Get 25 to Life for Money Laundering” yazısı, (Erişim) <http://greece.greekreporter.com/2015/10/19/three-former-greek-government-officials-get-25-to-life-for-money-laundering/> 01 Aralık 2016.

²⁵⁹ Frank Slijper, “Guns, Debt and Corruption: Military Spending and EU Crisis”, Transnational Institute, s.11, 2013.

²⁶⁰ Andy Dabilis, 22 Mart 2012 tarihli “Despite Economic Crisis, Greece Is EU's Biggest Arms Buyer” yazısı, Greek Reporter, (Erişim) <http://greece.greekreporter.com/2012/03/22/despite-economic-crisis-greece-is-eus-biggest-arms-buyer/> 01 Aralık 2016.

gerginliğin azaltılması için Ankara ve Atina arasında silah alımlarının azaltılması ya da dondurulması adına mutabakat sağlanabilir” demiştir²⁶¹.

Her ne kadar Almanya ve Fransa silah alımları için herhangi bir talepleri olmadığını söyleseler de kredi verirken bizden silah al şartı koşulduğu iddia edilmektedir. Almanya toplam silah ihracatının %15’ini, Fransa ise %10’u Yunanistan’a yaparken önemli bir pazara sahip olmaktadır²⁶². Yunanistan’ın askeri harcamalarının bu kadar yüksek seviyede olmasının yolsuzluk ve rüşvet dışındaki etkenlerini incelediğimizde personel giderleri, bölgesel jeopolitik ve iç politik baskılar karşımıza çıkmaktadır. Yunanistan 2015 askeri bütçesinin %73,3’ünü personel giderleri oluşturmaktadır. NATO ülkeleri içerisinde sadece 6 diğer devlet bu seviyede personel giderlerine sahiptir. Bir diğer ve en önemli psikolojik kök faktör ise Yunan toplumunda var olan Türkiye korkusudur. Kıbrıs Barış Harekâtı’ndan bu yana Ege’de sıklıkla yaşanan krizler Türkiye’nin bir gün Yunanistan’ı bir gün istila edeceği korkusunu oluşturmaktadır. Aslında bu Yunan hükümetinin Megali İdea’yı yapmak adına yapmış olduğu silah alımlarını gizlemek adına uydurmuş olduğu bir kılıftır. Her ne kadar krizin ağır seyrettiği dönemde Yunanistan askeri anlamda hareketlilik oluşturma da son yıllarda Akdeniz’deki yer altı kaynaklarının sahiplenilmesi hususunda ve Ege’deki FIR Hattı meselelerini tekrar gündeme getirmeye çalışmaktadır.

Yunanistan diğer komşuları ile de her an problemler yaşayabilmeye namzet olmasından dolayı askeri harcamalarını kısmakta çok da istekli gözükmemektedir. Son olarak silah ihracatının %15’ini Yunanistan’a yapan Almanya ve %10’u yapan Fransa Atina’nın askeri harcamaları kısıması yönündeki isteksizlikleridir. SIPRI’ye göre, Yunanistan bu iki ülkeden 2010-2014 yılları arasında ekonomik bunalımının en kötü yıllarından büyük miktarda silah almaya devam etti. Bu süre boyunca Atina,

²⁶¹ Stephen Castle, 29 Mart 2010 tarihli “Turkey Faults France and Germany on Arms Sales to Greece” yazısı, New York Times Gazetesi İnternet Sitesi, (Erişim) http://www.nytimes.com/2010/03/30/world/europe/30iht-turkey.html?_r=0 01 Aralık 2016.

²⁶² Haber Türk İnternet Sitesi, 20 Nisan 2012 tarihli “Bizi Türkiye korkusu batırdı!” yazısı, (Erişim) <http://www.haberturk.com/ekonomi/makro-ekonomi/haber/735765-bizi-turkiye-korkusu-batirdi-> 01 Aralık 2016.

Almanya'dan 551 milyon dolarlık askeri teçhizat ve Fransa'dan 136 milyon dolarlık ekipman satın aldı²⁶³.

Almanya ve Fransa'nın Yunanistan'a silah satımının bu kadar eleştirilmesinin aslında haklı bir gerekçeye dayandığını söyleyebiliriz. Çünkü Papandreou'nun yardımcısı Reuters'e verdiği demeçte, "Kimse bize savaş gemilerimiz ya da sizi kurtarmayacağız demiyor. Fakat açıkça ima edilen biz bu silah alımlarını yaparsak daha destekleyici olacaklardır" demiştir²⁶⁴. Alman Başbakanı Angela Merkel "Sizden silahlanmaya bu kadar para harcamanızı istemedik" ifadesiyle Yunanistan'ı eleştirmiş, "Silaha yaptığımız harcamalar, kutuplaştırmaya yol açtığı gibi Türkiye'yi de silah yarışına kışkırtmaktır" biçiminde açıklama yapmıştır²⁶⁵. Ancak eski Yunan Savunma Bakanı Akis Tsohacopoulos'un Alman şirketi Ferrostaal'dan 8 milyon €'luk rüşvet almış olması ve Almanya'nın silah ihracatının %15'lik dilimini Yunanistan'a yapmış olması Almanya'nın bu kriz döneminde "ikiyüzlü" yaklaşımının en açık örneğidir²⁶⁶.

ABD, Almanya, Fransa, Hollanda ve Rusya, Yunanistan'ın bu yüksek seviyedeki askeri harcamalarından en çok faydalanan devletler olarak karşımıza çıkmaktadır. Almanya'dan alınan hatalı ve gereksiz olan denizaltılar, Yunanistan için 3 milyar €'luk bir maliyete sebep olmuştur. Ayrıca bu denizaltı siparişleri geniş Gemi ve deniz aracı inşa endüstrisini olumsuz etkilemiş ve binlerce Yunan vatandaşı işsiz kalmıştır. Bununla birlikte 2010 yılında Yunan donanmasından General Stelios Fenekos bu duruma tepki olarak istifa etmiş ve "Yeni denizaltılar satın alırken aynı zamanda vatandaşlarımıza maaşlarını azaltmak istediğimizi nasıl söyleyebiliriz?"

²⁶³ Jeremy Bender, 29 Haziran 2015 tarihli "Greece's Military Budget Is Getting Bigger Even As The Country's Economy Lurches Towards Mayhem" yazısı, Bussiness Insider, (Erişim) <http://www.businessinsider.com/why-greeces-military-budget-is-so-high-2015-6>, 01 Aralık 2016.

²⁶⁴ Andrew Rettman, 7 Mart 2012 tarihli "EU Figures Show Crisis-Busting Arms Sales To Greece" yazısı, Euobserver İnternet Sitesi, (Erişim) <https://euobserver.com/foreign/115513>, 01 Aralık 2016.

²⁶⁵ Haber Türk İnternet Sitesi, 20 Nisan 2012 tarihli "Bizi Türkiye korkusu batırdı!" yazısı, (Erişim) <http://www.haberturk.com/ekonomi/makro-ekonomi/haber/735765-bizi-turkiye-korkusu-batirdi-> 01 Aralık 2016.

²⁶⁶ Helena Smith, 19 Nisan 2012 tarihli "German 'hypocrisy' over Greek military spending has critics up in arms" yazısı, The Guardian Gazetesi İnternet Sitesi, (Erişim) <https://www.theguardian.com/world/2012/apr/19/greece-military-spending-debt-crisis> 01 Kasım 2016.

demıştır. Yunan yetkililer tarafından yapılan ilk denizaltının testinde bazı deniz koşullarında sağa yatma olduğu iddia edilmektedir²⁶⁷.

Bu dönemde AB'den almak istediği kurtarma paketi için yapılması gereken tasarrufun tam 3 katı olarak karşımıza çıkmaktadır. Genel olarak Yunan silahlanmasının askeri gereksinimlerin göz önüne alınmadan sadece politik açıdan kıymetli bir araç olarak kullanıldığı karşımıza çıkmaktadır²⁶⁸.

2009'da başlayan krizin etkisi ve kurtarma paketlerinde genellikle istenilen savunma kalemlerinde kesintiye gidilmesi Yunan silahlanmasının GSYİH'ya oranı üzerinde etkili olmuştur. Ancak zaten yüksek olan bu oran ne kadar aşağı çekilmeye çalışılsa da hala yüksek seviyesini korumaktadır. 2010-2015 döneminde Yunan silahlanmasının GSYİH'ya oranı ortalama % 2,47 olmuştur. Bu değer bize Yunanistan'ın silahlanmaya krizde dahi olsa da ne kadar çok önem verdiğinin açık bir ispatıdır. 2016 yılında NATO'nun Temmuz ayında yayınlamış olduğu tahmini verilere göre Yunan silahlanmasının GSYİH'ya oranı % 2,38 olarak beklenmektedir²⁶⁹

²⁶⁷ Christopher Rhoads, 10 Temmuz 2010 tarihli "The Submarine Deals That Helped Sink Greece" yazısı, The Wall Street Journal İnternet Sitesi, (Erişim)

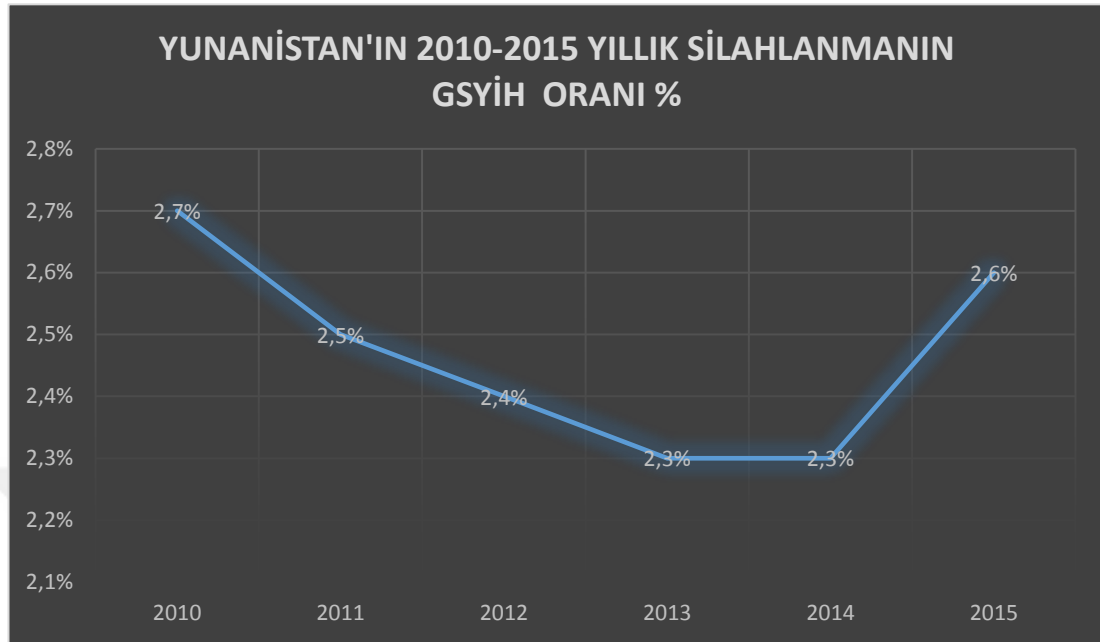
<http://www.wsj.com/articles/SB10001424052748703636404575352991108208712> 09 Kasım 2016.

²⁶⁸ Frank Slijper, a.g.m., s.3

²⁶⁹ NATO Resmi İnternet Sitesi, 04 Temmuz 2016 tarihli "Defence Expenditures of NATO Countries (2009-2016)" yayını, (Erişim)

http://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_2016_07/20160704_160704-pr2016-116.pdf 30 Ağustos 2016.

Şekil 24: Yunanistan'ın 2010-2015 Arası Silahlanmasının GSYİH'ya Oranı (Kaynak: SIPRI)²⁷⁰

2003 yılında Fransa ile lisansör olarak alım için anlaşmaya varılan 20 adet NH-90 TTH nakliye helikopteri 2011-2015 arasında teslim alınmış, doğrudan temin olarak 2008 yılında anlaşılan 60 adet MM-40-3 Exocet Anti-ship (MI/SSM) füzesi 2010-2013 yıllarında teslim alınmıştır. Almanya'dan 2000 yılında yapılan anlaşmayla lisansör olarak temin edilen 3 adet Type-214 (Katsonis) denizaltısı taraflar arasındaki uyuşmazlıklardan dolayı 2010-2015 arasında temin edilmiş, 1 adet Type-214 (Katsonis) denizaltısı ise 2002 yılında anlaşılmasına rağmen oluşan uyuşmazlıklardan dolayı 2016 yılında Yunan Silahlı Kuvvetleri envanterine girmiştir. Ayrıca 350 adet IRIS-T (SRAAM) kısa menzilli hava hava füzesi 2004 yılında anlaşılmasına rağmen 2007-2013 arasında envanetere girmiştir. Burada ekonomik kriz sonrası Yunan savunma bütçesindeki yolsuzlukların izini görmekteyiz. Almanya'dan yapılan doğrudan alımlarda ise 1 adet Type-209/1200 (Poseidon) denizaltısı 2002 yılında sipariş edilmiş oluşan anlaşmazlıklar yüzünden 2014 yılında teslim alınmıştır. Ek olarak 70 adet RIM-116A RAM (SAM) gemiler için kısa menzilli hava savunma sistemi 2003 yılında anlaşılmış ve 2010-2015 arasında envanetere girmiştir. 2008

²⁷⁰ Stockholm International Peace Research Institute Resmi İnternet Sitesi, (Erişim) <https://www.sipri.org/databases/milex> 01 Aralık 2016.

yılında anlaşılan 223 adet M-109A5 155mm kendinden tahrikli top 2010 yılında, 15 adet M-113 (APC) 2013 yılında Yunan Silahlı Kuvvetlerinin envanterine girmiştir²⁷¹.

Hollanda'dan 2000 yılında anlaşmaya varılan Super Vita (Roussen) ve Combattante-3 (Laskos) hücumbotları ve Kortenaer (Elli) fırkateyninin modernizasyon çalışmaları kapsamında 15 adet MIRADOR elektro optik tarama ve atış kontrol sisteminin 2005-2015 arasında teslimatı tamamlanmıştır. Super Vita (Roussen) hücumbotları için 2003 yılında anlaşmaları yapılan 2 adet MW-08 hava tarama radarı 2010-2015 arasında, 6 adet Scout deniz tarama radarı 2008-2015 arasında, 2 adet STING atış kontrol radarı 2010-2015 arasında Yunan Deniz Kuvvetleri'nde kullanıma başlanmıştır. Birleşik Krallık' tan 2 Super Vita (Roussen) hücumbotu için 2003 yılında anlaşmaya varılmış ve 2016 yılında teslim edilmiştir²⁷².

ABD ile bu dönemde silah alımı konusundaki geleneksel müttefiklik sürdürülmüş ve 1998'de anlaşmaya varılan 8 adet HELRAS (ASW) sonarı 2009-2012 arasında, 2005 yılında sipariş edilen 30 adet F-16C Block-50/52+ savaş uçağı 2009-2010 arasında, 2005'de yapılan anlaşmayla 100 adet RIM-162 ESSM (SAM) deniz savunma füzesi 2008-2013 arasında, 2007'de anlaşmaya varılan 657 adet AGM-114K (AGM-114K1 ve AGM-114M1) HELLFIRE Anti-tank füzesi 2009-2011 arasında, 2010 yılında anlaşmaya varılan 130 adet AIM-120C-7 (AMRAAM) orta menzilli hava hava füzesi 2014-2015 arasında, 11 adet MaxxPro (APC) zırhlı personel taşıyıcısı 2010 yılında, 50 adet Paveway güdümlü bombası 2011-2012 arasında, 100 adet GBU-31 JDAM Küresel Mevki Tespit Sistemi (GPS) güdümlü bombası 2012'de, 1 adet M-106A-2 kendinden tahrikli havan topu 2014 yılında, 370 adet M-113A2 (APC) zırhlı personel taşıyıcısı 2014-2015 arasında, 106 adet M-901A2 ITV tank yok edici 2014-2015 arasında, 40 adet M-270 MLRS 227mm kendinden tahrikli çoklu roket lançırı

²⁷¹ Stockholm International Peace Research Institute Resmi İnternet Sitesi, "Transfers of major conventional weapons: sorted by recipient. Deals with deliveries or orders made for year range 1974 to 2015", (Erişim) http://www.sipri.org/contents/armstrad/at_data.html 24 Ekim 2016

²⁷² Stockholm International Peace Research Institute Resmi İnternet Sitesi, "Transfers of major conventional weapons: sorted by recipient. Deals with deliveries or orders made for year range 1974 to 2015", (Erişim) http://www.sipri.org/contents/armstrad/at_data.html 24 Ekim 2016

2014 yılında, 10 adet CH-47D Chinook nakliye helikopteri 2015 yılında, 3 adet T55-L Turboshaft motoru 2015 yılında Yunan ordusunun envanterine girmiştir²⁷³.

Tablo 4: Yunanistan'ın 2010-2015 Arası Toplam Silah İthalatı²⁷⁴ (milyon \$)

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	Toplam
Uçak	124	36	7	21	28	42	258
Zırhlı Araçlar	4			2	58	17	80
Top	112						112
Motor	8					8	16
Füze	45	36	24	30	2	81	218
Deniz Silahları	3		3				6
Hissediciler	32	9	4			14	59
Gemiler	325				110	600	1035
Toplam	652	80	37	52	199	762	1782

Yunanistan ekonomik krizin patlak vermesinin ardından 2016'ya kadar ki süreçte 3 kurtarma paketi çerçevesinde toplam 326 milyar €'luk krediden faydalanmıştır. 2010-2016 arasında ise silahlanmaya ayırdığı toplam maliyet 33 milyar avro civarındadır. Hellenic Foundation For European & Foreign Policy (ELIAMEP)'deki makalede tüm kamu harcamalarında bütçe açığının kapatılması amacıyla kısıtlamaya gidildiğini bundan silahlanmanın da etkilendiği ileri sürülmüştür. Ayrıca GSYİH'nın da düşüşte olduğu buna bağlı olarak silahlanma harcamalarının da düşüşe geçtiği iddia edilmiştir. GSYİH'nın yıllık olarak düşüşü; 2009 yılında %3,1, 2010'da % 4,9, 2011'da % 7,1, 2012'de % 6,5, 2013'de % 4,5 oranında olmuştur. Yunan silahlanma harcamalarının 2009-2011 arasında gerçek anlamda %28,9 oranında azaldığı iddia edilmiştir²⁷⁵. Fakat krizin patlak verdiği 2009 yılında 7,6 milyar €'luk gayet yüksek silahlanma harcaması 2011 yılında 5,1 milyar €'ya düşmüştür. Kurtarma paketleri ve toplumsal huzursuzluğun yanında son 7 yıllık

²⁷³ Stockholm International Peace Research Institute Resmi İnternet Sitesi, "Transfers of major conventional weapons: sorted by recipient. Deals with deliveries or orders made for year range 1974 to 2015", (Erişim) http://www.sipri.org/contents/armstrad/at_data.html 24 Ekim 2016

²⁷⁴ Stockholm International Peace Research Institute Resmi İnternet Sitesi, (Erişim) http://armstrade.sipri.org/armstrade/html/export_values.php 18 Aralık 2016

²⁷⁵ Thanos Dokos, Christos Kollias, "Greek Defense Spending in Times of Crisis: The Urgent Need for Defense Reform", ELIAMEP Thesis, ss.6-7, Atina, 2013.

süreçte 2016 yılına gelindiğinde ise tahmini olarak ancak 4,1 milyar € civarına inmiştir. Hatta GSYİH'nın da kriz nedeniyle yıllara bağlı olarak azalmasının yanında silahlanmanın buradan aldığı değer 2009-2016 arasında %3,2'den ancak % 2,6'ya düşmüştür. Ancak savunma bütçesi halen çok yüksektir. Savunma harcamaları, orta sınıfın ve yoksul halkın yüzleştiği büyük kesintilerden büyük ölçüde yalıtılmıştır²⁷⁶. Yine bu makalede GSYİH'nın 2009-2011 arasında %15,1 azaldığı bu süreçte ise savunma harcamalarının GSYİH'ya oranla iki kat azaldığı iddia edilmiştir²⁷⁷. Fakat krizin hemen ardından 2011 yılında GSYİH % -9,1 iken 2015 yılında yükselişe geçerek %-0,2 seviyesine gelmiştir.

Yunanistan'ın GSYİH 2011'den bu yana artış trendine girmiştir. Yunan silahlanmasının GSYİH'dan aldığı değer % 2,5 civarında aynı seviyesini koruduğu için silahlanmada bir artış eğilimi içinde olduğundan bahsetmek mümkündür. Bununla birlikte Yunanistan'ın sahip olduğu kıt ve değerli kaynakları bulunduğu coğrafyadaki güvenlik tehditlerinden dolayı daha dikkatli kullanması gerektiği iddia edilmiştir. Yunanistan'ın bu seviyede savunma bütçesi kısıntılarının Türkiye tarafından menfi kullanıldığı ve Türk Hava Kuvvetleri'nin sözde Yunan hava sahasını 2009'da 1678 defa, 2010'da 1239 defa, 2011'de 962 defa ihlal edildiği iddiasında bulunulmuştur²⁷⁸. Hâlbuki Türk Hava Kuvvetleri, Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin uluslararası hukuktan kaynaklı uluslararası hava sahasını istediği gibi kullanma hakkı vardır. Ayrıca karasularının 6 mil hava sahasının 10 mil olduğu konik biçim dünyanın hiçbir yerinde görülmemiş ve uluslararası hukuka aykırı bir iddia olarak karşımıza çıkmaktadır.

1974'den bu yana Türkiye'den gelebilecek tehdit algısı, Yunanistan'ın savunma alanında önemli harcamalar yapmasına sebep olmuş, bu durum ise krize giden yolda Yunan ekonomisi üzerinde olumsuz bir etki yaratmıştır²⁷⁹. Türkiye ile yaşamış olduğu krizler Yunanistan'ın silahlı kuvvetlerinin güvenliği sağlayıp olaylara reaksiyon verebilme kabiliyetinden yoksun olduğunu ve yeni bir yapılanmaya gitme

²⁷⁶ Judy Dempsey, 07 Ocak 2013 tarihli "Military in Greece Is Spared Cuts" yazısı, The New York Times Gazetesi İnternet Sitesi, (Erişim) <http://www.nytimes.com/2013/01/08/world/europe/08iht-letter08.html> 12 Aralık 2016.

²⁷⁷ Thanos Dokos, Christos Kollias, a.g.m., s.7.

²⁷⁸ Thanos Dokos, Christos Kollias, a.g.m., s.6.

²⁷⁹ Erhan Türbedar, Nurgül Bostan, a.g.m., s.75.

gereksinimini ortaya çıkarmıştır. Bu sebeple ekonomik krizinde etkisiyle 500 tane askeri üssü ve 17'den az olmamak üzere askeri eğitim merkezleri kapanmıştır. Hatta dönemin savunma bakanı Panagiotopoulos bazı birimlerde bir binbaşı bulmak bir er bulmaktan daha kolay ifadesini kullanmıştır. Ayrıca Bakan açıklamasında Yunanistan'ın düşük nüfusuna rağmen çok fazla üsse ve askeri personele sahip olduğunu bu yüzden askeri harcamalarda ve personel maaşlarında kısıtlamaya gidileceğini aynı zamanda ordunun yeniden yapılandırılacağını dile getirmiştir²⁸⁰.

2012 yılında kabul edilen 514 milyon €'luk tasarruf paketinde yapılacak olan 104 milyon \$'lık silah alımı silah alımı iptal edilmiş ve 333 milyon €'luk mühimmat alımı da rafa kaldırılmıştır. Ayrıca dönemin Savunma Bakanı Panos Panagiotopoulos 47 adet A-7 Corsair savaş uçağının ve donanmadaki 11 savaş gemisinin de emekli edileceğini bildirmiştir. Savunma harcamalarında tasarrufa gidilmesi ve Skaramanga Tersanelerinin ekonomik ihtiyaçlarının karşılanması için iki adet Tip-214 ve bazı eski denizaltıların satışı için Polonyalı yetkililerle görüşüldüğü ileri sürülmüştür²⁸¹. Askeri öğrenci alımında %30 azalmaya, orta ve üst rütbedeki personel miktarında da azalmaya gidileceğini ifade etmiştir²⁸². Bu askeri alanda daralmanın amacını daha elastik hareket edebilen iyi eğitilmiş ve profesyonelleşmiş havadan nakledilebilme olanağına sahip acil müdahale birliklerinden oluşacak bir birlik ile sürekli teyakkuz halinde bulunarak, ordunun bel kemiğini oluşturulması planlanmıştır²⁸³. Böylelikle daha mobilize hale gelmeye çalışan Yunan ordusunun savunma stratejisinden ziyade saldırı stratejisine geçişin işareti olarak karşımıza çıkmaktadır. 05 Mayıs 2017 tarihinde de elinde bulunan RF-4E keşif uçaklarını emekli etmeye karar veren Yunanistan bu uçakların yerini alabilecek olan 5. Nesil savaş uçağı alımı için girişimleri sürmekte fakat kesin bir karar verebilmiş değildir²⁸⁴.

²⁸⁰ Giorgos Christides, 26 Temmuz 2012 tarihli "How Greece Could Save on Defense Spending" yazısı, Der Spiegel Online, (Erişim) <http://www.spiegel.de/international/europe/the-greek-military-budget-offers-plenty-of-room-for-cuts-a-846607.html> 12 Aralık 2016.

²⁸¹ Hürriyet Gazetesi İnternet Sitesi, 08 Aralık 2012 tarihli "Yunanistan Denizaltılarını Satmaya Hazırlanıyor" yazısı, (Erişim) <http://www.hurriyet.com.tr/yunanistan-denizaltilarini-satmaya-hazirlaniyor-22107656> 12 Aralık 2016.

²⁸² Vatan Gazetesi İnternet Sitesi, 24 Eylül 2012 tarihli "Yunan Ordusu Küçülüyor!" yazısı, (Erişim) <http://www.gazetevatan.com/yunan-ordusu-kuculuyor--482604-dunya/> 13 Aralık 2016.

²⁸³ NTV İnternet Sitesi, 18 Haziran 2000 tarihli "Yunanistan Ordusu Küçülüyor" yazısı, (Erişim) <http://arsiv.ntv.com.tr/news/12228.asp> 13 Aralık 2016.

²⁸⁴ Kokpit.euro İnternet Sitesi, 03 Aralık 2016 tarihli "Yunan Hava Kuvvetleri RF-4E'leri Emekli Ediyor" yazısı, (Erişim) <http://www.kokpit.aero/emekli-ediyor> 13 Aralık 2016.

Yunanistan Başbakanı Aleksis Çipras'ın 2015 yılında kreditorlerle yaptığı son pazarlıklarda 200 milyon €'luk askeri harcamalarda kısıntıya gidilmesi teklifine, 400 milyon €'luk kısıntı talebi gelmiştir. Bu Çipras'ın yapmış olduğu bu kısıntı talebi koalisyon ortağı Bağımsız Yunanlar Partisi'nin lideri ve milliyetçi söylemleriyle ön plana çıkan Savunma Bakanı Panos Kammenos ile politik bir gerginlik yaşamasına neden olmuştur. Bunun üzerine Çipras'ın ofisinden savunma harcamalarında kısıtlamaya gidilmeyeceği ile ilgili bir bildiri yayınlanmıştır²⁸⁵.

Yunanistan bir yandan ekonomik krizle yüzleşirken diğer yandan silah alımlarına devam etmiş lakin savunma sanayini etkinleştirme ve kendi ihtiyaçlarını karşılamak bakımından dışa bağımlılığını en aza indirgeyecek ciddi çalışmalar içine girmemiştir²⁸⁶. Yunan hükümeti, şu ana kadar büyük ölçüde kamuya ait olan silah endüstrisini özelleştirme girişimlerinde çok başarılı olmamıştır. Özelleştirme planları, AB'nin Atina'daki kurtarma çalışmalarının bir parçası olarak kabul edilmiştir. Yunanistan'ın askeri sanayii tarihsel sürecini incelediğimizde verimsiz, zarar eden ve likidite problemleriyle yüzleştiğini görmekteyiz. Yunan ekonomisi, harcanan miktara kıyasla üretim açısından çok fazla kâr elde ettiği söylenemez. Yunanistan'ın savunma sanayii hayatta kalmak için mücadele etmektedir. Military Technology dergisinde Yunanlı bir yetkili, “Ekonomi ve iç savunma sanayii için her şey ters gitti, ancak bundan savunma alanındaki karar alıcılar henüz ders almış değiller” şeklinde açıklama yapmıştır²⁸⁷.

Geçmişte Türkiye'nin karşılıklı olarak silahların azaltılmasını teklif ettiği ancak bunun Yunan hükümetlerince defalarca reddedildiği bildirilmiştir²⁸⁸. 1974'den günümüze kadar dönemde tesis edilmeye çalışılan *Status quo*'yu Yunanistan kendi lehine bozmaya yönelik bir silahlanma politikasını izlemiştir. Bunun en açık örneği

²⁸⁵ Elisabeth Braw, 07 Mart 2015 tarihli “Cash Shortage Defeats Greek Army” yazısı, Politico İnternet Sitesi, (Erişim) <http://www.politico.eu/article/cash-shortage-defeats-greek-army-military-spending-greece-crisis-grexit/> 13 Aralık 2016.

²⁸⁶ Alexis Papachelas, 03 Eylül 2013 tarihli “Greece’s Lost Defense Industry” yazısı, Ekathimerini Gazetesi İnternet Sitesi, (Erişim) <http://www.ekathimerini.com/153473/article/ekathimerini/comment/greeces-lost-defense-industry> 13 Aralık 2016.

²⁸⁷ Frank Slijper, a.g.m., s.11.

²⁸⁸ Haber Türk İnternet Sitesi, 20 Nisan 2012 tarihli “Bizi Türkiye korkusu batırdı!” yazısı, (Erişim) <http://www.haberturk.com/ekonomi/makro-ekonomi/haber/735765-bizi-turkiye-korkusu-batirdi-> 01 Aralık 2016.

Yunan Savunma Bakanı Panos Kammenos, “Cumhurbaşkanı Erdoğan Lozan’ı feshetmek istiyorsa Sevr anlaşmasına geri döneceğiz” demiş olmasıdır²⁸⁹. Bu açıklamalar içinde 15 Temmuz 2016’da yaşanan menfur kalkışmanın Türk Silahlı Kuvvetleri’nin güç kaybetmesine neden olduğu ve Suriye’deki Fırat Kalkanı Harekâtı’nda Türk ordusunun başarısız olduğunu iddia etme cüretinde bulunmuştur. Bu tarz politik ortamı gerici ve asıl Yunan hedeflerinin ne olduğunu ortaya koyucu açıklamalarından bir diğerinde Kammenos, Türk-Yunan ilişkilerinde normalleşme taraftarını olduğunu açıkladığını ancak Türk helikopterlerinin Yunan adalarının 70 metre üzerinden uçtuğunu, Ege adaları üzerinde yaşanan polemige dikkat çekmiş ve Ege’de meydana gelebilecek olası bir kazadan Türkiye’nin sorumlu olacağını iddia etmiştir²⁹⁰. Olası bir kazanın ne olacağı sorusu herkesin aklına gelebildiği gibi yayınlanan haberde Kammenos’ un Kardak kayalıkları önünde poz vermiş fotoğrafının olması oldukça düşündürücüdür. Bununla birlikte 18 Aralık 2016 günü Yunanistan’a ait Kalimnos Adasından gelen bir sahil güvenlik botu Çatal Ada yakınlarında Türk karasularına girmiş ve 4 Türk sahil güvenlik botunun reaksiyonu sonucunda bulunduğu Kardak Kayalıklarından uzaklaşmıştır²⁹¹.

Yunanistan’ın ekonomik çalkantıya rağmen silahlanmasının amacının yayılmacılık olduğu son dönemde Türkiye’ye ait 18 adayı ve 1 kayalığı 2004’den bu yana sistematik olarak işgal etmesinden de anlaşılmaktadır. Yunanistan Kara Kuvvetleri Komutanı Korgeneral Vasilios Tellidis, Aydın Bulamaç Adası, Muğla Kalolimnoz Adası ve Muğla Keçi Adası’nı 15 Aralık’ta ziyaret etmiş konuşlandırılan işgalci Yunan askerlerinin Noel ve yeni yılını kutlamış birde üstüne üstlük orkestra eşliğinde kadeh tokuşturup, müzikli eğlenceli zafer kutlaması yapmıştır²⁹². Ayrıca

²⁸⁹ İnternet Haber İnternet Sitesi, 01 Aralık 2016 tarihli “Yunan Bakan’dan Erdoğan’a Şok Lozan Mesajı!” yazısı, (Erişim) <http://www.internethaber.com/yunan-bakandan-erdogana-sok-lozan-mesaji-1735559h.htm> 12 Aralık 2016.

²⁹⁰ Kokpit.euro İnternet Sitesi, 12 Aralık 2016 tarihli “Türk Helikopterleri Yunan Adalarında Yaklaşık Yerden 70 Metre Yükseklikte Uçuyor” yazısı, (Erişim) <http://www.kokpit.aero/yunanistan-savunma-bakani-aciklama> 13 Aralık 2016.

²⁹¹ Mynet Haber İnternet Sitesi, 18 Aralık 2016 tarihli “Kardak’ta Türk-Yunan Botları Arasında Kovalamaca” yazısı, (Erişim) <http://m.mynet.com/kardakta-turk-yunan-botlari-gerginligi-dunya-2783967/> 18 Aralık 2016.

²⁹² Ahmet TAKAN, Yeniçağ Gazetesi Resmi İnternet Sitesi, 27 Aralık 2016 tarihli “El Bab Kadar Yakın Adalarımızda Yunan’ın Zafer Kutlaması!” yazısı, (Erişim) <http://www.yenicaggazetesi.com.tr/el-bab-kadar-yakin-adalarimizda-yunanin-zafer-kutlamasi-41035yy.htm> 28 Aralık 2016.

yapılan bu aktiviteler Yunan Kara Kuvvetleri Komutanlığı resmi internet sitesinde yayımlanmıştır²⁹³.

Emekli Kurmay Albay Ümit Yalım Bulamaç, Kalolimnoz, Keçi Adası'nın Yunan güçlerince işgal edildiğini yerleşim yerleri inşa edildiğini, asker yerleştirildiğini ve Yunan bayrağı dikildiğini ifade etmiştir²⁹⁴. Ayrıca Yalım “Yunanistan; işgal ettiği Bulamaç, Kalolimnoz ve Keçi Adasını ileri karakol haline getirdi. Adalara top ve uçaksavar gibi ağır silahlar yerleştirdi ve mühimmat yığınağı yaptı. Adalara konuşlandırılan Yunan askerleri sürekli olarak Türkiye'yi gözetliyor” ifadelerini kullanmıştır²⁹⁵.

Yunanistan'ın silahlanması ve ekonomisi arasındaki ilişki hakkında bir diğer dikkat çekici husus, eğer kriz öncesi dönemde Avrupa'daki NATO müttefiklerinin ortalama silahlanma giderleri kadar harcama yapılmış olsaydı, 1974'den 2010'a kadar 108,1 milyar €'luk bir tasarruf yapabileceği gerçeğidir. NATO verilerine göre fiyatların 2005 yılı standardına göre 1974-2010 arasında Yunanistan'ın savunma harcamaları 250 milyar €'yu aşmıştır. Yunanistan Maliye Bakanlığı'nın resmi verilerine göre AB'den 2010 yılında ilk yardım paketi alınmadan önce tahmin edilen kamu borcu 310 milyar € olmuştur. Kamu borcunu azaltmak için alınan önlemlerle karşılaştırıldığında, özel sektörde dâhil edilip bankaların yeniden sermayelendirmesinden doğan zarar göz önüne alınmadığı zaman toplam 106 milyar € olarak karşımıza çıkmaktadır. 2011 yılında finansal önlemler çerçevesinde silahlanma harcamalarında kısıntıya gidilmesine rağmen 2001-2011 arasında Yunanistan 10,3 milyar \$'lık ithalat ile dünya genelinde 5. sırada yer almıştır. Kriz öncesi dönemde 2007-2011 arasında Almanya'dan en çok silah alımı yapan, Fransa'dan ise ikinci en büyük alıcı konumunda olmuştur. 1974-2010 arasında ABD ise Yunanistan'ın silah tedariğinin % 48'ini sağlamıştır.

²⁹³ Hellenic Army Resmi İnternet Sitesi, 16 Aralık 2016 tarihli “Visit of HAGS Chief to AoR/80 Higher National Guard Battalions Command” yazısı, (Erişim) http://www.army.gr/default.php?pname=Article&art_id=92829&cat_id=14&la=2 28 Aralık 2016.

²⁹⁴ TRT Haber Resmi İnternet Sitesi, (Erişim) http://www.trthaber.com/m/?news=16-ada-yunanistana-geci&news_id=68543&category_id=1 28 Aralık 2016.

²⁹⁵ Ahmet Takan, Yeniçağ Gazetesi Resmi İnternet Sitesi, 27 Aralık 2016 tarihli “El Bab kadar yakın adalarımızda Yunan'ın zafer kutlaması!” yazısı, (Erişim) <http://www.yenicaggazetesi.com.tr/el-bab-kadar-yakin-adalarimizda-yunanin-zafer-kutlamasi-41035yy.htm> 28 Aralık 2016.

2010-2015 arasında Yunanistan'ın ana tedarikçilerini yapılan ihracat bakımından incelediğimizde karşımıza Tablo-5 çıkmaktadır.

Tablo 5: 2010-2015 Arası Yunanistan'ın Silah İthal Ettiği Ülkeler²⁹⁶ (milyon \$)

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	Toplam
Fransa	11	47	18	32	28	42	178
Almanya	409	10	10	12	110	563	1114
İtalya	3		3				6
Hollanda	28	5				14	47
Birleşik Krallık	50					50	100
A.B.D.	151	19	6	9	61	92	338
Toplam	652	80	37	52	199	762	1782

Yunanistan'ın ekonomik krize ve sıkı mali tedbirler almasının bir nebze olarak silah alımlarına etki etmiş olsa da silahlanma tutkusundan vazgeçmediğini 2015 verilerinden de anlayabilmekteyiz. Yunanistan 2010-2015 arasında silah ithal eden ülkeler içinde 25. Sırada yer almıştır.

Tablo 6: Yunanistan'ın 2010-2015 Arasında Toplam Silah İthalatı²⁹⁷ (milyon \$)

2010-2015 Sırası	Alıcı	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2010-2015
25	Yunanistan	652	80	37	52	199	762	1782

Krizin en ağır gittiği dönem boyunca silah ithalatında azalma olduğu söz konusudur. Fakat 2015 yılı verileri doğrultusunda Yunanistan'ın silah alımları için yeniden bir atak içinde olduğu açıktır. Krize giden yolda var olan silahlanma harcamalarının ekonomi üzerinde olumsuz bir etki yarattığı gerçeği ortada iken bu durumdan çok fazla ders alınmadığı açıktır. Özellikle Savunma Bakanı Kammenos'un yapmış olduğu son dönem açıklamalar Ege ve Akdeniz'de yeniden bir krizin çıkmasının an meselesi olduğu ve Yunanistan'ın emellerine ulaşabilmek için krizi bile umursamadığı gerçeği ortaya çıkmaktadır. Yunanistan silahlanma hareketlerinden ve

²⁹⁶Stockholm International Peace Research Institute Resmi İnternet Sitesi, (Erişim) http://armstrade.sipri.org/armstrade/html/export_values.php 18 Aralık 2016.

²⁹⁷ Stockholm International Peace Research Institute Resmi İnternet Sitesi, (Erişim) http://armstrade.sipri.org/armstrade/html/export_toplist.php 28 Aralık 2016.

politika tavırlarından da anlaşılacağı gibi Megali İdea siyasetini tedricen ve basiretle uygulamaktadır²⁹⁸. Hâlbuki ana tehdit olarak algıladığı Türkiye'ye ve Türk halkına karşı olumsuz hareketler var olmadığı sürece Yunan Başbakanı Elefterios Venizelos'un da ifade ettiği gibi "Türkiye barışsever bir devlettir"²⁹⁹. Bu bağlamda Yunanistan'ın savunma politikalarını daha liberal ve işbirliği üzerine tesis etmesi ve hayali düşman olarak yarattığı Türkiye'nin onun yakın bir müttefiki olduğu biliciyle hareket etmesi durumunda bu denli aşırı silahlanma harcamaları yapmasına gerek kalmayacağı gayet açıktır.

Güvenlik ve savunma politikasına yön veren kuruluş olarak da Kabine ve Dışişleri ve Savunma Konularında Hükümet Konseyi (GCFDM) karar alıcı konumundadır. Bu kuruluştaki Başbakan, Dışişleri Bakanı ve Savunma bakanının monopol oluşturup karar alma mekanizmaları işlememektedir. Bu yüzden Türkiye ile sorunların karşılıklı çözülebilmesi ve güvenlik adına şahsi düşünceler yerine bir Milli Güvenlik Kurulu oluşturularak olaylara daha kurumsal yaklaşımlar içinde olunması dolaylı olarak Yunan savunma harcamalarının da düzenlemeye girmesine neden olacaktır³⁰⁰. Yunanistan ile Türkiye arasındaki sorunlar donmuş vaziyette masada durmakta ve her an bir şekilde patlamaya hazır potansiyel arz etmektedir³⁰¹.

Ekonomik krizin Yunan toplumu üzerinde yarattığı olumsuz etki aşırı milliyetçi hareketlerin artmasına neden olmuştur. Bu tarz aşırı milliyetçi söylemlerde bulunan Altın Şafak Partisi'nin Mayıs 2012'deki seçimlerde % 7 oy almış olması endişe vericidir. Bu partinin herhangi bir şekilde hükümet içinde yer alması durumunda hem Yunan-Türk ilişkileri ciddi zarar görecektir hem de Yunanistan'ın silahlanma politikasının ciddi biçimde Türk düşmanlığı üzerine bina edileceği herkes tarafından kabul gören bir gerçektir.

²⁹⁸ Milli İstihbarat Teşkilatı, **a.g.e.**, s.12.

²⁹⁹ William Hale, **Türk Dış Politikası: 1774-2000**, çev. Petek Özdemir, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul, ss.51-52, 2013

³⁰⁰ Andrew N. Liaropoulos, "The Institutional Dimension of Greek Security Policy: Is There a Need For a National Security Council?", National Security And The Future Dergisi 2008, (Erişim) <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:kY0EGOUy63QJ:hrcak.srce.hr/file/48567+&cd=2&hl=tr&ct=clnk&gl=tr> 03 Aralık 2016.

³⁰¹ Serdar Erdurmaz, **a.g.e.**, ss.158-159.

3.4. 2008 Küresel Ekonomik Krizi ve 2009 Yunan Borç Krizi Ardından GKRY'nin Silahlanma Politikası

GKRY Yunanistan'da patlak veren borç krizinden her ne kadar ayrı bir ülke pozisyonunda olsa da yakın ve samimi ilişkilerinden dolayı etkilenmiştir. 1974-2009 arasında da anlaşılabacağı gibi GKRY özgün bir silahlanma politikası belirleyememiş ağabeyi Yunanistan'ın belirlemiş olduğu parametreler dışına çıkmamıştır. Bununla birlikte Ortadoğu'da meydana gelen siyasi ve askeri kriz ve Doğu Akdeniz'de var olan enerji rezervlerinin ortaya çıkarılması sebebiyle Kıbrıs Adasının ehemmiyeti arttığı gibi savunma ve güvenlik adına arayışlara sebep olmuştur.

GKRY, Yunanistan gibi NATO üyesi olmadığı için silahlanma alanında daha serbest hareket edip özellikle Rusya ve İsrail ile yakın ilişkiler kurmuştur. Türkiye'nin sorun yaşadığı iki ülke olan İsrail ve Rusya ile hem enerji hem de silahlanma alanında yakınlaşma içerisine girilmiş olması Kıbrıs'daki Türk varlığı için oldukça düşündürücüdür. 2010-2015 aralığında GKRY için silahlanma ve ekonomi alanında işbirliği girişimleri dikkat çekicidir. Ekonomik krizin en yeni kurbanı olmasının yanında, GKRY son on yıl içinde çoğunluğu 2007'den sonra gelen askeri harcamalarındaki % 50'lik artışa nedeniyle var olan borç sorunlarına yenisini eklemiştir. AB ve IMF'den 2013 mali problemleri ışığında 17 milyar €'luk yardım paketi istemelerine karşın krizin başladığı 2010-2013 yılları arasında silahlanmaya 1,3 milyar € harcama yapmıştır. Savunma politikasına dair adımlar genellikle Türkiye merkezli olmasının yanında GKRY için terör örgütü Irak Şam İslam Devleti'nin (İŞİD) oluşturduğu tehlikede göz önüne alınmaya başlamıştır.

Şekil 25: GKRY'nin 2010-2015 Yılları Arasında Silahlanma Harcamaları (Kaynak: SIPRI)³⁰²

GKRY'nin savunma harcamaları 2010-2015 arasında ortalama 317,6 milyon € olmuştur. Kıbrıs Bankalarının muazzam borcu finans uzmanlarınca milli gelirinin 7 katı olarak 140 milyar \$'ın üzerinde seyrettiği iddia edilmektedir. GKRY gibi egemenliği tartışma konusu olan ve ekonomik krizle sarsılmış olan bir yönetimin bu denli savunma harcaması yapması hem gereksiz hem de Kıbrıs Türk halkı ve Türkiye için ne tarz emellerin saklı olduğunun açık bir göstergesidir.

Büyük Atatürk Kıbrıs Adası ile ilgili değerlendirme yaparken; “Efendiler Kıbrıs’a dikkat ediniz. Kıbrıs düşman elinde olduğu sürece ikmalinizi yapıp anavatanı savunamazsınız. Bu Ada bizim için çok önemlidir” demiştir³⁰³. Kıbrıs bulunduğu stratejik konumundan dolayı jeopolitik bir öneme haizdir. Bu sebeptendir ki Yunan-Rum ideolojisi Megali İdea ekseninde başta Kıbrıs olmak üzere tüm Ege ve doğu Akdeniz’de hâkimiyet kurmak üzerine inşa edilmektedir.

Rus sermayesinin GKRY'nin ayakta kalmasını sağlayan en önemli etken olması onu Rum Kesiminin stratejik açıdan en önemli ortağı yapmaktadır. Bununla

³⁰² Stockholm International Peace Research Institute Resmi İnternet Sitesi, (Erişim) <https://www.sipri.org/databases/milex> 01 Aralık 2016

³⁰³ Cem Gürdeniz, 20 Temmuz 2013 tarihli “Kıbrıs Şehitlerimizi Rahmet, Gazilerimizi Minnetle Anıyoruz” yazısı, Aydınlık Gazetesi İnternet Sitesi, (Erişim) <https://www.aydinlik.com.tr/arsiv/kibris-sehitlerimizi-rahmet-gazilerimizi-minnetle-aniyoruz> 19 Aralık 2016.

birlikte Rus askeri teknolojisi de GKRY'ne aktarılmaktadır. Karşılıklı olarak Rusya'da Doğu Akdeniz'de batmayacak bir uçak gemisine sahip olmasına vesile olmaktadır³⁰⁴. Rusya'nın Büyük Petro isimli kruvazörü 2012 yılında GKRY'nin Limassol limanına demir atmış ve GKRY Savunma Bakanı Fotis Fotiu Rus donanmasının en güçlü savaş gemisini gezmiştir. Fotiu yaptığı açıklamada savaş gemilerinin limanlarına demir atmasından duyduğu memnuniyetini dile getirerek ilişkilerin savunma ve güvenlik alanında da ilerletmek amacıyla olduklarını ifade etmiştir³⁰⁵. GKRY'nin Limassol kentinde yaklaşık 30.000 Rus'un yaşadığı ve bu şehrin Ruslarca Limasolgrad olarak adlandırıldığı iddia edilmiştir³⁰⁶. Şubat 2015'te Kıbrıs Rum Kesimi Başkanı Anastasiadis tarafından Moskova ziyareti sırasında GKRY ve Rusya arasında deniz alanında işbirliği konusundaki mutabakat anlaşması imzalanmıştır.

GKRY'de bulunan deniz üslerinin stratejik olarak dikkat çekiciliğinden dolayı ABD, Rusya, Danimarka, Almanya, Norveç ve son olarak Çin donanması bu limanlarından faydalanmıştır. Ocak 2014'de Baf'daki Andreas Papandreou Askeri Hava Üssü'nün Rus uçaklarına açılması GKRY Bakanlar Kurulu tarafından öntasarı olarak kabul edilmiştir. Fakat GKRY Dışişleri Bakanı Kasulidis bunun çok kapsamlı bir anlaşma olmadığını sadece acil durumlarda Rus uçaklarının bu üslerden geçici olarak faydalanabileceklerini, genel anlamda askeri ve teknik ilişkilerin geliştirilmesinin gündemde olduğunu ifade etmiştir³⁰⁷.

GKRY'nin Moskova ve Tel Aviv'le bu yakın ilişkisi elbette silahlanma alanında da ve teknoloji transferi açısından gelecekte kullanılabilir. Şubat 2012 yılında İsrail Başbakanı Benjamin Netanyahu'nun GKRY'ne yaptığı ziyarette bir askeri üs talebinde bulunduğu ve İsrail ve GKRY arasında döşenecek olan petrol boru hattının güvenliğini sağlamak adına 20.000 İsrail komandosunun talep edilen üsse

³⁰⁴ Ahmet Ceylan, 20 Temmuz 2012 tarihli "Çanlar Akdeniz İçin Çalışıyor" yazısı, Uluslararası Politika Akademisi İnternet Sitesi, (Erişim) <http://politikaakademisi.org/2012/07/20/canlar-akdeniz-icin-caliyor/> 12 Aralık 2016.

³⁰⁵ Haberler İnternet Sitesi, 13 Şubat 2014 tarihli "Rus Savaş Gemisi Limasol Limanı'na Demir Attı" yazısı, (Erişim) <http://www.haberler.com/rus-savas-gemisi-limasol-limani-na-demir-atti-5663532-haberi/> 10 Aralık 2016.

³⁰⁶ Radikal Gazetesi İnternet Sitesi, 28 Ocak 2012 tarihli "Limasol değil Limasolgrad" yazısı, (Erişim) <http://www.radikal.com.tr/dunya/limasol-degil-limasolgrad-1077014/> 10 Aralık 2016.

³⁰⁷ Gündem Kıbrıs İnternet Sitesi, 10 Şubat 2015 tarihli "Kasulidis: "Rusya'nın üs talebi yok" yazısı, (Erişim) <http://www.gundemkibris.com/kasulidis-rusyanin-us-talebi-yok-105991h.htm> 10 Aralık 2016.

yerleştirilmek istendiği ileri sürülmüştür³⁰⁸. Ancak İsrail Dışişleri Bakanlığı sözcüsü Yigal Palmor'un yaptığı açıklamada İsrail'in GKRY'ne asker yerleştirmek gibi bir talebinin olmadığı ifade etmiştir³⁰⁹. Şubat 2014'de GKRY ve İsrail ortak bir tatbikat düzenlemiştir. Bu tatbikatta İsrail Hava Kuvvetleri'nden F-15 ve F-16'lar Limassol'dan Baf'a kadar askeri hedeflere taarruzda bulunmuş ve özellikle alçak uçuş yaparak sanal atış yaptıkları hedeflere varlıklarını hissettirmişlerdir. Daha sonra yapılan açıklamada bu tatbikatla GKRY'nin tek yanlı ilan ettiği münhasır ekonomik alanı ve Vasiliko'daki terminalin korunmasının hedeflendiği dile getirilmiştir³¹⁰. Kasım 2015'de İsrail ve GKRY hava savunması ve arama kurtarma kapsamında "Onisilos/Gedeon" tatbikatını icra etmişlerdir³¹¹

Ekim 2014'de Barbaros Sismik Araştırma Gemisi Türk donanmasının nezaretinde Rumların tek taraflı Ekonomik Münhasır Bölge ilan ettiği 2, 3 ve 9 numaralı parsellerde araştırma yapacağını bildirmesi tekrar kriz ortamına sebep olmuştur. Aynı zamanda Rusya, İsrail ve GKRY'nin bu alanlarda ortak tatbikat düzenlemiş olması krizi tırmandırmıştır³¹². Bu üç ülke arasında bir ittifak oluşmuş ve tatbikatlar ortak donanmalarla hava ve denizaltı harekâtlarını içeren çok uluslu tatbikatlar şeklinde gerçekleşmiştir. Bununla birlikte Barbaros Sismik Araştırma Gemisi'nin hareketlerini Rum donanmasına ait gemiler yakından takip etmiştir³¹³. Ancak araştırma gemilerinin bölgeyi karşılıklı olarak terk etmesi sonucu kriz şimdilik durmuş ve GKRY ile KKTC arasında görüşmeler tekrar başlamıştır.

Yunanistan Savunma Bakanı Kammenos'un Şubat 2015'de Rum Kesimine yaptığı ziyarette, GKRY'nin savaş uçağı alması gerektiğini ve güvenlik nedeniyle bu

³⁰⁸ Ahmet Ceylan, 20 Temmuz 2012 tarihli "Çanlar Akdeniz İçin Çalışıyor" yazısı, Uluslararası Politika Akademisi İnternet Sitesi, (Erişim) <http://politikaakademisi.org/2012/07/20/canlar-akdeniz-icin-caliliyor/> 12 Aralık 2016.

³⁰⁹ Taner Aydın, 22 Mayıs 2012 tarihli "İsrail: Güney Kıbrıs'a Asker Yerleştirme Talebimiz Olmadı" yazısı, Turkish News İnternet Sitesi, (Erişim) <http://www.turkishnews.com/tr/content/2012/05/22/israil-guney-kibrisa-asker-yerlestirme-talebimiz-olmadi/> 12 Aralık 2016.

³¹⁰ Ali Ruhluell, 11 Şubat 2014 tarihli "İsrail Hava Kuvvetleri'nin RMMO'yla Müşterek Tatbikatı Başladı" yazısı, Haberler İnternet Sitesi, (Erişim) <http://www.haberler.com/israil-hava-kuvvetleri-nin-rmmo-yla-musterek-5656753-haberi/> 12 Aralık 2016.

³¹¹ Haberler İnternet Sitesi, 11 Kasım 2015 tarihli "İsrail ile Güney Kıbrıs Arasındaki Askeri Tatbikat Tamamlandı" yazısı, (Erişim) <http://www.haberler.com/israil-ile-guney-kibris-arasindaki-askeri-tatbikat-7865867-haberi/> 12 Aralık 2016.

³¹² Hürriyet Gazetesi İnternet Sitesi, 21 Ekim 2014 tarihli "Barbaros Kıbrıs'ta Kriz Sularında" yazısı, (Erişim) <http://www.hurriyet.com.tr/barbaros-kibris-ta-kriz-sularinda-27422006> 01 Aralık 2016.

³¹³ Şafak Beren Yıldırım, a.g.m., s.6.

uçakların Rodos ve Girit'e konuşlanabileceğini ifade etmiştir. Ayrıca ileriki dönemler için Rum ve Yunan silahlı kuvvetlerinin İsrail ve Mısır'la birlikte ortak askeri tatbikatlar planladıklarını açıkça dile getirmiştir. Bu noktada Türkiye ile politik sorunlar yaşayan Mısır'ın da Ortak Savunma Doktrini içerisinde yer almaya başladığı anlaşılmaktadır. Ayrıca GKRY Savunma Bakanı Hristoforos Fokaidis ise ilk kez bir RMMO subayının iki ülke arasında koordinasyonu sağlaması için Atina'ya görevlendirildiğini açıklamıştır³¹⁴.

2010-2015 arasında GKRY'nin silahlanmasının GSYİH'ya oranını incelediğimiz zaman % 2'nin altında olduğu fakat bu değere çok yakın seyretmiş olduğunu görmekteyiz. Genel olarak GSYİH ve silahlanma oranı ele aldığımız zaman makul seviyede olduğunu söylenebilir. Ancak GKRY'nin silahlanma konusunda Yunanistan'ın güdümünde hareket etmesinden dolayı ciddi boyutlarda silahlanmaya ihtiyacı yoktur. Ancak Doğu Akdeniz'de hidrokarbon bulunmasının ve Ortadoğu'daki istikrarsızlığın ardından Rum Savunma Bakanı Fokaidis RMMO'nun savunma stratejilerinde güncellemeye gidilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Ayrıca RMMO ordusunun genellikle kara kuvvetlerinden teşkil edildiğini bölgedeki gelişmelerin hava ve deniz gücünün önemini arttırdığını bu sebeple RMMO'nun revize edilmesi gerektiğini sözlerine eklemiştir. Bununla birlikte RMMO'nun deniz gözetimi ve arama kurtarma konusunda bazı eksikliklerinin olduğunu ve herhangi bir kriz durumunda operasyon alanına katılımını sağlayacak araçlardan yoksun olup sadece ulaşımı destekleyebilecek potansiyele sahip olduğunu söylemiştir³¹⁵.

RMMO Komutanı Korgeneral Yeorgios Basiakulis'in yaptığı açıklamada Mayıs 2015'de 18 farklı ülkenin katılımıyla gerçekleşen Argonaftis 2015 tatbikatının, modern stratejik ortamda karşılaşılabilecek ciddi zorlukları içerdiği ifade etmiştir³¹⁶. Haziran 2015'de asimetrik tehditlere ilişkin RMMO tarafından "Dimitra 2015"

³¹⁴ T24 İnternet Sitesi, 12 Şubat 2015 tarihli "Yunanistan Savunma Bakanı: Rum Kesimi Savaş Uçağı Alsın Ancak Uçaklar Rodos Ve Girit'te Konuşlansın" yazısı, (Erişim) <http://t24.com.tr/haber/yunanistan-savunma-bakanindan-sok-oneri,286962> 01 Aralık 2016.

³¹⁵ Gündem Kıbrıs İnternet Sitesi, 05 Ekim 2014 tarihli "Fokaidis: Savunma Stratejilerinin Güncellenmeli" yazısı (Erişim) <http://www.gundemkibris.com/fokaidis-savunma-stratejilerinin-guncellenmeli-93348h.htm> 05 Aralık 2016.

³¹⁶ Haberler İnternet Sitesi, 30 Mayıs 2015 tarihli "Kıbrıs Rum Kesimi'ndeki Çok Uluslu "Argonaftis 2015" Tatbikatı Sona Erdi" yazısı, (Erişim) <http://www.haberler.com/kibris-rum-kesimi-ndeki-cok-uluslu-argonaftis-2015-7364768-haberi/> 05 Aralık 2016.

tatbikatı icra edilmiştir. Temmuz 2015 başında ise ABD, GKRY, Yunanistan ve İsrail’le birlikte “Nemesis” arama kurtarma tatbikatı icra edilmiştir³¹⁷.

Ekonomik kriz sonrasında GKRY’de savunma giderlerinin GSYİH’den aldığı payın bir düşüş içinde olduğu söylenebilir. Ancak GKRY lideri Anastasiadis, yeni enerji kaynaklarının bulunduğunu ve bölgede Türk tehdidinin varlığını sürdürdüğünü bu yüzden de RMMO’nun güçlü ve etkili olması gerektiğini ifade etmiştir³¹⁸. Anastasiadis aslında RMMO’nun Doğu Akdeniz’de oluşabilecek herhangi bir güvenlik tehdidine karşı etkin ve caydırıcı olması gerektiğini belirtmiştir. Bu noktada özellikle önümüzdeki dönemde GKRY’nin krizin etkilerine rağmen silahlanmaya devam edecek olduğunun sinyalleri verilmiştir. Bununla birlikte eski RMMO mensupları ve rezerv konumda bulunanların evlerinde silah ve harp teçhizatlarını muhafaza etmesi geçmişten beri uygulanmış ve bireysel bazda silahlanmaya da neden olmuştur. Sınır bölgesinde bulunan Rumlar Türklere karşı bir nöbetçi olarak görevlendirilmiştir³¹⁹.

Rumların, KKTC için asıl niyetlerini Türkiye’de yaşanan 15 Temmuz 2016’daki menfur kalkışma girişimine bağlı olarak Demokratik Seferberlik Partisi (DİSİ) eski Milletvekili Hristos Rotsas şöyle açıklamaktadır “Türkiye’deki darbe gecesi büyük bir fırsat kaçırıldı. Esir Kıbrıs 42 yıl eli ayağı bağlı pasif oturmasaydı, dün gece belki de Kıbrıs’ın gecesi olacaktı”³²⁰. Bu mesnetsiz açıklama asıl niyetleri ve silahlanma politikalarının kökeninde yatan gerçeği açıkça ortaya koymaktadır.

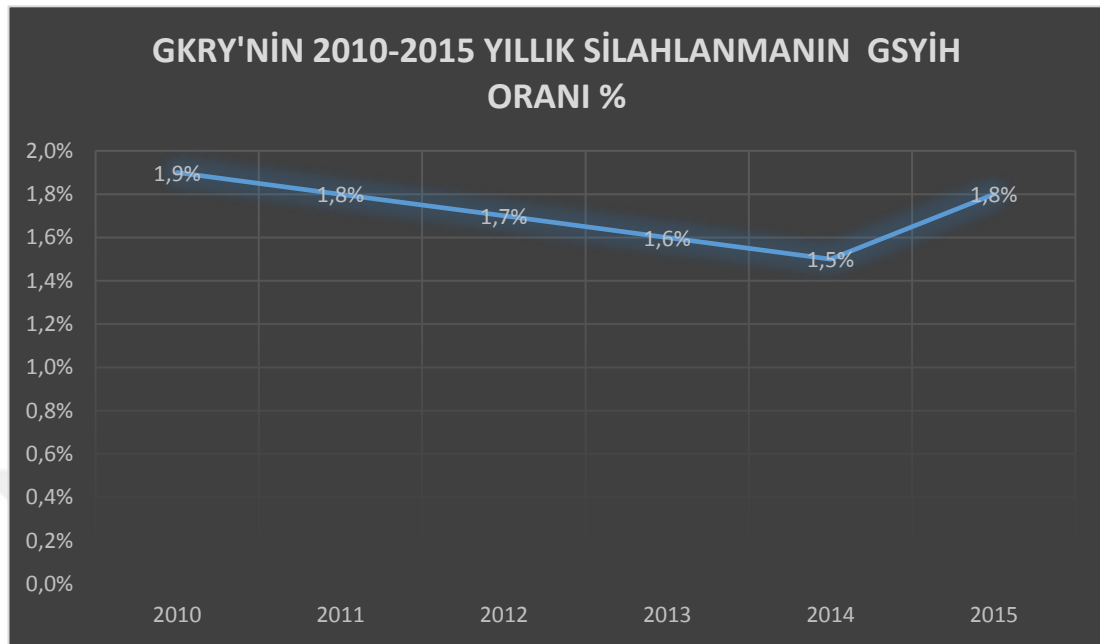
³¹⁷ Haberler İnternet Sitesi, 27 Haziran 2015 tarihli “ABD, Güney Kıbrıs, İsrail ve Yunanistan'dan Ortak Arama Kurtarma Tatbikatı” yazısı, (Erişim) <http://www.haberler.com/abd-guney-kibris-israil-ve-yunanistan-dan-ortak-7455990-haberi/> 05 Aralık 2016.

³¹⁸ South Front İnternet Sitesi, 15 Kasım 2015 tarihli “Military Analysis: Cyprus” yazısı, (Erişim) <https://southfront.org/military-analysis-cyprus/> 05 Aralık 2016.

³¹⁹ Haberler İnternet Sitesi, 26 Eylül 2015 tarihli “Kıbrıs Rum Yönetimi Sınır Boylarında Yaşayan Vatandaşlarını Türklere Karşı "Nöbetçi" Yaptı” yazısı, (Erişim) <http://www.haberler.com/kibris-rum-yonetimi-sinir-boylarinda-yasayan-7723045-haberi/> 18 Aralık 2016.

³²⁰ Hürriyet Gazetesi İnternet Sitesi, 19 Temmuz 2016 tarihli “Güney Kıbrıs Rum Kesimi Eski Milletvekilinden Skandal Paylaşım” yazısı, (Erişim) <http://www.hurriyet.com.tr/guney-kibris-rum-kesimi-eski-milletvekilinden-skandal-paylasim-40154536> 01 Aralık 2016.

Şekil 26: GKRY'nin 2010-2015 Arası Silahlanmasının GSYİH'ya Oranı (Kaynak: SIPRI)³²¹

GKRY'ne 2010-2015 arasında silah sağlayan devletleri incelediğimizde Fransa, İtalya ve Rusya'nın etkin olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu üç ülkeden 2010-2015 arasında toplamda 91 milyon \$'lık silah ithalatı yapılmıştır.

Tablo 7: 2010-2015 Arası GKRY'nin Silah İthal Ettiği Ülkeler³²² (milyon \$)

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	Toplam
Fransa	1	1					1
İtalya		18					18
Rusya	43	22	6				72
Toplam	44	41	6				91

GKRY'nin 2010-2015 arası silah alımlarını incelediğimiz zaman Fransa'dan 2009 yılında yapılan anlaşma çerçevesinde 14 adet Mistral (Portable SAM) taşınabilir karadan havaya atılan füzesi 2010-2011 arasında teslim alınmıştır. İtalya'dan 2008 yılında verilen siparişe 3 adet AW139 Helikopteri arama kurtarma görevlerini icra edebilmek için 2011 yılında GKRY envanterine girmiştir. Rusya'dan 4 adet BREM-

³²¹ Stockholm International Peace Research Institute Resmi İnternet Sitesi, (Erişim) <https://www.sipri.org/databases/milex> 01 Aralık 2016.

³²² Stockholm International Peace Research Institute Resmi İnternet Sitesi, (Erişim) http://armstrade.sipri.org/armstrade/html/export_values.php 18 Aralık 2016.

80U (ARV) hafif zırhlı kurtarma aracı 2010 yılında sipariş edilmiş ve 2012 yılında RMMO tarafından kullanılmaya başlanmıştır. 41 adet T-80U tankının 14 tanesi T-80UK tipinde olacak şekilde 2010 yılında sipariş edilmiş ve 2010-2011 yılları arasında RMMO tarafından kullanılmaya başlanmıştır. GKRY 2010-2015 arasında 91 milyon \$'lık silah ithalatı yapmıştır. Bu ithalat helikopter, zırhlı araç ve füze içermektedir³²³.

Tablo 8: GKRY'nin 2010-2015 Arası Toplam Silah İthalatı³²⁴ (milyon \$)

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	Toplam
Uçak	18					18	18
Zırhlı Araç	43	22	6				72
Füze	1	1					1
Toplam	44	41	6				91

2010-2015 arasında ekonomik krizin etkisiyle silahlanma alanında tasarrufa giden GKRY, Fokaidis'in yaptığı açıklamaya göre 2016 yılında Savunma Bakanlığı bütçesinin 352 milyon €'ya yükseltilmesini öngörmektedir³²⁵. RMMO ordusunda yeterli miktarda yetişmiş teknik personel bulunmadığı için üretici firmaların etkisi altında kaldığı ve silah sistemlerinin bakımının yapılıp korunması için milyonlarca avro harcama yaptığı ileri sürülmüştür³²⁶.

GKRY dikkat edilirse son dönemde tatbikatlara hız vermiş ve genel olarak gayri nizami harp ve hava savunması alanlarıyla, arama kurtarma kapsamlı tatbikatlar yapmıştır. Bu seviyede yoğun tatbikatlar personele tecrübe ve eğitim kazandırma amacını gütmektedir. Anlaşılan ekonomik açıdan sorunlar yaşayan GKRY öncelikli olarak en büyük silah olan askeri personele yatırım yapma çabasına girmiştir.

³²³ Stockholm International Peace Research Institute Resmi İnternet Sitesi, "Transfers of major conventional weapons: sorted by recipient. Deals with deliveries or orders made for year range 1974 to 2015", (Erişim) http://www.sipri.org/contents/armstrad/at_data.html 24 Ekim 2016

³²⁴ Stockholm International Peace Research Institute Resmi İnternet Sitesi, (Erişim) http://armstrade.sipri.org/armstrade/html/export_values.php 18 Aralık 2016.

³²⁵ Kıbrıs Son Dakika İnternet Sitesi, 18 Kasım 2016 tarihli "Rum Savunma Bakanlığının Bütçesinde Artış" yazısı, (Erişim) <http://kibrissondakika.com/rum-savunma-bakanliginin-butcesinde-artis/> 18 Aralık 2016.

³²⁶ Haberler İnternet Sitesi, 31 Ekim 2014 tarihli "Rumlar, Silah Sistemlerini Korumak İçin Milyonlarca Euro Harcıyor" yazısı, (Erişim) <http://www.haberler.com/rumlar-silah-sistemlerini-korumak-icin-milyonlarca-6644380-haberi/> 18 Aralık 2016.

3.5. Yunanistan Silahlı Kuvvetleri, Envanteri ve Alım Planları

Yunanistan Silahlı Kuvvetleri Kara, Deniz ve Hava Kuvvetleri Komutanlıkları'ndan teşkil olmakla beraber bu kuvvetler Yunanistan Ulusal Savunma Genelkurmay Başkanlığı'na (HNDGS) bağlıdır. Yunanistan Genelkurmay Başkanlığı barış zamanında Yunan hükümetinin emrinde koordine edici ve en üst seviyede danışma organı olarak görev yapar. Silahlı Kuvvetlerdeki diğer Kuvvet Komutanlarının önerilerini dikkate alarak Ulusal Askeri Strateji'yi kurar ve Savunma Bakanlığı'nın talimatlarına göre silahlanma programlarının önceliğini yönetir ve genel politika talimatlarını ve her operasyonel hedef için öncelikleri önermektedir. Savaş durumunda ise Yunanistan Silahlı Kuvvetleri'nin genel karargâhı olarak görev yapar ve tüm kuvvetle Genelkurmay Başkanlığı emrine girer. Kara, Deniz ve Hava Kuvvetleri barış zamanında doğudan Savunma Bakanlığına bağlıdır. Genelkurmay Başkanlığı Kuvvet Komutanlıklarıyla beraber müşterek harekâtın icra edilmesinden sorumlu olmasına kaşın harekât direktifleri Savunma Bakanlığı'ndan verilmektedir³²⁷.

Yunan Silahlı Kuvvetleri'nde hali hazırda 136.000 personel görev yapmaktadır. Bunun 90.000'i (% 66,1) Kara Kuvvetleri'nde, 16.000'i (% 11,7) Deniz Kuvvetleri'nde, 30.000'i de (% 22,1) Hava Kuvvetleri'nde görev yapmaktadır. Seferberlik halinde çağırılmak üzere Kara Kuvvetleri'nin 150.000, Deniz Kuvvetleri'nin 6.000, Hava Kuvvetleri'nin 20.000 rezerv personeli bulunmaktadır³²⁸.

Yunanistan Kara Kuvvetleri'nin 90.000 personelinin 30.000'i 9 aylık zorunlu askerlik hizmetini yapan 19 ve 45 yaşları arasındaki erkek Yunan vatandaşlarıdır. Kara Kuvvetleri'nde birinci orduya bağlı dört kolordu bulunmakla birlikte yoğunlukla Trakya'da konuşlanan kolordunun askeri ihtiyatlar bakımından zengin olduğu ileri sürülmektedir. Ayrıca Ege Adalarının da silahlandırılması sonucu kuvvetlerinin çoğunluğu Türkiye'ye yönlendirilmiştir³²⁹.

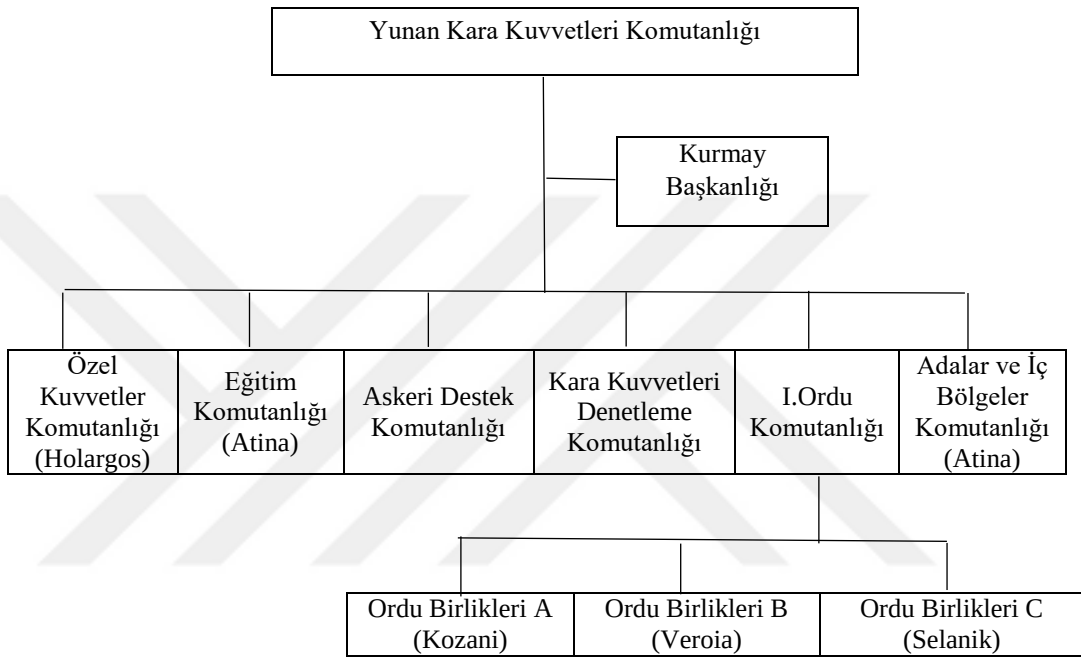
³²⁷ Yılmaz Tezcan, **Türk Yunan İlişkilerinin Dünü, Bugünü, Yarını**, Harp Akademileri Yayınları, İstanbul, s.140, 1994.

³²⁸ Armed Forces İnternet Sitesi, European Defense Information, (Erişim) <http://www.armedforces.co.uk/Europeandefence/edcountries/countrygreece.htm> 29 Aralık 2016

³²⁹ Yılmaz Tezcan, **a.g.e.**, s.141.

Şekil 27’de Yunanistan’ın Kara Kuvvetleri bağlı ana komutanlıkları gösterilmiştir. Kara, Deniz ve Hava Kuvvetleri’nin envanter listesi için Ek-2’de detaylı bilgi mevcuttur.

Şekil 27: Yunan Kara Kuvvetleri Komutanlığı³³⁰

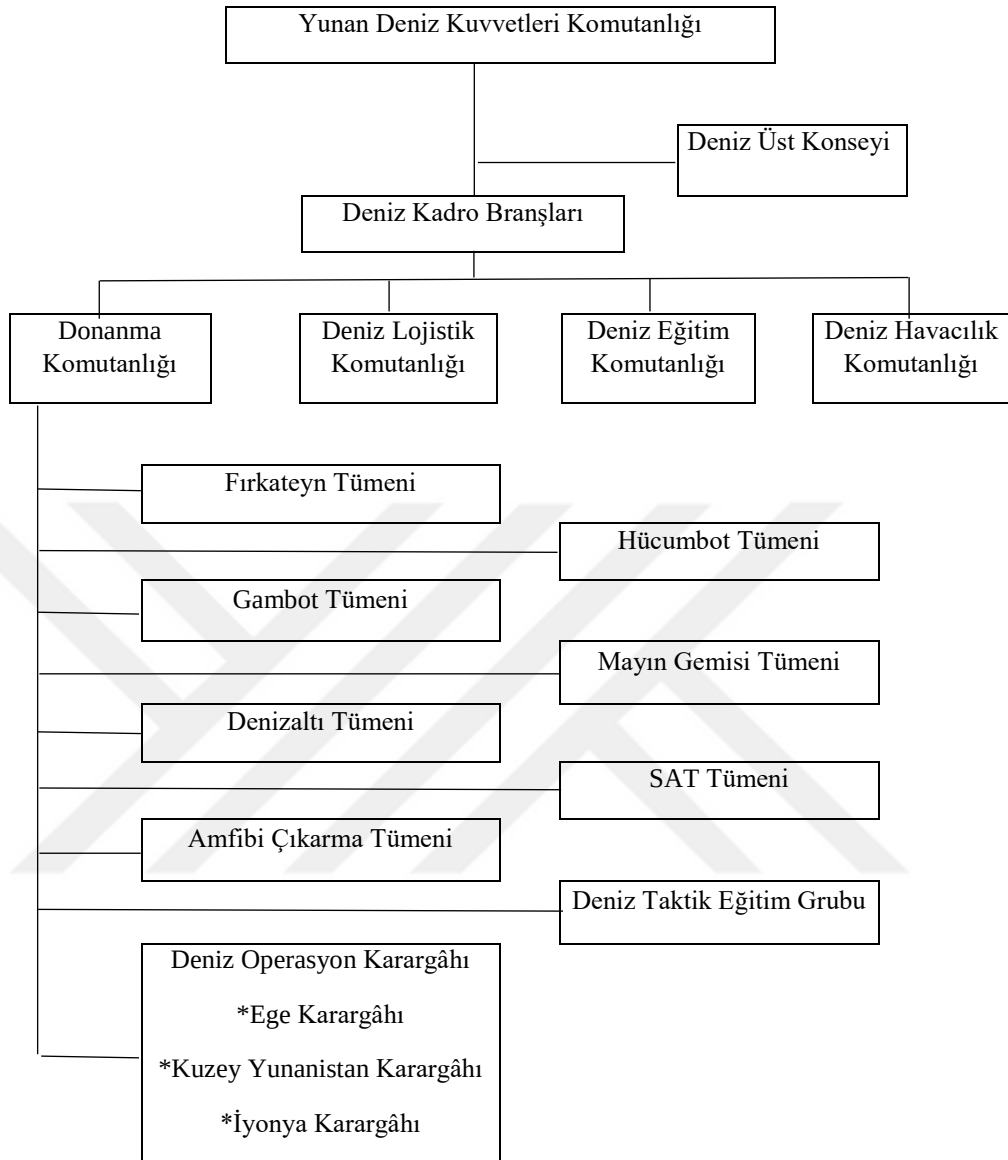
Yunanistan Kara Kuvvetlerinin envanterine genel bir bakış yapıldığı zaman 2016 verilerine göre toplam 1556 adet tank, 4209 adet zırhlı savaş araçları, 547 adet kendinden tahrikli top, 463 adet çekilebilir top, 152 adet çoklu fırlatılabilir roket sistemleri bulunmaktadır³³¹.

³³⁰ Armed Forces İnternet Sitesi, European Defense Information “Greece”, (Erişim)

<http://www.armedforces.co.uk/Europeandefence/edcountries/countrygreece.htm> 29 Aralık 2016

³³¹ Global Fire Power İnternet Sitesi, “Current Military Capabilities And Available Firepower For 2016 Detailed” (Erişim)

http://www.globalfirepower.com/country-military-strength-detail.asp?country_id=greece 29 Aralık 2016.

Şekil 28: Yunan Deniz Kuvvetleri Komutanlığı³³²

Bir deniz ülkesi olan Yunanistan bölgesel güvenliğini sağlayabilmek için Deniz Kuvvetleri'ne de oldukça önem vermektedir. Deniz Kuvvetleri'nde görev yapan 16.000 personelin 3.000'i zorunlu askerlik görevini icra eden 19 ve 45 yaşları arasındaki erkek Yunan vatandaşlarıdır³³³. Şekil 28'de Yunanistan Deniz Kuvvetleri'nin ana komutanlıklarının teşkilat yapısı gösterilmiştir. Bu noktada Yunan

³³² Armed Forces İnternet Sitesi, European Defense Information "Greece", (Erişim) <http://www.armedforces.co.uk/Europeandefence/edcountries/countrygreece.htm> 29 Aralık 2016

³³³ Armed Forces İnternet Sitesi, European Defense Information "Greece", (Erişim) <http://www.armedforces.co.uk/Europeandefence/edcountries/countrygreece.htm> 29 Aralık 2016

Deniz Kuvvetleri yapılan silah alımları ile denizcilik alanında bölgede etkin bir güç oluşturup söz sahibi olmak istemektedir.

Yunanistan Deniz Kuvvetleri'nin toplam deniz gücünü incelediğimizde envanterinde toplam 115 adet çeşitli savaş gemisi, 13 adet fırkateyn, 11 adet denizaltı, 27 adet sahil güvenlik botu, 12 adet mayın gemisi bulunmaktadır³³⁴. Yunanistan'ın deniz savunması kıyılarının jeolojik yapısından dolayı doğal limanlardaki deniz gücü vasıtasıyla gerçekleşmektedir. Bu sebeple 2000'li yıllarda başlayan Archimedes Programıyla 4 adet Type 214HN denizaltısından sonuncusu Haziran 2016'da Skaramangas Tersanesi'nde tamamlanıp göreve başlamıştır. Böylece Yunan donanmasında 4 adet Type 214HNs, 4 adet Type 209/1200 ve 3 adet Type 209/1100 denizaltısı görev yapmaya başlamıştır³³⁵. Yunanlılar için deniz ülkesi olmasından dolayı donanmaya ciddi bir değer verilmekle birlikte denizlere hâkim olanın en güçlü olacağını iddia etmektedirler.

2014 yılında Rusya ile Yunanistan arasında geniş kapsamlı askeri işbirliği anlaşması imzalanmıştır. Bu bağlamda Yunanistan'ın güç dengesini kendi lehine çevirmek için hareket ederken aynı zamanda yapmış olduğu anlaşmalarla silahlanmasına devam etmektedir. Bu anlaşma ile Rusya Yunanistan'a hem silah satımı yapması hem de askeri eğitim vermesi planlanmıştır. Aynı zaman da Rus gemilerinin bakımı ve lojistik yüklemesinin Yunan limanlarından yapılacağı ve artık Sivastopol limanına kadar gitmesine gerek kalmadığı ifade edilmiştir. Bu anlaşma ile 10 zırhlı personel taşıyıcı, 140 tam teçhizatlı komando, 3 tank ve uzun menzilli füzeler taşıyabilen karada ve denizde hareket edebilen hovercraftlardan Yunanistan'ın satın almak istediği iddia edilmiştir. 2014 yılının Şubat ayında Yunanistan Fransa ile yaptığı stratejik anlaşma ile yeni nesil sensörlerle donanmış, MM-40 Blok 32 yeni nesil Exocet antiship füzeleri. Aster hava savunma sistemi, 1 adet Otobreda 127 mm top ve MU90 torpidoları taşıma kabiliyeti olan, bir adet de silahlı helikopter taşıyan ve bu gemilerin radarlarca saptanması zorlaştıran stealth özelliğine de sahip olan FREMM

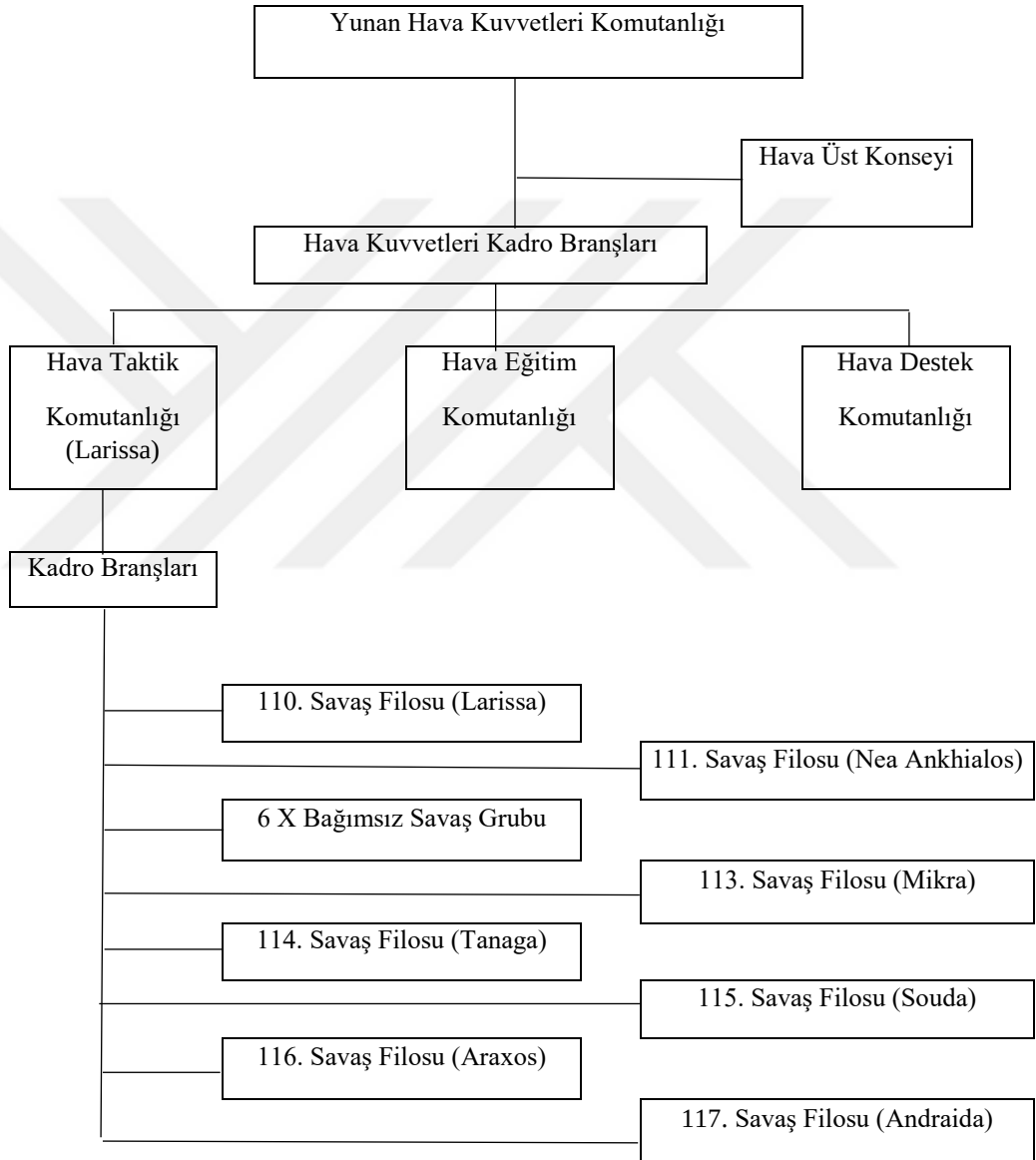
³³⁴ Global Fire Power İnternet Sitesi, "Current Military Capabilities And Available Firepower For 2016 Detailed" (Erişim) http://www.globalfirepower.com/country-military-strength-detail.asp?country_id=greece 29 Aralık 2016.

³³⁵Theodore L. Valmas, 27 Haziran 2016 tarihli "Greece Accepts Final Type 214 Submarines Into Service" yazısı, IHS Jane's Defence Weekly İnternet Sitesi, (Erişim) <http://www.janes.com/article/61762/greece-accepts-final-type-214-submarines-into-service> 29 Aralık 2016.

fırkateynlerini donanmasına kazandırmayı planlamaktadır. Ayrıca bu anlaşma ile Fransa'dan 4 adet deniz karakol uçağı alınmıştır. Görüldüğü üzere bu anlaşmaların genel kapsamı Yunan Deniz Kuvvetleri'ni modernize etmek adınadır. Bunun en önemli sebebi olarak Yunanistan'ın Ege'de petrol aramaya başlayacak olmasıdır³³⁶.

Yunanistan Hava Kuvveti'nin teşkilat yapısı Şekil 29'da gösterildiği gibidir.

Şekil 29: Yunan Hava Kuvvetleri Komutanlığı³³⁷

³³⁶ Zeynep Lüle, 07 Mayıs 2014 tarihli “Yunanistan’ın askeri planları” yazısı, Hürriyet Gazetesi İnternet Sitesi, (Erişim) <http://www.hurriyet.com.tr/yunanistan-in-askeri-planlari-25353285> 29 Aralık 2016.

³³⁷ Armed Forces İnternet Sitesi, European Defense Information “Greece”, (Erişim) <http://www.armedforces.co.uk/Europeandefence/edcountries/countrygreece.htm> 29 Aralık 2016.

Yunan Hava Kuvvetleri'nin amacı ise hem Yunan anakarasında hem de adalar denizinde hava hâkimiyetini sağlayıp uluslararası operasyonlarda verilecek görevleri icra etmektir. 1990'lı yıllarda oldukça meşhur olan Ege Denizi'nde yapılan it dalaşları Yunanistan'ın mali kriz nedeniyle çok fazla uçak kaldıramamasından dolayı 2010 sonrasında azalmaya yüz tutmuştur. Ancak son dönemde Savunma Bakanı Kammenos'un ortamı gerici hareketlerinin ve Yunanistan'ın artan savunma harcamalarıyla birleşimi sonucunda ilerideki dönemde tekrar artacak olması muteberdir.

Yunanistan Hava Kuvvetleri'nde görev yapan 30.000 personelden 10.000'i zorunlu askerlik görevini icra eden 19 ve 45 yaşları arasındaki erkek Yunan vatandaşlarıdır³³⁸.

Yunanistan Silahlı Kuvvetleri'nin envanterinde bulunan ve doğrudan hava gücüne katkı yapan hava araçlarını incelediğimizde toplam 601 adet değişik amaçlarla kullanılan hava aracı, savaş ve önleme görevlerini icra eden toplam 206 uçak, 215 adet nakliye uçağı, 143 adet eğitim uçağı, 224 adet helikopter, 29 adet saldırı helikopteri bulunduğu karşımıza çıkmaktadır. Bu hava araçlarının bir kısmı Kara ve Deniz Kuvvetlerine tahsis edilmiştir³³⁹.

Yunanistan'ın ekonomik krizin etkisinin hala sürmesine rağmen 2015 yılında artmaya başlayan silahlanma bütçesi, silah alım planlarını ve ordunun modernizasyonunu da gündeme getirmiştir. Yunan Savunma Bakanı Kammenos Yunanistan'ın Rusya'dan yeni silahlar almak istediğini ancak ABD'nin Ukrayna'da Malezya hava yollarına ait uçağın düşürülmesi üzerine Rusya'ya ekonomik yaptırımlar başlatıldığını ve eğer bu yaptırımlar kalkarsa başka anlaşmalar yapılabileceğini şimdilik sadece silah alımlarının eski mühimmatların yerine yenilerinin alınması ile sınırlı olduğunu ifade etmiştir³⁴⁰.

³³⁸ Armed Forces İnternet Sitesi, European Defense Information "Greece", (Erişim) <http://www.armedforces.co.uk/Europeandefence/edcountries/countrygreece.htm> 29 Aralık 2016.

³³⁹ Global Fire Power İnternet Sitesi, "Current Military Capabilities And Available Firepower For 2016 Detailed" (Erişim) http://www.globalfirepower.com/country-military-strength-detail.asp?country_id=greece 29 Aralık 2016.

³⁴⁰ Hürriyet Gazetesi İnternet Sitesi, 16 Nisan 2015 tarihli "Yunanistan, Rusya'dan Yeni Silahlar Satın Alacak" yazısı, (Erişim) <http://www.hurriyet.com.tr/yunanistan-rusyadan-yeni-silahlar-satin-alacak-28747638> 30 Aralık 2016.

NATO'nun Avrupa'daki 8 üyesi Aralık 2016'da bir araya gelip ABD'den toplu olarak hassas güdümlü mühimmat alımına karar vermişlerdir. Bu ülkeler Belçika, Çek Cumhuriyeti, Danimarka, Hollanda, Norveç, Portekiz, İspanya ve Yunanistan'dır³⁴¹. Kasım 2015'de Yunanistan ve ABD arasında yapılan 120 milyon \$'lık anlaşma ile 10 adet CH-47SD Chinook helikopteri Yunan envanterine girecektir. Kasım 2016'da bu helikopterlerin 3 adedi teslim edilmiş geri kalan 7 adet ise 2017 yılı sonuna kadar teslim edileceği ifade edilmiştir³⁴². Haziran 2016'da ise Yunanistan Hava Kuvvetleri için yeni eğitim uçağı almayı planladığını ve değeri 4,2 milyon € olacağını, ilk etapta 12 adet daha sonrası için 4 adet opsiyonlu olacak şekilde ve simülâtörünün ve gerekli bütün eğitim yardımcılarının tedarik edilmesini için teklif beklediğini açıklamıştır³⁴³.

Şubat 2016'da Yunan Hava Kuvvetleri, P-3B Orion deniz devriyesi uçak filosunu modernize etmek için üretici Lockheed Martin ile 11 Şubat'ta bir sözleşme imzalamıştır. Yunanistan Hava Kuvvetleri hali hazırda depolamada olan beş adet P-3B'ye sahiptir. Lockheed Martin bu uçaklardan birisini yeniden etkinleştirmek ve geri kalan dördü için yarı ömür modernizasyon setleri tedarik etmek için bir sözleşme imzalamıştır³⁴⁴.

Girit Adasında bulunan NATO Füze Atış Tesisi (NAMFI), gelişmiş taktik balistik füze (ATBM) atışlarına ev sahipliği yapabilen Avrupa'daki tek atış alanıdır. Bunlar genellikle Patriot silahı tarafından balistik hedefi temsil eden bir füze dronuna karşı kullanılmaktadır. Haziran 2016'da yapılan NAMFI'ye taraf olan Almanya, Hollanda ve Yunanistan tarafından atış denemelerinde yüksek başarı sağlanmıştır³⁴⁵.

³⁴¹ Brooks Tigner, 15 Aralık 2016 tarihli "NATO Group Agrees On Joint Purchases Of Us Guided Bombs" yazısı, IHS Jane's Defence Weekly İnternet Sitesi, (Erişim) <http://www.janes.com/article/66297/nato-group-agrees-on-joint-purchases-of-us-guided-bombs> 30 Aralık 2016.

³⁴² Theodore L Valmas, 15 Kasım 2016 tarihli "Greece Receives Three More Ex-US Chinooks" yazısı, IHS Jane's Defence Weekly İnternet Sitesi, (Erişim) <http://www.janes.com/article/65467/greece-receives-three-more-ex-us-chinooks> 30 Aralık 2016.

³⁴³ Theodore L Valmas, 13 Haziran 2016 tarihli "Greece Looks For New Primary Trainer Aircraft" yazısı, IHS Jane's Defence Weekly İnternet Sitesi, (Erişim) <http://www.janes.com/article/61213/greece-looks-for-new-primary-trainer-aircraft> 30 Aralık 2016.

³⁴⁴ Gareth Jennings, 15 Şubat 2016 tarihli "Greece to Return Orion MPAs to Service With MLU" yazısı, IHS Jane's Defence Weekly İnternet Sitesi, (Erişim) <http://www.janes.com/article/58004/greece-to-return-orion-mpas-to-service-with-mlu> 30 Aralık 2016.

³⁴⁵ Günter Endres, 13 Haziran 2016 tarihli "All Fired Up [ES2016D1]" yazısı, IHS Jane's Defence Weekly İnternet Sitesi, (Erişim) <http://www.janes.com/article/61196/all-fired-up-es2016d1> 31 Aralık 2016.

1990'lı yıllarda taarruz helikopteri olarak satın alınan 20 adet AH-64A Apache Helikopteri' nin iklimsel şartlardan dolayı olumsuz etkilenmesinden dolayı 12 adet yeni nesil AH-64DHA Apache Helikopteri 2009 yılında Yunan envanterine girmiştir³⁴⁶. Helikopterlerin gövde ömürlerinin dolması sebebiyle Yunanistan'ın yeni taarruz helikopteri siparişi verme ihtimali yüksek gözükmemektedir.

Ekonomik kriz ile sarsılan bir diğer sektör olan savunma sanayinde de son dönemde hareketlenme mevcuttur. Intracom Defense Electronics (IDE) Eylül 2016'da, Alman Ordusu'nun PzH2000 yenileme programı çerçevesinde Krauss Maffei Wegmann (KMW) şirketinden WiSPR haberleşme sistemleri için 4,1 milyon €'luk sipariş almıştır³⁴⁷. Ayrıca Eylül 2016'da IDE, başlangıç fiyatı 1,3 milyon € olan WiSPR haberleşme sistemleri için NATO Destek ve İhale Kurumu'ndan (NSPA) Litvanya Kara Kuvvetleri'nin zırhlı araçlarında kullanılmak üzere sipariş almıştır³⁴⁸. Ayrıca Şili'de yapılan Uzay ve Savunma Fuarı'nda Güney Amerikalıların ilgisini çekmiştir. Yunan Havacılık Sanayi (HAI), aletleri tasarlayarak havadan havaya yakıt ikmal sistemlerinin aerodinamik ünitesi için bir alt asamble yapması için Hindistan'ın Tata Advanced Systems şirketiyle 2014 yılında anlaşmaya varmıştır³⁴⁹.

Yunanistan Fransa tarafından hala testleri süren Neuron İnsansız Hava Savaş Aracı (UCAV) programına da dâhil olmuştur³⁵⁰. Ayrıca Yunanistan'ın F-16 uçaklarına entegre etmiş olduğu IRIS-T kısa menzilli hava hava füzesine yapılan son yazılım modifikasyonları sonrasında icra edilen testlerde hava yer görevlerinde kullanılabilme özelliği kazandırılması için çalışmalar devam etmektedir³⁵¹.

³⁴⁶ Kokpit.euro İnternet Sitesi, 04 Şubat 2014 tarihli "Yunan Apache'leri!" yazısı, (Erişim) <http://www.kokpit.aero/yunan-apache-ah64> 31 Aralık 2016.

³⁴⁷ Intracom Defense İnternet Sitesi, 27 Haziran 2016 tarihli "IDE's WiSPR to Upgrade German PzH2000 Communications" yazısı, (Erişim) <http://www.intracomdefense.com/post/477> 31 Aralık 2016.

³⁴⁸ Intracom Defense İnternet Sitesi, 07 Eylül 2016 tarihli "WiSPR to Be Deployed In Armored Vehicles of the Lithuanian Army" yazısı, (Erişim) <http://www.intracomdefense.com/post/479> 31 Aralık 2016.

³⁴⁹ Theodore L Valmas, 17 Eylül 2014 tarihli "HAI Signs Deal With Tata" yazısı, IHS Jane's Defence Weekly İnternet Sitesi, (Erişim) <http://www.janes.com/article/43301/hai-signs-deal-with-tata> 31 Aralık 2016.

³⁵⁰ Nicholas de Larrinaga, 19 Mayıs 2016 tarihli "France Begins Naval Testing of Neuron UCAV" yazısı, IHS Jane's Defence Weekly İnternet Sitesi, (Erişim) <http://www.janes.com/article/60482/france-begins-naval-testing-of-neuron-ucav> 31 Aralık 2016.

³⁵¹ Robin Hughes, 16 Aralık 2016 tarihli "Diehl Develops Air-To-Surface Capability for IRIS-T AAM" yazısı, IHS Jane's Defence Weekly İnternet Sitesi, (Erişim) <http://www.janes.com/article/66304/diehl-develops-air-to-surface-capability-for-iris-t-aam> 31 Aralık 2016.

Yunanistan Şubat 2017’de yaşanan Kardak Kayalıkları’ndaki kriz sebebiyle silah alımlarını yeniden revize edip Ege’de güç dengesini kendi lehine çevirerek revizyonist politikalarına devam etmektedir. Yunan Savunma Bakanı Kammenos’un yaptığı açıklamaya göre Hava Kuvvetleri’nin yenilenmesi kapsamında beşinci nesil savaş uçağı ihtiyacını kapsamak üzere ilk etapda 20 adet F-35 Savaş uçağı siparişi, elindeki S 300 füze sistemlerinin ve F-16 uçaklarının bakımı ve modernizasyonu için düğmeye basmıştır. Bu planların toplam maliyetinin 10 milyar \$ üzerinde olacağı ileri sürülmektedir. Yunan Askeri Akademisinden Kostas Grivas’a göre böylesine büyük bir ekonomik krize rağmen F-35’leri satın almayı istemeyi tam bir skandal olarak nitelendirmiştir³⁵².

Yunanistan güç dengesi oluşturmak adına aynı zamanda deniz kuvvetleri envanterine yeni gemiler alıp elde olanları da modernize etmeyi planlamaktadır. 2018 yılında 2 adet Roussen sınıfı hücumbot mevcut envanterdeki 5 adete eklenecektir. Fakat Doğu Akdenizdeki güç dengesini ele aldığımızda Yunan donanmasının Türk donanmasının yarısı kadar olduğu karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca Yunan donanması Türkiye’nin deniz gücü ile karşılaştırıldığında ellerindeki mevcut gemilerin yaşlanmakta olan değiştirilmesi gereken gemiler olduğu göze çarpmaktadır. Ayrıca Yunanistan’ın hücumbotları yeni ve Türkiye’nin sahip oldukları ile denk seviyededir. Fakat elindeki denizaltıları 4’ü yenidir. Yunan donanmasında 13 adet fırkateyn ve korvet, 16 adet hücumbot, 10 adet denizaltısı mevcutken; Türk donanmasında 24 adet fırkateyn ve korvet, 21 adet hücumbot, 13 adet denizaltı mevcuttur. Ayrıca Türk donanmasının askerleri de diğer kuvvetlerdeki gibi dünyada parmakla gösterilen son derece başarılı personelden oluşmaktadır³⁵³.

3.6. GKRY Silahlı Kuvvetleri, Envanteri ve Alım Planları

RMMO 12.000 kişiden teşekküldür. Bir kara ordusundan, küçük bir hava kuvvetinden ve donanmadan oluşmaktadır. Yaklaşık 50.000 kişi rezerv durumundadır. Askerlik hizmeti için uygun vatandaşların toplam sayısı, yaklaşık 140 bin kişi olarak

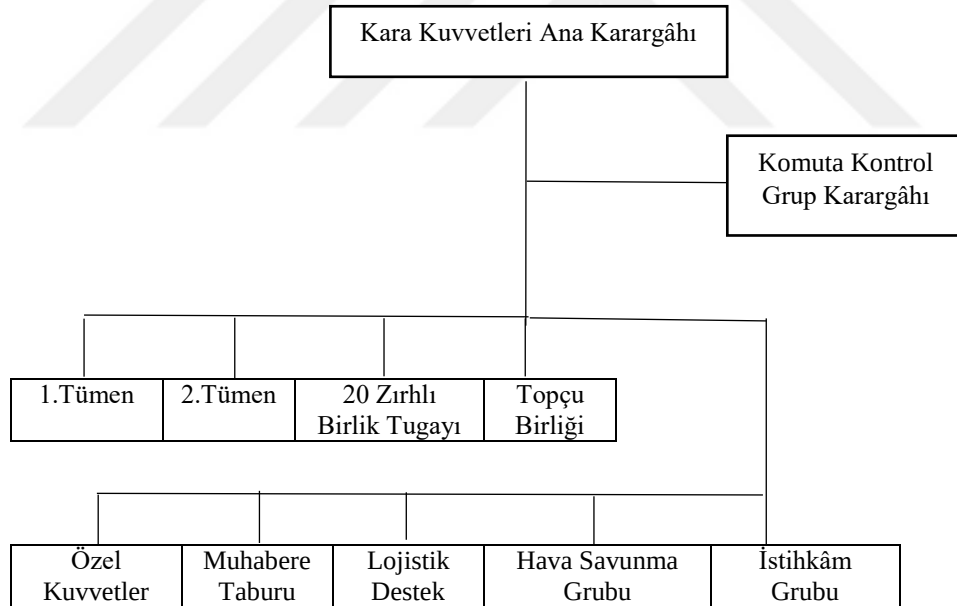
³⁵² Ahaber İnternet Sitesi, 16 Şubat 2017 tarihli “Yunanistan, F-35 Savaş Uçağı Siparişi Verdi” yazısı, (Erişim) <http://www.ahaber.com.tr/dunya/2017/02/16/yunanistan-f-35-savas-ucagi-siparisi-verdi> (16 Şubat 2017).

³⁵³ Aydınlik Gazetesi İnternet Sitesi, 11 Şubat 2017 tarihli “Ege’de Türk Donanması Yenilgi Alabilir mi?”, (Erişim) <https://www.aydinlik.com.tr/turkiye/2017-subat/ege-de-turk-donanmasi-yenilgi-alabilir-mi?p=50> 11 Şubat 2017.

tespit edilmiştir. RMMO dışında paramiliter 330 kişiden oluşan deniz (liman) polisi ve 500 kişiden oluşan askeri polis vardır. Deniz polisi 10 devriye teknesi ile silahlandırılmıştır. RMMO'nun en üst seviyedeki komutanı GKRY Cumhurbaşkanı'dır. RMMO'nu Savunma Bakanlığı aracılığıyla yönetmektedir. RMMO'nun temelini kara kuvvetleri oluşturmaktadır. RMMO Kara Kuvvetleri örgütsel olarak iki piyade tümeni karargâhı, üç piyade tugayı, bir zırhlı tugay, birinci ve ikinci destek komutanlıkları: topçu ve özel operasyon kuvvetlerinden oluşmaktadır. Kara Kuvvetleri'nin envanterinde toplam 174 adet tank, 530 adet hafif zırhlı araç, 148 adet top çeşidi, 300 havan, 22 çoklu roket sistemi, 115 anti tank sistemi, 30 adet kısa menzilli hava savunma sistemi, 84 adet kısa menzilli alçak irtifa taşınabilir füze sistemi, 60 adet uçaksavar topu bulunmaktadır³⁵⁴.

Kara Kuvvetleri'nin teşkilat yapısı Şekil 30'da gösterilmiştir.

Şekil 30: GKRY Kara Kuvvetleri Komutanlığı³⁵⁵

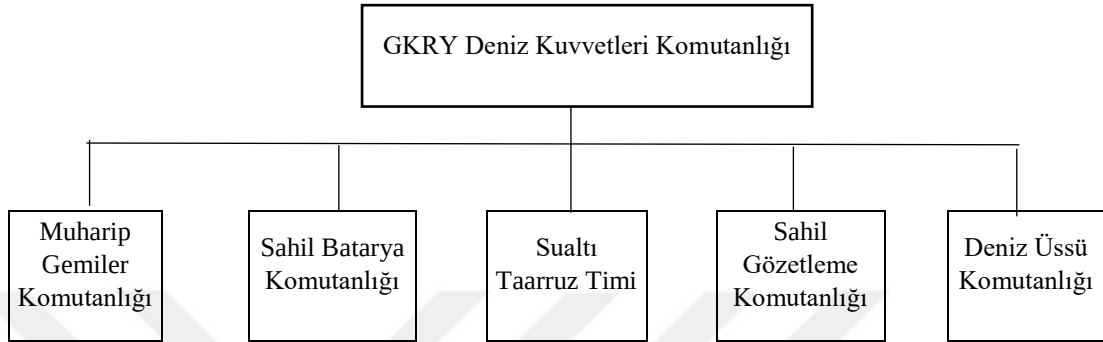
GKRY Donanmasının gemi yapısı, Aralık 2014'te alınan devriye gemileri, 16 polis gemisi ve iki çıkarma gemisi tarafından temsil edilmektedir. Deniz

³⁵⁴ South Front İnternet Sitesi, 15 Kasım 2015 tarihli "Military Analysis: Cyprus" yazısı, (Erişim) <https://southfront.org/military-analysis-cyprus/> 05 Aralık 2016.

³⁵⁵ Şafak Beren Yıldırım, a.g.m., s.3.

Kuvvetleri'nin kıyısal savunma birimlerinde ayrıca, mobil füze kompleksleri "Exocet" MM40, Sualtı Taarruz Timi (kurbağa adam) ve Kıyı Gözetim Komutanlığı da bulunmaktadır. Donanma genellikle Zygi köyünün yakınında konuşlanmaktadır³⁵⁶.

Şekil 31: GKRY Deniz Kuvvetleri Komutanlığı³⁵⁷

GKRY hava kuvveti bakımından bir kara havacılık unsuru durumundadır. 449. Tanksavar Helikopter Filosunda 4 adet SA342L-1 Gazelle Helikopteri ve 2 adet Bell 206L-3 helikopteri bulunmaktadır. 450. Helikopter Filosunda ise 11 adet Mi-35P savaş helikopteri ve 1 adet PC-9 eğitim uçağı bulunmaktadır. 460. Helikopter Filosunda ise 3 adet AW139 helikopteri bulunmaktadır. Bunların yanında BN2B-21 Islander çok amaçlı hafif nakliye uçağı ve İsrail'den alınan istihbarat amaçlı 2 adet IAI Searcher insansız hava aracında (UAV) mevcuttur. S 300 füze krizinin patlak vermesinin ardından bu füzelerin yerine Rusya'dan alınan 6 adet Tor-M1/SA-15 hava savunma füze sistemi ve bununla birlikte kullanılan 150 adet 9M338 karadan havaya atılan füze bulunmaktadır. 24 adet Aspide-330, 30 adet Matra Mistral karadan havaya atılan füze ile birlikte 30 adet GDF 35mm Oerlikon uçaksavarı da RMMO hava gücünün içinde bulunmaktadır³⁵⁸.

Şekil 32'de GKRY Hava Kuvvetleri'nin teşkilatlanması gösterilmiştir.

³⁵⁶ Global Security İnternet Sitesi, "Cyprus Naval Command", (Erişim) <http://www.globalsecurity.org/military/world/europe/cy-navy.htm> 17 Şubat 2017.

³⁵⁷ Şafak Beren Yıldırım, a.g.m., s.4.

³⁵⁸ Şafak Beren Yıldırım, a.g.m., s.3.

Şekil 32: GKRY Hava Kuvvetleri Komutanlığı³⁵⁹

GKRY bulunduğu jeopolitik konumu nedeniyle bölgesel ve küresel güçlerin ilgi alanına girmektedir. Bölgede var olan enerji kaynakları ve güvenlik bakımından sorunlu bir bölge olan Ortadoğu'ya hem yakın hem de uzak olmasından dolayı devletlerin son dönemde bu bölgeye olan ilgisi gittikçe artmıştır. Rusya ve İngiltere bölgedeki üslerden faydalanmaktadır. 1959 yılında imzalanan Zürih ve Londra antlaşmalarıyla daha önce adayı Osmanlı Devleti'nden ayak oyunları ile alan İngiltere Garantör Devlet statüsünde tutulmuştur. Doğu Akdeniz'e olan hâkimiyeti ve İngiliz sömürgelerine giden yolu ve Süveyş Kanalı emniyete almak konusunda stratejik bir öneme sahip Kıbrıs adasında İngiltere askeri üsler edinmiştir. Ağrotur, Episkopi ve Dikelya askeri üsleri İngiltere tarafından kullanılmaktadır³⁶⁰. Ayrıca Limassol Limanı da birçok ülkenin savaş gemisine ev sahipliği yapmış olsa da Rusya'nın bu bölgede en yakın müttefiklerden birisi olması nedeniyle bu limandan en çok faydalanan devlet durumundadır. GKRY birçok uluslararası operasyona ev sahipliği yapmasının yanı sıra İngiltere'de bu bölgedeki harekâtlarda üslerini aktif olarak kullanmaktadır. Suriye'de iç savaşın patlak vermesinin ardından savunma amaçlı olarak 6 adet RAF Typhoon avcı uçağını Ağrotur üssüne yollamıştır³⁶¹.

GKRY, KKTC ile 2016 yılı sonlarında başlayan müzakerelerde 4 önemli talepte bulunmaktadır. Bunlar, Türkiye'nin garantörlüğünün tartışmaya açılması, TSK'nın adadaki varlığının sona ermesi, dört Rum'a bir Türk oranına göre nüfus planlanması, KKTC tapularının değil Rum mülk sahibinin ilk söz hakkına sahip

³⁵⁹ Aeroflight İnternet Sitesi, 12 Eylül 2015 tarihli "Current Order of Battle Cyprus Air Command" yazısı, (Erişim) <http://www.aeroflight.co.uk/user/orbat/cyprus-af-current-order-of-battle.htm> 19 Aralık 2016.

³⁶⁰ "Treaty Concerning the Establishment of The Republic of Cyprus", Treaty Series No:4, Her Majesty's Stationery Office, London, 1961, s.5.

³⁶¹ T24 İnternet Sitesi, 29 Ağustos 2013 tarihli "İngiltere, Kıbrıs Rum Kesimine 6 Savaş Uçağı Gönderdi" yazısı, (Erişim) <http://t24.com.tr/haber/ingiltere-kibris-rum-kesimine-6-savas-ucagi-gonderdi,238237> 31 Aralık 2016.

olacağı ve bunlara benzer adadaki Türk varlığını tehlikeye sokmayı amaçlayan taleplerde bulunmaktadır³⁶². Bunların ilk ikisi konuyu silahlanma yönünden ele aldığımız zaman Türkiye'yi saf dışı bırakıp elde edilen silah gücüyle adanın kan gölüne çevirmek amacını taşımaktadır. Türk varlığını yok edip Kıbrıs Adası'nı tamamen Rumlaştırmanın hesapları bugünde devam etmektedir.

Şekil 33: GKRY'deki Birleşik Krallık'a Ait Askeri Üsler³⁶³

GKRY ekonomik krize rağmen, Ortadoğu'daki güvenlik sorunları ve Doğu Akdeniz'de hidrokarbon rezervlerinin bulunmasıyla silahlanma alanında daha aktif rol almaya başlayacağını sinyallerini vermiştir. Kasım 2014'de 3 adet açık deniz karakol gemisi alacağını ve Fransa, İsrail ve Yunanistan'ın bu gemileri temin etmek için girişimleri olmuştur. Bununla birlikte aynı yıl kullanım ömrü dolan 1.800 ton mühimmatın imha işlemleri tamamlanmıştır. Rum Savunma Bakanlığı'nın tüm birimleri ve RMMO karargâhları aynı çatı altında toplanması için 300.000 €'luk ödenek ayrılmıştır. Ayrıca Savunma Bakanı Fokaidis'in açıklamasına göre Avrupa'yı kapsama alanına alan 3 istasyondan ve dünya çapında 6 istasyondan birisi konumunda

³⁶² Ata Atun, 01 Ocak 2017 tarihli "Kıbrıs'ta Tavizler Felaketimiz Olacak" yazısı, (Erişim) <http://www.ataatun.org/kibrista-tavizler-felaketimiz-olacak.html> 02 Ocak 2017.

³⁶³ Şafak Beren Yıldırım, a.g.m., s.5.

olan Melout Yer Uydu istasyonuna bağlandıklarını ve böylece Doğu Akdeniz’de tehlikeli bir durumla yüzleşen tüm uçak ve gemilerden yardım sinyali alabileceklerini ifade etmiştir. Böylelikle GKRY’nin bu bölgede arama kurtarma durumlarında etkin bir rol üstleneceğini sözlerine eklemiştir. RMMO Komutanı Yeorgios Basiakulis’in yaptığı açıklama da ise kışlaların birleştirilip mevzilerin kaldırılmasının RMMO’nu sıkıntıya sokmuştur. 123 mevziden sadece 90’ında asker bulunduğunu ve etkin olarak kullanılmadığını, elektronik gözlem teçhizatları satın alınarak gerekli işgücünün azaltılması gerektiğini sözlerine eklemiştir. Bununla birlikte her bir mevziinin aylık maliyetinin 5.000 € olduğunu da vurgulamıştır³⁶⁴.

RMMO’nun daha esnek ve daha modern bir ordu olması için yapılması gerekenler dönemim RMMO Komutanı tarafından Meclis Savunma Komitesine bildirilmiştir³⁶⁵. GKRY silahlanma için kriz şartlarının ortadan kalkmasını beklemektedir. Ayrıca 24 ay olan zorunlu askerlik süresinin 14 aya indirilmesi kararlaştırılmıştır³⁶⁶.

GKRY Savunma Bakanı Fokaidis 2014 yılında tek taraflı oluşturdukları Münhasır Ekonomik Bölge’de gözetim ve denetimin sağlanması için yeni bir silahlanma programı içinde olduklarını dile getirmiştir. Silah alımlarında azalma olmasının ana nedeninin Rusya’ya uygulanan ekonomik yaptırımlardan kaynaklandığını açıklamıştır. Bu noktada GKRY’nin silahlanma politikasında ana eksenin Yunanistan ve Rusya olduğu açıktır. Tabii ki Fransa ve İsrail gibi yakın müttefikleri ile de bu alımlar hususunda arayış sıcak tutma politikası benimsenmiştir. Yeşil hattı gözetlemek için termik kamera havada gözlem aracı ve 3 adet açık deniz karakol gemisi alımı GKRY için öncelikli durumdadır. En önemlisi de GKRY’nin savunma kalkını oluşturulması kapsamında silahlanma için 2016 yılında 68,7 milyon € 2017 yılında da 70,7 milyon € harcama öngördüğü ifade edilmiştir³⁶⁷.

³⁶⁴ AB Haber İnternet Sitesi, 28 Kasım 2014 tarihli “Ekonomisi Büyük Sorunlarla Karşı Karşıya Olan Rum Yönetimi Silahlanmaya Hız Verdi” yazısı, (Erişim) <http://www.abhaber.com/ekonomisi-buyuk-sorunlarla-karsi-karsiya-olan-rum-yonetimi-silahlanmaya-hiz-verdi/> 31 Aralık 2016.

³⁶⁵ Haberler İnternet Sitesi, 11 Şubat 2014 tarihli “Rum Ordusunda Revizyona Gidiliyor” yazısı, (Erişim) <http://www.haberler.com/rum-ordusunda-revizyona-gidiliyor-5655273-haberi/> 31 Aralık 2016.

³⁶⁶ Şafak Beren Yıldırım, a.g.m., s.3.

³⁶⁷ AB Haber İnternet Sitesi, 28 Kasım 2014 tarihli “Ekonomisi Büyük Sorunlarla Karşı Karşıya Olan Rum Yönetimi Silahlanmaya Hız Verdi” yazısı, (Erişim) <http://www.abhaber.com/ekonomisi-buyuk-sorunlarla-karsi-karsiya-olan-rum-yonetimi-silahlanmaya-hiz-verdi/> 31 Aralık 2016.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

SONUÇ

İnsanoğlu varlığını sürdürebilmek adına ilkçağlardan günümüze kadar silahlanmaya ihtiyaç duymuştur. Kendi savunmasını ve güvenliğini koruyup diğer insan ve insan grupları üzerinde hegemonyasını kurabilmek için diplomasi ve savaş seçeneklerini dönüşümlü olarak kullanmıştır. Tarih sahnesine çıkan devletler yüzyıllar boyunca sert gücün en önemli unsuru olan silahlı gücü oluşturma ve geliştirme çabası içine girmişlerdir. Silahlanma, caydırıcılığı sayesinde diplomasi ile dolaylı yünden ilişkisi bulunmasının yanında, doğrudan sonuca etki eden bir faktör olması sebebiyle de savaşın ayrılmaz parçası durumundadır. Ulus ve devlet kavramlarının oluşmasıyla da ülkelerin silahlanması farklı boyutlar kazanmıştır.

Ulus devlet modelinin Westphalia Antlaşması sonrasında etkinlik kazanması sonucu devletlerin sınırları netleşmiş ve bu sınırları koruyabilecek düzenli ordular ortaya çıkmıştır. Bu düzenli ordular devletlerin hedeflerine hizmet edebilmek için bulundukları çağın en modern silahlarıyla donatılmaya başlanmıştır. İşte bu noktada menfaat çatışması içine giren devletlerarasında uluslararası ortamın anarşik yapısından kaynaklı daha güçlü bir orduya sahip olabilme ve üstünlük kurabilme arzusu ile karşılıklı olarak silah gücü arttırımına gidilmiş, bir başka deyişle, silahlanma yarışı başlamıştır. İki veya daha fazla devletin bu şekilde ciddi biçimde silahlanma yarışı güçlerin kapasitesiyle doğru orantılı olarak bölgesel veya küresel kutuplaşmaya ve güven ortamının kaybolmasına neden olmaktadır. Silahlanma yarışı neticesinde oluşan bu istikrarsız durum uluslararası literatürde güvenlik ikilemi şeklinde adlandırılmaktadır. Son dönem dünya politikasında küresel anlamda Soğuk Savaş ile en belirgin biçimde hissedilmiştir.

Silahlanma, gelişen teknolojiyle paralel olarak ilerleme göstermiş ve devletlerin bütçelerinden hatırı sayılır miktarlarda harcamalar yapılmasına neden olmuştur. Neoklasik, Keynesyen, Marksist ekonomik teori yaklaşımları silahlanmanın devlet üzerindeki etkisinin ne seviyede olduğunu ve devletle olan organik bağıını kendi düşünce felsefeleri ile ortaya koymaya çalışmışlardır. Ancak ekonominin içinde bütçeye gider olarak yansıyan varlığı bilinmesine rağmen, devletlerin mahrem konuları olduğundan ve gizlilik içinde yürütüldüğünden şeffaf olarak ekonomi

üzerindeki etkisi ölçülmekte güçlük çekilmiştir. SIPRI ve NATO gibi uluslararası kuruluşlar devletlerin silahlanma harcamalarını yakından takip etmişlerdir.

Küresel ya da bölgesel olarak etkinliği ele alabilmek için güç dengesi prensiplerinden faydalanmaktadırlar. Bu maksatla ittifak, karşılıklı ödün verme, böl-yönet ve silahlanma yöntemlerinden faydalanmışlardır. Bu bağlamda Türkiye'yi ana tehdit olarak algılayan Yunan-Rum politikaları genel çerçevede güç dengesini oluşturabilmek ve kendi lehine çevirebilmek adına silahlanma yolunu benimsemiştir. Aynı zamanda her ne kadar Türkiye ile NATO şemsiyesi altında müttefik konumunda olursa da Yunanistan'ın politikaları gerek doğrudan gerekse GKRY üzerinden Rusya ile müttefiklik seviyesine ulaşan yakınlaşma şeklinde olmuştur.

Uluslararası ortamda devletlerin silahlanmaya önem vermelerine karşın I. ve II. Dünya Savaşları ile yıkıma girmiş olan Avrupa'nın bu konuda tereddüt içinde kaldığı ve Avrupalı hiçbir gücün diğerlerinden üstün gelecek aşırı biçimde silahlanma yatırımı yapmadığı ve dengenin korunduğu karşımıza çıkmaktadır. Bölgesel denge politikasının yanında Avrupa'nın bütünleşmesi ülküsü çerçevesinde açık biçimde başarılı olunamasa da askeri alanda da entegrasyon denemeleri olmuştur. Uluslararası krizlere müdahale konusunda ABD'nin küresel güç olarak etkinliğinin olması Avrupalı kimi devletler tarafından eleştirilmiştir. Fakat devletlerin kendi egemenliği ve güvenlik anlayışı çerçevesinde silahlanma harcamaları yapıldığı için ortak ve NATO dengi bir silahlı güç oluşturulamamıştır. Son dönemde AGSP oluşumu yoluyla AB ülkeleri ABD'nin gölgesi altında hareket edip silahlanma programlarını yönlendirmektedirler.

2008 Küresel Ekonomik Krizi, 2007 yılında ABD'de başlayan Subprime Mortgage Krizi ev kredileri başta olmak üzere bankacılık sistemi üzerindeki etkisi tüm ülke genelinde hissedilmiş olan krizle tetiklenmiş ve 2008 yılında dünya geneline yayılan mali ve finansal kriz olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle ABD ile yakın ekonomik ilişkiler içerisinde olan AB devletleri içerisinde ekonomisi sağlam temeller üzerine oturmayan ve doğru para politikalarını uygulayamayan devletler tarafından acı şekilde hissedilmiştir. Krizin oluşumunun ardından yıllardan beri ekonomisi doğru yönetilemeyen ve 1974 yılındaki Kıbrıs Barış Harekâtı ve Kardak krizinde eksiklikleri

gün yüzüne çıkmış olan ordularına geniş bütçeler ayırması ile dikkat çeken Yunanistan 2009 yılında büyük bir borç krizine girmiş ve adeta iflas etmiştir.

Yunanistan, AB ve IMF'den üç seferde toplamda 326 milyar €'luk yardım paketinden faydalanmıştır. NATO verilerine göre 2005 yılı fiyat sabitesinde 1974-2010 arasında Yunanistan'ın savunma harcamaları 250 milyar €'yu aşmıştır. Bununla birlikte 2010 yılında ilk yardım paketi alınmadan önce tahmin edilen kamu borcu 310 milyar € olmuştur. Bu açıdan baktığımızda silahlanmanın kamu bütçesi üzerindeki yükü ve Yunanistan'ın silahlanmaya verdiği önem oldukça dikkat çekicidir. Yunanistan ile yakın ilişkilere sahip olan ve gün geldiğinde Yunanistan ile birleşerek Enosis'i gerçekleştirmek isteyen GKRY bölgedeki istikrarsızlıktan nasibini almıştır. GKRY'nin sahip olduğu Yunan devlet tahvillerine Yunan hükümeti tarafından kriz nedeniyle ödeme yapılamamasıyla başta bankacılık alanında olmak üzere krizin fitili ateşlenmiştir. Bununla birlikte gelirlerinin çoğunu bankacılık ve turizmden sağlayan GKRY kriz sonrası dönemde istikrarı sağlayamadığı için 2012 yılında AB Destek Mekanizması'na kurtarma paketi için başvurmuştur. GKRY'nin 2015 yılı için toplam borcu 20 milyar € iken 318,9 milyon €'luk askeri harcama yapmıştır. Bu minvalde Yunan-Rum ikilisinin yaşadığı ekonomik krizde silahlanmanın önemli bir etkisi olduğu gibi kriz şartlarına rağmen savunma harcamalarını düşürmedikleri ve krizin ardından silahlanma için ayırdıkları bütçenin yıllar geçtikçe arttığını görmekteyiz.

Ayrıca Yunan ve Rum politikacıların geçmişten gelen bir gelenek olan Türkiye endeksli kriz politikasına devam ederek "Doğudan Gelen Tehdit" üzerine silahlanma politikasını şekillendirdiği yadsınamaz bir gerçektir. Yunanistan'ın Türkiye ile silahlanma yarışına girişmesi onu Avrupa'da GSYİH'dan en yüksek oranda silahlanmaya bütçe ayıran devlet konumuna getirmiştir. Yunan-Rum ikilisi geçmişten günümüze devam ettirdiği güçlü devletlere dayanarak ulusal çıkarlarına ulaşma hareket tarzını da devam ettirmektedir. Bununla birlikte savunma alanında işbirliği yapmış olduğu ülkeleri Türkiye ile sorun yaşayan devletlerden seçmek için özen göstermektedir.

Silahlanma alanında Yunan-Rum ikilisinin yakın ilişkiler kurduğu devletler incelendiğinde ABD, Fransa, Almanya ve İtalya karşımıza çıkmakla birlikte son dönemde Rusya ile yakın ilişkiler kurulduğu görülmektedir. Yunanistan'ın Kıbrıs

Barış Harekâtı'ndan başlayıp krize giden süreçte 1974-2010 arasında GSYİH'dan ortalama % 4 silahlanmaya ayrılmıştır. Krizin başladığı 2009 yılında toplam 7,66 milyar €'luk askeri harcamada bulunularak çok ciddi bir rakam ayrılmıştır. Krizin patlak vermesinin ardından 2010-2015 arasında ise silahlanmanın GSYİH'ya oranı ortalama % 2,5 olarak belirlenmiştir. Kriz sebebiyle GSYİH'dan alınan pay azalsa da ayrılan maliyet küçümsenmeyecek durumdadır. Bu dönemde ortalama 4,82 milyar €'luk silahlanma harcaması yapılarak kriz şartlarına göre pek de azımsanmayacak şekilde harcama yapmaya devam etmiştir.

GKRY ise veri edinilebilen 1985-2009 arasında silahlanmanın GSYİH'ya oranı ortalama % 3,8 olarak belirlenmiştir. Yunanistan'da krizin başlamasının ardından GKRY 2010 yılında 360 milyon €'luk savunma harcamasında bulunmuştur. Krizi takip eden 2010-2015 yılları arasında silahlanmanın GSYİH'ya yükü ortalama %1,7 olmuştur. GKRY'de ekonomik kriz nedeniyle savunma harcamalarını kısma yoluna gitmiş gibi gözükse de ayrılan bütçenin artmaya başladığı ve Doğu Akdeniz'de enerji rezervleri için arama yaparken ve KKTC ile yaşanacak olası sorunlarda üstün gelebilmek adına güçlü bir orduya sahip olma niyetinde olduğu anlaşılmaktadır.

Genel anlamda Yunan-Rum silahlanma politikalarını incelediğimizde ciddi kaynaklar ayrıldığını ve bunun merkezinde Türkiye endişesi olduğu açıkça fark edilmektedir. Hatta Yunan ve Rum ordularının teşkilatlarının konumlandırılması tamamen Türkiye'ye karşı düzenlenecek olası bir harekâta yöneliktir. Yunan-Rum silahlanmasının dominant belirleyicisi olan Yunanistan askeri birliklerini sözde silahsızlandırılması gereken Ege Adalarına ve Trakya bölgesine yerleştirmiş olmasına rağmen coğrafi konumunun elverişsizliği sebebiyle hedeflenen harekâtı etkili kılacak sıklet merkezini oluşturmasını engellemektedir. Bu yüzden ordusunu ve silahlarını modernize ederken daha mobilize birlikler kurarak ordusunun hantallaşmış yapısını değiştirip savunma stratejisinden saldırı stratejisine geçiş yapma planları içinde hareket etmektedir. Tabii ki Ortak Savunma Doktrini çerçevesinde GKRY'nin silahlı unsuru olan RMMO da harekât etkinliğini, yoğun tatbikatlara iştirak ederek ve gelişmiş silah sistemleri alarak arttırmayı amaçlamaktadır.

Uluslararası ilişkiler disiplininde konjonktürel yapının tek kutuplu olması ve güvenliği tehdit eden bir kutuplaşmanın olmaması genel anlamda silahlanma

gereksinimlerini minimize etmemiz gereken bir dönem geçirmemize neden olmaktadır. Ancak Yunan-Rum ikilisinin silahlanma arzusu Türkiye algısında bir değişiklik olmadığı sürece bitmeyecek ve gizli anlaşmalarla silah alımına devam edecektir. Yunanistan'ın ana sorun olarak belirlediği Türkiye ile çözümsüzlük ve kriz politikalarının tercih edilmesinden ziyade karşılıklı işbirliğine dayanan daha liberal politikaların Yunanistan'ın içinde bulunduğu ekonomik buhrandan kurtulması için önemli olduğu ileri sürülebilir. Çünkü Yunanistan ve GKRY'nin milli hedefleri ve sahip oldukları milli güçleri arasında hatırı sayılır bir fark vardır. Yapılan milyarlarca avroluk yatırıma ve silah alımına rağmen oluşturabildikleri milli güçleri yapmak istedikleri uzun soluklu bir harekâtı başarı ile sonuçlandıramayacağı açıktır. Bunun kök sebebi de milli bağımsızlıklarını bilek gücüyle değil güçlü bir müttefikin kanatları altında almalarından kaynaklanmaktadır.

Yunanistan ve GKRY'nin geleneksel dış politikası çerçevesinde Türkiye'yi kendi güvenliği açısından tehlikeli bulduğu gibi, uluslararası ortamda Türkleri suçlayarak ve devamlı hırçınlık politikası izleyerek kendisini savunup haklı çıkarmaya ve yeni yeni haklar elde etmeye çalışmaktadır. İşte bu noktada oluşturdukları hırçınlık politikasını yaşadıkları ekonomik krize rağmen düzenli ve artarak ilerleyen silah alım politikaları ile desteklemişlerdir.

Güç dengesi oluşturmak adına silahlanma yoluna giden Yunanistan Türkiye ile belirgin bir güvenlik ikilemine girmiştir. Ancak Yunan-Rum ikilisinin stratejik ortaklık yapmış olduğu Suriye, İran, Ermenistan ve bu devletler tarafından desteklenen PKK'ya karşı TSK Doğuda mutlak başarılar kazanmıştır. Ayrıca Batıda da Yunan-Rum ikilisine karşı hem Kıbrıs'ta hem de Kardak Krizi'nde üstünlük kurmuştur. Yunanistan, Suriye ve PKK'ya karşı elde edilen başarı ile Türkiye üzerine uygulanan iki buçuk savaşı tehdidini de savuşturmuştur. Böylece Türkiye yapmış olduğu silahlanma harcamalarından başarı elde ederek bölgede dominant güç pozisyonuna gelirken Yunanistan silahlanma harcamalarından etkin sonuç alamayarak sadece ekonomik krize giden yolda önemli bir etken konumunu almıştır.

Uluslararası sistemin, askeri gücün arttırılarak dengelenmesi durumunda devletlerarası ilişkilerde güvenlik ikilemi meydana gelmektedir. Yunanistan Türkiye'den algılamış olduğu tehdit üzerine silahlanmasını arttırmış ve Türkiye'de

buna bağı olarak Yunanistan kaynaklı bir tehdit algısı oluşmuştur. Oluşan bu *güvenlik ikilemi* sebebiyle Türkiye ve Yunanistan silahlanmalarını güvenliklerini arttırmak için yönlendirmelerine rağmen meydana gelen durum Ege'de ve Doğu Akdeniz'de oluşan bir güvensizlik ortamıdır.

Gazi Mustafa Kemal Atatürk - Venizelos döneminde başlatılan dostluk ilişkilerinin zaman içerisinde Yunan-Rum ikilisinin Türkiye'ye karşı düşmanca tavırlarına dönüşmesinin nedenlerini incelediğimizde Yunan halkının sosyo-psikolojik yapısının ve düşüncelerinin irdelenmesi gerekmektedir. Yunanistan ve Rumlar girmiş oldukları savaşlarda hep kaybetmelerine rağmen Avrupalı büyük devletlerce antlaşma masasında kurtarılmış olmanın verdiği psikoloji ile hareket etmektedir. Yunanistan ve Rumlar için her zaman en büyük tehlike Türkiye'dir. Çünkü Megali İdea'nın gerçekleşmesinin önünde bekleyen tek ve en güçlü engeldir. Bu yüzden Yunan-Rum toplumlarına yön veren kilise, eğitim kurumları ve medyanın her kesiminde devamlı olarak Türk karşıtı düşünceler işlenmiştir.

Parçalanmış ve çok uzun yıllar bir arada yaşamayıp devlet kuramayan Yunan halkı büyük ölçüde İsrail'e benzer şekilde büyük güçlerin desteği ile yeniden bağımsızlığına kavuşmuştur. Ancak elde edilen bu bağımsızlığı devam ettirebilmek için bir dış düşman olarak Osmanlı Devleti ve Türkler seçilip, oluşturulan politika Yunan toplumunu Megali İdea etrafında kalıcı olarak birleştirmek fikri üzerine inşa edilmiştir. Fakat Türk toplumunun algısı Yunan-Rum ikilisinin sahip olduğu kadar geniş ölçekte değildir. Türk toplumunun tehdit kıymetlendirmesinde Yunanistan kendine ancak son sıralarda yer bulur.

Bölgesel şartlar değerlendirildiğinde ve özellikle komşularımızın sahip olduğu iç karışıklıklar ve yapılan yüksek silah yatırımları sebebiyle Türk halkının bu konu üzerinde yoğunlaşıp geleceğini güven altına almak için belli bir düşünce etrafında toparlanması gerekmektedir. Çünkü yapmış olduğum çalışmada Yunan-Rum silahlanma politikaları, Türkiye'nin herhangi bir cephede savaş halinde olduğu anda batı sınırlarımızın ve ulusal milli güvenliğimizin ciddi bir tehdit altında olacağını işaret etmektedir.

Savunma harcamaları kamu harcamaları içinde en çok zarara sebep olan kazanç sağlamayıp sadece güven arttıran sektörlerin başında gelmektedir. Silahlanma

harcamalarının hassas ve gizli doğası sebebiyle çoğu devlet yöneticisi bile gerçek anlamda harcama bilgisine ulaşamamaktadır. Savunma harcamaları bir tabu olarak algılandığı için nadiren sorgulamaya maruz kalmaktadır. Bu harcamalar için hâkim olan halk görüşü devletin savunulması, bağımsızlık ve bütünlük için gereklilik olduğudur. Öte yandan devlet savunması için farklı yöntemler geliştirilmesi ve savunma harcamalarının böylelikle kısılması çok da gerçekçi bir yaklaşım değildir.

Ontolojik güvenliğin sağlanması için silahlanma kaçınılmaz bir gerekliliktir. Ancak Yunanistan ve GKRY içinde bulundukları ekonomik bunalımda dahi silahlanma arzusunu sonuna kadar devam ettirmektedir. Bunun ana sebebi olarak bağımsızlığını ve güvenliğini korumak olarak addedilse de ekonomik durumun vahametine nazaran oldukça fazladır. Zihinlerde gizli olan ana sebep ise Helenizm'in temel ülküsü olan Megali İdea'ya ulaşma arzusudur. Eğer gün gelinde güvenliğine ana tehdit olarak algıladığı Türkiye tökezlerse, Batı Anadolu, Trakya ve Doğu Karadeniz'de var olan tutkularını gerçekleştirme amacıyla bu kadar yüksek seviyede silahlanmaya gitmektedir. Silahlanmaya dair finansal veriler bu konuda en açık ispattır. NATO şemsiyesi altında aynı tarafta olan Türkiye'den bir tehdit gelmeyeceği gayet açıktır. Bunun tabii ki en açık şartı Türkiye'nin toprak bütünlüğüne açık ve dolaylı herhangi bir tecavüz olmamasıdır. Ayrıca son dönemde alınan onca tank, uçak ve denizaltının Yunanistan'ın güvenliğinin sağlanması adına kaçak göçmenlere karşı kullanılmayacağı da gayet açıktır. Yunanistan ve GKRY bölgesel perspektiften incelendiğinde Ortadoğu'ya yakın sayılabilecek pozisyonadadır. Ancak bölgede var olan krizin Yunanistan'ı bu seviyede silahlanmaya sevk edecek kadar toprak bütünlüğünü tehdit etmediği açıktır. Yunanistan gibi 11 milyon gibi az nüfusa sahip ve güvenlik açısından ciddi tehlike altında olmayan bir ülkenin silahlanmaya bu kadar önem vermesi düşündürücüdür.

Tabii ki devlet olarak toprak bütünlüğünü korumak adına silahlanmaya hakkı vardır. Fakat toplumun her kısmını rahatsız eden bu kadar büyük bir ekonomik kriz ve buna rağmen hızla devam eden silahlanmanın gereksiz olduğu mantık çerçevesinde gayet açıktır. Bununla birlikte Kıbrıs Barış Harekâtı'ndan başlayıp krize giden süreçte Yunanistan ve GKRY, ülkesinin ve vatandaşlarının güvenliğini ve savunmasını kamu yararı için daha düşük tutması gerekmektedir. Bu noktada açık olan gerçek Yunanistan ve GKRY'nin silahlanmaya tüm hızıyla devam etmiş olmasıdır. Bunun ana nedeni ise

eğer bir gün Türkiye herhangi bir şekilde herhangi bir ülke ile savaşa girerse 1974'deki harekâtın ve Kardak Krizi'ndeki hezimetin intikamının alınması için Batı Anadolu'nun Yunanistan ve Kıbrıs'ın da GKRY tarafından işgal edilecek olmasıdır. Sonuç olarak Yunan-Rum silahlanmasının ana nedeni Helenizm'in temel ülküsü olan Megali İdea sınırlarına ulaşmaktır.

Ayrıca uluslararası barışın korunabilmesi için Yunanistan ve GKRY'nin ortamı gelecek tavırların içine girmemesi, var olan sorunların çözümü için mantıklı yol haritası izlemeleri ve silah alım süreçlerinde uluslararası normlar çerçevesinde hareket edilmesinin akılcı olduğu açık bir gerçektir. Bu bağlamda her iki ülkenin de AB üyesi olması ve genel anlamda NATO normlarıyla hareket etmesi sebebiyle %2 olarak belirlenen savunma bütçesi limiti çerçevesinde yapılan yatırımlar, hem ülkenin savunma anlamında güvenlik zafiyetine düşmesini önleyecek hem de aynı zamanda savunma harcamalarının aşırı şekilde ekonomiyi yıpratmasının önüne geçilmiş olacaktır.

KAYNAKÇA

Kitaplar

AKSU, Fuat, **Turkish Greek Relations: From Conflict to détente the Last Decade**, Turkish Review of Balkan Studies, The Isis Press, İstanbul, Annual 2001.

ARIKAN, Ahmet Naci, **Amerika Birleşik Devletleri'ndeki Mali Kriz Ve Petrol Fiyatlarındaki Değişimler**, Maliye Bakanlığı Strateji Geliştirme Daire Başkanlığı, Ankara, 2008.

ATATÜRK, Mustafa Kemal, **Nutuk**, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1970.

BALTA, Evren, "Uluslararası Savaş", Küresel Siyasete Giriş: Uluslararası İlişkilerde Kavramlar, Teoriler, Süreçler, der. Evren Balta, I. Basım, İstanbul, İletişim Yayıncılık, 2014.

BRZEZINSKI, Zbigniew, **Büyük Satranç Tahtası**, Ed. Hasan Öztoprak, İnkılap Kitabevi, İstanbul, 2016.

COLLIER, Paul; HOEFFLER, Anke, **Military Expenditure: Threats, Aid and Arms Races**, The World Bank Development Research Group, Mimeo, 2004.

COLOUMB, Fanny, **Economic Theories of Peace and War**. London. Routledge. 2004.

COBDEN, Richard, **Batıya Yön Veren Metinler: Aydınlanma - Milliyetçilik: Güç Dengesi**, Cilt:3, 1878, s.1254.

DUNNE, Paul, MOHAMMED, Nadir, **Military Spending in the Sub-Saharan Africa: Some Evidence for 1967-85**, Journal of Peace Research. Cilt 32 no: 3. 1995, DOI: 10.1177/0022343395032003006

DUNNE, Paul, SMITH, Ron, **Econometrics of Military Arms Races. Handbook of Defense Economics**. Cilt 2, 2007, DOI: 10.1016/S1574-0013(06)02028-X

ERDURMAZ, Serdar, **Soğuk Savaş Sonrası Silahlanma**, Berikan Yayınevi, Ankara, 2010.

FREEDMAN, Lawrence, **Can the EU Develop an Effective Military Doctrine? : A European Way Of War**, Center For European Reform, London, 2004.

GÜNUĞUR, Haluk, **Avrupa Birliği**, Avrupa Ekonomik Danışma Merkezi Yayını, Bilim Serisi-8, Ankara, 2014.

GRANGER, Clive, **Investigating Causal Relations By Econometric Models and Cross-Spectral Methods**, Econometrica, Economic Society, Cilt:37, No:3, 1969.

HALE, William, **Türk Dış Politikası: 1774-2000**, çev. Petek Özdemir, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul, 2013.

HATİPOĞLU, Murat, “Yunanistan’ın Dış Politikası ve Balkanlar”, **Balkan Diplomasisi Kitabı**, der. Ömer Lütem, Birgül Demirtaş Çoşkun, Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi Yayınları:21, Balkan Araştırmaları Dizisi:3, Ankara, 2001.

HERZ, John, **Idealist Internationalism and the Security Dilemma**. Cilt 2, Cambridge, UK. Cambridge University Press,1950.

HUNTINGTON, Samuel, **Medeniyetler Çatışması ve Dünya Düzeninin Yeniden Kurulması**, çev. Mehmet Turhan, Cem Soysemir, İnkılap Kitapevi,14.Basım, 2015.

İSMAİL, Sabahattin, **Kıbrıs Rum Silahlanması ve Saldırı Niyetleri**, KKTC Başbakanlık Tanıtma Dairesi, No:4, Temmuz 1995.

MANİZADE, M.Derviş, **65 Yıl Boyunca Kıbrıs. Yazdıklarım - Söylediklerim**. Kıbrıs Türk Kültür Derneği Yayınları, No:9, İstanbul, 1993.

Milli İstihbarat Teşkilatı, **Yunanistan’ın Harp Hazırlığı Hakkında Beyaz Kitap**, Ankara, 1970.

MORGENTHAU, Hans, **Politics Among Nations: The Struggle for Power and Peace**, 7.basım. New York. McGraw-Hill/ Irwin, 2006.

MEARSHEIMER, John, **The Tragedy of Great Power Politics**, New York, W.W. Norton, 2001.

NYE, Joseph, **Soft Power: The Means to Success in World Politics**, (1.basım), New York. Public Affairs, 2004.

ORAN, Baskın, **Türk Dış Politikası: Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar, Cilt II 1980-2001**, 14.basım, İletişim Yayınları, İstanbul, 2013.

RICHARDSON, Lewis **Arms and Insecurity: A Mathematical Study of Causes and Origins of War**, der. Nicholas Rashevsky ve Ernesto Turrucó Pittsburgh. Boxwood Press, 1960.

ROSH, Robert, **Third World Militarisation: Security Webs and States They Ensnare**. Journal Of Conflict Resolution. Cilt 32. No 4. 1988.

SANDER, Oral, **Siyasi Tarih: İlkçağlar’dan 1918’e**, İmge Kitapevi, 26.basım, Ankara, 2013.

SANDER, Oral, **Siyasi Tarih: 1918-1994**, İmge Kitapevi, 23.basım, Ankara,2013.

WALTZ, Kenneth, **Theory of International Politics**, McGraw-Hill, New York, 1979.

PALMER, Robert R.; COLTON, Joel; KRAMER, Lloyd, **A History of the Modern World**, McGraw Hill, 10.basım, New York, 2008.

SANDER, Oral, **Siyasi Tarih: İlkçağlar’dan 1918’e**, İmge Kitapevi, 26.basım, Ankara, 2013.

SOYSAL, İsmail, **Türkiye’nin Uluslararası Bağlıları (1945-1990)**, Cilt:2, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1991.

TEZCAN, Yılmaz, **Türk Yunan İlişkilerinin Dünü, Bugünü, Yarını**, Harp Akademileri Yayınları, İstanbul, 1994.

UÇAROL, Rifat, **Siyasi Tarih (1789-2012)**, 9.Basım, Der Yayınları, İstanbul, 2013.

WEBBER, Mark, Terry Terriff, Jolyon Howorth ve Stuart Croft, **The Common European Security and Defense Policy and The Third Country Issue: European Security**, Cilt 11, No 2, 2002.

WEEDE, Erich, **Güç Dengesi, Küreselleşme ve Kapitalist Barış**, çev.: Murat Saraçlı, Liman Kitapları, Ankara, 2012.

Makaleler, Rapor ve Analizler

AKSU, Fuat, “Türk-Yunan İlişkilerinde Güvenlik ve Güven Arttırma Çabaları”, Soğuk Savaş Sonrasında Avrupa ve Türkiye, der. Cem Karadeli, Ayraç Yayınları, Ankara, 2003.

BARAN, Paul, SWEEZY, Paul, “Monopoly Capital: An Essay on The American Economic and Social Order”, London, Monthly Review Press, 1966.

D’AGOSTINO, Giogio, DUNNE, Paul, PIERONI, Luca, “Oxford Handbook of the Economic of Peace and Conflict: Assessing the Effects of Military Expenditure on Growth”, Oxford. Oxford University Press, 2010.

DOKOS, Thanos; KOLLİAS, Christos; “Greek Defense Spending in Times of Crisis: The Urgent Need for Defense Reform”, ELIAMEP Thesis, Atina, 2013.

DUNNE, Paul, NIKOLAIDOU, Eftychia, SMITH, Ron, “Arms Race Models and Econometric Applications”, Middlesex University Business School, 2000.

DUNNE, Paul, PERLO-FREEMAN, Samuel. “The Demand for Military Spending in Developing Countries. International Review of Applied Economics. Cilt: 17, No. 1, 2003a.

DUNNE, Paul. PERLO-FREEMAN, Samuel “The Demand for Military Spending in Developing Countries: A Dynamic Panel Analysis”, Defence and Peace Economics, Cilt:14, No.6, 2003b.

GNESOTTO, Nicole; “ESDP: Results and Prospects”, EU Security and Defense Policy: The First Five Years (1999-2004), Institute for Security Studies, Paris, 2004.

GOWAN, Peter, “The Trans-Atlantic Conflict Over Primacy”, Allies as Rivals:The U.S.: Europe and Japan in a Changing World-System, Political Economy of the World Sytem Annuals, der.:Faruk Tabak, Paradigm Publishers, London, Sayı:27, 2005.

KUTLU, Hüseyin, DEMİRCİ, Savaş, “Küresel Finansal Krizi (2007-?) Ortaya Çıkaran Nedenler, Krizin Etkileri, Krizden Kısmi Çıkış Ve Mevcut Durum”, Muhasebe ve Finansman Dergisi, Sayı 52, 2011.

PERLO-FREEMAN, Samuel, v.d.; “Military Expenditure Data:2001-2010”, SIPRI Yearbook 2011: Armament, Disarmament and International Security Dergisi, New York, 2011.

OLTHETEN, Elisabeth, PİNTERİS, George ve SOUGİANNİS, Theodore, “Greece in the European Union: Policy Lessons from Two Decades of Membership”. The Quarterly Review of Economics and Finance. Sayı:43, 2003.

ÖZÇELİK, Mehmet, “Kıbrıs Rum Kesimi Ekonomik Çöküşü ve Doğal Gaz Arama Çalışmaları”. Konya Ticaret Odası Etüd Araştırma Merkezi, 2013.

RAMLALL, Indranarain, “The Impact of the Subprime Crisis on Global Financial Markets, Banks and International Trade: A Quest for Sustainable Policies”, Cambridge Scholars Publishing, Newcastle, 2013.

SLIJPER, Frank, “Guns, Debt and Corruption: Military Spending and EU Crisis”, Transnational Institute, 2013.

TETİK, Nevzat; KARAHAN, Mehmet; SOLAK, Bilal; “Yapay Sinir Ağları Metodu İle Yunanistan Krizini Etkileyen Major Faktörlerin Belirlenmesi”, Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, Cilt: 29, Sayı: 1, 2015.

“Treaty Concerning the Establishment of The Republic of Cyprus”, Treaty Series No:4, Her Majesty’s Stationery Office, London, 1961.

TÜRBEDAR, Erhan, BOSTAN, Nurgül, “Yunanistan’ın Savunma Politikası ve Türkiye”, Stratejik İnceleme Raporu, Uluslararası İlişkiler Dergisi, Cilt 4, Sayı:44, Stratejik Analiz Dergisi, Aralık 2003.

TÜRK, Armağan, ERARSLAN, Cemil, “Yunanistan Borç Krizinin Nedenleri Ve Sonuçları: Yapay Sinir Ağları ile Bir Analiz”, Gaziantep University Journal of Social Sciences, 2016.

WALTZ, Kenneth, “Globalization and Governance”, PS: Political Science and Politics, Cilt: 32, No:4, The American Political Science Association, 1999.

YILDIRIM, Şafak Beren “Güney Kıbrıs’ın Savunma Politikası”, No:1331, BİLGESAM Analiz, İstanbul, 2016.

ZHUSSİPBEK, Galym, “2007 Lizbon Antlaşması, Avrupa Güvenlik Ve Savunma Politikası’nın Tanımı ve Özellikleri, Güvenlik Aktörü Olarak AB’nin Nitelikleri”, Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi, Cilt:8, No:1, 2009.

Gazeteler ve İnternet Kaynakları

AB Haber İnternet Sitesi, 28 Kasım 2014 tarihli “Ekonomisi Büyük Sorunlarla Karşı Karşıya Olan Rum Yönetimi Silahlanmaya Hız Verdi” yazısı, 31.12.2016 tarihinde <http://www.abhaber.com/ekonomisi-buyuk-sorunlarla-karsi-karsiya-olan-rum-yonetimi-silahlanmaya-hiz-verdi/> adresinden erişildi.

Acronym Institute for Disarmament Diplomacy, Conventional Weapons, 15.10.2016 tarihinde <http://www.acronym.org.uk/old/directory/proliferation-challenges/conventional-weapons> adresinden erişildi.

ADAMOPOULOS, Anastassios, 19 Ekim 2015 tarihli “Three Former Greek Government Officials Get 25 to Life for Money Laundering” yazısı, Greek Reporter, 01.12.2016 tarihinde <http://greece.greekreporter.com/2015/10/19/three-former-greek-government-officials-get-25-to-life-for-money-laundering/> adresinden erişildi.

Aeroflight İnternet Sitesi, 12 Eylül 2015 tarihli “Current Order of Battle Cyprus Air Command” yazısı, 19.12.2016 tarihinde <http://www.aeroflight.co.uk/user/orbat/cyprus-af-current-order-of-battle.htm> adresinden erişildi.

Ahaber İnternet Sitesi, 16 Şubat 2017 tarihli “Yunanistan, F-35 Savaş Uçağı Siparişi Verdi” yazısı, 16.02.2017 tarihinde <http://www.ahaber.com.tr/dunya/2017/02/16/yunanistan-f-35-savas-ucagi-siparisi-verdi> adresinden erişildi.

AKAR, Reşat, , 4 Ocak 1999 tarihli “Rum Hükümeti Sallantıda” yazısı, Cumhuriyet Gazetesi İnternet Sitesi, 01.12.2016 tarihinde <http://www.cumhuriyetarsivi.com/monitor/index2.shtml#> adresinden erişildi.

AKAY, Cemal, 01 Ekim 1998 tarihli “Moskova Yine Tahrikte” yazısı, Milliyet Gazetesi İnternet Sitesi, 01.12.2016 tarihinde http://gazetearsivi.milliyet.com.tr/GununYayinlari/bNZ7dUt2cE8dRKwouKiRZQ_x3D_x3D adresinden erişildi.

AKAY, Cemal, 26 Ağustos 1998 tarihli “Rusya, Ada’da Uçak Fabrikası Kuruyor” yazısı, Milliyet Gazetesi, 01.12.2016 tarihinde http://gazetearsivi.milliyet.com.tr/GununYayinlari/YjL_x2F_Af_x2B_aTVHmcmBLwS02ig_x3D_x3D adresinden erişildi.

AKIN, Ahmet, 22 Mart 2015 tarihli “Avrupa Güç Dengesi Sistemi” yazısı, Stratejik Analiz, 02.02.2017 tarihinde <http://www.stratejikanaliz.com/harp-ve-strateji/avrupa-guc-dengesi-sistemi/> adresinden erişildi.

ALANTAR, Doğan, “Küresel Finansal Kriz: Nedenleri ve Sonuçları Üzerine Bir Değerlendirme”, Maliye ve Finans Yazıları. Sayı:81, 2008, http://www.finanskulup.org.tr/assets/maliyefinans/81/Dogan_Alantar_Kuresel_Finansal_Kriz_Nedenleri_Sonuclari_MFY81.pdf

Aljazeera Türk, 28 Eylül 2011 tarihli “Yunan Başbakan Yardımcısı İsyan Etti” yazısı, 30.10.2016 tarihinde <http://www.aljazeera.com.tr/makale/yunan-basbakan-yardimcisi-isyan-etti> adresinden erişildi.

Armed Forces, European Defense Information “Greece”, 29.12.2016 tarihinde <http://www.armedforces.co.uk/Europeandefence/edcountries/countrygreece.htm> adresinden erişildi.

ATUN, Ata, 01 Ocak 2017 tarihli “Kıbrıs’ta Tavizler Felaketimiz Olacak” yazısı, 02.01.2017 tarihinde <http://www.ataatun.org/kibrista-tavizler-felaketimiz-olacak.html> adresinden erişildi.

Avrupa Komisyonu, 07 Nisan 2016 tarihli “Country Report Cyprus 2016” yayını, 12.11.2016 tarihinde http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/csr2016/cr2016_cyprus_en.pdf adresinden erişildi.

AVŞAR, Büşra, 30 Ocak 2014 tarihli “Güçler Dengesi-Balance of Power” yazısı, Türkiye Uluslararası İlişkiler Çalışmaları Derneği Akademi, 02.02.2017 tarihinde <http://www.tuicakademi.org/gucler-dengesi-balance-of-power/> adresinden erişildi.

AYDIN, Taner, 22 Mayıs 2012 tarihli “İsrail: Güney Kıbrıs’a Asker Yerleştirme Talebimiz Olmadı” yazısı, Turkish News İnternet Sitesi, 12.12.2016 tarihinde <http://www.turkishnews.com/tr/content/2012/05/22/israil-guney-kibrisa-asker-yerlestirme-talebimiz-olmadi/> adresinden erişildi.

Aydınlık Gazetesi İnternet Sitesi, 11 Şubat 2017 tarihli “Ege’de Türk Donanması Yenilgi Alabilir mi?”, 11.02.2017 tarihinde <https://www.aydinlik.com.tr/turkiye/2017-subat/ege-de-turk-donanmasi-yenilgi-alabilir-mi?p=50> adresinden erişildi.

Bank of Greece Resmi İnternet Sitesi, 04.10.2016 tarihinde <http://www.bankofgreece.gr/Pages/en/Statistics/accounts.aspx> adresinden erişildi.

BARBER, Tony, 12 Ocak 2010 tarihli “Greece Condemned For Falsifying Data” yazısı, Financial Times, 30.10.2016 tarihinde <https://www.ft.com/content/33b0a48c-ff7e-11de-8f53-00144feabdc0>. adresinden erişildi.

BAŞLAMIŞ, Cenk, 02 Nisan 1998 tarihli “Türkiye’ye Nispet” yazısı, Milliyet Gazetesi İnternet Sitesi, 02.12.2016 tarihinde http://gazetearsivi.milliyet.com.tr/GununYayinlari/IyYxetkUaI_x2F_uKhKur9hIxxg_x3D_x3D adresinden erişildi.

BENDER, Jeremy, 29 Haziran 2015 tarihli “Greece's Military Budget İs Getting Bigger Even As The Country's Economy Lurches Towards Mayhem” yazısı, Business Insider, 01.12.2016 tarihinde <http://www.businessinsider.com/why-greeces-military-budget-is-so-high-2015-6> adresinden erişildi.

BERBERAKİS, Stelyo, 10 Ocak 2013 tarihli “Komşu Krize Rağmen Silahlanıyor” yazısı, Sabah Gazetesi İnternet Sitesi, 03.12.2016 tarihinde <http://m.sabah.com.tr/dunya/2013/01/10/komsu-krize-ragmen-silahlaniyor> adresinden erişildi.

BRAW, Elisabeth, 07 Mart 2015 tarihli “Cash Shortage Defeats Greek Army” yazısı, Politico İnternet Sitesi, 13.12.2016 tarihinde <http://www.politico.eu/article/cash-shortage-defeats-greek-army-military-spending-greece-crisis-grexit/> adresinden erişildi.

CASTLE, Stephen, 29 Mart 2010 tarihli “Turkey Faults France and Germany on Arms Sales to Greece” yazısı, New York Times Gazetesi İnternet Sitesi, 01.12.2016 tarihinde http://www.nytimes.com/2010/03/30/world/europe/30iht-turkey.html?_r=0 adresinden erişildi.

CEYLAN, Ahmet, 20 Temmuz 2012 tarihli “Çanlar Akdeniz İçin Çalışıyor” yazısı, Uluslararası Politika Akademisi İnternet Sitesi, 12.12.2016 tarihinde <http://politikaakademisi.org/2012/07/20/canlar-akdeniz-icin-caliyor/> adresinden erişildi.

CHRISTIDES, Giorgos, 26 Temmuz 2012 tarihli “How Greece Could Save on Defense Spending” yazısı, Der Spiegel Online, 12.12.2016 tarihinde <http://www.spiegel.de/international/europe/the-greek-military-budget-offers-plenty-of-room-for-cuts-a-846607.html> adresinden erişildi.

CİVAOĞLU, Güneri, 11 Mart 1999 tarihli “PKK’ya 80 füze” yazısı, Milliyet Gazetesi İnternet Sitesi, 10.12.2016 tarihinde, <http://www.milliyet.com.tr/1999/03/11/yazar/civaoglu.html> adresinden erişildi.

Cumhuriyet Gazetesi, 20 Mart 2013 tarihli “Belirsizliğin Adı: Kıbrıs Rum Kesimi” yazısı, 12.11.2016 tarihinde http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/diger/410474/Belirsizligin_adi_Kibris_Rum_kesimi.html adresinden erişildi.

Cyprus Ministry Of Defense Resmi İnternet Sitesi, History: Ministry of Defence, 01.12.2016 tarihinde http://www.mod.gov.cy/mod/mod.nsf/page05_en/page05_en?OpenDocument adresinden erişildi.

DABILIS, Andy, 22 Mart 2012 tarihli “Despite Economic Crisis, Greece Is EU’s Biggest Arms Buyer” yazısı, Greek Reporter, 01.12.2016 tarihinde <http://greece.greekreporter.com/2012/03/22/despite-economic-crisis-greece-is-eus-biggest-arms-buyer/> adresinden erişildi.

DE LARRINAGA, Nicholas, 19 Mayıs 2016 tarihli “France Begins Naval Testing of Neuron UCAV” yazısı, IHS Jane's Defence Weekly İnternet Sitesi, 31.12.2016 tarihinde <http://www.janes.com/article/60482/france-begins-naval-testing-of-neuron-ucav> adresinden erişildi.

DEDEBEK Emine, MERİÇ, Metin, “Avrupa Birliği Ülkelerinde Savunma Harcamalarını Belirleyen Ekonomik ve Sosyal Faktörler: Panel Veri Analizi”, Sayıştay Dergisi. Sayı:97, 2015, <http://dergi.sayistay.gov.tr/icerik/der97m5.pdf>

DEMİRKAYA, Esra, “Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikasının Oluşumu”, Türkiye Uluslararası İlişkiler Çalışmaları Akademisi, 2015, 10.12.2016 tarihinde <http://www.tuicakademi.org/avrupa-guvenlik-ve-savunma-politikasinin-olusumu/> adresinden erişildi.

DEMPSEY, Judy, 07 Ocak 2013 tarihli “Military in Greece Is Spared Cuts” yazısı, The New York Times Gazetesi İnternet Sitesi, 12.12.2016 tarihinde <http://www.nytimes.com/2013/01/08/world/europe/08iht-letter08.html> adresinden erişildi.

Deutsche Welle Resmi İnternet Sitesi, 04 Aralık 2016 tarihli “Yunanistan Ek Tasarruf Talepleri İle Karşılaşabilir” yazısı, 04.12.2016 tarihinde <http://www.dw.com/tr/yunanistan-ek-tasarruf-talepleriyle-kar%C5%9F%C4%B1a%C5%9Fabilir/a-36633518> adresinden erişildi.

Dünya Bankası Resmi İnternet Sitesi, 30.10.2016 tarihinde http://databank.worldbank.org/data/reports.aspx?Code=GC.DOD.TOTL.GD.ZS&id=af3ce82b&report_name=Popular_indicators&populartype=series&ispopular=y# adresinden erişildi.

Dünya Bankası Resmi İnternet Sitesi, 30.10.2016 tarihinde <http://databank.worldbank.org/data/reports.aspx?source=world-development-indicators#> adresinden erişildi.

Dünya Bankası Resmi İnternet Sitesi, 11.11.2016 tarihinde http://databank.worldbank.org/data/reports.aspx?Code=NY.GDP.MKTP.CD&id=af3ce82b&report_name=Popular_indicators&populartype=series&ispopular=y adresinden erişildi.

Dünya Bankası Resmi İnternet Sitesi, 18.12.2016 tarihinde <http://data.worldbank.org/indicator/MS.MIL.XPND.GD.ZS?end=2015&start=1988&view=chart> , adresinden erişildi.

Ekathimerini Gazetesi İnternet Sitesi, 04 Temmuz 2016 tarihli haberi, 12.09.2016 tarihinde <http://www.ekathimerini.com/210145/article/ekathimerini/news/greece-has-second-highest-rate-of-defense-spending-in-nato> adresinden erişildi.

Ekathimerini Gazetesi İnternet Sitesi, 27.10.2012 tarihli “Eight arms deals under the microscope” yazısı, 01.12.2016 tarihinde <http://www.ekathimerini.com/145723/article/ekathimerini/news/eight-arms-deals-under-the-microscope> adresinden erişildi.

ELEKDAĞ Şükrü, “Atina Neyin Peşinde?”, Milliyet Gazetesi İnternet Sitesi, 20.12.2016 tarihinde <http://www.milliyet.com.tr/1998/06/22/yazar/elekdag.html> adresinden erişildi.

EMİROĞLU, Sema, 22 Aralık 1996 tarihli “Rumlara Silah Uyarısı” yazısı, Milliyet Gazetesi İnternet Sitesi, 01.12.2016 tarihinde, <http://www.milliyet.com.tr/1996/12/22/dunya/rumlara.html> adresinden erişildi.

ENDRES, Günter, 13 Haziran 2016 tarihli “All Fired Up [ES2016D1]” yazısı, IHS Jane's Defence Weekly İnternet Sitesi, 31.12.2016 tarihinde <http://www.janes.com/article/61196/all-fired-up-es2016d1> adresinden erişildi.

European Defense Agency Resmi İnternet Sitesi, “The Birth of Agency”, 10.12.2016 tarihinde <https://www.eda.europa.eu/Aboutus/our-history/the-birth-of-an-agency> adresinden erişildi.

Finans Gündem, 12 Haziran 2011 tarihli “Yunanistan’da Keyifli Kriz” yazısı, 04.11.2016 tarihinde <http://www.finansgundem.com/haber/eft-yerine-pos/317012> adresinden erişildi

GEORGANTOPOULOS, Andreas, TSAMIS, Anastasios “The Interrelationship Between Money Supply, Prices and Government Expenditures and Economic Growth: A Causality Analysis for the Case of Cyprus”. Econstor. International Journal of Economic Sciences and Applied Research. Cilt 5 No:3, 2012. <https://www.econstor.eu/bitstream/10419/114573/1/738457876.pdf>

Global Fire Power İnternet Sitesi, “Current Military Capabilities And Available Firepower For 2016 Detailed” 29.12.2016 tarihinde http://www.globalfirepower.com/country-military-strength-detail.asp?country_id=greece adresinden erişildi.

Global Security İnternet Sitesi, “Cyprus Naval Command”,(Erişim) <http://www.globalsecurity.org/military/world/europe/cy-navy.htm> 17 Şubat 2017.

Gündem Kıbrıs İnternet Sitesi, 10 Şubat 2015 tarihli “Kasulidis: “Rusya’nın Üs Talebi Yok” yazısı, 10.12.2016 tarihinde <http://www.gundemkibris.com/kasulidis-rusyanin-us-talebi-yok-105991h.htm> adresinden erişildi.

Gündem Kıbrıs İnternet Sitesi, 05 Ekim 2014 tarihli “Fokaidis: Savunma Stratejilerinin Güncellenmeli” yazısı 05.12.2016 tarihinde <http://www.gundemkibris.com/fokaidis-savunma-stratejilerinin-guncellenmeli-93348h.htm> adresinden erişildi.

GÜRDENİZ, Cem, 20 Temmuz 2013 tarihli “Kıbrıs Şehitlerimizi Rahmet, Gazilerimizi Minnetle Anıyoruz” yazısı, Aydınlik Gazetesi İnternet Sitesi, 19.12.2016 tarihinde <https://www.aydinlik.com.tr/arsiv/kibris-sehitlerimizi-rahmet-gazilerimizi-minnetle-aniyoruz> adresinden erişildi.

GÜRDENİZ, Cem, 02 Ekim 2016 tarihli “GKRY Eski Lideri Hristofyas’ın İtirafı ve KKTC Dersleri” yazısı, Aydınlik Gazetesi İnternet Sitesi, 09.11.2016 tarihinde <https://www.aydinlik.com.tr/gkry-eski-lideri-hristofyas-in-itiraf-lari-ve-kktc-dersleri> adresinden erişildi.

Haber Türk İnternet Sitesi, 20 Nisan 2012 tarihli “Bizi Türkiye korkusu batırdı!” yazısı, 01.12.2016 tarihinde <http://www.haberturk.com/ekonomi/makro-ekonomi/haber/735765-bizi-turkiye-korkusu-batirdi-> adresinden erişildi.

Haberler İnternet Sitesi, 13 Şubat 2014 tarihli “Rus Savaş Gemisi Limasol Limanı'na Demir Attı” yazısı, 10.12.2016 tarihinde <http://www.haberler.com/rus-savas-gemisi-limasol-limani-na-demir-atti-5663532-haberi/> adresinden erişildi.

Haberler İnternet Sitesi, 11 Kasım 2015 tarihli “İsrail ile Güney Kıbrıs Arasındaki Askeri Tatbikat Tamamlandı” yazısı, 12.12.2016 tarihinde <http://www.haberler.com/israil-ile-guney-kibris-arasindaki-askeri-tatbikat-7865867-haberi/> adresinden erişildi.

Haberler İnternet Sitesi, 30 Mayıs 2015 tarihli “Kıbrıs Rum Kesimi'ndeki Çok Uluslu "Argonaftis 2015" Tatbikatı Sona Erdi” yazısı, 05.12.2016 tarihinde <http://www.haberler.com/kibris-rum-kesimi-ndeki-cok-uluslu-argonaftis-2015-7364768-haberi/> adresinden erişildi.

Haberler İnternet Sitesi, 27 Haziran 2015 tarihli “ABD, Güney Kıbrıs, İsrail ve Yunanistan'dan Ortak Arama Kurtarma Tatbikatı” yazısı, 05.12.2016 tarihinde <http://www.haberler.com/abd-guney-kibris-israil-ve-yunanistan-dan-ortak-7455990-haberi/> adresinden erişildi.

Haberler İnternet Sitesi, 11 Şubat 2014 tarihli “Rum Ordusunda Revizyona Gidiliyor” yazısı, 31.12.2016 tarihinde <http://www.haberler.com/rum-ordusunda-revizyona-gidiliyor-5655273-haberi/> adresinden erişildi.

Haberler İnternet Sitesi, 26 Eylül 2015 tarihli “Kıbrıs Rum Yönetimi Sınır Boylarında Yaşayan Vatandaşlarını Türklere Karşı "Nöbetçi" Yaptı” yazısı, 18.12.2016 tarihinde <http://www.haberler.com/kibris-rum-yonetimi-sinir-boy-larinda-yasayan-7723045-haberi/> adresinden erişildi.

Haberler İnternet Sitesi, 31 Ekim 2014 tarihli “Rumlar, Silah Sistemlerini Korumak İçin Milyonlarca Euro Harcıyor” yazısı, 18.12.2016 tarihinde <http://www.haberler.com/rumlar-silah-sistemlerini-korumak-icin-milyonlarca-6644380-haberi/> adresinden erişildi.

Haberler İnternet Sitesi, 22 Eylül 2010 tarihli “Kamu Parasını Hep Birlikte Yedik” yazısı, 30.10.2016 tarihinde <http://www.haberler.com/yunan-basbakan-yardimcisi-pangalos-tan-kriz-2247678-haberi/> adresinden erişildi.

HEDLUND, Eric, KHAN, Hashim, “Subprime Crisis and Spillover The Global Economy”, Chalmers Institute of Technology, 2009. <http://www.cs.chalmers.se/~rootzen/finrisk/The%20Subprime%20Crisis.pdf>

Hellenic Army Resmi İnternet Sitesi, 16 Aralık 2016 tarihli “Visit of HAGS Chief to AoR/80 Higher National Guard Battalions Command” yazısı, 28.12.2016 tarihinde http://www.army.gr/default.php?pname=Article&art_id=92829&cat_id=14&la=2 adresinden erişildi.

Historical Musings, The Megali İdea- The Great İdea, 12.12.2016 tarihinde <http://mickmctiernan.com/history/the-megali-idea/> adresinden erişildi.

HUGHES, Robin, 16 Aralık 2016 tarihli “Diehl Develops Air-To-Surface Capability for IRIS-T AAM” yazısı, IHS Jane's Defence Weekly İnternet Sitesi, 31.12.2016 tarihinde <http://www.janes.com/article/66304/diehl-develops-air-to-surface-capability-for-iris-t-aam> adresinden erişildi.

Hürriyet Gazetesi İnternet Sitesi, 01 Temmuz 2015 tarihli “Ve Yunanistan Resmen İflas Etti” yazısı, 04.11.2016 tarihinde <http://www.hurriyet.com.tr/ve-yunanistan-resmen-iflas-dedi-29421722> adresinden erişildi.

Hürriyet Gazetesi İnternet Sitesi, 21 Ekim 2014 tarihli “Barbaros Kıbrıs'ta Kriz Sularında” yazısı, 01.12.2016 tarihinde <http://www.hurriyet.com.tr/barbaros-kibris-ta-kriz-sularinda-27422006> adresinden erişildi.

Hürriyet Gazetesi İnternet Sitesi, 17 Haziran 2016 tarihli “Yunan Eski Dışışleri Bakanı Pangalos'tan 20 yıl sonra gelen Kardak itirafı” yazısı, 01.12.2016 tarihinde <http://www.hurriyet.com.tr/yunan-eski-disisleri-bakani-pangalostan-20-yil-sonra-gelen-kardak-itirafi-37297280> adresinden erişildi.

Hürriyet Gazetesi İnternet Sitesi, 18 Haziran 1998 tarihli “Kıbrıs'ta hava üssü tahriki” yazısı, 01.12.2016 tarihinde <http://www.hurriyet.com.tr/kibrista-hava-ussu-tahriki-39024470> adresinden erişildi.

Hürriyet Gazetesi İnternet Sitesi, 08 Aralık 2012 tarihli “Yunanistan Denizaltılarını Satmaya Hazırlanıyor” yazısı, 12.12.2016 tarihinde <http://www.hurriyet.com.tr/yunanistan-denizaltilarini-satmaya-hazirlaniyor-22107656> adresinden erişildi.

Hürriyet Gazetesi İnternet Sitesi, 19 Temmuz 2016 tarihli “Güney Kıbrıs Rum Kesimi Eski Milletvekilinden Skandal Paylaşım” yazısı, 01.12.2016 tarihinde <http://www.hurriyet.com.tr/guney-kibris-rum-kesimi-eski-milletvekilinden-skandal-paylasim-40154536> adresinden erişildi.

Hürriyet Gazetesi İnternet Sitesi, 16 Nisan 2015 tarihli “Yunanistan, Rusya'dan Yeni Silahlar Satın Alacak” yazısı, 30.12.2016 tarihinde <http://www.hurriyet.com.tr/yunanistan-rusyadan-yeni-silahlar-satin-alacak-28747638> adresinden erişildi.

International Campaign to Abolish Nuclear Weapons, 25.10.2016 tarihinde <http://icanturkiye.org/nukleer-silahsizlanma-ve-demokrasi-acisindan-seffaflik-cok-onemli-linnet-ngayu/> adresinden erişildi.

Intracom Defense İnternet Sitesi, 27 Haziran 2016 tarihli “IDE’s WiSPR to Upgrade German PzH2000 Communications” yazısı, 31.12.2016 tarihinde <http://www.intracomdefense.com/post/477> adresinden erişildi.

Intracom Defense İnternet Sitesi, 07 Eylül 2016 tarihli “WiSPR to Be Deployed In Armored Vehicles of the Lithuanian Army” yazısı, 31.12.2016 tarihinde <http://www.intracomdefense.com/post/479> adresinden erişildi.

İnternet Haber İnternet Sitesi, 01 Aralık 2016 tarihli “Yunan Bakan'dan Erdoğan'a Şok Lozan Mesajı!” yazısı, 12.12.2016 tarihinde <http://www.internethaber.com/yunan-bakandan-erdogana-sok-lozan-mesaji-1735559h.htm> adresinden erişildi.

JENNINGS, Gareth, 15 Şubat 2016 tarihli “Greece to Return Orion MPAs to Service With MLU” yazısı, IHS Jane's Defence Weekly İnternet Sitesi, 30.12.2016 tarihinde <http://www.janes.com/article/58004/greece-to-return-orion-mpas-to-service-with-mlu> adresinden erişildi.

Kıbrıs Son Dakika İnternet Sitesi, 18 Kasım 2016 tarihli “Rum Savunma Bakanlığının Bütçesinde Artış” yazısı, 18.12.2016 tarihinde <http://kibrissondakika.com/rum-savunma-bakanliginin-butcesinde-artis/> adresinden erişildi.

KIRBAKİ, Yorgo, 21 Ağustos 2015 tarihli “Başbakan Çipras Nazım Hikmet Şiiriyle İstifa Etti” yazısı, Hürriyet Gazetesi İnternet Sitesi, 04.11.2016 tarihinde <http://www.hurriyet.com.tr/basbakan-cipras-n-zim-hikmet-siiriyle-istifa-etti-29864793> adresinden erişildi.

KIRBAKİ, Yorgo, 02 Şubat 2013 tarihli “Altın Şafak’tan Kardak tehdidi” yazısı, Hürriyet Gazetesi İnternet Sitesi, 01.12.2016 tarihinde <http://www.hurriyet.com.tr/altin-safak-tan-kardak-tehdidi-22503360> adresinden erişildi.

KKTC Dışişleri Bakanlığı Resmi İnternet Sitesi, 5 Mart 2015 tarihli “Rusya, Rum Yönetiminin Borcunu Yapılandırdı” yazısı, 21.11.2016 tarihinde <http://mfa.gov.ct.tr/tr/rusya-rum-yonetiminin-borcunu-yapilandirdi/> adresinden erişildi.

Kokpit.euro İnternet Sitesi, 04 Şubat 2014 tarihli “Yunan Apache’leri!” yazısı, 31.12.2016 tarihinde <http://www.kokpit.aero/yunan-apache-ah64> adresinden erişildi.

Kokpit.euro İnternet Sitesi, 12 Aralık 2016 tarihli “Türk Helikopterleri Yunan Adalarında Yaklaşık Yerden 70 Metre Yükseklikte Uçuyor” yazısı, 13.12.2016 tarihinde <http://www.kokpit.aero/yunanistan-savunma-bakani-aciklama> adresinden erişildi.

Kokpit.euro İnternet Sitesi, 03 Aralık 2016 tarihli “Yunan Hava Kuvvetleri RF-4E’leri Emekli Ediyor” yazısı, 13.12.2016 tarihinde <http://www.kokpit.aero/emekli-ediyor> adresinden erişildi.

KÖSE Yaşar, KARABACAK Hakan, “Yunanistan Ekonomik Krizi: Nedenleri, Etkileri ve Alınan Tedbirlere İlişkin Bir Değerlendirme”, Maliye Dergisi. Sayı:160. 2011, <http://ileridunya.com/wp-content/uploads/2016/04/yunan-kriz.pdf>

LIAROPOULOS, Andrew N., “The Institutional Dimension of Greek Security Policy: Is There a Need For a National Security Council?”, National Security And The Future Dergisi 2008, 03.12.2016 tarihinde <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:kY0EGOUy63QJ:hrcak.srce.hr/file/48567+&cd=2&hl=tr&ct=clnk&gl=tr> adresinden erişildi.

LÜLE, Zeynep, 07 Mayıs 2014 tarihli “Yunanistan’ın askeri planları” yazısı, Hürriyet Gazetesi İnternet Sitesi, 29.12.2016 tarihinde <http://www.hurriyet.com.tr/yunanistan-in-askeri-planlari-25353285> adresinden erişildi.

MEHMET, Vatan, 10 Mayıs 2016 tarihli “Kıbrıslı Rumların 25 milyar; Kıbrıslı Türklerin 3,5 milyar Euro "dış borcu" var” yazısı, Kıbrıs Postası İnternet Sitesi, 11.11.2016 tarihinde <http://www.kibrispostasi.com/index.php/cat/35/news/190241> adresinden erişildi.

MISHKIN, Frederic, “Over The Cliff: From The Subprime To The Global Financial Crisis”. Nber Working Paper Series, Cambridge, 2010, <https://www0.gsb.columbia.edu/faculty/fmishkin/papers/nberwp.w16609.pdf>

Milliyet Gazetesi İnternet Sitesi, 16 Şubat 2010 tarihli “Yunanistan’ın Maskesi Düştü Goldman Göründü” yazısı, 30.10.2016 tarihinde <http://www.milliyet.com.tr/yunanistan-in-maskesi-dustu-goldman-gorundu-ekonomi-1199604/> adresinden erişildi.

Milliyet Gazetesi İnternet Sitesi, 03 Temmuz 1997 tarihli “6.PKK Kampı” yazısı, 03.12.2016 tarihinde http://gazetearsivi.milliyet.com.tr/GununYayinlari/jpgHsxT6UzmI6G_x2B_FsQALL_g_x3D_x3D adresinden erişildi.

Milliyet Gazetesi İnternet Sitesi, 06.07.2015 tarihli “Yunan Halkı Kararını Verdi” yazısı, 04.11.2016 tarihinde <http://www.milliyet.com.tr/yunanistan-da-tarihi-gun/dunya/detay/2083562/default.htm> adresinden erişildi.

Milliyet Gazetesi İnternet Sitesi, 31 Aralık 1996 tarihli “Yunan Jetleri Baf’ta Üslenecek” yazısı, 01.12.2016 tarihinde http://gazetearsivi.milliyet.com.tr/GununYayinlari/Qa7BLxhgV_x2F_UBPCjU61iwjA_x3D_x3D adresinden erişildi.

Mynet Haber İnternet Sitesi, 18 Aralık 2016 tarihli “Kardak'ta Türk-Yunan Botları Arasında Kovalamaca” yazısı, 18.12.2016 tarihinde <http://m.mynet.com/kardakta-turk-yunan-botlari-gerginligi-dunya-2783967/> adresinden erişildi.

NATO Resmi İnternet Sitesi, 05 Eylül 2014 tarihli “Wales Summit Declaration” yazısı, 29.10.2016 tarihinde http://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_112964.htm adresinden erişildi.

NATO Resmi İnternet Sitesi, 04 Temmuz 2016 tarihli “Defence Expenditures of NATO Countries (2009-2016)” yayını, 30.08.2016 tarihinde http://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_2016_07/20160704_160704-pr2016-116.pdf adresinden erişildi.

NTV İnternet Sitesi, 18 Haziran 2000 tarihli “Yunanistan Ordusu Küçülüyor” yazısı, 13.12.2016 tarihinde <http://arsiv.ntv.com.tr/news/12228.asp> adresinden erişildi.

Nuclear Threat Initiative, 19 Ağustos 2011 tarihli “Nuclear Disarmament Timeline” yazısı, 20.10.2016 tarihinde <http://www.nti.org/analysis/articles/nuclear-disarmament-timeline/> adresinden erişildi.

ÖMER, Cengiz, 29 Temmuz 2012 tarihli “Bosna Trajedisinde Yunanistan ve Arakandaki Srebrenitsa” yazısı, Millet Gazetesi İnternet Sitesi, 19.12.2016 tarihinde <http://milletgazetesi.gr/view.php?id=791> adresinden erişildi.

PAPACHELAS, Alexis, 03 Eylül 2013 tarihli “Greece’s Lost Defense Industry” yazısı, Ekathimerini Gazetesi İnternet Sitesi, 13.12.2016 tarihinde <http://www.ekathimerini.com/153473/article/ekathimerini/comment/greeces-lost-defense-industry> adresinden erişildi.

PATRICK, Fontaine, “Understanding the Euro Crisis: How Did the Subprime Crisis Become Sovereign Debt Crisis in Europe”, 2013, http://www.akb.org.br/upload/130820121627034529_Patrick%20Fontaine.pdf

Radikal Gazetesi İnternet Sitesi, 28 Ocak 2012 tarihli “Limasol Değil Limasolgrad” yazısı, 10.12.2016 tarihinde <http://www.radikal.com.tr/dunya/limasol-degil-limasolgrad-1077014/> adresinden erişildi.

REED, Laura, Weapons of Mass Destruction, Security Studies Program, MIT, Cambridge, MA, ABD, 15.10.2016 tarihinde <https://www.hampshire.edu/pawss/weapons-of-mass-destruction> adresinden erişildi.

RETTMAN, Andrew, 7 Mart 2012 tarihli “EU Figures Show Crisis-Busting Arms Sales To Greece” yazısı, Euobserver İnternet Sitesi, 01.12.2016 tarihinde <https://euobserver.com/foreign/115513> adresinden erişildi.

RHOADS, Christopher, 10 Temmuz 2010 tarihli “The Submarine Deals That Helped Sink Greece” yazısı, The Wall Street Journal İnternet Sitesi, 09.11.2016 tarihinde <http://www.wsj.com/articles/SB10001424052748703636404575352991108208712> adresinden erişildi.

RICE, Condoleezza, 07 Ağustos 2003 tarihli “Transforming The Middle East” yazısı, Washington Post İnternet Sitesi, 02.02.2017 tarihinde https://www.washingtonpost.com/archive/opinions/2003/08/07/transforming-the-middle-east/2a267aac-4136-45ad-972f-106ac91e5acd/?utm_term=.d80a6a01303f adresinden erişildi.

RUHLUEL, Ali, 11 Şubat 2014 tarihli “İsrail Hava Kuvvetleri'nin RMMO'yla Müşterek Tatbikatı Başladı” yazısı, Haberler İnternet Sitesi, 12.12.2016 tarihinde <http://www.haberler.com/israil-hava-kuvvetleri-nin-rmmo-yla-musterek-5656753-haberi/> adresinden erişildi.

SMITH, Helena, 19 Nisan 2012 tarihli “German 'Hypocrisy' Over Greek Military Spending Has Critics Up In Arms” yazısı, The Guardian Gazetesi İnternet Sitesi, 01.11.2016 tarihinde <https://www.theguardian.com/world/2012/apr/19/greece-military-spending-debt-crisis> adresinden erişildi.

South Front İnternet Sitesi, 15 Kasım 2015 tarihli “Military Analysis: Cyprus” yazısı, 05.12.2016 tarihinde <https://southfront.org/military-analysis-cyprus/> adresinden erişildi.

Stockholm International Peace Research Institute Resmi İnternet Sitesi, 18.12.2016 tarihinde http://armstrade.sipri.org/armstrade/html/export_values.php adresinden erişildi.

Stockholm International Peace Research Institute Resmi İnternet Sitesi, 28.12.2016 tarihinde http://armstrade.sipri.org/armstrade/html/export_toplist.php adresinden erişildi.

Stockholm International Peace Research Institute Resmi İnternet Sitesi, 10.12.2016 tarihinde <https://www.sipri.org/sites/default/files/SIPRI-NATO-milex-data-1949-2015.xlsx> adresinden erişildi.

Stockholm International Peace Research Institute Resmi İnternet Sitesi, 02.12.2016 tarihinde <https://www.sipri.org/databases/milex/sources-and-methods> adresinden erişildi.

Stockholm International Peace Research Institute Resmi İnternet Sitesi, 01.12.2016 tarihinde <https://www.sipri.org/databases/milex> adresinden erişildi.

Stockholm International Peace Research Institute Resmi İnternet Sitesi, “Transfers of major conventional weapons: sorted by recipient. Deals with deliveries or orders made for year range 1974 to 2015”, 24.10.2016 tarihinde http://www.sipri.org/contents/armstrad/at_data.html adresinden erişildi.

Stockholm International Peace Research Institute Resmi İnternet Sitesi, 25.10.2016 tarihinde <https://www.sipri.org/sites/default/files/SIPRI-Milex-data-1949-2015.xlsx> adresinden erişildi.

Stockholm International Peace Research Institute Resmi İnternet Sitesi, 05.10.2016 tarihinde <https://www.sipri.org/databases/milex/sources-and-methods> adresinden erişildi.

Stockholm International Peace Research Institute Resmi İnternet Sitesi, 15.10.2016 tarihinde <https://www.sipri.org/research/armament-and-disarmament/emerging-military-and-security-technologies> adresinden erişildi.

Stockholm International Peace Research Institute Resmi İnternet Sitesi, 25.10.2016 tarihinde <https://www.sipri.org/research/armament-and-disarmament/arms-transfers-and-military-spending/international-arms-transfers> adresinden erişildi.

Stockholm International Peace Research Institute Resmi İnternet Sitesi, 25.10.2016 tarihinde <https://www.sipri.org/media/press-release/2016/asia-and-middle-east-lead-rise-arms-imports-united-states-and-russia-remain-largest-arms-exporters> adresinden erişildi.

STORY, Louise; THOMAS, Landon; SCHWARTZ, Nelson, 13 Şubat 2010 tarihli “Wall St. Helped to Mask Debt Fueling Europe’s Crisis” yazısı, New York Times Gazetesi İnternet Sitesi, 30.10.2016 tarihinde <http://www.nytimes.com/2010/02/14/business/global/14debt.html?dbk> adresinden erişildi.

T24 İnternet Sitesi, 12 Şubat 2015 tarihli “Yunanistan Savunma Bakanı: Rum Kesimi Savaş Uçağı Alsın Ancak Uçaklar Rodos Ve Girit'te Konuşlansın” yazısı, 01.12.2016 tarihinde <http://t24.com.tr/haber/yunanistan-savunma-bakanindan-sok-oneri,286962> adresinden erişildi.

T24 İnternet Sitesi, 29 Ağustos 2013 tarihli “İngiltere, Kıbrıs Rum Kesimine 6 Savaş Uçağı Gönderdi” yazısı, 31.12.2016 tarihinde <http://t24.com.tr/haber/ingiltere-kibris-rum-kesimine-6-savas-ucagi-gonderdi,238237> adresinden erişildi.

TAKAN, Ahmet, Yeniçağ Gazetesi İnternet Sitesi, 27 Aralık 2016 tarihli “El Bab Kadar Yakın Adalarımızda Yunan'ın Zafer Kutlaması!” yazısı, 28.12.2016 tarihinde <http://www.yenicaggazetesi.com.tr/el-bab-kadar-yakin-adalarimizda-yunanin-zafer-kutlamasi-41035yy.htm> adresinden erişildi.

TARAKÇI, Nejat, 14 Aralık 2006 tarihli “Yunanistan-Patrikhane-Helenizm Üçgeninde Türk-Yunan Dostluğu Mümkün mü?” yazısı, 15.11.2016 tarihinde <http://www.tasam.org.tr-TR/Icerik/194/yunanistan-patrikhane-helenizm-ucgeninde-turk-yunan-dostlugu-mumkun-mu> adresinden erişildi.

TIGNER, Brooks, 15 Aralık 2016 tarihli “NATO Group Agrees On Joint Purchases Of Us Guided Bombs” yazısı, IHS Jane's Defence Weekly İnternet Sitesi, 30.12.2016 tarihinde <http://www.janes.com/article/66297/nato-group-agrees-on-joint-purchases-of-us-guided-bombs> adresinden erişildi.

TRT Haber İnternet Sitesi, 28.12.2016 tarihinde http://www.trthaber.com/m/?news=16-ada-yunanistana-gecti&news_id=68543&category_id=1 adresinden erişildi.

Türk Dil Kurumu Resmi İnternet Sitesi, 25.10.2016 tarihinde http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.580f332510e7f8.97759580 adresinden erişildi.

Türk Dil Kurumu Resmi İnternet Sitesi, 25.10.2016 tarihinde http://tdk.gov.tr/index.php?option=com_yanlis&view=yanlis&kelimez=100 adresinden erişildi.

Türkiye Cumhuriyeti Ekonomi Bakanlığı Resmi İnternet Sitesi, 30.10.2016 tarihinde http://www.ekonomi.gov.tr/portal/faces/home/disIliskiler/ulkeler/ulke-detay/Yunanistan/html-viewer-ulkeler?contentId=UCM%23dDocName%3AEK-161047&contentTitle=Genel%20Ekonomik%20Durum&_afLoop=166244766610913&_afWindowMode=0&_afWindowId=4co1t5c9a_144#!%40%40%3F_afWindowId%3D4co1t5c9a_144%26_afLoop%3D166244766610913%26contentId%3DUCM%2523dDocName%253AEK-161047%26contentTitle%3DGenel%2BEkonomik%2BDurum%26_afWindowMod e%3D0%26_adf.ctrl-state%3D4co1t5c9a_174 adresinden erişildi.

Türkiye Cumhuriyeti Dış İşleri Bakanlığı Resmi İnternet Sitesi, 10.12.2016 tarihinde http://www.mfa.gov.tr/iii_-turkiye_nin-nato_ya-askeri-katkilari.tr.mfa adresinden erişildi.

VALMAS, Theodore L., 27 Haziran 2016 tarihli “Greece Accepts Final Type 214 Submarines Into Service” yazısı, IHS Jane's Defence Weekly İnternet Sitesi, 29.12.2016 tarihinde <http://www.janes.com/article/61762/greece-accepts-final-type-214-submarines-into-service> adresinden erişildi.

VALMAS, Theodore L., 15 Kasım 2016 tarihli “Greece Receives Three More Ex-US Chinooks” yazısı, IHS Jane's Defence Weekly İnternet Sitesi, 30.12.2016 tarihinde <http://www.janes.com/article/65467/greece-receives-three-more-ex-us-chinooks> adresinden erişildi.

VALMAS, Theodore L., 13 Haziran 2016 tarihli “Greece Looks For New Primary Trainer Aircraft” yazısı, IHS Jane's Defence Weekly İnternet Sitesi, 30.12.2016 tarihinde <http://www.janes.com/article/61213/greece-looks-for-new-primary-trainer-aircraft> adresinden erişildi.

VALMAS, Theodore L., 17 Eylül 2014 tarihli “HAI Signs Deal With Tata” yazısı, IHS Jane's Defence Weekly İnternet Sitesi, 31.12.2016 tarihinde <http://www.janes.com/article/43301/hai-signs-deal-with-tata> adresinden erişildi.

Vatan Gazetesi İnternet Sitesi, 24 Eylül 2012 tarihli “Yunan Ordusu Küçülüyor!” yazısı, 13.12.2016 tarihinde <http://www.gazetevatan.com/yunan-ordusu-kuculuyor--482604-dunya/> adresinden erişildi.

Wikipedia Özgür Ansiklopedi, Megali İdea, 12.12.2016 tarihinde https://tr.wikipedia.org/wiki/Megali_%C4%B0dea adresinden erişildi.

YAVUZ, Celalettin, 14 Mayıs 2010 tarihli “Ege’de Zeytin Dalından Stratejik İşbirliğine” makalesi, 15.11.2016 tarihinde <http://www.batitrakya.org/yazar/celalettin-yavuz/egede-zeytin-dalindan-stratejik-isbirligine.html> adresinden erişildi.

YILMAZ, Sait, 14 Kasım 2013 tarihli “(Avrupa) Ortak Güvenlik Ve Savunma Politikası-2013” yayını, 10.12.2016 tarihinde http://usam.aydin.edu.tr/analiz/AGSP_21YY_14Kasim2013.pdf adresinden erişildi.

Zete İnternet Gazetesi, 25 Mayıs 2016 tarihli “Euro Grubu, Yunanistan’a 10, 3 Milyar Euroluk Ek Yardımda Anlaştı” yazısı, 04.11.2016 tarihinde <https://zete.com/euro-grubu-yunanistana-103-milyar-euroluk-ek-yardimda-anlasti/> adresinden erişildi.

Turkish Greek İnternet Sitesi, 06 Mayıs 2012 tarihli “Yunan Savunma Politikası ve Askeri İttifak Arayışları Çerçevesinde Türkiye’nin Güvenliği” yazısı, Türk-Yunan İlişkileri, 01.11.2016 tarihinde (Erişim) http://www.turkishgreek.org/index.php?option=com_content&view=article&id=114:yunan-savunma-politikas-ve-askeri-ttifak-araylar-cercevesinde-tuerkiyenin-guevenlii&catid=55:karilikli-algilamalar&Itemid=73 adresinden erişildi.

Tezler

GERÇEKER, Ömer Can,” Avrupa Birliği’nin Silahlanma Politikası ve Savunma Sanayisi”, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara,2008.

IRMAK, Atalay, “ Greece’s Defense & Security Policy After The Cold War ”, Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi, İstanbul, 2004.

TAYFUR, Fatih, “Greek Foreign Policy After 1974: The Shift Towards Europeanization”, Yüksek Lisans Tezi, Ortadoğu Teknik Üniversitesi, Ankara, 1989.

GENÇALP, Ebru, “Avrupa Birliği nin Güvenlik Politikalarında Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası nın (AGSP) yeri ve NATO ile ilişkileri”, Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir, 2004.

ÖZGEÇMİŞ

Adı ve Soyadı : Vahid AYGÜN

Doğum yeri ve Tarihi : Eskişehir / 15.10.1983

Öğrenim Durumu :

Derece	Alan	Üniversite	Yıl
Lisans	Kamu Yönetimi	Anadolu Üniversitesi	2012
Yüksek Lisans	Uluslararası İlişkiler	Atılım Üniversitesi	2017

İş Deneyimi:

Çalıştığı Yer	Görev	Yıl
Türk Silahlı Kuvvetleri	Astsubay	2002-

Yabancı Diller : İngilizce / YDS 88.75(2014), YDS 85 (2015).

E-posta : vahidaygun1@gmail.com

Telefon : +90 507 928 55 83

Tarih : 27.01.2017

İNTİHAL RAPORU

Turnitin Orijinallik Raporu

Tez Vahid Aygün tarafından

ÖDEV 2 (SBE TEZ 1) den

- 27-Şub-2017 16:24 EET' de işleme konu
- NUMARA: 776671840
- Kelime Sayısı: 36783

Benzerlik Endeksi: %10

Kaynağa göre Benzerlik

Internet Sources: %9

Yayınlar: %4

Öğrenci Ödevleri: %6